VENEZUELA

MR W. J. VAN BALEN

VENEZUELA

VENEZUELA

Als meest welgestelde aller Zuid-Amerikaanse republieken trekt Venezuela sterk de belangstelling van de gehele wereld tot zich. Voor vele landen geldt dit krachtig groeiende gemenebest als een zeer gewilde afnemer. Met name in Nederland verdient het als buurman der Nederlandse Antillen en als goede zakenvriend bijzondere aandacht. Tal van Nederlandse en Antilliaanse bedrijven oefenen er hun bezigheden uit. Haast ieder van ons kent tegenwoordig wel iemand die daar werkt of die daarheen zal gaan, en menigeen heeft reeds gezocht naar duidelijke voorlichting hoe het daar te lande nu eigenlijk gesteld is. Tot dusver vergeefs. Doch thans komt mr W. J. van Balen, die als Nederlands specialist in Zuid-Amerikaanse aangelegenheden, ook Venezuela bij herhaling onder de loupe genomen heeft, een degelijk doorwrocht overzicht brengen van de meeste dingen die men inzake dat land wel eens zou willen weten. Op levendige wijze worden het land en zijn bewoners uit verschillende gezichtshoeken bekeken met de ogen en de pen van een landgenoot die zich daarginds thuisvoelt.

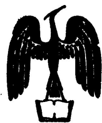
Mr W. J. VAN BALEN

VENEZUELA

met een introductie van

Dr H. RIEMENS

tot 1954 Hr M's Gezant te Caracas

N. V. UITGEVERIJ W. VAN HOEVE - 'S-GRAVENHAGE, BANDUNG

1955

URUGUAY

Hier is een pen aan het werk geweest die reeds vele jaren lang naar Nederland placht te berichten over alles wat zich telkenmale in de bonte Zuid-Amerikaanse wereld op verschillend gebied afspeelt. Na een welgeslaagd boek over Argentinië verschijnt thans van Chr. van Balen Jr deze uitvoerige studie over zijn tegenwoordige land van inwoning: het kleine en vrijheidlievende, maar tevens ordelijke en welvarende Uruguay.

,,De enige republiek in Amerika die geen Indianen meer bezit" constateert dit met grote kennis en bezonnenheid geschreven werk, hiermede tevens nieuwe gezichtspunten openend voor wie zich een land met zulk een exotische naam misschien romantischer had voorgesteld. Hier wordt een rustige en achtenswaardige samenleving van welgezinde burgers ten tonele gevoerd, in staatkundige en sociale structuur het best te vergelijken met enige der meest hecht doortimmerde kleinere landen van ons eigen werelddeel. Tevens is Uruguay voor Nederland een steeds belangrijker wordende zakenrelatie, waarmee wij door tal van verkeers- en handelsbelangen nauw verbonden zijn.

N.V. UITGEVERIJ W. VAN HOEVE

INHOUD

DE SCHRIJVER

Willem Julius van Balen, geb. 1890, promoveerde 1912 te Leiden in de rechten. Reisde en werkte in de meeste landen van Europa en de drie Amerika's, aanvankelijk in scheepvaart en emigratie, later als raadsman voor diverse handelsbelangen. Was achtereenvolgens gevestigd te Amsterdam, Rio de Janeiro, Berlijn, Wenen, Parijs en laatstelijk in Den Haag, alwaar hij specialiseert als particulier adviseur in Zuid-Amerikaanse aangelegenheden.

VAN DEZELFDE SCHRIJVER o. a.:

Door Amerika
Zuid-Amerika
Van de Oostzee tot Stamboel
Portugal, de Tuin van Europa
Het leven der Oude Inca's
De tocht naar Florida
Antilia
De Gelukzalige Eilanden
De Ontdekking van de Wereld
Het Werkende Land
De Gulden Spade
Groeizaam Geld
Veertig eeuwen Levensdrang
Zoeklicht op Zuid-Amerika
Zuid-Brazilië van Nabij
Kennismaking met Suriname
Ons gebiedsdeel Curaçao
Zes Nederlandsche Antillen
Johan Maurits in Brazilië
Nederlands Voorhoede
Naar de Indische Wonderwereld (Jan Huyghen v. Linschoten)
Hollandsche Kapers op Amerikaansche kusten
Holland aan de Hudson
Nederland en de A.B.C.-staten
Gelukkiger Werelden
Het Rijk der Inca's
De Landen en de Volken (met prof. Fahrenfort)

INTRODUCTIE

De verschijning van een boek in de Nederlandse taal over Venezuela is op zichzelf een gebeurtenis, welke bijzonder gelukkig geacht mag worden. Niet alleen bestaat bij mijn weten een dergelijk boek in het Nederlands niet, doch bovendien heeft Venezuela in de afgelopen jaren een zo interessante ontwikkeling doorgemaakt, dat het kennisnemen daarvan de blik van iedere ontwikkelde Nederlandse lezer moet verruimen. Mr Van Balen, die na zijn talrijke andere publicaties over Zuid-Amerika, thans dit boek over Venezuela het licht doet zien, heeft een maandenlange studiereis door het land gemaakt en uit eigen aanschouwing veel meer kunnen zien dan meestal met buitenlandse bezoekers het geval is. Door zijn grote kennis van het Zuidamerikaanse werelddeel en zijn eerdere bezoeken ook aan Venezuela was hij gemakkelijk in staat om de zo ingrijpende ontwikkeling van Venezuela te doorgronden en te beschrijven.

Is op zichzelf de ontwikkeling van Venezuela tot een modern land al in hoge mate belangwekkend, het is in het bijzonder voor Nederlanders en Antillianen interessant om kennis te nemen van wat zich afspeelt in een van de buurlanden van het Nederlandse Rijk. Door de eeuwen heen hebben Nederlanders handel gedreven op Venezuela en er zich gevestigd. Dit geldt zowel voor Nederlanders uit de Antillen als voor hen die uit Nederland zelf kwamen. Ettelijke grote Nederlandse bedrijven en ook een aantal kleinere bezitten thans in Venezuela hun eigen vestiging; van allesoverwegend belang is in dit verband de petroleum-industrie. De in Venezuela werkzame bedrijven van de Koninklijke/Shell Groep produceren ± 30% van de totale Venezolaanse voortbrenging van aardolie; in deze groep spelen Nederlanders uiteraard een voorname rol. De kring van de Nederlandse belangstelling is echter nog veel wijder: op verkeers- en op bankgebied heeft Nederland van oudsher nauwe betrekkingen met Venezuela onderhouden. In de laatste tijd begint zich een geheel nieuwe ontwikkeling af te tekenen, namelijk de vestiging, in samenwerking met Venezolaans kapitaal, van industriële bedrijven. Op deze wijze kan Nederland, naar het zich laat aanzien, een blijvend aandeel verwerven in de Venezolaanse industriële productie; aldus wordt op gelukkige wijze een complement gevonden voor de vrij aanzienlijke importhandel, welke van Nederland uit wordt bedreven, doch die gedeeltelijk steunt op de behoefte aan producten, welke binnen afzienbare tijd in Venezuela zelf voortgebracht zullen worden en niet langer geïmporteerd.

Het feit tenslotte dat Venezuela een tweede Vaderland is geworden

voor enige duizenden Nederlanders zal de belangstelling voor dit mooie land in Nederland slechts kunnen vergroten en daarmede aan het boek van Mr Van Balen die lezerskring helpen verschaffen, welke het ten volle verdient.

Dr H. RIEMENS

VOORWOORD VAN DE SCHRIJVER

Dit boek zou misschien nimmer geschreven zijn indien niet Eugenio Mendoza, een van Venezuela's grootste „captains of industry", ter gelegenheid van een bezoek aan de Utrechtse Jaarbeurs bij een maaltijd, door de Hollandsche Bank-Unie te Amsterdam aan de gasten uit Zuid-Amerika aangeboden, de wens te kennen had gegeven dat iemand uit Nederland eens naar Venezuela zou komen om aldaar in de landstaal een en ander te vertellen over de economische aspecten van Nederland.

Dat de keus toen gevallen is op schrijver dezes, kan hem slechts met erkentelijkheid vervullen.

Als „sponsor" aan Venezolaanse zijde zou optreden de Fundación Eugenio Mendoza, een stichting die zich de behartiging van 's lands stoffelijke, sociale en intellectuele belangen tot doel stelt, en waarvan een krachtige invloed uitgaat op de verbetering van de volksgezondheid, van de economische werkwijze en van de waardering voor culturele waarden.

Hierbij had het kunnen blijven. Doch aan Nederlandse zijde, eenmaal doordrongen zijnde van de mogelijkheden welke door deze uitnodiging ontstonden, werd gemeend dat zich hier een goede gelegenheid voordeed om de spreker dan tevens in staat te stellen, tijdens zijn verblijf in Venezuela een nadere studie te verrichten van dat land, hem uit vorige bezoeken reeds bekend.

Er is toen besloten dat aan Nederlandse zijde die ondernemingen wier belang bij de verdere ontplooiing der handelsrelaties met Venezuela geacht mag worden van algemene aard te zijn — in dit geval de H.B.U., de K.N.S.M. en de K.L.M. — haar auspiciën zouden verlenen aan de uitgave van een boek over dat land, samen te stellen door schrijver dezes, ongeveer in de trant van zijn op overeenkomstige grondslag tot stand gekomen „Zoeklicht op Zuid Amerika" (1e druk 1949, 6e druk 1952), maar dan ditmaal uitsluitend op dat ene land gericht.

Bij de uitvoering van deze vererende opdracht heeft het ook aan verdere medewerking niet ontbroken. Met grote waardering zij op deze plaats melding gemaakt van de faciliteiten, door de Koninklijke/Shell Groep, de Creole (Jersey-Standard Groep) en andere aardolieondernemingen, alsmede door Bethlehem Steel en Orinoco Mining Co. en Kon. Ned. Mij voor Havenwerken aan de auteur verleend bij het verzamelen van de stof.

Voorts is een woord van hartelijke dank verschuldigd aan de Universiteiten van Caracas, Mérida en Maracaibo, alsmede aan het Colegio de

Ingenieros in de hoofdstad, de Salón de Lectura te San Cristóbal en aan diverse agrarische, industriële en culturele organisaties te Maracay, Valencia, Ciudad Bolívar en elders voor hun goede zorgen van verschillende aard, die schrijver dezes in staat gesteld hebben om aldaar zijn voordrachten te houden en vervolgens de voor dit boek benodigde feitenkennis op te doen.

Tenslotte gaan mijn hartelijke gevoelens uit naar de Venezolaanse Ambassadeur te 's-Gravenhage, Manuel Dagnino, en naar Harer Majesteits toenmalige Gezant te Caracas, dr H. Riemens en diens wakkere staf van bekwame medewerkers, alsmede naar de Consuls in de verschillende plaatsen, en naar alle anderen, die, elk op eigen wijze, tot de wording van dit boek hebben bijgedragen.

De opdracht aan de auteur luidde niet dat hij moest trachten, het land in kwestie zo gunstig mogelijk voor te stellen. Ook van Venezolaanse zijde is nimmer in zulk een richting enigerlei wens tot uiting gekomen. Verwacht werd veeleer dat een schrijver die reeds vele jaren lang de opkomst van Zuid-Amerika als geheel heeft gevolgd, zich in staat zou tonen om een geheel onbevooroordeelde visie te geven op de toestanden en problemen van het land dat hij thans afzonderlijk onder de loupe te nemen kreeg.

Welnu, men kan nu eenmaal geen omelet bakken zonder eieren te breken. Evenmin kan een ernstige en eerlijke studie van welk land en welk volk ook ter aarde ontkomen aan de noodzaak om naast de vele goede dingen eveneens die aspecten te belichten welke misschien ook in de ogen van het betrokken volk voor nadere overweging in aanmerking komen. De lezers ter weerszijde van de Oceaan zullen geen moeite hebben om deze passages te onderkennen; doch de schrijver geeft gaarne als zijn wens te kennen dat zij uit die lectuur slechts deze overtuiging zullen putten: dat de auteur een oprechte vriend des lands is, van bewondering vervuld voor het vele schone en belangrijke, ook ditmaal weer door hem in Venezuela aanschouwd.

Het heeft, gelijk in dergelijke gevallen wel vaker pleegt te geschieden, niet ontbroken aan welmenende adviezen om dit boek op te luisteren door hetgeen men wel pleegt te omschrijven als „uitvoerige documentatie." De auteur aarzelt echter niet, te bekennen dat hij zich tegen deze goede bedoelingen verzet heeft met al de taaiheid waartoe zijn onafhankelijke positie hem in de gelegenheid stelde. Immers, het is geen kunst om aan de hand van verslagen en jaarboeken en statistieken, zoals Ministeries en Banken die jaarlijks met recente cijfers publiceren, een bundel bedrukt papier samen te stellen die op een onervaren gebruiker wellicht de indruk zou kunnen maken van een degelijk uitgevoerd boek te zijn. Wat in het onderhavige geval verlangd werd, was evenwel dat de veelsoortige stof op zeer brede grondslagen eerst door persoonlijke aanschouwing aan de werkelijkheid zou worden getoetst, vervolgens door de auteur zelf zou worden doorleefd, om tenslotte aan de lezer te worden aangeboden als een practische handleiding om het land ook zelf te leren zien zoals het bij eigen aanraking blijkt te zijn. Geen oordeel over mijn

vroegere werken heeft mij ooit zozeer verheugd en gestreeld als de woorden waarmee de toenmalige Braziliaanse Gezant te 's-Gravenhage, nu ambassadeur, Joaquim de Sousa Leão, onlangs mijn recente boek over Zuid-Brazilië karakteriseerde als „mastigado e digerido", — gekauwd en verteerd.

Sporen van zulk een werkwijze, ja als men wil zelfs van herkauwen, zal de lezer hier en daar aantreffen wanneer hij sommige mededelingen meent te herkennen als reeds in een vorig hoofdstuk gelezen. Zulks is niet altijd aan aderverkalking van de auteur toe te schrijven, doch in de meeste gevallen aan het besef dat niemand geacht kan worden, een boek dezer soort in één adem uit te lezen en zich dan alle bijzonderheden nog volledig te herinneren, zodat de lezer er slechts baat bij kan ondervinden, indien sommige kleinigheden hem af en toe in een ander verband nog eens opnieuw in herinnering worden gebracht.

De illustraties in dit boek zijn deels door schrijver zelf opgenomen, deels te zijner beschikking gesteld door diverse bevriende ondernemingen of personen, jegens wie hij te dezer zake gaarne een hartelijk woord van dank uitspreekt.

v. B

1 ALGEMEEN OVERZICHT

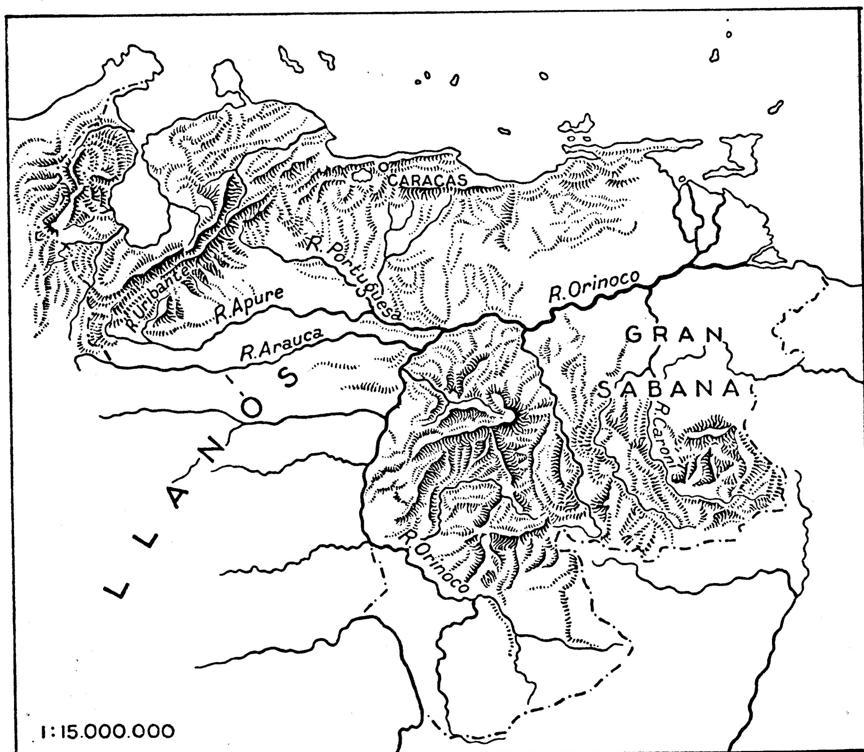
Het land waarmede dit boek zich zal bezighouden is een onderdeel van Zuid-Amerika; ook weet een ieder wel dat het gelegen is in het Noordelijkste gedeelte daarvan. Een levendige voorkant vertoont het naar de verkeerbrengende Caribische Zee. Daarentegen gaat 's lands achterkant gaandeweg over in die centrale leegte van tropische wildernis, waarvan Brazilië de grootste brok bezit, maar waar ook de meeste andere Zuid-Amerikaanse staten met hun achterdeur op uitkomen. Aldus ook Venezuela's buurman aan de Westkant, de republiek Colombia, een zusternatie die in het verleden heel veel lief en leed met Venezuela heeft gedeeld, zodat deze beide zich dan ook nader tot elkaar gevoelen dan men soms wel ronduit wil erkennen. Eveneens de buurman aan de Oostkant, de Engelse kolonie die in de wandeling Demerara wordt genoemd, doch officieel recht heeft op de titel van British Guyana; ook dit belendende gebied reikt tot waar het naast Venezuela ergens in de diepste ruigte de grenslijn van Brazilië ontmoet.

Buren van Venezuela zijn eveneens in de N.O.-hoek de eilanden Trinidad met Tobago, die tot Brits West-Indië behoren; zelfs het iets verder gelegen eveneens Britse eiland Barbados kan nog wel tot de buurlieden gerekend worden, want daar vliegt of vaart men gaarne voor een paar dagen ter verpozing heen. Buiten het Westelijke gedeelte van de Venezolaanse kust liggen de drie eilanden die het Benedenwindse gedeelte van de Nederlandse Antillen vormen, t.w. van Oost naar West gaande achtereenvolgens Bonaire, Curaçao en Aruba. Een levendig verkeer door de lucht en overzee houdt de gehele Venezolaanse kuststreek in voortdurende en nauwe aanraking met deze eilandengroepen; gaarne gaat men over en weer op bezoek, deels voor zaken, deels voor verstrooiing.

De totale oppervlakte van Venezuela bedraagt ruim 900.000 km^2 of ruim 350.000 vierkante mijlen. Hiervan mag echter voorlopig meer dan de helft beschouwd worden als een dode last die het land met zich mee te slepen heeft, in afwachting dat ook deze tot dusver nauwelijks bewoonde streken eerlang aan het productieve leven der natie zullen gaan deelnemen. Dat zulk een ogenblik zich soms zeer plotseling kan voordoen, zullen wij straks bij onze rondegang door het land af en toe op zeer treffende wijze te aanschouwen krijgen.

Van de kleinere helft des lands is het dichtst bezet een tamelijk smalle strook langs de kust, die zich westwaarts voortzet tot in de Andes en

tot achter het Meer van Maracaibo. In dat gedeelte liggen de voornaamste steden, en in die omgeving zullen we ook de bewerking des lands, de nijverheid en de handel in veel groter omvang en intensievere vormen aanschouwen. Tussen deze brede zone van leegte en deze smalle strook van bedrijvigheid liggen streken die bezig zijn om van de ene categorie in de andere over te gaan. Wordt er in de onderbodem iets van waarde ontdekt, zoals bv. aardolie of ijzererts, dan pleegt deze overgang van stilte tot drukte zich in een opmerkelijk snel tempo te

Bergen en rivieren.

voltrekken. Moet de ontplooiing echter voortvloeien uit de ontginning en het cultuurrijp maken des bodems voor agrarische bedrijven of voor veeteelt, dan gaat het gewoonlijk wat langzamer toe, en dan moet men in de regel ook langer wachten op het totstandkomen van goede, verharde en stofvrije wegen met hun bijbehorende bruggen e.d.

Van de totale bevolking die volgens de jongste volkstelling (1950) in Venezuela aanwezig is, nl. ruim 5 millioen, komen nog geen 50.000 zielen voor rekening van de zoëven globaal aangeduide Zuidhelft des lands, dus op zijn best slechts 1 %. Op de middenzone, die op zichzelf van de Noordelijke landshelft stellig meer dan de helft beslaat, komt niet meer dan tezamen ruim een half millioen inwoners voor. De rest, dus ruim 4 millioen, woont in de betrekkelijk smalle zoom langs de kust,

alwaar dan ook de volkrijkste steden te vinden zijn. Het duidelijkst komt deze verhouding tot uiting wanneer wij ons rekenschap geven dat het Federale District met nog geen 2000 km² een bevolking van ruim 700.000 telt, terwijl de staat Bolívar, de grootste van alle, op 238.000 km² slechts 122.000 inwoners bezit en het territorium Amazonas zelfs nog veel minder.

In de wandeling bezigt men ook wel een globale indeling des lands in Oriente (d.i. Oost van Caracas) en Occidente (d.i. bewesten de hoofdstad), bij welk laatste dan het Andesgebied gemakshalve eveneens wordt inbegrepen. De rest, het achterland bezuiden de bergen, wordt vaagweg als Llanos — de vlakten — aangeduid.

De Cordillera de los Andes, die ruggegraat van Zuid-Amerika, splitst zich niet ver van de Venezolaanse grens, nog op Colombiaans grondgebied, in drie hoofdketenen. De ene blijft de Pacifickust volgen, om vervolgens via de Isthmus van Panamá over te gaan in de centrale bergrug van Midden-Amerika en uiteindelijk in het Rotsgebergte van het Noordelijke vasteland. Met dit stuk van de grote bergmuur heeft Venezuela dus niets te maken. Evenmin als met de tweede tak, die geheel binnen Colombia blijft, en tenslotte als laatste krachtsinspanning de Sierra Nevada de Santa Marta vormt, het besneeuwde gebergte waarvan soms al van heel ver weg uit de Caribische Zee de witte kruinen boven de dampigheid van de kim te herkennen zijn. De derde tak van deze Andine familie maakt zich in de zgn. nodo of bergknoop van Pamplona, in Colombia, uit de overige groep los en schrijdt vervolgens Noordoostwaarts door Venezuela heen, beoosten het Meer van Maracaibo om, in de richting van de nationale hoofdstad, kort waarachter het gebergte dan voorlopig eindigt. Een paar inzinkingen des bodems bieden hier een natuurlijke doortocht van de kust naar de binnenlandse vlakten langs de Orinoco. Een korte herleving der kustketen verder oostwaarts blijft een bescheiden en plaatselijke omvang behouden.

Bezuiden deze aanvankelijk Noordoost en later pal Oost gerichte hoofdformatie strekken zich de merendeels effen terreinen uit, die in het spraakgebruik eenvoudig Los Llanos zijn komen te heten, d.w.z. de Vlakten. Zij lopen door tot nog over de Orinoco en diens westelijke takken heen, doch stuiten verder Zuidelijk in Venezuela op de tamelijk grofgeplooide en merendeels met ruig oerwoud bedekte bergformaties die de stroomgebieden van Orinoco en Amazone scheiden. Eén rivier is er zelfs, die uit de ene komende, zich tenslotte naar de andere toewendt; dit is de Brazo Casiquiare, en het gesignaleerde verschijnsel is reeds door Alexander van Humboldt omstreeks 1800 geconstateerd.

Terzijde van deze tropenwildernis, beoosten de Rio Caroní, die onstuimigste aller bijrivieren van de Orinoco, strekt zich een wijd gebied van golvende grasvelden uit, de zgn. Gran Sabana, een streek waarin vanouds vooral naar goud en diamenten wordt gezocht, tot waar men op de grens van Brits Guyana een soortgelijke formatie bereikt, met de hoge berg Roraima als hoeksteen.

Als Westelijk grensgebergte dient de Sierra de Perija, die achter het Meer van Maracaibo uit de aldaar wat drassige laagvlakte omhoogrijst en tot dusver een vrijwel onpasseerbare afscheiding heeft gevormd, niet alleen tussen Venezuela en haar zusterstaat Colombia, maar zelfs

voorzover nog binnen 's lands eigen grenzen gelegen. Want hier, in een onderdeel dezer keten die Serranía de los Motilones heet, woont de nimmer getemde Indianenstam van die naam, in een randgebied waar vergiftige pijlen nog steeds ieder doordringen van de blanke man hebben weten tegen te houden.

De centrale bergketen, die ook op Venezolaans gebied als Cordillera de los Andes of kortweg als Andes wordt aangeduid, brengt het in de Pico Bolívar bij Mérida tot ruim 5000 meter hoogte. In het begin, kort na het verlaten van Colombiaans grondgebied, zal men in de diepe inkervingen tussen deze ketenen menige vruchtbare vallei vinden, waar een werkzame soort van bergbewoners zich vanouds met landbouw en vetweiderij bezig houdt, zodat hier in de kleine staat Táchira de bevolking vrij dicht is, met San Cristóbal als levendig middelpunt van agrarische behoeften en zelfs al met een begin van industrie.

Verderop wordt het gebergte droger. Andijnse steden zoals het stemmige Mérida hebben als bouwland slechts nauwe dalen of smalle reepjes meseta (tafelterrassen) tot hun beschikking, en nog verderop, rondom Valera en Trujillo, overheersen in wezen de cactus en andere prikkelgewassen.

Soms openen zich wijdere valleien, waar dan al spoedig voedergrassen of een schuchtere landbouw het tegen de semi-woestijnvegetatie opnemen, zoals rondom de snel opkomende stad Barquisimeto in de staat Lara. Maar naarmate de kust nadert, neemt de dorheid toe, en werkelijk sappige velden vinden we dan nog enkel in een beperkt aantal dalletjes van het centrale gedeelte des lands, zoals rondom het Meer van Valencia en omgeving.

Bewesten en bezuiden het Meer van Maracaibo is goede grond met voldoende water aanwezig; ja soms is er van dit laatste te veel, want ogenschijnlijk onschuldige rivieren zoals de Catatumbo en Escalante zien soms in hun korte loop nog kans om plotselinge overstromingen teweeg te brengen, dusdanig dat zelfs de steden gevaar lopen.

Reus naast al dit kleine goed is de Orinoco, die ongeveer van Zuidwest naar Noordoost schuins door Venezuela stroomt, een typische equatoriale rivier. Het lijkt wel of dit monster twee koppen heeft: want enerzijds spreidt deze brede waterloop zich over een wijdvertakte delta uit, anderzijds begeven aan het boveneind ontelbare rivieren zich waaiervormig naar de hoofdbedding toe, zodat het totale beeld van deze grote stroom doet denken aan een koord met dikke kwasten aan beide uiteinden.

Niet alleen de delta aan de monding ziet zich aan periodieke overstromingen blootgesteld, doch evengoed het lage land in de waaier van bronrivieren. Aldus moet een uitgestrekt gedeelte van de Llanos ieder jaar rekening houden met de komst van het water. Mens en vee ontruimen dan de velden, om pas terug te keren wanneer het jonge gras droogvalt.

Hogerop, tegen de wortels der bergen aan, hoopt men deze Llanos,

die hier soms met dicht bos bedekt zijn, te kunnen ontginnen voor stelselmatige landbouw, zoals o.a. in de staat Portuguesa geschiedt. Andere gedeelten dezer Llanos, voorzover over lichtgolvende bodemverheffingen uitgespreid, vertonen nog altijd hetzelfde beeld als toen de Indianen daar hun leventje van jagers en vissers leidden: stugge en meestentijds dorre grassoorten, een ijle begroeiing met hier en daar een loofboompje, en voorts prikkelstruiken, Spaanse juffers (een bijzonder stekelige cactussoort) en louter verdroogde aarde, die enkel vlak langs de rivieren en beekjes groene zoompjes draagt.

Langs de zeekust zal men eveneens een uitbundige cactusgroei aantreffen, doch hier overheerst dan gewoonlijk de opgaande soort die naar haar kandelaarachtige armen gemeenlijk candelabercactus heet, of in het Spaans cardón. Daar waar ziltig zand aanwezig is, groeien aldaar ook klapperpalmen, soms hele risten en stroken en bossen bij elkaar, wat aan het kustlandschap dan een bijzonder aantrekkelijk aanzien geeft, zoals bij La Guaira en Puerto Cabello.

Hier en daar in Venezuela zal men, niet zonder deernis, resten aanschouwen van wat vroeger bloeiende plantages moeten zijn geweest, waar rijke oogsten aan koffie en cacao werden voortgebracht. De afschaffing der slavernij en soms ook een onweerstaanbare uitbreiding van de malaria hebben het lot van dergelijke cultures destijds bezegeld, en thans liggen ze, halfverwaarloosd doch gewoonlijk nog altijd zeer liefelijk, in stille valleien of op afgelegen berghellingen, onder schaduwbomen van soms indrukwekkende schoonheid. Wij zullen ze op onze rondreis wel ontmoeten.

Buiten de kust van Venezuela liggen, behalve de reeds genoemde Britse en Nederlandse eilanden, ook nog enkele die tot 's lands grondgebied behoren. De voornaamste groep is die welke de staat Nueva Esparta vormt, en waartoe behalve een hoofdeiland Margarita ook nog Cubagua en een zwerm van kleinere te rekenen zijn. Voorts liggen daar Tortuga en La Blanquilla en Los Roques en Las Aves, de meeste niet veel meer dan rotsklippen of koraalriffen met wat zand er omheen. Daarentegen is Margarita een eiland van flink formaat, met vrij hoge bergen en vruchtbare valleien en een half dozijntje stadjes en dorpen.

Een hoogst merkwaardige formatie doet in Venezuela het Meer van Maracaibo zien, eigenlijk een uitgestrekte binnenzee, die met de Caribische wateren in open verbinding staat, doch gaandeweg ingevolge het instromen van een groot aantal rivieren haar zoutgehalte in wezen verloren heeft, zodat enkel bij de uitmonding nabij de stad Maracaibo het water nog brak is. Rondom deze zoetwaterplas heeft zich een veelsoortige en hardwerkende wereld van aardoliebedrijven gevormd, van winning zowel als van verwerking; deze laatste vorm overlopend tot op het schiereiland Paraguaná, dat met een smalle steel van dorre duinvelden aan de nogal woestijnachtige kust van de staat Falcón vast zit.

Schiereilanden van opmerkelijke formatie vinden we eveneens in het oostelijke uiteinde des lands, het ene langs de Golf van Cariaco, bij Cumaná, het andere aan de Golf van Paria, welke het aan de Noordkant afsluit, tot tegenover Trinidad.

Het grootste schiereiland van alle is intussen dat van Goajira, waarvan Venezuela een smal strookje in het Oosten bezit, terwijl het grotere Westelijke gedeelte aan Colombia toebehoort. Hier woont, evenals in het Zuidelijker grensgebergte, een geheel op zichzelf staand Indianenvolk, zelf ook Goajiras genaamd; maar deze zijn tam, en wij zullen hen straks op de markt in Maracaibo wel terugvinden.

De verschillen tussen hoog en laag van de Venezolaanse bodem weerspiegelen zich natuurlijk in het klimaat der betrokken gewesten. Aangezien het land slechts weinig benoorden de Evenaar ligt, moet men tropische hitte verwachten overal daar waar men zich aan de kust of in de binnenlandse laagvlakten bevindt. In de bergen daalt uiteraard de temperatuur naarmate men zich hogerop begeeft; in de Andes kan het zelfs flink koud zijn, met sneeuw en ijs boven op de toppen, en een gure wind over de passen, die hier tot wel 4000 meter boven de zeespiegel stijgen, dus aanmerkelijk hoger dan in de Alpen of in het Rotsgebergte het geval is.

Caracas, de hoofdstad, ligt op 900—1000 meter hoogte, en geniet dientengevolge een klimaat dat enige malen per dag wisselt: op een koele nacht en een frisse morgen volgt veelal een warme middag, die pas weer de ergste hitte verliest omtrent zonsondergang, waarna de avonden soms dusdanig blijken af te koelen dat men het voor buitenzitten gewoonlijk wat frisjes vindt. Deze voortdurende markante verschillen vloeien voort uit de onophoudelijke strijd tussen de tropenzon en de heersende wind, de Noordooster Passaat, die een groot gedeelte van het jaar de gehele Caribische wereld van opluchting voorziet. Tal van eilanden in die rijkelijk door de zon gekoesterde zee zouden gloeiend heet en schier ongenietbaar van tropenstraling zijn, indien niet deze fladderende wind geregeld de ergste hitte kwam wegvegen. „De dokter", aldus noemt men hier en daar deze welkome bezoeker; zijn verfrissende invloed is tot aan het Panamakanaal merkbaar.

Het is ook deze zelfde passaatwind die de overigens heetgeblakerde en woestijnachtig dorre streken rondom Maracaibo in alleszins aanvaardbare, ja zelfs heel aangename toestand houdt voorzover zulks het op zichzelf hete klimaat betreft. Overdag kan het braaf warm zijn, maar daarna koelt het snel af, en des avonds staat gewoonlijk alles te klapperen in de wind.

Daar waar deze door heuvelruggen of andere belemmeringen wordt tegengehouden, daar herneemt vanzelf de tropenluwte haar rechten, zoals in de weliswaar vrij hoog gelegen, doch door bergen omsloten centrale vallei rondom het Meer van Valencia, in de staten Aragua en Carabobo.

Overdag fel zonnig en meestal gloeiend heet, doch na zonsondergang winderig en opmerkelijk fris is het ook langs de hele kust en op de eilanden daarbuiten. Daarentegen blijft in de binnenlanden de hitte nogal eens hangen, vooral wanneer een overdag heetgeblakerde en haast

door geen plantengroei beklede bodem ook 's nachts warmte blijft uitademen.

Over het algemeen echter mag gezegd worden dat — afgezien misschien van de tropische rimboe in de Orinoco-delta of in het verre Zuiden — Venezuela een klimaat bezit dat gunstig afsteekt tegen dat van menig ander tropisch land, en dat het leven er stellig niet ongezond mag heten.

De gezondheidstoestand is over het algemeen niet ongunstig, althans voorzover het de hogere lagen der samenleving betreft, die zich feitelijk over niets bezorgd hoeven te maken, mits zij natuurlijk datgene nalaten wat hun ook elders zou opbreken, zoals o.a. het drinken van ongefiltreerd water of het nuttigen van niet afdoend gewassen groente of fruit, overmaat van alcohol, eenzijdigheid van voeding, tekort aan lichaamsbeweging of rust e.d. Muskieten zijn in de meeste grotere steden hetzij niet of nauwelijks aanwezig, ofwel men beveiligt zich met gaas en klamboe. De malaria, waaronder heel Venezuela in vroegere jaren bitter te lijden had, dusdanig dat sommige streken er zo goed als onbewoonbaar door werden, is enige tijd geleden volkomen uitgeroeid, dank zij de rusteloze arbeid van de División de Malariología, gevestigd te Maracay, onder de bekwame leiding van dr Gabaldón. In de streken die door deze gevreesde ziekte plachten te worden geteisterd zal men op ieder huis de letters D.D.T. zien staan, plus een nummer dat correspondeert met de centrale lijst in Maracay. Daar waar deze merktekenen niet voorkomen, is ook nimmer malaria aanwezig geweest.

Een ziekte die men nog niet onder de knie heeft, is de bilharzia (schistosomiasis mansoni) in het centrum des lands. In de daardoor geïnfecteerde gebieden staan bij de riviertjes waarschuwingsborden dat het levensgevaarlijk is, zich aldaar te water te begeven; een parasiet graaft zich dan nl. in de huid vast en boort zich een weg naar de inwendige organen, met tot dusverre ongeneselijke gevolgen.

Voorts komt onder het lagere volk ankylostomasiasis voor, alsmede elephantiasis, deze laatste als gevolg van barrevoets lopen. In diezelfde kringen plegen venerische besmettingen ook nogal wat blindheid en mismaaktheid te veroorzaken. De lepra heeft men er onder bedwang. Nog niet echter de kinderverlamming en de kanker, waartegen wordt opgetreden met zoveel kracht als de stand der wetenschap veroorlooft.

Alles bijeengenomen vertoont de volksgezondheid in Venezuela een gunstiger beeld dan in menig ander Zuidamerikaans land, en de medische dienst, ziekenhuizen incluis, is alom zeer goed verzorgd.

Ingevolge de ligging op het Noordelijk Halfrond heeft men er een wintertijd, die zich bij het overeenkomstige seizoen van Europa en Noord-Amerika aansluit, evenals ook de Venezolaanse zomer samenhangt met dezelfde jaargetijden in de V.S. en in het Oude Werelddeel. Maar de Venezolaan, wien zulk een correlatie niets kan schelen, noemt de Noordelijke wintermaanden zijn „zomer", terwijl hij het met onze zomermaanden corresponderende jaargetijde als „winter" betitelt. Immers, voor hem is de beslissende factor gelegen in de regen. Wat hij zomer

noemt, is het overwegend droge seizoen, dat van December tot Juni duurt; dan plegen hele gewesten onder de felle zon des daags te verdorren, en dan staat er weinig of geen water in de rivieren, zodat er in de hoofdstad wel eens ernstig tekort aan deze meest onmisbare aller vloeistoffen ontstaat. Daarentegen doet de „winter" met uitbundige regens alle ogenschijnlijk afgestorven vegetatie snel opleven, terwijl dan tevens alle nog niet verharde wegen zolang in modderpoelen veranderd worden.

Deze schrille tegenstellingen en soms catastrofale overgangen van het ene uiterste in het andere zijn deels natuurlijke gevolgen van de ligging des lands, deels zijn de excessen daarvan door de mens zelf te voorschijn geroepen of althans bevorderd.

Want evenals in zo menig ander land heeft men er gedachteloos de bergflanken van bos ontdaan om aan bouwmateriaal en brandstof te komen, soms ook om plaats te maken voor akkers en weiden. En daar waar op deze ontbossing geen voldoende herbeplanting gevolgd is, daar doet zich sindsdien het noodlottige verschijnsel der erosie voor. De kale bodem, heetgeblakerd en soms tot stof verpoederd, kan de felle regenbuien niet langer opvangen, doch deze spoelen alle zachte bestanddelen mee en laten die tenslotte ergens liggen waar niemand er iets aan heeft, terwijl in hun plaats slechts een steenachtig skelet des lands overblijft. Aldus bederft de mens maar al te vaak de eigen bodem waar hij op leven moet; slechts een krachtig en zaakkundig ingrijpen van Overheidswege kan dit kwaad keren. Dit is de taak van de Servicio Forestal, die door herbebossing de bodem voor vernieling en verarming tracht te behoeden. Ook hier dus zien we in het kader van Natuurbescherming niet enkel een welmenende phalanx aan het werk van degenen die omderwille van de schoonheid of curiositeit de vaderlandse bodem zoveel als doenlijk ongeschonden wensen te houden, doch hier hebben we te doen met een dwingende noodzaak, met een reddingsactie in het belang van het gehele gemenebest, evengoed als er in de vallei van de Tennessee River geschied is, toen ook aldaar het besef doordrong dat 's lands bodem tot onbruikbaarwordens toe mishandeld werd. Sinds dit gevaar alom ter wereld duidelijker en dreigender geworden is, ontbreekt het ook niet aan begrip dat hiertegen wetenschappelijk en krachtdadig dient te worden ingegrepen, op zulk een schaal als de uitgestrektheid der geteisterde streken vereist en de stand der geldmiddelen toelaat. Voor Venezuela mag het als een bijzonder gelukkkige omstandigheid gelden dat de gemeenschap juist thans zulke ruime inkomsten uit de winning van aardolie en ertsen trekt: dank zij deze opbrengsten uit de onderbodem kan thans het herstel van de bovengrond stelselmatiger ter hand genomen worden dan in menig ander gebied van soortgelijke problemen uitvoerbaar is. Dat er met deze herbebossing tevens nieuwe economische mogelijkheden geschapen worden, behoeft geen betoog, evenmin als dat de Reforestación Ornamental waardevolle bijdragen aan het leveren is voor de schoonheid des lands en het levensgeluk van zijn bewoners.

Tot voor kort heeft dit land de officiële naam gedragen van República

de los Estados Unidos de Venezuela, dus van Republiek der Verenigde Staten van Venezuela. Pas in 1953, juist tijdens mijn jongste aanwezigheid daar te lande, is opeens door de Wetgevende Macht besloten, deze ietwat langademige naam te bekorten tot Républica de Venezuela, een verandering die uiteraard met zich brengt dat nu alle opschriften en briefhoofden en munten en bankbiljetten gewijzigd moeten worden, hetgeen uiteraard nogal kostbaar zal zijn. Niet vermeld is bij die gelegenheid of men als verdere stap op deze weg tot ontfederalisering en voortgaande centralisatie van het landsbestuur ook de tot dusver gebezigde titel van „staten" denkt te gaan wijzigen in die van „provincies". Immers, Venezuela is ingedeeld in niet minder dan twintig staten, benevens een Federaal District hetwelk de nationale hoofdstad bevat; en dan behoren daar nog twee federale territories plus een beetje franje van federaal bestuurde eilandjes bij.

Wanneer men zich de totale bevolking van ruim 5 millioen uitgespreid denkt over deze 20 staten, en men neemt in aanmerking dat de hoofdstad alleen al bijna een millioen daarvan herbergt, dan komt men op een gemiddelde van slechts 200.000 per Staat. Sommige brengen het niet verder dan ampertjes 80.000, en zelfs is er eentje onder die slechts recht kan doen gelden op het wettelijke minimum van één kamerlid per 35.000 inwoners. Het valt moeilijk, dergelijke bescheiden formaties te zien als autonome Staten, hoezeer ook de opvattingen inzake omvang en zielental van staatkundige eenheden zich gewijzigd mogen hebben in de richting van onafhankelijkheid en zelfbestuur.

In de U.S.A. en in Brazilië, die eveneens Statenbonden zijn, tellen verscheidene van die afzonderlijke Staten meer inwoners dan heel Venezuela bij elkaar, en zelfs Mexico doet in dit opzicht een ander beeld aanschouwen, zodat uit dit oogpunt een terugkeer tot grotere eenvoud misschien nog niet zo slecht gezien is. Op de verdere overwegingen welke op deze wijziging van inzicht misschien invloed hebben gehad, behoeft in het kader van dit feitelijk beschrijvende boek niet te worden ingegaan.

Op gevaar af, dit voor lectuur bestemde werk te ontsieren door tabellen en statistieken, wil ik hier ten gerieve van de lezer een overzicht opnemen van de Staten, hun oppervlakte en respectieve hoofdsteden en hun bevolkingscijfers, zoals die op het ogenblik, rekening houdende met de jongste volkstelling van 1950, wel mogen worden aangenomen (zie overzicht pagina 21).

Voorzover de naamgeving betreft zal de enigermate in de vaderlandse geschiedenis van Venezuela ingewijde reeds aanstonds zien dat verscheidene van deze staten genoemd zijn naar grote figuren, voornamelijk uit de worsteling om de onafhankelijkheid. Aldus werd natuurlijk in de eerste plaats de grote Bolívar zelf gehuldigd, evenals zijn bekwame rechterhand Sucre en zijn voorganger Miranda. Voorts aanvoerders uit het tweede gelid, zoals Anzoátegui, Lara en Falcón, doch eveneens een caudillo zoals Monagas. Andere namen herinneren aan het

Bestuurseenheden	opp. in km²	bevolking	Hoofdstad
Federaal District (D.F.)	1.930	750.000	Caracas
Anzoátegui	43.300	250.000	Barcelona
Apure	76.500	85.000	San Fernando
Aragua	5.600	200.000	Maracay
Barinas	35.200	81.000	Barinas
Bolívar	238.000	125.000	Ciudad Bolívar
Carabobo	4.650	250.000	Valencia
Cojedes	14.800	52.000	San Carlos
Falcón	24.800	260.000	Coro
Guárico	66.400	165.000	S. Juan de los Morros
Lara	19.800	380.000	Barquisimeto
Mérida	11.300	210.000	Mérida
Miranda	7.950	285.000	Los Teques
Monagas	28.900	180.000	Maturín
Nueva Esparta	1.150	77.000	La Asunción
Portuguesa	15.200	121.000	Guanare
Sucre	11.800	335.000	Cumaná
Táchira	11.100	310.000	San Cristóbal
Trujillo	7.400	285.000	Trujillo
Yaracuy	7.100	133.000	San Felipe
Zulia	63.100	550.000	Maracaibo
Terr. Amazonas	175.750	7.000	Puerto Ayacucho
Terr. Delta Amacuro	40.200	32.000	Tucupita
Dependencias Federales	120	1.000	Caracas
Venezuela	912.050	5.124.000	Caracas

oude moederland, zoals Mérida en Trujillo. Weer andere dragen namen van Indiaanse oorsprong zoals Táchira, Apure en Zulia.

Elk der staten is onderverdeeld in een aantal districten, waarin verscheidene der bovengenoemde namen terugkeren, hetgeen soms wel eens tot enige verwarring aanleiding geeft. Op deze wijze vindt men ook bescheidener maar niettemin alleszins belangwekkende figuren gehuldigd, zoals Brion, de Curaçaoenaar die admiraal was van Simón Bolívar's vloot, of Arismendi, de patriot van de eilanden, of Girardot, de helper uit Colombia, of Páez en Urdaneta, verdienstelijke generaals, of Mariño, die de Libertador in energie naar de kroon stak, en zo meer. Aldus defileert voortdurend de geschiedenis van Venezuela voor de ogen van degene die bereid is, deze wijd genoeg open te zetten. Alleen zal men enige teleurstelling ondervinden bij het vragen naar naamsafleidingen, voorzover die kennelijk op een Indiaanse afkomst berusten. Wat dit gedeelte van hun verleden betreft, stellen de Venezolanen zich tevreden met het in ere houden van enkele beroemde opperhoofden zoals Guaicaipuro en Manaure en Mara en Maracay, maar de betekenis dier klanken zegt hun niets meer.

Van Venezuela's plantengroei hebben we reeds een paar soorten die het klimaat en het landschap typeren eventjes om de hoek zien kijken, zoals de klapperpalmen langs de stranden, de oerwouden in de tropische binnenlanden, de grove grassen van de Llanos, de cactus van de semi-woestijnen e.d. Er valt echter nog veel meer van betekenis te vermelden, want dit land is, in weerwil van zijn soms halfdorstige klimaat, bijzonder rijk aan boomsoorten, en daaronder bevinden zich opmerkelijk vele die

een waarlijk prachtige bloei vertonen. Er is misschien geen land ter wereld waar men in haast alle jaargetijden de bomen, van de grootste tot de kleinste, zó volop in de meest verrukkelijke bloesemtooi ziet prijken, soms ontroerend schoon.

Eén daarvan maakt aanspraak op de titel van Nationale Boom des Lands, en die is dan ook wel eens op postzegels afgebeeld. Dat is de elegante araguaney, een goudgele boeket van fors formaat, die soms in wijde groepen bijeen staat, nog zonder blaren. Niet minder indrukwekkend van formaat en tint is de bucare, die een zalmrode kruin vormt, wel iets herinnerend aan de flamboyant, zoals die ook elders voorkomt; hele valleien worden door deze warmrode plekken verlevendigd.

Bijzonder decoratief zijn de kolossale samán-bomen, die uit een korte maar dikke stam een wijde kruin uitspreiden, zodat zulk een kolos er uitziet als een reusachtig prieel op een voetstuk; zij groeien gaarne in elkaars gezelschap en vormen dan een uitgestrekt bladerendak dat veel gebezigd wordt voor het beschaduwen van koffie en cacao. Deze samán bloeit liefelijk rose.

Van nobele gestalte is ook de hoogopgaande ceiba, meestal met een geheel rechte stam tot waar ineens de kruin begint. Dan is daar ook de piel de hombre of piel de Indio, waarvan de kale stam zo glad glimt als gepolijst brons, dus net het vel van een Indiaan.

Deze bij uitstek monumentale boomgroei wordt nog aangevuld door tal van andere bloesems in allerlei tinten, waaronder de bougainvillea met alle denkbare nuances van rood, in de meest verrassende schakeringen.

Onweerstaanbaar vriendelijk doet de rabo de ratón of rattenstaart aan; daar behoeft men maar een paar stokjes van langs de weg te planten om al heel gauw een snoezig lila bloeiende heg te zien ontstaan, die gaandeweg tot boomshoogte opschiet. Curieus is ook de tapara of totumo, de kalebasboom, waar ronde vruchten aan groeien die gratis kommen en napjes leveren; men noemt die ook wel higuero of vijgenboom, maar evenals de meeste Europese namen voor Zuidamerikaanse flora of fauna is ook deze betiteling er naast. In dit verband moge men bedenken dat de Spaanse ontdekkers en veroveraars merendeels zeelieden en soldaten waren, die van plant- en dierkunde geen verstand hadden, doch aan al die nieuwe dingen gemakshalve een naam gaven van iets wat er volgens hen het dichtst aan nabij kwam. Zo werden de llamas van Perú schapen genoemd, en de krokodillen kwamen aanvankelijk hagedissen te heten. Tal van inheemse bomen worden gemakshalve betiteld als eiken, ceders, etc., zonder dat deze soorten in werkelijkheid daar voorkomen.

Een bijzondere attractie van deze decoratieve Venezolaanse boomgroei is nog dat de tropische natuur gewoonlijk zorgt voor een overdadige versiering met orchideeën, lelies en andere parasieten, waaronder vele hangende mossen als sluiers of guirlandes het feestelijke beeld voltooien. Bovendien is er een vogel — de trupial of gonzalito of arrendajo, d.i. de wevervogel — die van takjes zeer kunstig een han-

gend nest knutselt, en deze ziet men overal in grote menigten uit de takken hangen, soms tot dicht over de weg heen.

In een streek met zoveel bloesems kan het niet uitblijven of de bijen komen daar honing maken, en de mens moedigt hen daarin aan door kosteloos korven en raten ter beschikking te stellen. Vooral in de bijzonder boomrijke omgeving van Maracay (Staat Aragua) ziet men dan ook overal langs de weg potjes met honing te koop aangeboden.

De verdere nuttige voortbrengselen des bodems zullen we in een ander hoofdstuk wel de revue laten passeren.

Voorzover het dierenrijk betreft kan gezegd worden dat Venezuela, evenals heel Zuid-Amerika, arm is aan grote zoogdieren, doch rijk aan vogels en reptielen.

Tot de familie van de olifant behoort de tapir, hier danta geheten (vgl. Braz. anta), een dikhuid ter grootte van een ezel, met een begin van een slurf, niet groter dan een lange bovenlip.

Wat men in Venezuela een tigre noemt, is eigenlijk de veel kleinere en ook niet zo gevaarlijke jaguar, de Braziliaanse onça. Voorts komt de tamanduassú of miereneter voor, die van achteren een slepende pluimstaart draagt en van voren een eindeloos lange neus. Ook de capibara of bosvarken, eigenlijk een knaagdier, en het alom in Zuid-Amerika levende gordeldier zijn inwoners van Venezuela.

Van de reptielen vindt men caimanes of krokodillen in de tropische rivieren. De drogere delen des lands zijn de woonplaats van leguanen, hier iguana of lagarto genoemd, een zeer grote soort hagedis, meestal zeer fel bronskleurig en blauw en groen getint. In de dorre olievelden ziet men ze vaak dwars over de weg lopen; ze worden ook gegeten.

Slangen zijn er zonder tal, de kleinste meestal de vergiftigste, doch het gevaar wordt in Venezuela niet als zeer groot beschouwd.

Langs de zeekust zweven gewoonlijk zwermen van pelikanen (hier ook wel buchón genoemd) alsmede tal van andere vlijtige vissers; bij de sardientjespakkerijen van Cumaná vormen zij vluchten van wel duizenden.

Minder gunstig bekend dan de opofferende pelikaan, doch in werkelijkheid een der nuttigste van allen is de aasgier, een zwarte vogel, die in groepjes steeds aan het opletten is of er niet ergens iets valt op te ruimen, bv. afval van slachthuizen of dode dieren in het veld.

In natte streken zijn veel witte reigerachtige vogels te zien, waarvan de aigrette aan de Apure een der edelste familieleden is, indertijd dusdanig begeerd dat de jacht reeds verboden moest worden. Gelukkig is de mode inmiddels weer wat verzacht. Verscheidene vogelsoorten plegen alleen maar seizoensgewijze in Venezuela te vertoeven; in andere jaargetijden trekken zij naar Noord-Amerika. Parkietjes, papegaaien, cardinaalvogeltjes, wevervogels zijn er zeer talrijk.

Bijzonder merkwaardig is een vogel die men tot dusverre enkel in Venezuela of hoogstens op het aangrenzende en nauwverwante eiland Trinidad heeft waargenomen. Dit is de guácharo, ook wel vetvogel genaamd, een nachtdier dat evenals de vleermuizen overdag in grotten nestelt, en alleen maar bij donker vliegt. Hun hoofdkwartier is een zeer uitgestrekte grot in de bergen die de grens vormen tussen de staten

Sucre en Monagas, nabij het stadje Caripe, alwaar we hen op onze rondreis zullen gaan opzoeken en in hun wonderlijke levenswandel volgen.

Bijna zouden wij de vissen vergeten, en andere bewoners van de zoute en zoete wateren des lands. De zee levert de zeer smakelijke pargo of red snapper op, een aan de rode poon of rouget herinnerende soort; veel droger van vlees is de mero. Kreeften en camarones (prawns, grote garnalen) komen voor; oesters wel voor parelen, maar nauwelijks om te eten. In de Orinoco leeft een voortreffelijke vis die men aldaar corbineta noemt, en die men te Ciudad Bolívar heel smakelijk weet toe te bereiden.

2 GESCHIEDENIS DES LANDS

Venezuela is in 1498 ontdekt door Columbus, toen deze op zijn derde reis, nog steeds bezield van de gedachte om Westwaarts varende het Verre Oosten te bereiken, zijn koers wat zuidelijker nam dan de beide eerste keren. Had de grote Admiraal van de Oceaan bij die gelegenheid wat meer methode in zijn werkwijze toegepast, dan zou hij nog vóór de Portugezen het vasteland van Brazilië gevonden hebben. Maar hoewel er aanleiding genoeg was om na de betrekkelijk geringe successen in de Caribische Zee — alwaar hij immers de gehoopte doortocht naar China en Indië steeds voor zich versperd had gezien — het nu maar eens een flink eind zuidwaarts te gaan zoeken, kon Columbus persoonlijk in zulk een radicale koersverandering niet veel heil zien. Immers, het was hem er niet om te doen, Nieuwe Werelden te ontdekken. Enkel naar de achterkant van de Oude kwam hij zoeken, maar Japan en China konden niet zo ver zuidelijk liggen; en toen hij zijn nieuwe koers een eindje lang zonder resultaat geprobeerd had, leek het hem dat daar tenslotte niets in zat, en daarom ging hij toch maar weer Westwaarts sturen.

Deze wankelmoedigheid deed hem de kust van Zuid-Amerika bereiken ter hoogte van het eiland Trinidad. Aldaar is hij tussen de begroeide rotsbrokjes doorgevaren die de Golf van Paria helpen insluiten, en hier heeft hij dus ook de vaste wal van Venezuela aanschouwd, echter steeds in de overtuiging dat dit allemaal slechts eilanden konden zijn. Want volgens hem moest hij zich nu bevinden zo ongeveer op de naad waar het uiterste Oosten aan het uiterste Westen vastzat. Dit was, zoals ieder weldenkend mens wist, het geval ergens achter in Indië, en dus liet deze grote wereldontdekker zich door niemand afbrengen van zijn vaste overtuiging dat hij er al was, in dat eilandenrijk van Indië, en dat weldra Westwaarts de vaste wal van Tartarije (zeg Siberië) en van China zich zou voordoen. Hier op deze hoogte echter niet: hier was men nog in de Antillas, de vooreilanden die de nadering van Achter-Azië aankondigden.

Doch hier, op deze zelfde plek, moest dan ook het Aardse Paradijs liggen, hetwelk immers volgens de theologen de plaats besloeg waar West en Oost elkaar raakten, precies op de achterkant van de aardbol. Geheel zuiver rond was onze wereld overigens niet eens, want op deze bijzondere plek zat er een soort van uitwas op, die zich als een bult op een schedel nog een eindje bovenwaarts verhief. De aarde was dus veeleer peervormig dan bolrond, zei Columbus, en het betrekkelijk frisse klimaat in deze overigens hete zone wees er volgens hem dan ook duidelijk op dat Trinidad met Aards Paradijs en al hoger hemelwaarts rees dan de rest.

Ziehier een samenvatting van wat de ontdekker der Nieuwe Wereld zelf van het geval gedacht heeft. Columbus is na deze sensationele bevindingen eerst maar eens naar Hispaniola doorgevaren om te zien hoe zijn mannetjes het er ondertussen in Santo Domingo hadden afgebracht.

Een jaar later kwam Alonso de Ojeda ook eens in deze buurt kijken. Hij had reeds onder Columbus gevaren, maar aangezien hij een eerzuchtig man was, van zijn eigen verdiensten ten volle overtuigd, had hij zich in Spanje een opdracht weten te doen geven die hem de bevoegdheid moest verlenen om, buiten de alleenrechten van Columbus om, aan de overkant van de Oceaan naar nieuwe landen te gaan zoeken. Aan boord had hij, behalve de cartograaf Juan de la Cosa, ook een woelwater uit Italië, een zekere Amerigo Vespucci, een Florentijn die zo'n beetje liefhebberde in de nieuwere aardrijkskundige voorstellingen. Op deze reis hebben zij de gehele kust van het tegenwoordige Venezuela gevolgd, met inbegrip van een zijuitstapje naar Curaçao, waar zij een bevolking van reuzen meenden te zien, zodat dit eiland de Isla de los Gigantes kwam te heten. Tot slot verzeilden zij in de wijde Golf van Venezuela, die verderop door een nauwe passage toegang geeft tot het Meer van Maracaibo. Maar nog vóór zij zo ver kwamen, zagen ze aan de wal een inlands dorpje, met huisjes die op palen half boven het water gebouwd waren. Toen moet de Italiaan Vespucci uitgeroepen hebben: kijk eens, dat lijkt wel wat op Venetië! En toen heeft hij dit aan de Spanjaarden verder uitgelegd, hoe men ook daarginds half op land, half in de lagunes leeft, en vervolgens is er in het reisverslag opgetekend: wij noemden dit land Venezuela, dat wil zeggen Klein-Venetië.

Van Venezuela's peetoom, de Florentijn Amerigo Vespucci — in deftige ogenblikken ook wel verlatijnst tot Americus Vesputius — horen we sindsdien alleen nog maar dat een Lotharingse aardrijkskundige kort daarop getracht heeft, de nieuwe vondsten achter de Oceaan in kaart te brengen, waarbij voor het eerst een aaneengesloten kustlijn beproefd is, als van een geheel nieuw vasteland; en daarin heeft deze geleerde Waldseemüller (Hylacomylus) als naam des lands getekend America, ter ere van Americus Vesputius, die voor het eerst vermoed scheen te hebben dat al die zogenaamde eilanden van Columbus tezamen misschien wel een samenhangend continent vormden.

Deze Alonso de Ojeda moet, in weerwil van enige eigenschappen die nu eenmaal aan alle conquistadores van dat tijdperk eigen geweest zijn, ook over werkelijke bekwaamheid hebben beschikt. Na enig geharrewar met Columbus, die toen juist tijdelijk in ongenade gevallen was, is aan Ojeda de verovering en het bestuur opgedragen over de pas ontdekte gewesten bij Coquivacoa, zoals die buurt een tijdlang vaagweg heeft geheten, zonder dat men precies wist of daarmee een eiland of een vaste wal of enkel een kaap bedoeld werd. Maar in ieder geval is dit geweest ongeveer op de plek waar thans de stad Maracaibo ligt, en de concessie strekte zich uit tot omtrent daar waar de kust van Zuid-Amerika zich ombuigt naar de Landengte van Panama.

In gevechten met de inboorlingen is Juan de la Cosa gesneuveld.

Ojeda zelf heeft een Indiaanse tot vrouw genomen, en dit huwelijk moet bijzonder gelukkig zijn uitgevallen, want Isabel bleek zeer begaafd en verstandig en lief te zijn, dusdanig dat zij ook tijdens bezoeken aan Spanje zich een passende houding wist te geven, en evenals hun drie kinderen een uitmuntende indruk maakte. Zelf is Alonso de Ojeda op een keer aan de gevolgen van een vergiftig pijlschot bezweken.

In 1500 is op het eiland Cubagua, thans behorend tot de Staat Nueva Esparta, voor het eerst in Venezuela een stadje gesticht, dat Nueva Cádiz kwam te heten; hier waren toen nog veel pareloesters te vinden, maar toen deze na een tijdje verminderden en geheel opraakten, werd ook die nederzetting opgeheven, en tot op heden is Cubagua zo goed als onbewoond gebleven. Op andere punten werden om weer andere redenen kleine versterkte posten gesticht, merendeels echter met de bedoeling om Indianen buit te maken, en deze als slaven naar Cuba en Santo Domingo te verkopen. Vergeefs is zelfs de menslievende bisschop Bartolomé de las Casas op de Venezolaanse kust aangekomen om in opdracht van de Spaanse Kroon tot een zachtmoediger houding jegens de inboorlingen aan te sporen: onverrichterzake moest hij uit Nueva Toledo naar Santo Domingo terugkeren. Het stadje, aan de mond van het riviertje Manzanares gelegen, werd kort daarna door de tot wanhoop gedreven Cumanagoto-Indianen verwoest, en is pas later weer opgebouwd onder de naam Nueva Córdoba, d.i. het huidige Cumaná. Men vatte deze gehele streek, die tegenwoordig als „Oriente" bekend staat, toen samen onder de benaming Nueva Andalucía.

In het Westen zag Juan de Ampíes kans om eerst op Curaçao en vervolgens in Coro, aan de Venezolaanse wal daartegenover, vaste voet te krijgen en vriendschap te sluiten met het grote opperhoofd Manaure dat daar wijd en zijd het gezag voerde. Doch het wangedrag van de Spanjaarden deed iedere poging tot vreedzame omgang met de Indianen telkens weer mislukken, en bovendien kwam er op deze wijze niets terecht van de bedoelingen welke het moederland jegens deze overzeese gewesten koesterde: te zoeken naar goud en zilver. Men hoorde van de inboorlingen wazige verhalen over landen die verderop lagen en waar het overliep van edele metalen; een koninkrijk moest daar zijn welks heerser zich op gezette tijden geheel met stofgoud insmeerde en zich vervolgens in het meer Parima afwies.

Naar dit land van El Dorado (de vergulde) moest met kracht gezocht worden... Kennelijk berustten al deze verhalen op vage mededelingen die vermoedelijk reeds eeuwen lang van stam tot stam over heel Zuid-Amerika waren oververteld inzake het Rijk der Incas in Perú, waar inderdaad goud en zilver buitengewoon overvloedig zijn geweest. Na de ontdekking en verovering van dat merkwaardige inheemse keizerrijk door Pizarro (1532) had dus de legende van El Dorado wel opgeborgen kunnen worden; maar men begreep dit niet aldus, en men bleef hardnekkig zoeken naar het Meer Parima en naar de Vergulde Koning. Ook de Engelsman Sir Walter Raleigh en enige losse Hollandse expedities hebben voor eigen rekening of zelfs in samenwerking met de Spanjaarden de Guyanas en de Orinoco afgezocht naar sporen van die kostbare monarch.

Dezelfde gedachte zat ook voor toen Karel V, die Keizer van Duitsland, Koning van Spanje en Heer der Nederlanden was, op een keer weer eens dringend behoefte aan geld had, want zijn Europese oorlogen kostten veel, en uit de Nieuwe Wereld was na de verovering van Mexico niet veel belangrijks meer losgekomen. Als onderpand voor een omvangrijke geldlening die hij bij het grote handels- en bankiershuis Welser te Augsburg sloot, stond hij in 1528 aan deze alle rechten van exploitatie af in de provincie Venezuela, toen reeds aldus in de stukken vermeld. Deze Welsers (in het Spaans pleegt men hun naam te verhaspelen tot Belzares e.d.) hebben daarop een expeditie uitgerust om voor hun rekening naar El Dorado te gaan zoeken. Toen de leider van deze troep, Ambrosius Alfinger, in een gevecht met de Indianen sneuvelde, nam de meest gerede onder hen, een zekere Federmann, het commando voorlopig over, en deze heeft toen een zeer verdienstelijke tocht volbracht door van het pas gestichte stadje Coro dwars door alles heen op te rukken naar Bogotá, de hoofdstad van het reeds tamelijk beschaafde volk der Chibchas; maar groot was zijn teleurstelling toen bleek dat even tevoren de Spanjaard Quesada daar reeds via de Magdalena-rivier en langs de aloude route der Indiaanse zouthalers was aangekomen. Later is toen von Hütten nog eens de Andes en daaroverheen zelfs de Llanos ingetrokken, waar zij dachten dat Managua, de hoofdstad van El Dorado, moest liggen. Na lange en vergeefse omzwervingen keerden de Duitsers echter met lege handen naar Coro terug, en weldra werd hun wegens wanbeheer de gehele concessie ontnomen, hetgeen intussen de meest agressieve imperialisten in het latere rijk van Wilhelm II niet belet heeft om af en toe aan de overige wereld te doen weten dat Venezuela eigenlijk rechtens aan Duitsland toebehoorde...

Sinds het midden der 16e eeuw kwamen ook Nederlandse zouthalers wel naar de Golf van Cariaco, nabij Cumaná, waar zij wisten dat welgevulde zoutpannen waren; zij hadden immers veel zout nodig voor hun export van haring, waarin Holland nagenoeg het wereldmonopolie bezat. Inplaats van dergelijke vreedzame handelszaken aan te moedigen of althans toe te laten, rustten de Spanjaarden niet alvorens zij de Hollanders vandaar verdreven hadden. Deze kwamen daarna met oorlogs- en kaperschepen terug; zij hebben vele jaren lang „de caraques" geteisterd, en tenslotte de Curaçaose eilanden en St Maarten in de Bovenwinden bezet, voornamelijk wegens het zout.

Aan het middelste gedeelte der Venezolaanse kust hadden de Spanjaarden zich aanvankelijk niet veel gelegen laten liggen; dit is ook niet te verwonderen, want het ontbreekt er aan beschutte ankerplaatsen, en vrijwel overal verheffen zich rechtstreeks uit zee zeer steile bergwanden. Pas in 1567 heeft Diego de Losada aan het hoofd van 150 man in het land van de Teque- en Caraca-Indianen een stadje gesticht dat Santiago de León de Caracas kwam te heten.

De Caracas en Teques waren zeer weerbare Indianen, die weinig lust toonden om zich door de nieuwkomers tot slaven te laten maken. Er werd dan ook krachtig verzet geboden, onder aanvoering van dappere opperhoofden wier namen tegenwoordig door het Venezolaanse volk geëerd worden evengoed als die van hun eigen helden. Zo heet de hoofd-

stad thans kortweg naar de oorspronkelijke bewoners, evenals de bestuurszetel van de Staat Miranda eenvoudig Los Teques is genoemd. En de namen van Guaicaipuro, Chacao, Naiguatá, Baruta en andere grote Indiaanse aanvoerders vinden we terug in de plattegrond van Caracas, waar zij stadswijken aanduiden. Evenzeer herinnert de strandwijk Macuto, even beoosten La Guaira, aan het met de Spanjaarden bevriende opperhoofd Guaicamacuto.

Pas toen de grote Guaicaipuro na heldhaftige tegenstand gesneuveld was, kregen de Spanjaarden gaandeweg vaste voet in de valleien van de Guaire (Caracas) en de Tuy en rondom het Meer van Valencia. Ook verderop, in de Andesbergen, werden steden gesticht, waarvan El Tocuyo, hoewel een der eerste (1545) het nimmer tot grote bloei gebracht heeft, maar wèl het agrarische centrum La Nueva Segóvia de Barquisimeto (1552) en de universiteitsstad Mérida (1558) en de grensstad San Cristóbal (1561). Deze laatste stad diende vooral als versterkt steunpunt op de landroute naar Bogotá, in La Nueva Granada. Achter de hoge bergen ontstonden ook kleine nederzettingen in de Llanos, zoals Barinas, dat een tijdlang vermaard geweest is wegens de „varinas"-tabak; deze werd op muilezels over de bergen naar het Meer van Maracaibo vervoerd, en vandaaruit clandestien verhandeld naar naburige eilanden, vanwaar men deze waardevolle lading afscheepte naar Europa.

Aan de Orinoco, in het gewest dat globaal werd aangeduid als Guayana of Guyana, tussen deze delta en die van de Amazone in, is in 1593 een stadje Santo Tomás de Guayana gesticht, maar toen dit in het begin der 17e eeuw door een kapervloot der Nederlandse West-Indische Compagnie onder admiraal Pater verwoest was, heeft men het een paar honderd meter verderop herbouwd op de plek waar de Orinoco met de steun van een paar rotseilandjes beter te verdedigen is, en toen heeft men er wegens deze vernauwing de naam Angostura d.i. „Engte" aan gegeven, — het huidige Ciudad Bolívar.

Na de verovering heeft de wereld lange tijd niet heel veel omtrent Venezuela vernomen. Engelse, Franse en Hollandse aanvallen, deels door oorlogsvloten, deels door kapers uitgevoerd, hielden de kust weliswaar in voortdurende onrust, doch konden aan de merendeels binnenwaarts gelegen steden niet veel kwaad doen. Ondertussen waren goudzoekers, slavenhalers, priesters en planters bezig met het uitoefenen hunner bezigheden, zonder dat er overigens in dit land grote dingen gebeurden. De officiële handel wikkelde zich af via La Guaira, Puerto Cabello en Maracaibo, alsook via Puerto España, op Trinidad gelegen; tot in 1797 de Engelsen zich van dat eiland meester maakten, en sindsdien heet deze haven Port of Spain. Naast deze wettelijke handel werd er echter een nog veel voordeliger soort van ruilverkeer uitgeoefend via Curaçao, nl. buiten de Spaanse koloniale autoriteiten om. Deze gaven trouwens zelf alle aanleiding tot het ontstaan van zulk een sluikhandel, want volgens de officiële voorschriften moest alle in- en uitvoer des lands zich via Spanje afwikkelen, maar in de praktijk geschiedde dit dan enkel via Santo Domingo, hetgeen omslachtig en duur uitviel. Soms kwam er in geen vijftien jaar een schip uit Spanje. Tal van ver-

bodsbepalingen, o.a. om olijven en druiven te telen, verstikten alle ondernemingsgeest. De samenleving was in die dagen ook zo arm dat zelfs de bestuurskosten niet konden worden opgebracht, en dan moest Mexico bijspringen.

Onder deze omstandigheden achtte de Spaanse regering het op een keer maar het beste, in te gaan op het voorstel van een particuliere handelsonderneming die zich in het Baskische Noorden gevormd had en dan ook de Biskayse naam droeg van Compañía Guipuzcoana; deze wilde het monopolie van de handel op de Venezolaanse kust hebben, met het recht om tegen de smokkelhandel desnoods met geweld op te treden. Aanvankelijk wilden de Venezolanen zelf niet veel van deze maatschappij weten, want zij hadden zich tot dusver zeer wel bevonden bij de handel met Curaçao. Gaandeweg echter wisten de Basken — een ijverig volk — de binnenlandse productie aan te moedigen en nieuwe gewassen te doen aanplanten, zoals cacao, indigo en later ook koffie. De naam van pater Mohedano, die de eerste plantjes daarvan heeft uitgezaaid, zal men in menig stratenplan van Caracas terugvinden. Aldus heeft Venezuela stellig veel te danken aan de activiteit van deze Compañía Guipuzcoana; zij verloor evenwel haar monopolie toen op een keer de handel geheel werd vrijverklaard, en daarna heeft zij zich weldra teruggetrokken.

In de loop van dit koloniale tijdperk had zich in Venezuela een bevolking gevormd van in hoofdzaak drie groepen. Ten eerste de uit Spanje daarheen gezondenen, die uiteraard niet altijd tot de beste elementen der natie behoorden, doch zich wèl boven alle anderen verheven voelden; hun levensdoel was meestal slechts, zo spoedig mogelijk hun schaapjes op het droge te krijgen, om daarna als welgesteld man in Spanje te kunnen gaan leven. Dit ging dan echter op de rug van de toch al zo arme inwoners, hetgeen allicht kwaad bloed zette, en wel voornamelijk bij groep twee: de daar te lande geboren blanken, criollos genaamd. Dit waren dus geen kleurlingen, zoals de veel misbruikte term „creool" zou doen veronderstellen, doch eenvoudig witmensen van eigen bodem, de kern waaruit later de diverse onafhankelijke naties zouden ontstaan.

Beneden hen bevond zich een brede klasse van kleurlingen aller soort, zowel Indianen en negerslaven alsook kruisingen van deze onderling of met blank bloed. Hoe langer deze rassenvermenging duurde, des te meer sleten de scherpe scheidingslijnen af. Daar waren mestiezen onder (blank met Indiaans) en mulatten (blank met zwart) en zambos (zwart met Indiaans), doch alles dooreen sprak men wel van pardos, d.i. grauwen.

Van deze drie hoofdgroepen was die der criollos de meest welgestelde, want tot deze kringen behoorden de planters en groot-veehouders. Onder de lichtgekleurden viel een begrijpelijke neiging waar te nemen om zich naar de criollos te richten; de donkerst getinten vormden het proletariaat, in de steden zowel als op het platteland. En al deze daar te lande geboren inwoners gevoelden zich gaandeweg achteruit gezet en gehinderd door de uit Spanje overgekomen ambtenaren, officieren

en soldaten die van hun kant zulk een overzeese diensttijd beschouwden als een gelegenheid om aan fortuin te komen, op welke wijze dan ook.

Ziehier ongeveer hoe de Venezolaanse samenleving er uitzag toen in Noord-Amerika de kolonisten van New England, New York en Virginia zich onder leiding van George Washington vrij maakten uit het door hen onbillijk geheten bestuur van Engeland.

Daarop volgden de staatkundige en wijsgerige geschriften uit Frankrijk, die geheel nieuwe denkbeelden inzake de rechten en plichten van mens en souverein verkondigden. Zij werden in Caracas met aandacht gelezen; want al was de samenleving daar heel bescheiden en stellig wat provinciaal getint, er bestond niettemin een intellectuele omgang op vrij hoog niveau, waarbij ook de schone kunsten, de letterkunde en de muziek niet werden verwaarloosd. Ook Alexander von Humboldt, die Venezuela op een voor dat tijdperk zeer grondige wijze bereisd heeft, getuigt met grote waardering van de hoge graad van ontwikkeling en beschaving die hij te Caracas aantrof. Aldus konden gaandeweg de bodem en de tijd rijp worden voor het concipiëren van een nieuwe toekomst: een zelfstandig gemenebest te vormen.

Twee figuren worden in Venezuela temidden ener talrijke schare van „próceres" vereerd als de allergrootsten: Francisco de Miranda, bijgenaamd El Precursor (de Voorloper) en Simón Bolívar, El Libertador (de Bevrijder). Naar hen zijn staten en steden en pleinen en straten genoemd; naar de grote Bevrijder heet zelfs de munt des lands. In de meeste steden en dorpen zal men ook wel eens plaatselijke of gewestelijke heldenfiguren als standbeeld of borstbeeld in een lief plantsoentje zien prijken, maar het hoofdplein van elke stad is altijd de Plaza Bolívar, en het is aandoenlijk om te zien hoe zelfs het kleinste plaatsje nog een bronzen of stenen beeltenis van deze Vader des Vaderlands heeft opgericht.

De worsteling om de nationale vrijheid is dus, zoals de naam Precursor reeds aanduidt, begonnen met Miranda, een veelzijdig man, wiens leven aan een orkaan doet denken. Als officier in het Spaanse leger heeft hij de meeste Europese hoven bezocht, zelfs het Russische. Als generaal in het Franse revolutionnaire leger heeft hij onder Dumouriez in de Nederlanden geopereerd en o.a. vergeefs Maastricht belegerd; zijn naam is de enige buitenlandse die op de Arc de Triomphe voorkomt. Ook in de Verenigde Staten had hij tevoren reeds meegestreden. En van daaruit was het dat hij in 1806 met 200 man op drie kleine scheepjes naar zijn vaderland voer, in de verwachting dat heel de bevolking hem wel zou bijvallen; als vlag voerde hij reeds de tegenwoordige kleuren: geel, blauw en rood. Hij kreeg evenwel haast geen steun, en werd reeds op zee tussen La Guaira en Puerto Cabello door de Spaanse oorlogsschepen verslagen. Een tweede poging, van Trinidad uit ondernomen, had evenmin succes. Het scheen of de „criollos" geen vertrouwen in Miranda stelden en of de „pardos" voor het denkbeeld der onafhankelijkheid geheel onverschillig waren.

Beter schenen de kansen te staan toen in 1808 het Spaanse moederland door Napoleon werd bezet. In de overzeese koloniën wilde men toen van die zijde geen instructies aanvaarden; over het algemeen was men bereid, de aanspraken van Fernando VII op de Spaanse troon te erkennen, en zich ondertussen zo goed als doenlijk zelf te redden. Aldus ook in Venezuela, alwaar een Junta Suprema werd gevormd, die het landsbestuur van de onbeduidende Spaanse gouverneur overnam. Deze periode, de „Autonomía" genaamd, duurde nog voort toen in 1810 zowel Miranda als Bolívar, uit Engeland komende, naar Caracas terugkeerden.

Er zijn toen verkiezingen gehouden en er is een Nationale Vergadering (Congreso) bijeengeroepen; een driemanschap waarvan Cristóbal Mendoza de leider was, werd met de uitvoerende macht belast. En toen men dit apparaat eenmaal gereed had, scheen niets zich te verzetten tegen het uitroepen van de Republiek, in volle onafhankelijkheid. Dit geschiedde op 5 Juli 1811, sindsdien de datum van Venezuela's nationale feestdag.

Het ging deze jeugdige republiek echter volstrekt niet voorspoedig. Ten eerste beschikten de Spaansgezinden daar te lande over een beroepsleger, aangevoerd door de alleszins bekwame zeeofficier Monteverde. Doch bovendien deed zich weldra in Venezuela een hevige aardbeving voor, die o.a. Caracas geheel verwoestte, en toen heette het natuurlijk al gauw dat dit de straf des hemels was voor de ongehoorzaamheid aan het wettige gezag. Vergeefs trachtte Bolívar de gelovigen te overtuigen dat het ene niets met het andere te maken had. Alom ontstond wanorde. Ook Miranda, door het radeloze Congres tot opperbevelhebber en dictator benoemd, kon nièts uitrichten en moest zich tenslotte aan Monteverde overgeven, weliswaar op voorwaarde van persoonlijke vrijheid, doch achteraf werd Miranda tóch opgepakt en naar Spanje gebracht, alwaar hij in 1816 in de gevangenis gestorven is.

Zijn werk werd voortgezet door Simón Bolívar (geb. 1783), zoon uit een aanzienlijk Venezolaans geslacht van Baskische afstamming. Zijn opleiding had Bolívar, evenals destijds gebruikelijk was, in Europa ontvangen, niet alleen in Spanje, maar ook in de meeste andere landen. Hij was een denker van groot formaat en tevens een bekwaam staatsman en veldheer, en deze gecombineerde eigenschappen had hij hard nodig, gezien de verwarde toestand waarin het land was komen te verkeren. De eerste Republiek was mislukt; overal waren de Spaanse troepen wederom baas geworden.

Toen is er een nieuw begin van opstand ondernomen door enige patriotten die zich op Trinidad onder het Britse Bestuur in veiligheid hadden gebracht. Onder hen bevonden zich enigen der later meest beroemd geworden voorvechters der vrijheid: Mariño, Sucre, de gebroeders Bermúdez, de vermetele Piar enz. Een snelle aanslag op Maturín bracht weldra heel de „Oriente" in de macht der patriotten. Ondertussen wist Arismendi het eiland Margarita te bevrijden. Monteverde zag geen kans, tegen dit alles iets te ondernemen, want reeds rukte Bolívar uit het Westen op, van Cartagena komende, met een klein legertje van Colom-

bianen, waarmee hij de Andes binnenviel. Weldra waren de steden Mérida en Trujillo bevrijd, en nu kon Simón Bolívar zijn „campaña admirable" voortzetten tot in Caracas toe, waar hij in 1813 op voorstel van Cristóbal Mendoza werd uitgeroepen tot „Libertador de Venezuela."

Ook toen echter was voor de Tweede Republiek het gevaar niet geweken, want de Spanjaarden kregen een machtige bondgenoot in de „Llaneros", de bereden veehoeders uit de grasvelden der binnenlanden, onder bevel van een ex-tuchthuisboef Boves, die zich opeens als een aanvoerder van grote durf en bekwaamheid ontpopte, zodat Bolívar zich geen raad wist om zich deze wilde horde van het lijf te houden. Zelfs moest hij op een keer Caracas aan deze binnenlandse vijand overlaten en zelf de Oriente invluchten, van waaruit hij overzee naar La Nueva Granada (thans Colombia) wist te ontkomen. Ook aldaar echter werden weldra de Spaanse troepen onder bevel van Morales opnieuw de situatie meester, en wederom scheen de zaak der vrijheid verloren. Zelf nam Bolívar de wijk naar Jamaica, waar hij door een toeval ontkwam aan een aanslag op zijn leven.

Vandaar ging de Libertador steun zoeken op Haiti, alwaar toen de zeer verstandige Pétion als president over die jonge en tot voor kort zo woelige negerrepubliek regeerde. Aldaar bevond zich ook een Curaçaose reder, Brion genaamd, en deze is toen belast met het bevel over een zeemacht die Simón Bolívar aldaar trachtte bijeen te brengen. Ondertussen had Arismendi op het eiland Margarita opnieuw het sein voor de opstand gegeven, en daarheen begaf zich thans dan ook de krijgsmacht van El Libertador. Maar wederom liep na enige aanvankelijke succesjes de zaak mis, en ten tweeden male moest de Bevrijder bij Pétion op Haiti komen aankloppen.

Deze keer ging het beter. De Llaneros vielen nu eveneens de opstandelingen bij, en deze waren zo verstandig om eerst maar eens in de stilte van het nagenoeg lege gewest Guayana hun legermacht behoorlijk op poten te zetten.

Van hier uit — waar de stad Angostura later des Bevrijders naam heeft overgenomen — heeft Bolívar toen de grote campagne beraamd die uiteindelijk tot de algehele bevrijding kon leiden. Smartelijk trof nog het verlies van de citadel te Barcelona, en pijnlijk was de executie van de dappere Piar wegens insubordinatie, maar er kwam nu toch gaandeweg tekening in de toestand. Begin 1819 kon Bolívar te Angostura opnieuw een Nationale Vergadering bijeenroepen en wederom een Republiek stichten, waarvan hijzelf tot voorlopige president werd gekozen.

In deze functie heeft deze begaafde leider toen een der knapste staaltjes van militair beleid vertoond, nl. door uit de llanos van de Orinoco over de Andes heen te trekken tot in La Nueva Granada, waar hij op 7 Augustus 1819 de Spanjaarden wist te verslaan bij Boyacá. Nu kon Nieuw Granada bevrijd worden, alwaar nog in datzelfde jaar te Bogotá de República de Colombia werd uitgeroepen, waarvan deel zouden uitmaken de gewesten Venezuela, Cundinamarca (d.w.z. het huidige Colombia; nog steeds heet het hoofdstedelijke departement aldus) en Quito (Ecuador), welk laatste gebied echter nog bevrijd moest worden.

Aldus was de staatsformatie tot stand gekomen die sindsdien pleegt te worden aangeduid als La Gran Colombia.

Ondertussen was in Spanje de reactionnaire koers vervangen door een liberalere, en onder deze omstandigheden wilde het moederland in 1820 nog eens trachten, het met de opstandige koloniën langs minnelijke weg eens te worden. De Spaanse opperbevelhebber in Venezuela, generaal Morillo, begreep echter van deze volgens hem landsverraderlijke zwenking niet heel veel, en zijn versie daarvan werd dan ook door de patriotten van de hand gewezen. Enkel kwam het tot een korte wapenstilstand, waarbij Morillo en Bolívar elkaar persoonlijk ontmoet hebben en zelfs de nacht doorbrachten onder hetzelfde dak.

De hervatting der oorlogshandelingen bracht het voordeel definitief aan de zijde der republikeinen. Beroemd geworden is Bolívar's overwinning in Carabobo (1821), als gevolg waarvan geheel Venezuela vrij kwam.

Te Cúcuta, in het huidige Colombia, niet ver van de Venezolaanse grensstad San Cristóbal, kwam toen een Congres bijeen dat de republiek Gran Colombia uitriep, met Bogotá als hoofdstad en Bolívar als president.

De bevrijdingscampagne is toen voortgezet tot in Ecuador, alwaar Bolívar te Guayaquil zijn Argentijnse evenknie José de San Martín ontmoette, die juist de Spanjaarden uit Chili had verdreven en hun vloot verslagen had ter hoogte van Callao.

Bijgestaan door de bekwame Sucre heeft Simón Bolívar vervolgens over land geheel Perú en Bolivia van Spanjaarden gezuiverd; de bekendste veldslag uit die Veldtocht van het Zuiden is die van Ayacucho geweest (1824). Zelf is Bolívar tot president benoemd van de republiek Perú; zijn rechterhand Sucre werd president van de nieuwe naar de Bevrijder genoemde staat Bolivia.

Aldus heeft de Libertador in de Noordhelft van Zuid-Amerika vijf republieken doen ontstaan, nl. Venezuela, Colombia, Ecuador, Perú en Bolivia. Doch het was geenszins zijn bedoeling dat het land aldus over vele staten versnipperd zou worden. Zelf heeft hij veeleer gedacht aan de vorming van één verenigd Spaans-Amerika, ongeveer zoals in het Noorden de Verenigde Staten waren ontstaan. In dit opzicht echter heeft El Libertador zijn landgenoten overschat: tegenover zijn diepere inzicht wisten zij slechts persoonlijke eerzucht en plaatselijk patriottisme te stellen, met het bekende gevolg dat Spaans Amerika uiteengespat is in niet minder dan achttien republieken, groot en klein. Zelfs de reeds tot stand gekomen Groot-Colombiaanse staat vermocht zich niet in die vorm te handhaven, want reeds in 1830 is Venezuela daar uit gestapt, na eerst de grote Libertador te hebben afgezet en uit het land verbannen. Er werd toen een nieuwe republiek gevormd: Venezuela, met Caracas als hoofdstad. Ook Ecuador maakte zich nu uit Colombia los en werd een afzonderlijke republiek. Zo bleef van La Gran Colombia alleen Colombia zelf over.

Ondertussen was Sucre verraderlijk vermoord. En de Libertador, die reeds lange tijd ziek was geweest, is in 1830 op slechts 47-jarige leeftijd

te Santa Marta overleden, diep bedroefd over het tóch nog mislukken van wat hij als zijn levenswerk had beschouwd: het scheppen van een vrij doch verenigd groot Spaans-Amerikaans gemenebest. Pas later, doch toen het ondertussen al te laat was, hebben de betrokken naties ingezien hoe groot in werkelijkheid hun bevrijder is geweest; sindsdien wordt hij in alle vijf Bolívar-republieken, maar vooral in zijn geboorteland Venezuela, vereerd als een bijna bovennatuurlijk wezen. Zijn stoffelijk overschot is op eigen verzoek naar Caracas overgebracht, alwaar het later is bijgezet in het Panteón Nacional, een mausoleum dat bedoeld is als laatste rustplaats voor grote Venezolanen. Bovendien kan men te Caracas het geboortehuis van de Libertador aanschouwen, van buiten sober, van binnen opgeluisterd door enige grote schilderstukken, de voornaamste gebeurtenissen uit de Bevrijding voorstellende.

Na de uittreding uit het Groot-Colombiaans verband heeft Venezuela, evengoed als alle andere Zuidamerikaanse republieken, een tijdperk doorgemaakt van staatkundige onrust en woelingen, die telkenmale aan de krachtigste figuren des lands gelegenheid plachten te geven, hun persoonlijkheid naar voren te brengen. In het begin werd gestreefd naar een staatsvorm die op een gecentraliseerd Overheidsgezag zou berusten, doch gaandeweg, van de tweede helft der vorige eeuw tot voor kort, nam de neiging tot federalisme de overhand, waarbij dus aan de afzonderlijke staten een grotere bewegingsvrijheid werd overgelaten. In 1864 werden de provincies van de eenheidsstaat tot staten van een federatie verheven. Hiermede neemt intussen ook de kans toe op verdere scheuring en versnippering, nl. zodra een bepaald gewest zich onder de bezielende leiding van een plaatselijke generaal of politicus zou wensen los te maken uit het grotere verband, gelijk Venezuela zelf destijds uit de Gran-Colombiaanse Unie getreden was. Dat het zover nooit gekomen is, mag wel een wonder heten, want er zijn revoluties genoeg geweest.

Onder de grote presidenten verdienen vermelding de gebroeders Monagas en generaal Guzmán Blanco, die elk op hun beurt aan het land vooruitgang brachten. Op het niet zeer geslaagde presidentschap van Cipriano de Castro volgde in 1908 de dictatuur van Juan Vicente Gómez, die 27 jaar geduurd heeft en aan het land met geweld de openbare orde geschonken heeft welke het nodig had om zijn bronnen van welvaart naar behoren te doen vloeien. Sindsdien hebben conservatieve en radicale stromingen elkaar afgewisseld, tot in onze tijd, waarvan gezegd kan worden dat de regeringsstijl van Venezuela naar de vorm die ener constitutionele en democratische republiek is, doch dat deze in wezen voor alle zekerheid beheerd wordt door een beperkte groep van krachtige figuren.

3 VENEZOLANEN EN VREEMDELINGEN

In achttien afzonderlijke republieken is, zoals wij reeds zagen, het Spaanse koloniale rijk in Amerika uiteengevallen, en toch zijn er geen twee gelijke onder. Zelfs had de versnippering naar soort der inwoners nog veel verder kunnen gaan, want in menige republiek dezer groep doen zich ook onder de nationale bevolking hier en daar belangrijke verschillen voor. Meestal vloeien deze voort uit een andere vorm van kruising der rassen of uit een al dan niet van elders ontvangen immigratie, ofwel hoogteverschil en klimaat drukken hun stempel op de aard der bewoners.

Aldus eveneens in Venezuela. Een eerste vermenging die daar te lande heeft plaatsgevonden, deed reeds aanstonds een volkstype ontstaan dat, bij behoud van de karakteristieke Spaanse eigenschappen, tevens uit de Indiaanse erfenis een grote mate van geduld en taaiheid meebracht. In zeer bijzondere mate, hoewel telkenmale weer anders, valt zulks te aanschouwen in de bevolking der hooggelegen Andesvalleien en in de bewoners van de stugge Llanos, de eindeloze vlakten achter de bergen. In beide gevallen is hier een mensentype ontstaan van een soort die gehardheid en doorzettingsvermogen als waardevolle eigenschappen aanmerkt, hoewel de ene groep deze deugden meent verschuldigd te zijn aan de koelheid van het klimaat, terwijl de andere hen juist toeschrijft aan de hoge eisen die de hitte der laaglanden aan de mens stelt. Hoe het ook zij — zowel Andinos als Llaneros hebben menigmaal het lot der natie te bepalen gehad, en, afgezien van een onvermijdelijke portie Indiaans bloed, hebben zij zich stellig het zuiverst van allen gehouden.

Veel meer en veelsoortiger vermenging heeft plaatsgevonden langs de kust, alwaar weldra de neger als werkkracht werd ingevoerd, terwijl tevens de zeeroute allicht vreemde indringers aanbracht. Nog steeds is het zwarte element het talrijkst vertegenwoordigd in de hete kustzone, met uitzondering echter van de eilanden, waar de negers opmerkelijk gering in aantal zijn gebleven. Aangezien deze volksgroep geen verdere aanwas meer van buitenaf ontvangt, neemt zij numeriek niet of nauwelijks toe, doch slijt zij veeleer nog af ingevolge verdere vermenging met de blanke en halfbruine elementen in de lagere volksklassen.

Zuivere Indianen leven er nog in de diepe binnenlanden langs de bovenloop van de Orinoco met zijrivieren; zij zijn nog steeds in hoofdzaak jagers en vissers, doch wonen in vaste huizen en dorpen; opmerkelijk is hun talent voor pottenbakkerij, in welke kunst zij heel fraaie orna-

mentieke effecten weten te bereiken. Op het voorbeeld van Brazilië, waar Rondon vele jaren lang met succes gewerkt heeft aan de bescherming en bestudering van 's lands oorspronkelijke bewoners, wordt er in de laatste jaren ook in Venezuela veel aandacht gewijd aan de inheemsen met al hun doen en laten. Hun aantal bedraagt omtrent 100.000, waarvan de meesten uiteraard aan de peripherie des lands leven.

Ook buiten deze zeer veraf wonende inboorlingen vallen er in Venezuela nog twee zeer bijzondere rassen van Indianen te vermelden, en wel zo goed als onder de rook van Maracaibo, de tweede stad des lands. De ene is een „tamme" soort, die dezelfde naam draagt als het schiereiland waar zij wonen, ter weerskanten van de Venezolaans-Colombiaanse grens, nl. Goajira. Zij zijn een primitief volkje — ca 18.000 in getal — van vissers en heel kleine landbouwers, zacht van zeden en onbevreesd voor de blanken, wier woonplaatsen zij in groten getale plegen te komen bezoeken, deels voor een beetje armzalig marktverkeer, deels om te bedelen. De mannen hebben uit de westelijke civilisatie reeds de broeken en hemden overgenomen, maar de vrouwen kennen daarvan alleen een wijd model van loshangende jurk met halskraagje, meest van moiré of van katoen of laatstelijk zelfs van kunstzijde; op een soort Grieks-Turkse kledij lijken echter de grote wollige pompons die zij op de punt harer schoenen dragen. Maar verreweg de meest merkwaardige trek aan deze Goajira-vrouwen is haar gewoonte om over het gehele gelaat een brede baan van donkerrode verf te smeren, stellig niet uit ijdelheid, doch kennelijk als bescherming tegen de hier doorgaans zeer felle tropenzon. Wij zullen dit wonderlijke volkje straks in groepjes door het marktgewoel van Maracaibo zien drentelen.

Even verder Zuidelijk, eveneens in het grensgebergte tegen Colombia aan, wonen de Motilones (Kaalkoppen), een nimmer onderworpen stam van uitermate weerbare Indianen. Zij leven in gemeenschapshuizen van ovale gedaante, die men van het vliegtuig uit op opengerooide plekken in het oerwoud kan herkennen. Hun wapenen zijn vergiftige pijlen; schielijk is hun aanval, en even snel hun aftocht. Boeren en veehouders in die buurt leven in voortdurende vrees voor hen. Menige voorpost die in deze velden tussen het Meer van Maracaibo en de bergen naar aardolie aan het zoeken was, is onverhoeds door een kolonne van Motilones overvallen, soms met zware verliezen aan mensenlevens. Expedities om hen af te straffen en te onderwerpen hebben nog nooit succes gehad. Ook de missionarissen zijn niet verder gekomen dan de buitenkant. Omtrent het wezen dezer gevaarlijke medeburgers ontbreekt het dan ook nog aan gedetailleerde kennis. Hun veel meer aan Europese dan aan Amerindische trekken herinnerende uiterlijk wordt wel eens in verband gebracht met de binnenlandse expedities der Duitsers, toen dit gedeelte van Venezuela in exploitatie was gegeven aan het grote bankiers- en handelshuis Welser te Augsburg; zulks zou dan veronderstellen dat deze beide volkeren elkaar hebben weten te verdragen en waarderen, en: se non è vero, è ben trovato! Wat wel met zekerheid schijnt te mogen worden aangenomen, is dat de Motilones menseneters zijn; trouwens dit waren de zeevarende Cariben ook, en eveneens onder de Aruacas of

Arawakken van het vasteland schijnt men geenszins afkerig geweest te zijn van een hapje mensenvlees. Over het algemeen kwam bij de Zuidamerikaanse inboorlingen het kannibalisme het meest voor onder de bewoners der hete laaglanden, en niet of nauwelijks in de koelere bergstreken. Ditzelfde is opgemerkt inzake tegennatuurlijke ontucht.

Ook de Spanjaarden die dit gedeelte der wereld verkend en bevolkt hebben, waren van onderling verschillende soort. Naast de sensuele en half Moorse heren uit het rijke Andalusië en uit het arme Estremadura waren er hooghartige Castilianen onder, en nijvere Catalanen en primitieve Gallegos en sobere Basken. Vooral aan deze laatsten herinneren vele Venezolaanse familienamen, waarvan later enige zijn overgegaan op steden en straten, zoals Bolívar en Anzoátegui en Ricaurte e.d. Overigens vindt men tal van Spaanse provincies terug in de oorspronkelijke namen van vele steden; reeds hebben wij in ons historische overzicht Nieuw Cádiz en Nieuw Córdoba de roem van Andalucía zien voortzetten, evenals Trujillo die van Estremadura en Nieuw Segovia die van Castilla, terwijl Barcelona en Valencia nog steeds van een Catalaanse afkomst getuigen, en de oude naam van Caracas geïnspireerd was op Santiago, de vermaarde bedevaartplaats in Galicia.

Na de afscheiding van Spanje heeft het uiteraard enige tijd geduurd alvorens er uit het oude moederland opnieuw emigranten in Venezuela binnenkwamen; tegen het einde der vorige eeuw deden vooral enige andere mediterrane volkeren zich als leveranciers van immigranten gelden: Italië, Portugal en Syrië. Onder de Italianen hebben zich aanvankelijk vooral intellectuelen bevonden, alsmede politieke vluchtelingen uit het tijdvak van het risorgimento, waarmee niet alle Italianen het aanvankelijk eens geweest zijn. Later, tot in onze tijden toe, heeft Italië vooral koks, herbergiers, restaurateurs en bedienden geleverd, en wel van een soort die zich ook in opwaartse richting weet te ontplooien, zulks terwijl bijvoorbeeld de Portugezen zelden verder komen dan het houden van heel kleine en onaanzienlijke hotelletjes. Van de Syriërs kan men zeggen dat zij grotendeels in het winkelbedrijf terechtgekomen zijn, evenals de ook hier laatstelijk sterk aangegroeide categorie der oostelijke Joden. Deze nieuwkomers van merendeels lagere orde leven gewoonlijk voor één generatie naast de daar te lande geboren Venezolanen mee onder de algemene betiteling van „immigrant", doch de tweede generatie vermengt zich reeds en voelt zich zelf Venezolaan.

In deze volksklassen is het geboortecijfer hoog, maar de kindersterfte eveneens, hetgeen ook waarlijk niet te verwonderen is bij de ondoordachte wijze van voeding en huisvesting die aan deze lagen der bevolking even dierbaar is als aan Huckleberry Finn zijn ton waar hij in sliep. In een samenleving die zozeer openligt voor besmetting, bij gering of merkbaar verzwakt weerstandsvermogen, krijgt de dood gemakkelijk toegang. Het trof mij hoe verbazingwekkend groot in de magazijnen der begrafenisondernemingen de voorraden en de sorteringen waren van juist heel kleine kistjes, de meeste wit, maar ook waren er rose en lichtblauwe, ja zelfs gemarmerde onder.

Wat nu een Venezolaan is, en aan welke omschrijving deze beantwoordt, is al evenmin nauwkeurig aan te duiden als in het geval van een Noord-Amerikaan of van een Argentijn. De hogere kringen des lands beslaan een tamelijk beperkt aantal oude families, waarvan de meeste namen dragen van nationaal-historische klank. Van een onderlinge beslotenheid, zoals in de aristocratische upper ten van Buenos Aires, valt in Venezuela echter niet veel te bemerken. Veeleer toont men zich jegens vreemdelingen van beschaafde soort gaarne vriendelijk en gastvrij, en ook worden huwelijken met buitenlanders geenszins als ongewenst beschouwd. Daarvoor ligt Venezuela te open aan de zee, met cosmopolitische brandpunten als Trinidad en Curaçao vlak naast de deur en met de hartslag van de omringende landen alsmede van New York duidelijk voelbaar. De meer op cultureel leven ingestelde kringen zullen daarbij een neiging vertonen om zich op Parijs te oriënteren, de meer commerciële en industriële veeleer op de Verenigde Staten, op Engeland en op Nederland. De culturele banden met Spanje zijn er in de loop der tijden niet inniger op geworden, hetgeen op grond van de worsteling om de vrijheid en van de geheel afzonderlijke loop der dingen in het oude moederland ook wel enigszins te begrijpen valt. In dit opzicht heeft misschien Italië meer vat op de Venezolanen gekregen.

Nog steeds zijn de sporen te herkennen van de vroegere toestanden, toen in het koloniale tijdperk de beschaving in Venezuela gedragen werd door een beperkte en matig welgestelde kring van hogere burgerij, die toen wel degelijk een sfeer van eigen cultureel leven wist te scheppen. De brede volksmassa kwam daar echter niet aan toe; trouwens, primitief als zij toen moet zijn geweest, zal zij daar ook niet het minste verlangen naar hebben getoond. En aldus is het, althans in grote trekken, ook tegenwoordig nog: de betere kringen stellen belang in muziek en theater en litteratuur en beeldende kunsten van goeden huize, doch hun aantal is gering; en beneden hen spreidt zich een millioenenpubliek uit dat om dergelijke dingen niets geeft, doch gretig de blikken en kunstzijden civilisatie opslorpt welke het zich, dank zij de materiële voorspoed die er door de aardolie is uitgestrooid, in steeds toenemende mate weet te kunnen veroorloven. En zo bestaat het geestelijke en intellectuele en culturele genot dezer snel in aantal toenemende lagere menigte vrijwel uitsluitend uit datgene wat film, radio en nog andere op massaproductie ingestelde vulgarisatie-bedrijven over de weerloze kleine man uitstorten. In schier alle opzichten valt ook in Venezuela een terugzakken naar het laagst denkbare niveau gade te slaan. In plaats van voor zijn goede geld ook goede waar te verlangen, laat men zich door vrijmoedige en luidruchtige reclame inferieure fabrikaten aanpraten, wier kostprijs hoofdzakelijk bestaat uit publiciteit, zoals wereldmerken aan sigaretten, flesjes met synthetische versnaperingen en meer dergelijke heerlijkheden. Ook hier doet zich de muntwet van Gresham gelden: de van huis uit goede dingen des lands, zoals een degelijke rum, sigaretten van eerlijke tabak, fatsoenlijke vruchtensappen e.d. zien zich steeds verder verdrongen door deze invasie van al wat op schuttingen of temidden van radioprogramma's aan de gedachteloze menigte wordt ingestampt. Tevens kan men in de voor het lagere volk bestemde winkels een stort-

vloed aanschouwen van al wat afschuwelijk van ordinairheid is en tevens in den regel ondeugdelijk.

Een der meest groteske uitingen ener welgestelde doch houvastloze samenleving van lager peil pleegt te zijn de vlucht uit de stilte. Overal waar men komt overheerst het lawaai. Voorzover dit van onvermijdelijke aard is, zoals bv. de geluiden van bouwen of van slopen, wordt dit geheel vrijwillig nog overstemd door het gerochel van luidsprekers. Alle auto's zijn er van radio voorzien, ook taxi's en bussen, en zelden zwijgen zij, doch in onafgebroken stroom galmen zij de allengs overbekende betuigingen van minnepijn uit (beide sexen), afgewisseld door het aanprijzen van kwakzalversmiddeltjes, zeep, en andere luxegoederen. Geen café, eethuis of bar waar niet de hele sfeer met zulke geluiden oververzadigd wordt. Is het niet de radio, dan staat er wel een felgekleurde kast van glas en blik, die door een muntstukje aan het joelen kan worden gebracht. Zelfs in hotelsalons of elegante restaurants zal op zijn minst tijdens de drukke uren een kabbelpianist zonder ophouden zitten te tjingelen, en de slappe tijden vult men dan wel aan met het gejengel van een gramofoonplaat. Aldus in alle steden en dorpen, zelfs in de kleinste, of op geheel eenzame plekjes in de bergen of aan het strand.

Evenals de mens reeds zijn reukvermogen deels verwaarloosd, deels geforceerd heeft, zo is hij in dergelijke samenlevingen van zinneloos lawaai bezig, zijn hoorvermogen te gronde te richten. De grote massa kan zich het leven al niet meer voorstellen zonder dat dit voortdurend gebaad wordt in een zee van wangeluiden. Doch dan bemerkt men opeens met verbazing dat het toeteren van auto's streng verboden is, tenminste in de steden. Op de open wegen pleegt men zijn schade weliswaar ruimschoots in te halen, maar wie in een bebouwde kom gevaar loopt, een halfversufte voetganger te overrijden, klopt fluks buiten het portier tegen het blik van de auto, en heeft dan tenminste een waarschuwend geluid doen horen zonder nochtans het lawaaiverbod te hebben overtreden.

Een eigenschap die in een zozeer temidden van wangeluiden levend volk wel bijzonder de aandacht moet trekken is de opmerkelijke gelatenheid welke aan de dag wordt gelegd bij verkeersopstoppingen. In de hoofdstad, waar het stratenplan al lang niet meer in staat is om de steeds dichter aanzwellende verkeersstromen te verwerken, treden tijdens de drukke uren, ja soms wel de hele dag door, van die stremmingen op, en dan zou men bij de daardoor gedupeerden een geprikkelde stemming verwachten, met schelden of tenminste critische opmerkingen jegens een medeweggebruiker die een ander een plaatsje afsnoept e.d., kortom datgene wat in de meeste grote steden ter wereld schering en inslag is. Niet aldus echter in Venezuela: daar legt een ieder zich zwijgend bij het onvermijdelijke neer. Geen kwaad woord heb ik bij zulke gelegenheden horen uiten. Integendeel trof het mij menigmaal hoe beleefd er over het algemeen gereden wordt, althans hoeveel rekening er vrijwillig gehouden wordt met de noden en behoeften van zijn naaste op weg en

straat. Deze wellevendheid komt o.a. merkbaar tot uiting wanneer iemand ergens ruggelings parkeren wil: dan is een enkele wenk aan zijn achterligger voldoende om deze zeer hoffelijk en op voldoende afstand te doen wachten tot de manoeuvre volbracht is. In menig ander land — en ik zal hier nu maar geen namen noemen — dringt de achterman echter onmiddellijk vlak achter zijn voorman op, met het gevolg dat men voor het zo ruimtebesparende achterwaarts parkeren slechts zelden een kans krijgt, en aldus raakt die waardevolle parkeertechniek bij gebrek aan oefening geheel verwaarloosd.

Een merkwaardig aspect des lands, dat bij oppervlakkige uitleg tot geheel verkeerde gevolgtrekkingen aanleiding zou geven, is het grote aantal geboorten buiten huwelijk. Men hoede zich, hierin een teken van zedeloosheid of van verslapte opvattingen inzake moraliteit te willen zien. In wezen is dit een overblijfsel van het matriarchaat, zoals dit voorheen onder de inheemse bevolking in ere is geweest: de kinderen zijn van de moeder!

Bij het huren van huispersoneel dient men er op te rekenen dat een dienstmeisje op zijn minst één kind meebrengt, en ook tegen twee kan volgens geldende opvattingen nauwelijks bezwaar worden gemaakt: pas daarboven komt het geval in aanmerking voor nadere onderhandelingen. Menigmaal zal mevrouw met verbazing vernemen dat die kinderen allemaal van dezelfde vader zijn, en dat deze best met de moeder zou willen trouwen; maar vaak redeneert deze laatste dat zij dan, behalve voor haar kindertjes, ook nog voor haar man zou moeten werken, en dat wordt haar heus te veel. Daarentegen betekent het hebben van kinderen voor haar zoveel als een zekerheid dat deze later voor hun moeder zullen opkomen, en zo mogen wij hierin feitelijk een soort van premie ener uitgestelde lijfrente zien, alles natuurlijk in geheel elementaire toestand.

Niemand ziet dan ook iets minder eervols in het ter wereld brengen van buitenechtelijke nakomelingen of in de positie van onecht kind. De dictator Gómez moet er wel tachtig hebben nagelaten, en wanneer politieke tegenstanders bezwaren tegen zijn beleid deden gelden, dan was het waarlijk nimmer op deze of soortgelijke gronden. Intussen kan degene die er prijs op stelt dat de wereld hem als uit een wettig huwelijk ontsproten kennen zal, achter zijn familienaam die van zijn moeder vermelden, hetzij voluit, hetzij enkel als hoofdletter.

De opvoeding der kinderen is overigens iets dat gaarne aan de natuurlijke loop der dingen pleegt te worden overgelaten, althans in de brede volkslagen. Het kind mag zich in ieder opzicht naar eigen wensen en inzichten uitleven, voornamelijk omdat tóch niemand daar enige aandacht aan schenkt. Ook op excessen inzake geluidsvoortbrenging of andere physieke of geestelijke uitingen wordt geen acht geslagen. Zonder bezwaar zal men een kind zolang ergens opbergen waar men het goed bezorgd acht, en menigmaal heb ik in een rustig volksstraatje aanschouwd hoe een kind in een venster opgesloten was tussen het traliewerk daarbuiten en de gesloten luiken daarbinnen; in die beperkte maar veilige ruimte ter breedte van een flink raamkozijn is het dan secuur geparkeerd, en hoe het zich daar gedraagt hangt geheel af van eigen

humeur of van het klimaat: de ene keer zal het krijsen van woede, de andere keer kraaien van plezier.

Ook de houding van volwassenen zou menigmaal tot verkeerde gevolgtrekkingen aanleiding kunnen geven. Zo schijnen de jonge meisjes zich gehouden te voelen om een stroeve, ja soms zelfs norse gelaatsuitdrukking te bewaren, gelijk zulks ook bij de Angelsaksische volkeren min of meer als goede stijl geldt, bij wijze ener demonstratie van ongeinteresseerdheid in de andere sexe. En toch is dit volk over het algemeen van grote vriendelijkheid doortrokken, en vaak is een glimlach of een hups gebaar voldoende om dit masker te doen veranderen. Voor een gedeelte zal men deze neiging tot het opzetten van een onverstoorbaar front bij vrouwen zowel als bij mannen mogen toeschrijven aan het Indiaanse element in de afstamming, want juist de oorspronkelijke bewoners der Nieuwe Wereld zijn immers sterk geweest in het trekken van een ondoorgrondelijk gezicht, een „poker face". Wie zich daardoor niet van de wijs laat brengen, zal ondervinden dat de Venezolaan van alle rangen en standen en van beide sexen doorgaans een zeer hoffelijk en behulpzaam mens is, gaarne bereid om een „musiú" van dienst te zijn.

Met dit woord — een verbastering van monsieur — pleegt men vanouds in Venezuela aan te duiden de vreemdeling van enige distinctie, zeg in het algemeen de Europeaan. Dit is dus geenszins een scheldwoord, doch veeleer een soortaanduiding met een gunstig vermoeden. Wilde men een nuance van geringschatting inschakelen, dan zou men volgens Spaans gebruik een Fransman wel gabacho noemen. Maar met musiú wordt ook volstrekt niet speciaal een Fransman aangeduid, doch enkel een buitenlander van andere taal, die geen Americano is. Er bestaat ook een vrouwelijke vorm, zodat men het zal hebben over een musiú met zijn musiua.

Minder vleiend klinkt inmigrante of Portugués, want op deze soort van vreemdelingen heeft men daar te lande aan te merken dat zij weliswaar hard werken, doch tevens naar Venezolaanse opvattingen zuiniger leven dan met de goede smaak verenigbaar schijnt; bovendien heten deze immigranten er geheel op bedacht om met het verdiende geld het land weer te verlaten teneinde thuis rustig te gaan leven. Intussen is het Venezolaanse volk er gaandeweg wel van doordrongen geraakt dat deze vlijtige landverhuizers het platteland van Venezuela reeds in merkbare mate bewoonbaarder en genietbaarder hebben gemaakt, een vooruitgang die ook aan reizende vreemdelingen weldra aangenaam zal opvallen.

Wordt in een musiú gewaardeerd en van een inmigrante stellig verlangd dat hij de landstaal enigermate zal hanteren — omtrent de klasse der Americanos koestert het volk in dit opzicht generlei verwachtingen. Dit zijn en blijven vreemdelingen en krompraters. Enkel degenen die in de dienst der aardolie- en ijzerertsbedrijven daar te lande werkzaam zijn, hebben zich gewoonlijk een passend gebruik van het Spaans eigen gemaakt, hoewel men ook dan nog op wonderlijke waarnemingen kan stuiten. Zo deelde diep in het achterland een oliepionier uit Texas mij mede, er met de aankoop van een of ander apparaatje ingelopen te zijn,

want in plaats van dertig had men hem vijftig laten betalen; and „no believers, mind ye! No Sir, real bucks them was..." Met andere woorden: hij had niet in bolívars betaald, doch in dollars.

Nu wij hier bij het geld terechtgekomen zijn, mag ook daarover wel eens iets worden verteld. Reeds zagen wij dat de geldsoort des lands bolívar heet, meervoud bolívares, met 5 gram aan zilver. Op de zilveren munten staat echter niet aangegeven hoe zij heten, noch ook wat hun waarde is, en dit maakt het in het begin voor vreemdelingen wel wat verwarrend. De bolívar heeft in theorie 100 céntimos, maar die krijgt men in het dagelijkse leven niet te zien. Nu is echter het wonderlijke dat diezelfde munt wordt onderverdeeld in 20 centavos, die elk dus 5 céntimos waard zijn; en aangezien onder de Latijnse volkeren de termen céntimo en centavo gewoonlijk om en om als gelijkwaardig worden gebezigd, brengt zulk een gedifferentieerde indeling de nieuwkomer nog meer in de war. Voorts is de bolívar twee reales waard, en ook deze reaal is van zilver; die is dan weer onderverdeeld in twee kleine zilveren muntjes, „medio" geheten, dat wil dus zeggen een halve reaal; maar soms ook zegt men cuartillo, ofwel een kwartje, nl. $^1/_4$ bolívar. De medio of cuartillo is voorts nog onderverdeeld in twee nikkelen lochas, elk van $12^1/_2$ céntimo, resp. $2^1/_2$ centavo; hierbij moge men bedenken dat halve céntimos evenmin bestaan als halve centavos, zodat we in deze locha een rudimentair overblijfsel van een vroegere toestand moeten zien, ongeveer zoals bij ons nog lange tijd gesproken is van een schelling (30 cent), een stoter ($12^1/_2$ cent) en een vierduitstuk ($2^1/_2$ cent), of zoals in de U.S.A. nog veelal een quarter wordt aangeduid als two bits, zonder dat er een muntsoort bestaat die bit heet.

Een bijkomstige onprettige eigenschap van de locha is dat zij zich even groot voordoet als de bolívar, hetgeen vooral in het geval van buitenlanders aanleiding tot allerlei misverstand pleegt te geven, want deze letten er nog niet zo op dat de bolívar een kartelrand dient te bezitten; is deze soms onder de tand des tijds afgesleten, dan wordt hij gewoonlijk nog maar voor de waarde van een locha aangenomen. De nikkelen stukjes van 5 céntimos dragen niet alleen de reeds vermelde naam van centavo, maar worden bovendien wel aangeduid als puya, wat de begrippen nog verder verwart.

In de hogere coupures vinden we een zilveren munt van twee bolívares, die geen eigen naam heeft. Daarboven komt de fuerte (d.i. de sterke), van vijf bolívares, een zeer fraaie en welgesneden munt. Op dit grootste muntstuk volgt papiergeld van 10 bolívares en hoger. De waarde van de bolívar is ongeveer f 1.15. Men rekent ruwweg $3^1/_3$ bolívares op een dollar, en gezien de overvloed aan buitenlands ruilmiddel waarover Venezuela kan beschikken, wordt er wel eens schertsend gesproken van „het enige land ter wereld waar de dollar zacht is."

In samenlevingen die zich veeleer in de breedte dan in de diepte hebben ontwikkeld, zal men ook van de pers, van de staatkundige en intellectuele opvattingen en van de begrippen inzake amusement wel die structuur moeten verwachten die nu eenmaal daaraan eigen is. Een half dozijn grote dagbladen in Caracas en verscheidene in de provincie-

steden geven een indruk van fors formaat en rijke inhoud. Zij dienen echter in hoofdzaak voor discussies over binnenlandse politiek, sensationele misdrijven, sport van velerlei soort, want voetbal, beisbol (het Am. baseball), paardenwedrennen en motorwedstrijden ontmoeten hier elkaar; bovendien worden er af en toe stierengevechten gegeven, tot in de kleinste steden toe, alwaar de arena dan op een pleintje geïmproviseerd moet worden, precies als in Spanje. Voorts staan de kranten vol verslagen met foto's van diners en cocktailparties in de Society, portretten met uitvoerige beschrijvingen van jarige dochtertjes, kindertjes die gedoopt worden, etc. Tellen we dan nog een ruime voorraad aan comic strips daar bij, dan bestaat de rest uit advertenties, de grote over halve of hele pagina's met de meest vrijmoedige beweringen, de kleine in hele bundels van bladzijden bijeengeschaard. Kortom: de pers van Venezuela is ongeveer datgene wat men in alle grote hoofdsteden ter wereld pleegt aan te treffen.

Intussen zijn er daar te lande maar weinig lezers die heus geloven in datgene wat het bedrukte papier hun dagelijks in redactionele of in betaalde vorm voorhoudt. Ieder verklaart zich overtuigd dat dit alles merendeels waardeloos gezwets is; maar tóch gaat er van dit onophoudelijke gehamer op de botte koppen der millioenenmenigte een suggestieve invloed uit, te vergelijken ongeveer met de propaganda van een totalitair bewind. Zulks valt op haast ieder gebied gade te slaan. Zo geldt de Venezolaan als tamelijk laks in godsdienstzaken, en ik ben wel door vrij grote steden gekomen waar slechts één kerk aanwezig was, omdat het er aan ruimere belangstelling in bovennatuurlijke aangelegenheden ontbrak. Niettemin wordt de Maagd van Coromoto alom in den lande met uitbundige geestdrift en toewijding vereerd als een authentieke heilige van Venezolaanse stam, als een hemelse verschijning van uitsluitend eigen bodem.

Naarmate het onderwijs in omvang en deugdelijkheid toeneemt, zal ook het gebruik der taal wel gaandeweg wat correcter worden. Thans hoort men nog veelal de klacht dat het lagere volk zijn moedertaal verbastert tot een patois dat voor anderen al nauwelijks meer te verstaan is. Vele medeklinkers worden uitgestoten en hele lettergrepen weggelaten, als gevolg waarvan een snelgesproken mededeling inderdaad onherkenbaar wordt. Vrouwen vertonen een neiging om zeer rad te babbelen met permanent geopende mond, dus zonder deze af en toe eens dicht te doen; boze tongen fluisteren dat zulks bedoeld is om de beschildering van lippen en wangen voor barstjes te behoeden.

In hogere kringen spreekt men correct Spaans, doch met een uitspraak die nasaler is dan in enigerlei andere tak van het Castiliaans, en die tevens ietwat klagelijk klinkt, wat er een zachte en vriendelijke nuance aan geeft.

Ook in het schrijven is het lagere volk niet altijd geheel zeker van zijn zaak, met name wanneer het de b en v betreft, die in alle Iberische talen nu eenmaal moeilijk uiteengehouden worden. Aan de telefoon spellende zal men bv. zeggen: v de burro. Op huisjes-te-koop staat menigmaal te lezen cebende esta casa, in plaats van se vende. Eens zelfs las ik

op een waarschuwingsbord in het hartje van de hoofdstad Prohibido votar... (en dit terwijl de stad nog volhing met bevelen dat ieder *verplicht* is te stemmen, en nu zou dit gebod opeens door een verbod vervangen worden...) maar toen volgde er nog een woord: basura, en men had dus willen zeggen dat het verboden was, op die plek vuilnis te storten (botar).

Aan het onderwijs wordt in Venezuela grote aandacht besteed, evenals aan de zorg voor de volksgezondheid. Gewoonlijk zijn in de stadjes en dorpen ten plattelande de flinkste en helderste huizen de school en het ziekenhuis, in de regel cementen gebouwen van forse afmetingen, die met een of twee verdiepingen een eind uitsteken boven het gros der huizen, dat zelfs in Caracas gewoonlijk slechts bestaat uit een begane grond met een plat dak, een en ander van adobe (gedroogde klei) met een kwast kalk er overheen, meestal in een vriendelijk tintje.

Van het lager en middelbaar onderwijs kan gezegd worden dat dit streeft naar een peil als dat van Uruguay en Costa Rica, twee der kleinste, maar niettemin op dit gebied verstgevorderde zusterrepublieken.

Aan hoger onderwijs bezit het land drie universiteiten, nl. te Caracas, Maracaibo en Mérida. In de hoofdstad is zelfs in een der nieuwste buitenwijken een zeer uitgebreide Ciudad Universitaria verrezen, ter vervanging van de oude zetel in het centrum der stad. Een nadeel blijft intussen dat men in een land dat door sterke mannen geregeerd wordt de Hogeschool wel eens dienstbaar wil maken aan de politieke wensen der situatie, een inmenging die volgens de in totalitaire landen opgedane ervaringen niet altijd ten gunste der wetenschap uitvalt.

Ook aan het technische onderwijs wordt veel zorg gewijd. De grote aardolieondernemingen, die belang hebben bij het opkweken van wetenschappelijk gevormde inheemse werkkrachten, geven jaarlijks een aantal studiebeurzen uit, voornamelijk bestemd voor speciale opleidingen in de U.S.A. Eveneens binnenlandse studies worden van hogerhand en ook wel van particuliere zijde gesteund.

In de petroleumzone beoosten het Meer van Maracaibo (de zgn. Costa Bolívar, naar het district van die naam) is de Koninklijke Shell Groep een proef aan het nemen met een Ambachtschool, het Centro de Entrenamiento Artesanal te Lagunillas, waar Venezolaanse jongens, liefst zoons van vaders die reeds voor de Shell werken, worden opgeleid in technische vakken. Want de Rijksambachtschool te Caracas beschikt niet over voldoende capaciteit om het benodigde aantal werkkrachten af te leveren, en zo slaan ook de andere oliemaatschappijen met belangstelling het streven van de Shell gade om zoveel mogelijk Venezolaanse jongelieden bruikbaar te maken voor nuttige en goedbetaalde tewerkstelling.

Intussen blijft het soms moeilijk om jongelui uit het centrum des lands naar Maracaibo te krijgen, want teveel bestaat nog het geloof als zou dit een barre wildernis zijn, waarin slechts vreemdelingen heersen. Teneinde deze sfeer te helpen zuiveren wordt er tegenwoordig door de grote aardoliemaatschappijen op toegezien dat hun uit U.S.A. resp. Europa uitgezonden hoger personeel reeds van tevoren Spaans leert en voorzien wordt van enige noties omtrent Latijns Amerika mitsgaders

de sfeer van die landen. Omgekeerd wordt in Maracaibo aan Venezolanen les gegeven in Engels en in de sfeer van Europa en Noord-Amerika. Ook legt men zich over en weer toe op het geven van folkloristische voorstellingen zoals de joropo en de barlovento en andere Venezolaanse volksdansen, alsook van Europese culturele verrichtingen zoals toneel en concert.

Oudere Venezolaanse employé's worden ook wel in kleine groepen op reis gezonden naar Engeland, Nederland of U.S.A. Dit alles geeft een nuttig effect en het versterkt de onderlinge geest van saamhorigheid. Zó snel ontwikkelen zich deze nieuwere gedachten en hun uitwerking dat men telkens voor onverwachte situaties komt te staan, die dan met vindingrijkheid en veel goede wil plegen te worden aangepakt.

De inheemse keuken van Venezuela brengt enkele gerechten voort die, zonder aanspraak te maken op wereldreputatie, niettemin wel even de aandacht verdienen.

Een algemeen volksvoedsel is de arepa, dat zijn koeken van maisdeeg, licht gebakken, meestal met een harde rand en een nog papperig midden; zij dienen als hulpgerecht, zoals elders het brood. Bij een schotel van caraotas (zwarte bonen in hun eigen sop) smaakt deze primitieve broodsoort uitstekend.

In maisblad verpakt ziet men algemeen verkopen de hallacas, dat is zoiets als de tamales van Mexico, maar niet zo sterk gepeperd; dus een ragout van kip of vlees met maisbrij. Bij feestelijke gelegenheden smult het volk gaarne aan salcocho, een dikke kippensoep die met veel arepa gegeten wordt.

Aan vloeibare versnaperingen mogen kokosmelk en guarapo de caña (suikerrietsap) als volkomen onschuldig gelden. Bier wordt alom in den lande gebrouwen en uit flesjes of blikjes gaarne gedronken, steeds koud uit de alom aanwezige nevera of koelkast. Voorts rum van diverse herkomst, waarvan sommige grote suikerfabrieken gezaghebbende merken in de handel brengen; de beste komt echter uit Carúpano, in de Oriente. Uit het Westen des lands afkomstig, ongeveer tussen Barquisimeto en Coro, is de cocuy, gestookt uit het sap van de penca of magüey of agave; dit is een sterk en tamelijk scherp plattelandsborreltje, niet zonder verdienste, hoewel in hogere kringen als nogal gering beschouwd.

Wijn wordt in enkele streken wel gemaakt, doch in te geringe hoeveelheid en van te bescheiden hoedanigheid dan dat men er meer in zou mogen zien dan een curiositeit. Men importeert zijn wijnen (alles zeer duur!) uit Frankrijk, Duitsland, Spanje en Italië, soms ook uit Chili.

En voor het overige slobbert de criteriumloze massa de waardeloze vloeistoffen op die haar met veel lawaai als wondernectar in kleine flesjes worden aangeprezen, doch waarvan ik mij wel hoeden zal, de verfoeilijke namen te noemen.

4 ECONOMISCHE STRUCTUUR

In de geschiedenis van 's werelds naties zijn er weinig voorbeelden te vinden van een land dat in zó korte tijd als Venezuela de overgang heeft volbracht van schier pathetische armoede tot een waarlijk duizelingwekkende graad van welstand. En evenals bij verarmen aan de betrokkene hoge eisen worden gesteld inzake versoberingszin en aanpassingsvermogen, evenzeer brengt snel rijk worden een reeks van specifieke zorgen en vraagstukken mede. Venezuela heeft zich dan ook in de laatste tientallen jaren in een nog steeds stijgende mate door problemen dezer soort overvallen gezien, en het getuigt ontegenzeggelijk van het voorstellingsvermogen, van de evenwichtigheid en van de veerkracht dezer natie dat zij zich nimmer in de war heeft laten brengen, doch tot dusver steeds voor elke situatie een redelijke oplossing heeft weten te vinden. In de loop van ongeveer een kwart eeuw heeft dit volk, dat tevoren een tamelijk onbelangrijk economisch bestaan had geleid, waarin een kwijnende tropische landbouw, een achteruitgegane veeteelt en een op toevalligheden aangewezen mijnbouw de voornaamste exponenten waren, vrijwel van de grond af aan een beheersapparaat moeten opbouwen van administratieve leiders en hoofdambtenaren, van bankiers, kooplieden, industriëlen, van groot-agrariërs, van deskundigen op allerlei gebied, kortom: een bestuurlijk en intellectueel en commercieel geschoolde staf van regeerders en baanbrekers in haast ieder opzicht, ambtelijk zowel als in het particuliere bedrijfsleven.

Een gedeelte van de te dezer zake verdiende lof komt ongetwijfeld toe aan de buitenlandse adviseurs en helpers, die ook hunnerzijds overeenkomstig de wetenschappelijke inzichten van het moderne grootbedrijf terstond begrepen hebben dat ieder economisch egoïsme gedoemd is om als boemerang te gaan werken: het zal degene verwonden, die in zijn primitiefheid meent, zich tot eigen voordeel van zulke ondoordachte en gevaarlijke wapenen te mogen bedienen. Veel hebben de leiders van 's lands economische en sociale opbouw geleerd in de omgang met de voortreffelijk georganiseerde maatschappijen die er in concessieverband en op royalty-grondslag de schatten onder de bodem zijn komen bovenhalen, want dergelijke krachtig gefundeerde lichamen zijn gaandeweg komen te beschikken over een ervaring van wereldformaat. Het strekt aan beide zijden tot ere dat zij steeds oog gehad hebben voor elkaars positie en steeds gaarne bereid zijn geweest, hun voorzieningen dusdanig te treffen dat daarmee ook de ander gebaat mocht zijn.

Op deze oriënterende aanhef moge thans een beknopte schets volgen van hoe het in nieuwe landen gesteld pleegt te zijn, wanneer daar niet of niet in zulk een hoge mate de bijzondere omstandigheden worden aangetroffen waarin juist Venezuela verkeert.

In den regel vertoont de economische structuur van een Latijns-Amerikaanse republiek het volgende beeld. Van huis uit is zulk een land gewoonlijk arm aan kapitaal, doch rijk aan grondstoffen, waarbij dan de voornaamste zorg is hoe deze naar behoren tevoorschijn kunnen worden gebracht. Nu placht in de regel het kapitaalkrachtige buitenland (voorheen Europa en daarvan vooral Engeland; later ook, en gaandeweg zelfs voornamelijk, de U.S.A.) de hiertoe benodigde kapitalen ter beschikking te stellen, deels in de vorm van leningen aan Staat, provincie of gemeente, deels bij wijze van investering in het op te bouwen productieapparaat, zoals spoorwegen, havens, fabrieken, mijnen e.d. Op deze kapitalen zijn natuurlijk rente en aflossing, resp. dividenden verschuldigd.

Zodra de beoogde activiteiten zich beginnen te ontplooien, zal uiteraard de behoefte aan import van productiemiddelen mede gaan groeien, des te sneller naar gelang ook de economische ontwikkeling een vlotter tempo vertoont. Deze aanschaffingen moeten natuurlijk betaald worden, hetzij contant uit de opbrengst van 's lands uitvoerproducten, hetzij indirect in de gedaante van verdere leningen of andere investeringen, waarop dan wederom rente en aflossing verschuldigd zullen zijn.

Tenslotte zal in menig geval het betrokken land zich niet terstond bij machte tonen, zelf geheel in zijn levensonderhoud te voorzien, hetzij omdat het daartoe benodigde apparaat van voortbrenging alsnog moet worden geschapen of uitgebreid, hetzij omdat de eigen bodem zich daar tòch niet toe leent, gelijk bv. het lot van het dorre Bolivia is, dat zichzelf nòch kleden, noch zelfs voeden kan.

Terwijl nu gaarne als normaal wordt verondersteld dat een land in staat is, zijn importen te betalen met zijn uitvoer, en aldus niet alleen zijn handelsbalans, maar tevens zijn betalingsbalans in evenwicht te houden, blijken de meeste Zuid-Amerikaanse republieken in de positie te verkeren dat zij aanmerkelijk méér moeten exporteren dan de omvang van hun invoer. Immers, boven en behalve de prijs van hun importen moeten zij de rente en aflossing op hun schuldenlast betalen, alsmede dividenden overmaken aan buitenlandse aandeelhouders.

Aldus placht bv. Argentinië in normale tijden zeer omvangrijke hoeveelheden graan, vlees, huiden en wol te exporteren, met de opbrengst waarvan ruimschoots voldaan kon worden aan alle hierboven vermelde verplichtingen. Eveneens deed Brazilië zulks met koffie, katoen, suiker, tabak, cacao, rubber e.d., Chili met salpeter en koper, en Bolivia met tin.

Tot zover gaat alles goed; doch het behoort niet tot de taak van dit boek, te beschrijven wat er gebeurt wanneer deze ogenschijnlijk hinkende, maar in werkelijkheid nauwkeurig gebalanceerde verhouding zich eens verbroken ziet, bv. doordat wordt nagelaten om voldoende goederen voor uitvoer te produceren, of wanneer de wereldmarkt zich ingevolge een tijdelijke crisis buiten machte toont om de volle productie tegen de volle prijs op te nemen, of wanneer 's lands afnemers, die hun aankopen plachten te betalen met eigen fabricaten, deze niet langer

vermogen te leveren omdat het invoerland die artikelen met alle geweld zelf wil fabriceren.

Aan het merendeel van soortgelijke ontsporingen en convulsies, die vele andere Latijns-Amerikaanse republieken in ernstige economische moeilijkheden hebben gebracht, is Venezuela ontkomen, dank zij enerzijds de ongedroomde schatten die zich onder de bodem bleken te bevinden, dank zij anderzijds de verstandige en beheerste wijze waarop 's lands leiders zich met de buitenlandse ontginners dezer reserves hebben weten te verstaan.

De uitvoer van Venezuela's voortbrengselen van landbouw, veeteelt e.d. zou nimmer in staat geweest zijn om een invoer van enige omvang te betalen: een beetje koffie, een beetje cacao, een beetje van dit en van dat, alles misschien heel verdienstelijk van kwaliteit, maar altijd in het klein, en zonder overwegende invloed op de prijsvorming van de wereldmarkt; doch bovenal geheel in het niet verzinkend naast de inkomsten die getrokken worden uit de winning van aardolie en laatstelijk ook van ijzererts. Dank zij vooral de aardolie, die niet minder dan 95 % van 's lands export uitmaakt, is de waarde van Venezuela's uitvoer altijd nog ruim dubbel zo groot als de op zichzelf tòch al zo omvangrijke en kostbare invoer, en zo zien wij hier het zoëven als ideaal geschetste geval van een „hinkende" handelsbalans met succes in werking.

Het is niet de Overheid, noch ook de particuliere bedrijfsvorm van Venezuela, die wij hier als exporteur dezer grondstoffen zien optreden. De figuur is deze dat de buitenlandse exploitant (en tot dusver hebben zich daartoe uitsluitend buitenlandse maatschappijen aangemeld) van de Venezolaanse Staat concessie verwerft voor het verwerken van wat zich onder de bodem mocht bevinden. Hiervoor is aan de Overheid een retributie verschuldigd, en bovendien zijn de verschepingen aan specifieke heffingen onderhevig. De opbrengst van een en ander vormt een zeer substantieel gedeelte van 's Lands inkomsten. Aan dollars bestaat hier dan ook geen tekort, want de buitenlandse maatschappijen moeten voor hun bolívarbehoeften ter betaling van royalties en belastingen, lonen, aanschaffingen e.d. dollars verkopen aan de Banco Central de Venezuela, de staatsbank.

Hiermede zijn echter de bronnen van opbrengsten niet uitgeput. Want de exploitatie der vindplaatsen, het voorlopige vervoer en de verwerking van het product, de bouw van de omvangrijke daarvoor benodigde installaties, de huisvesting en verzorging van een uitgebreid personeel, het inrichten van veelomvattende administraties in de hoofdstad en op de voornaamste binnenlandse steunpunten, — dit alles heeft nu al meer dan een kwart eeuw lang aanleiding gegeven tot een zeer intensieve invoer: van bouwmaterialen, van machinerieën in de ruimste zin, tot ijskasten en televisietoestellen toe, en tenslotte van levensmiddelen, kleding, genotmiddelen enz. enz. Op al deze importen worden natuurlijk invoerrechten geheven, en wel in vrij hoge mate, zodat de fiscus zich ook uit deze bron zeer ruime inkomsten ziet toevloeien.

Ondertussen werden er goede lonen betaald, en daar waar voorheen

heel zuinig geleefd moest worden, daar ging thans een algemene materiële welstand heersen, waaruit uiteraard ook weer tal van fiscale heffingen naar de Schatkist vloeien.

Bovendien deed de toegenomen vraag naar bouwterreinen op verscheidene brandpunten des lands de grondprijzen aanmerkelijk stijgen. Deze winsten en verdere voordelen vroegen om ruimere besteding, zodat wel op schier ieder gebied een hausse ontstaan moest, die soms in wilde speculatie oversloeg, soms ook rustiger paden verkoos, doch in ieder geval leidde tot steeds weer hogere inkomsten voor het individu en dus ook tot telkens weer ruimer vloeiende baten voor de Overheid.

Onder deze stimulerende omstandigheden kon de Rijksbegroting zich over onophoudelijk groeiende cijfers uitstrekken, met steeds ruimer dotaties voor diverse nuttige doeleinden. Het Ministerio de Fomento, lett. „Ontwikkeling", dus zeg Economische Zaken, oefent daarbij een belangrijk gedeelte van de oriënterende leiding uit, gelijk op ander gebied het Instituto Agricola Nacional (I.A.N.) voor de ontplooiing van de landbouw, de Banco Obrero (Arbeidersbank) voor de volkshuisvesting, enz. Steeds is er animo en geld aanwezig voor het doen uitvoeren van grote openbare werken, zoals wegen en havens en vliegvelden en hotels. Voorts kon nu de gezondheidszorg met kracht worden aangepakt, met het reeds tevoren gesignaleerde gevolg dat de voorheen zo geduchte malaria geheel kon worden uitgebannen en ontruimde streken weer bewoonbaar gemaakt. Verder werd veel geld besteed aan onderwijs van alle soorten, van laag tot hoog, met inbegrip van vakopleiding op ieder gebied. En ruime kapitalen zijn gestoken in de ontwikkeling van hulpbronnen des lands die tot dusver niet of nauwelijks waren aangeboord: de verwerking van de producten uit land- en tuinbouw, uit veeteelt en zuivelbereiding, alsmede tal van andere bedrijven op basis van agrarische grondstoffen. Proeven werden genomen met kolonisatie van gebieden die tot dusverre een economisch vacuum hadden gevormd; van particuliere zijde zowel als van Overheidswege kwamen thans middelen ter beschikking waarmee op onbekrompen voet wetenschappelijke studies ter verbetering der agrarische werkwijze konden worden verricht, met het doel om aldus te komen tot vergroting van 's lands eigen aandeel in zijn voeding.

Tot dusverre was Venezuela in dit opzicht grotendeels op import aangewezen geweest; toen men nog weinig bezat om zulke importen te betalen, was deze invoer gering geweest, doch de nieuwe voorspoed stond toe, in schier onbeperkte omvang alles te importeren wat de natie maar begeerde. Met de ruime dollarinkomsten uit de royalties en andere heffingen op de aardolieproductie konden deze importen volop worden gefinancierd, en dan bleef er altijd nog genoeg over om 's lands financiën dusdanig te saneren dat iedere begroting niet alleen sluitend was, doch gewoonlijk met een superavit werd bekroond, terwijl staatsschuld een haast onbekend begrip werd, en de circulatie van 's lands ruilmiddel tot over de 100 % door goud gedekt was. Voorwaar een unicum in de geschiedenis van Latijns Amerika, en dit alles bij een lage belastingheffing!

Stellig mocht het een alleszins rechtmatig verlangen heten om een deel der nieuwe welvaart aan te wenden voor de bevordering der voedselvoorziening van eigen bodem. Weliswaar kan eveneens de stelling geponeerd worden: een land dat door de natuur niet zo bijzonder gunstig voor zulk een productie is toegerust, zal misschien voordeliger doen door deze niet met kunst en vliegwerk te willen forceren ingeval het toevallig bij machte is, zich op andere en eenvoudiger wijze aan de benodigde goederen te helpen; als voorbeeld van zulk een inzicht kan dan het reeds vermelde Bolivia dienen, alwaar vooralsnog de lust gering schijnt om met aanzienlijke kosten binnenlands voedsel te produceren zolang men dit voordeliger van elders kan betrekken.

In het geval van Venezuela lagen de factoren evenwel iets anders, althans in voldoende mate om een streven naar eigen voorziening te rechtvaardigen. Immers, afgezien van enige weinig hoopgevende streken des lands waren er nog terreinen van grote uitgestrektheid aanwezig die wel degelijk bruikbaar mochten heten, doch die hetzij nimmer waren bewerkt, hetzij uit verschillende oorzaken gaandeweg verwaarloosd of geheel verlaten waren.

Als een der redenen van zulk een achteruitgang op agrarisch gebied werd dan wel eens genoemd dat de aardolieindustrie de werkkrachten uit het platteland wegzoog, een bewering die natuurlijk op het eerste gezicht heel aannemelijk lijkt, zodat het niet moeilijk was om een nog maar weinig in het nadenken geoefend publiek te doen geloven dat de olieindustrie het platteland ontvolkte. In werkelijkheid tonen de cijfers echter aan dat slechts een uiterst gering percentage der landelijke werkkrachten door de olie wordt opgenomen, doch dat een overgroot gedeelte der plattelandsbevolking een geheel andere trek vertoont, namelijk naar de grote steden, deels omdat daar doorlopend ruimere bestaanskansen te vinden zijn, deels omdat het daar veel aantrekkelijker te leven schijnt. Een demografische verschuiving dezer soort is een bekend verschijnsel in ieder land welks grote steden zich sneller ontwikkelen dan het platteland: de stad als magneet zuigt het gehele veld leeg. In Brazilië, waar de stad São Paulo als zodanig optrad, moest het agrarische achterland zelfs kunstmatig met agrarische werkkrachten worden herbevolkt.

De Rijksoverheid en de grote aardolieondernemingen zijn zo verstandig geweest, hun tijd en energie niet te verspillen aan doctrinaire debatten; liever hebben zij in goede samenwerking gezocht naar middelen tot verbetering. Weldra ontstond de leus: de aardolie moet worden „uitgezaaid."

Langs verschillende wegen is getracht, de binnenlandse voortbrenging te vergroten, niet alleen teneinde aan het platteland een goede dienst te bewijzen, doch ook met de verwachting dat daardoor de kosten van levensonderhoud zullen dalen. Hierdoor zou immers de mogelijkheid worden geopend om de lonen op een lager niveau te brengen, en de daaruit voortvloeiende verlaging van de productiekosten zou zonder twijfel de exportmogelijkheden van het land gunstig beïnvloeden.

Bij onbeperkt stijgende lonen en prijzen daarentegen dreigt het gevaar dat de exportproducten van het land op een zeker tijdstip niet langer verkoopbaar blijken te zijn, gelijk menige eertijds in voorspoed levende republiek wel eens aan den lijve heeft ondervonden.

Mag er van een uitbreiding en vooral van een verbetering der agrarische voortbrenging ongetwijfeld een sanerende invloed op de kosten van levensonderhoud worden verwacht, met veel minder waarschijnlijkheid valt zulks te verwachten van de intensivering der binnenlandse industrie. Immers, in een land waar het kostenpeil reeds zo hoog is, kan ook de nijverheid gewoonlijk slechts producten leveren die hetzij te duur zijn (althans duurder dan de geïmporteerde), hetzij van geringer kwaliteit. Dit is dan ook wat men alom ziet geschieden in landen die menen, door dik en dun hun nationale industrie te moeten bevorderen.

Een enkele maal zal dit uit werkelijke noodzaak geschieden, laat ons zeggen om zich voor het geval van verdere oorlogen niet uitsluitend op onbereikbare leveranciers aangewezen te zien. Ook komt daar wel eens een element van nationale trots bij te pas, en het is een lust om te zien met hoeveel talent dit liedje pleegt te worden voorgezongen aan naties die nimmer aarzelen om met een patriottisch refrein in te stemmen. Als leiders van dergelijke zangkoren treden gewoonlijk degenen op die verwachten dat het zwaarder belasten of wellicht ganselijk weren van het buitenlandse artikel noodzakelijkerwijze moet leiden tot een sterk verhoogde activiteit in de binnenlandse fabricage, dat wil dan zeggen in hun eigen fabrieken.

Het gebruikelijke resultaat is dan dat het binnenlandse publiek zich voortaan afgesneden ziet van het goede en niet te dure importartkel, en genoegen moet nemen met een minder deugdelijk en tevens duurder product, welks voornaamste aantrekkelijkheid daarin bestaat dat het binnen de eigen grenzen is voortgebracht.

Dat als gevolg van deze kunstmatige stimulering der nationale industrie de levenskosten en de lonen eer zullen stijgen dan dalen, en dat dus ook de verkoopskansen van 's lands natuurlijke producten op de wereldmarkt in gevaar gebracht worden, is een overweging die niet altijd voldoende aandacht ontvangt, noch bij de gedachteloze menigte noch ook in leidende kringen.

Zulk een industrie ener soort omtrent wier intrinsieke nut rechtvaardige twijfel kan worden geuit, is zich ook in Venezuela met opmerkelijke snelheid aan het ontplooien, op schier ieder gebied. In de onderste lagen legt men zich dan gaarne toe op het namaken van bekende buitenlandse goederensoorten, waaronder met name de whisky een bijzondere voorliefde schijnt te genieten. Natuurlijk zijn er evengoed industrieën die eerlijk streven naar een zo goed mogelijk fabrikaat tegen een zo scherp mogelijk gecalculeerde prijs. En tenslotte ontbreekt het evenmin aan grootbedrijven, die op wetenschappelijke grondslagen en volgens de meest moderne fabricagemethodes werkzaam zijn en de vergelijking met de besten in het buitenland kunnen doorstaan. Als voorbeeld mag

gewezen worden op de cementindustrie die, gebruikmakend van de op verscheidene punten overvloedig aanwezige grondstof, hiervan op grootscheepse wijze een voortreffelijk product weet te vervaardigen. Wij zullen deze en enige andere industrieën straks op onze rondegang door het land aan het werk zien.

Wanneer het „in confesso" mag worden geacht dat Venezuela's tegenwoordige welvaart in de eerste plaats voortvloeit uit de aardolie, dan verdient deze bron van voorspoed ook stellig onze aandacht vóór alle andere voortbrengselen des bodems.

De aanwezigheid van aardolie was sinds lang bekend, vooral door het veelvuldig voorkomen van asfaltbronnen, waaronder die rond het Meer van Maracaibo en op het eiland Trinidad sinds onheuglijke tijden een zo voorname rol speelden dat men zelfs tot in de folklore de grote betekenis kan terugvinden, die de bevolking aan deze bronnen altijd heeft gehecht. Tal van legenden, voorkomend in de eerste verslagen over de Spaanse veroveringen, hebben rond de asfaltbronnen — de „mene" — een romantische sfeer geschapen.

Zeevaarders van velerlei herkomst moeten het Meer van Maracaibo zijn binnengevaren en zij zullen de asfalt hebben leren kennen als breeuwmiddel bij het opkalefateren van hun schepen. Zij zouden reeds het sedert zo beroemd geworden Mene Grande hebben ontdekt. Dergelijke vindplaatsen vindt men gemakkelijk terug in de locale plaatsnamen: Mene Grande — grote bron; Alkitra (alquitrán) — de pekplaats; El Hervidero — de kokende; El Menito — het kleine bronnetje.

Door asfaltvoorkomens en olie-sijpelingen werd uiteraard vroeg de belangstelling der oliemaatschappijen gewekt. Met het prospecteren naar olie werd in 1912 door de Caribbean Petroleum Co., thans een loot der Koninklijke/Shell Groep, een aanvang gemaakt. De eerste bemoedigende resultaten werden in 1914 bereikt in een boring nabij het grote asfalt-voorkomen van Mene Grande, waarna de spectaculaire boring op La Rosa, eveneens aan de Oostelijke oever van het Meer van Maracaibo, in 1917 het vooruitzicht gaf op rijke oliewinning.

Een probleem deed zich evenwel voor doordat de smalle opening van het Meer van Maracaibo naar de zee tevens een ondiepte vertoont, de beruchte „drempel". Dientengevolge bleek het onmogelijk, de ruwe olie rechtstreeks met oceaantankers naar de raffinaderijen te vervoeren. Men is toen op het denkbeeld gekomen, voor dit vervoer bijzondere tankschepen, zg. Lake-tankers, te gebruiken, van geringe diepgang, waarmede de ruwe olie in één nacht varen naar de omstreeks 1917 gebouwde raffinaderij van de Koninklijke/Shell Groep op Curaçao zou kunnen worden gebracht. Zo ontstond het levendig verkeer van tankboten door de smalle geul bij het eiland Zapara. Bovendien zijn er kort geleden lange pijpleidingen gelegd, die deels onder water, deels over land de olie naar de nieuwe raffinaderijen op het schiereiland Paraguaná brengen.

Het voorbeeld van Shell werd nagevolgd door de Standard Oil Com-

pany of New Jersey — wel te onderscheiden van de geheel los daarvan optredende Standard Oil Company of New York (Socony) — waarvan twee dochterondernemingen in 1921 en 1923 respectievelijk op de Westelijke en de Oostelijke oever van het Meer van Maracaibo concessies verwierven; in de loop van de tweede wereldoorlog zijn deze Standard Oil Co. of Venezuela en de Lago Petroleum Corp. samengesmolten tot de Creole Petroleum Corporation, thans de grootste producent van Venezuela. Deze Amerikaanse exploitanten richtten voor hun raffinage het oog op het naburige eiland Aruba, dat evenals Curaçao faciliteiten van diep en beschut water met vlakke oevers bood, en bovendien nog iets dichterbij bleek te liggen. In korte tijd verrees ook op dit eiland, te Sint Nicolaas, een zeer omvangrijk aardolieverwerkend bedrijf van de orde van grootte van de raffinaderij van de Koninklijke/Shell op Curaçao.

Was aanvankelijk het gebied beoosten het Meer van Maracaibo (de zgn. Mene Grande en Bolívar Coastal Fields) de enige producent, weldra werd eveneens aardolie ontdekt bewesten het Meer, en tenslotte bleek na jaren van onverdroten zoeken en het uitgeven van grote kapitalen, dat ook de Oriente van Venezuela olie bevatte.

Grote bedrijvigheid ontstond dientengevolge in Oost-Venezuela nabij Quiriquire, waar voornamelijk Amerikaanse ondernemingen naar olie zoeken. Grote nieuwe exploratiegebieden zijn thans de delta der Orinocorivier en de streek van de bovenloop van de Rio Apure achter de indrukwekkende muur van de Andes.

Een mijnindustrie moet steeds vooruitzien. Bepaalde voorkomens, hoe gul ook aanvankelijk, kunnen op korte termijn de geest geven. Zo geldt in de omgeving van het Meer van Maracaibo de oudste zone, die van Cabimas (oostoever), reeds vrijwel als een aflopende zaak, zulks terwijl de productie op de westoever en onder de waterplas zelf zich nog in volle ontplooiing bevindt. Van de nieuwere vindplaatsen in de Oosthelft des lands, die zeer goede lichte soorten opleveren, wordt vermoed dat zij misschien spoediger dan gedacht was, uitgeput zullen raken.

Het zoeken naar aardolie is een zeer riskant bedrijf, dat een uitgebreide ervaring vereist, doch bovenal een wetenschappelijke voorstudie en een technisch apparaat van grote kostbaarheid, zodat alleen zeer krachtig gefundeerde maatschappijen zich kunnen veroorloven, het ene millioen na het andere in de bodem te steken zonder op onmiddellijke resultaten aangewezen te zijn.

Ingevolge de stijging van de productie in Venezuela werd door de oliemaatschappijen na wereldoorlog II besloten, naast de raffinaderijen op Curaçao en Aruba en de kleine verwerkingsbedrijven in Venezuela, de raffinage-industrie op grote schaal in Venezuela ter hand te nemen. Hierbij moest in hoofdzaak gelet worden op de mogelijkheden van aanvoer der ruwe grondstof en van afvoer der eindproducten.

In deze gedachtengang zijn — afgezien van enkele kleinere meer

binnenwaarts gelegen raffinaderijen — grootse complexen opgezet aan diep water, van waaruit rechtstreeks kan worden afgescheept met de grootste tankschepen ter wereld, naar alle denkbare havens van bestemming.

Het probleem van aanvoer is opgelost doordat men de ruwe olie deels met kleinere tankschepen daarheen vervoert (dus evenals in het geval Curaçao—Aruba), deels door pijpleidingen uit de vindplaatsen naar de raffinaderij doorpompt, soms over honderden kilometers.

De eerste installatie op deze voet is tot stand gebracht door de Shell, die op het woestijnachtige schiereiland Paraguaná (Staat Falcón) een omvangrijk industriecomplex deed verrijzen, Cardón genaamd; kort daarop volgde Creole met een soortgelijke installatie in de naburige Amuay-baai. Voorts stichtte Creole ook in het Oosten een paar raffinaderijen, resp. afscheephavens voor ruwe olie die uit diverse vindplaatsen van de „Oriente" daarheen wordt overgepompt, nl. te Caripito en te Capure. De Mene Grande Oil Co., die voornamelijk in de staat Anzoátegui werkt, heeft van haar tamelijk centraal gelegen vindplaatsen een pijpleiding gelegd naar de nabije kust, alwaar tussen de hoofdplaats Barcelona en het zeehaventje Guanta met grote snelheid een petroleumverwerkende wereld is ontstaan die Puerto La Cruz is komen te heten, een veelomvattend complex van raffinaderijen en van verscheping, hetzij in de vorm van afgewerkt product, hetzij van ruwe olie met bestemming naar raffinaderijen in de U.S.A.

Zo heeft de olie-bedrijvigheid een grote welstand aan Venezuela gegeven. Begrijpelijk dat men zich afvraagt of dit in stand zal blijven en of niet op een keer de aardolie-reserves des lands ten einde zullen komen.

Inzake dit moeilijk te overziene doch uiteraard druk gecommenteerde vraagstuk zal men de meest overtuigde uitspraken zoals gewoonlijk te horen krijgen van degenen die het minst met de feiten vertrouwd zijn; wie er meer van weet, beseft tevens wel hoe lichtvaardig het zou zijn om onrust te verwekken aleer men met zekerheid iets kan zeggen. Alleen de toekomst kan leren hoe lang de aardolieputten van Venezuela nog rijkelijk genoeg zullen blijven vloeien om dit land — thans de tweede producent ter wereld — zijn onbekommerde bestaan te kunnen doen voortzetten.

Intussen is niemand er zich acuter van bewust dan de Venezolaanse regering zelf, hoe kwetsbaar 's lands welvaart zal zijn ingeval deze bron eens trager zou gaan vloeien. En juist daarom wordt er met zoveel ijver gestreefd naar ontplooiïng in andere richtingen. Reeds zagen wij hoe er, in samenwerking met de aardoliemaatschappijen, gewerkt wordt aan de uitbreiding van land- en tuinbouw, van veeteelt en zuivelbereiding. Ook aanschouwden wij reeds een neiging om industrieën te stichten, reeds aanstonds ter eigen voorziening, doch met vage ambities om eerlang misschien ook tot uitvoer te kunnen overgaan. Voorts is alom zichtbaar hoe men bezig is, het verkeers- en vervoersapparaat te vernieuwen, opdat dit in staat zij, de economische groei des lands te bege-

leiden en te ondersteunen; in een later hoofdstuk komen wij daar wel nader op terug.

Bovenal echter blijft de Venezolaan met zijn natuurlijke veerkracht en optimisme hopen op verdere vondsten die de uit zichzelf soms wat stugge bodem van zijn vaderland misschien op een keer toch weer zal opleveren. En daar zijn tal van voorbeelden van op te noemen.

Niet zo heel lang geleden bracht de staat Yaracuy vrij veel koper voort, dusdanig dat er zelfs een net van smalle spoorlijntjes gebouwd is, die het erts uit Aroa en andere binnenlandse vindplaatsen zouden vervoeren naar Tucacas, een havertje een eind bewesten Puerto Cabello. Deze koperwinning moest evenwel in 1932 gestaakt worden omdat deels de beddingen minder gingen opleveren, deels de exploitatie en het vervoer onrendabel werden. Ditzelfde is het lot geweest van de exploitatie bij Villa de Cura in de staat Aragua.

Niet veel beter is het gegaan met het goud uit El Callao, in de streek die de Gran Sabana heet, alsmede met de diamant, die uit diezelfde hoek van Guayana komt, niet ver van de hoeksteen Roraima: beider opbrengst schommelt of daalt, en is slechts zelden van grote betekenis. Aan goud zo ongeveer 5000 kilo per jaar, aan diamanten ± 100.000 karaat, merendeels voor de industrie.

In de Oriente, niet ver van Carúpano, zijn rijke beddingen van zwavel ontdekt, die reeds aanleiding hebben gegeven tot het oprichten van de Venezuelan Sulphur Corporation; deze is van plan een raffinaderij te stichten met een capaciteit van 250.000 ton per jaar. Er bestaat in de wereld een steeds toenemende vraag naar zwavel en de derivaten daarvan in tal van grote industrieën, zoals die van kunstzijde en andere textielsoorten, van papier, zeep en autobanden, van cement, van aardolieproducten, en tenslotte van oorlogsmateriaal, zodat een nieuwe vondst zoals deze stellig aan de economische kracht van Venezuela ten goede zal komen.

Voorts zijn in de staat Falcón belangrijke beddingen van fosforzure kalk ontdekt die, evenals reeds op Curaçao geschiedt, kunnen worden afgegraven voor levering aan de kunstmestfabrieken in Europa en U.S.A. Ook hoopt men op een keer bauxiet te zullen vinden in het gewest Guayana, dat immers een overeenkomstige formatie vertoont als de belendende Britse en Nederlandse Guyanas, alwaar zeer rijke beddingen van dit aluminiumerts voorkomen.

De aanwezigheid van steenkolen is op verschillende plekken aangetoond, doch slechts hier en daar is tot exploitatie overgegaan, en dan nog op aarzelende wijze; gewoonlijk blijkt het vervoer te duur te zijn. En zo doen zich van tijd tot tijd ook nog andere delfstoffen voor, meestal echter in geringe hoeveelheden.

Een vooralsnog nauwelijks te overziene toekomst schijnt te zijn weggelegd voor de uitbating van de vele en uitzonderlijk hoge watervallen

in het verre terrassenland van de Gran Sabana, waar de Salto del Angel met ca 1000 meter als de hoogste ter wereld geldt.

Voorts leveren de aardolievelden van Centraal Guárico veel gas, dat door lange buisleidingen over heel het midden van Venezuela wordt gedistribueerd.

Zeer groot zijn de verwachtingen die gekoesterd worden van de bijzonder rijke beddingen voortreffelijk ijzererts, voorkomende in de staat Bolívar, bezuiden de Orinoco, ongeveer daar waar de Caroní zich met de hoofdstroom verenigt. Ter weerszijde van die rivier liggen hele heuvelruggen die grotendeels uit dit erts bestaan, met een ijzergehalte van 60—70 %.

Als eerste exploitant is aldaar ten tonele verschenen de Bethlehem Steel Corporation uit Pennsylvania, die voor haar steeds groeiende productie alom ter wereld pleegt uit te kijken naar grondstof, temeer naarmate de voorraden in Minnesota aan het verminderen zijn. Het voornaamste vraagstuk dat hier op te lossen viel, was het vervoer. Dit is thans aldus opgezet dat een speciaal spoorlijntje het reeds verbrijzelde erts uit de vindplaats El Pao omlaagbrengt naar de eigen haveninstallatie te Palua, aan de Orinoco beneden de uitmonding van de Caroní. Aldaar wordt op ertsboten van verschillend, doch niet zeer groot type overgeladen, en deze varen dan de opzettelijk daartoe bebakende en betonde Orinoco af en door de hoofdmonding de Golf van Paria in, om hun lading te gaan lossen in Puerto de Hierro, een overscheephaven aan de binnenkant van het schiereiland Paria, dicht bij de uitgang naar zee. Aldaar komen oceaan-ertsboten uit Amerika deze grondstof halen, op de voet van ongeveer 2 millioen ton per jaar.

Een nog veel omvangrijker bedrijf is dat van de Orinoco Mining Company aan het worden, een dochteronderneming van de United States Steel Corp. Deze is in 1954 begonnen met de exploitatie van de merkwaardige Cerro Bolívar, een nagenoeg geheel ijzeren berg op omtrent 100 km bezuiden de stad Ciudad Bolívar en de Orinoco. Ook hier brengt een eigen spoorweg het erts naar Puerto Ordáz, aan de Orinoco precies boven de uitmonding van de Caroní. Van deze groots opgezette ertshaven wordt de lading vervolgens met grote oceaan-ertsboten rechtstreeks naar de U.S.A. verscheept, en wel door de Caño Macareo heen, een Noordwaarts gerichte tak van de Orinoco-delta, die door de ertsonderneming tot dit doel is uitgediept tot 27 voet, zodat hier een kortere en snellere uitgang naar zee verkregen is. De capaciteit zal op den duur 10 millioen ton per jaar bedragen.

Het spreekt vanzelf dat ook de Venezolaanse staat uit deze exploitaties aanzienlijke inkomsten zal gaan trekken. Bovendien brengt zulk een bedrijvigheid overal ter plaatse veel geld aan het rollen, waarmee dan de gehele samenleving gediend is. Reeds valt overal rondom dergelijke brandpunten van arbeid een snel toenemende welstand in de steden en dorpen gade te slaan, en daar waar vroeger doodse stilte heerste, daar galmen thans volop radio en grammofoon.

Van groot voordeel voor het gehele economische leven des lands is voorts de uit al deze activiteiten voortvloeiende uitbreiding en onop-

houdelijke verbetering van het verkeerswezen. Wij komen daar in een volgend hoofdstuk nader over te spreken.

In verschillend verband zijn wij reeds herinnerd aan de ontoereikendheid van Venezuela's voortbrenging op agro-pecuarisch gebied.

Uitvoerige studies, in dit opzicht van Overheidswege en van particuliere zijde verricht, hebben uitgewezen dat het land ten aanzien van de voornaamste bestanddelen der volksvoeding tekort schiet, met een tendentie tot vergroting van deze achterstand naarmate de bevolking toeneemt en haar voorheen nog te geringe consumptievermogen gaandeweg op een redelijk peil begint te brengen. Deze groepen van voedingsstoffen zijn: mais, rijst, peulvruchten, aardappelen en oliehoudende vruchten. Ten aanzien van sommige daarvan bleek nog kort geleden het tekort aan voortbrenging zelfs meer dan de helft van de benodigde hoeveelheid uit te maken.

Niet veel gunstiger is het gesteld met de dierlijke producten. De hoofdstad Caracas ontvangt nog niet een derde deel van de melk die zij nodig heeft; geen wonder dat melk in blik of poedervorm, uitbundig alom langs de wegen geadverteerd, er gerede aftrek vindt. Boter is er slecht, doch de eisen zijn er niet streng, en tevens zijn de prijzen vanouds zó hoog dat dit artikel nimmer als zo erg onmisbaar is beschouwd; men fabriceert er thans ook margarine, wier hoedanigheden al wat tot dusver gepresteerd is overtreffen, — tenminste volgens de advertenties. Aan kaas brengt het platteland enige soorten op die tot het type wrongel behoren of die zeer op een afstand lijken op imitatie van bekende Europese soorten. Het vlees, meestal uit de Llanos afkomstig, is dicht bij de vetweiderijen vrij goed, doch bij aankomst in de consumptiecentra is het vee al weer te gespierd geworden, want het reist op de eigen hoef; ook zijn de prijzen zeer hoog.

De aardappel wil in de centrale landbouwstreken, zoals in de staat Aragua, goed gedijen, vooral naargelang men zich voor pootgoed leert te bedienen van de Nederlandse soorten. Evenwel brengt het land uit zichzelf zeer vele andere knolgewassen van rijk zetmeelgehalte voort, zoals de cassave of yuca (manihot utilissima, elders ook mandioca geheten), de yamswortelen, de zoete aardappel e.d. Ook de grove kookbanaan (plátano, plantain) mag tot deze groep gerekend worden.

Aan fruit van tropisch type (eetbanaan of cambur, papaya, mango, aguacate, ananas, zuurzak) is geen gebrek; niettemin worden grote hoeveelheden nogal insipide appelen en peren uit Noord-Amerika ingevoerd en tegen verbijsterend hoge prijzen onder het lagere volk uitgevent.

Aan handelsgewassen voor de uitvoer heeft Venezuela in vroegere tijdperken vrij aanzienlijke hoeveelheden goed aangeschreven cacao en koffie voortgebracht, maar eerst heeft de afschaffing der slavernij en het gebrek aan vrije werkkrachten aan die cultures een knauw toegebracht, en vervolgens hebben de malaria en andere plagen de betrokken streken nog verder geteisterd, soms tot schier algehele verwaarlozing en ontruiming toe. De oude plantages, merendeels volkomen verlopen, zullen wij op onze rondegang door het land hier en daar wel aanschouwen; zij doen veeleer romantisch of schilderachtig aan dan dat er een

indruk van grote efficiency van uitgaat. Met dat al levert het land nog altijd bescheiden hoeveelheden van deze artikelen aan de wereldmarkt.

De suikerproductie is nog altijd niet voldoende voor 's lands behoefte, zodat er geïmporteerd moet worden uit Cuba en Portorico. Jams en andere zoetigheden, alsmede biscuitjes, kaakjes en chocolade worden gefabriceerd in enige soms zeer fors opgezette fabrieken.

Aan textiel, inclusief kleding, schoeisel e.d. produceert het land reeds tamelijk veel, maar de vraag naar importgoederen dezer soort is eveneens groot gebleven;in de goedkope zowel als in de hogere prijsklassen.

En hier komen wij vanzelf op een terrein waar Venezuela nu eens niet onderbedeeld, doch integendeel overbezet schijnt: het distributieapparaat. Komt het ons reeds als een raadsel voor hoe op zulke drukke markten als bv. Maracaibo en andere bloeiende provinciesteden de lawines van doorgaans geringsoortige voedings- en genotmiddelen, merendeels bederfelijk en dus voor onmiddellijke consumptie bestemd, diezelfde dag nog een koper zullen vinden, — eenzelfde beklemming komt over ons bij het aanschouwen van de ontelbaar vele kleine en merendeels onaanzienlijke winkeltjes in de hoofdstad en in de meeste andere plaatsen, die mannetje aan mannetje overvolle stocks aan een slechts beperkt lijkend publiek aanbieden, en de voorbijgangers haast lichamelijk te lijf gaan om hen tot kopen aan te moedigen. Veelal zullen dit Syriërs of Oostjoden zijn, doch ook Italianen, Portugezen en inheemsen vindt men er onder. In hen mag men een begeleidend verschijnsel zien van de plotselinge welvaart die in grote golven over het land trekt, en waarvan deze kleine scharrelaars hopen, de kruimeltjes te kunnen opvangen. Sommige hunner brengen het, door zakentalent of geluk of hoe dan ook, tot aanzienlijke rijkdom, doch zeer velen knappen voordien af; zij dienen slechts als een bemesting die bestemd is om ondergeploegd te worden, opdat uiteindelijk op die bodem een gezonde en evenwichtige natie zal kunnen bloeien.

Hun distribuerende taak, waarin velen dezer kleinhandelaren over het geheel genomen tekort schieten, wordt hoe langer hoe meer overgenomen door grote, welingerichte en kapitaalkrachtige chain stores van het Noord-Amerikaanse type, niet alleen op algemeen gebied, doch zelfs op zulk een gespecialiseerd terrein als de handel in levensmiddelen; en zo ziet men het meer welgestelde en aan hogere standaarden gewende publiek der betere woonwijken ook merkbaar zich afwenden van al die rommelwinkeltjes, om liever te gaan kopen in de smakelijk ingerichte en hygiënische „supermercados" en andere grote magazijnen, waar men verwacht, betere waar voor zijn geld te krijgen, en waar men voor koopjes straks zijn gading wel zal vinden in de seizoenopruiming.

5 REIZEN EN VERVOER

De plotselinge voorspoed en de daarop gevolgde snelle ontplooiïng der samenleving in al haar geledingen heeft voor Venezuela ook de noodzaak meegebracht om 's lands verkeersapparaat grondig te vernieuwen.

Uit het vorige tijdperk waren enkel een paar niet heel belangrijke spoorlijntjes overgebleven, die zo goed als doorlopend een noodlijdend bestaan hadden gevoerd. Aan wegen waren in wezen slechts karresporen aanwezig, die in de droge tijd mul en stoffig waren, doch in het natte seizoen onbegaanbaar wegens de dikke modder. Met verbazing vraagt men zich af hoe men in het koloniale tijdperk zich ooit van de ene stad naar de andere heeft kunnen verplaatsen, want alleen onder zeer gunstige omstandigheden kon gebruik worden gemaakt van een rijtuig of een karretje, en zelfs het rijden te paard of per muildier of ezeltje zag zich in vele gevallen door ernstige moeilijkheden belemmerd, terwijl tegen reizen te voet of per draagstoel de afstanden zich verzetten.

In die tijden was het vlugste vervoermiddel het schip, vooral toen het stoomvermogen aan de niet altijd ten volle bruikbare zeilkracht te hulp kwam; maar in het geval van de hoofdstad en andere hooggelegen plaatsen bleef er dan toch altijd nog een heel bezwaarlijk stuk bergroute af te leggen. Met respect heb ik wel eens de resten van die oude Spaanse paden aanschouwd, waarlangs men eertijds te paard of te voet, maar altijd zwaarbeladen, zelfs met kanonnen, uit La Guaira of Puerto Cabello omhooggezwoegd is naar Caracas of Valencia. Om nu niet eens te gewagen van de nog veel hogere Andesmuur en van de eindeloze wildernis der Llanos.

Toen de aardolie aan het landsbestuur belangrijke inkomsten ging opleveren, heeft de toenmalige leider der natie — de alleenheerser Gómez — aanzienlijke bedragen afgezonderd voor de aanleg van wegen. Het begon met een hoofdroute die van La Guaira naar Caracas omhoog leidde, en vervolgens over veel hoog en laag verbinding gaf met de steden in het centrale gedeelte des lands: Los Teques in de staat Miranda, Maracay in Aragua, Valencia in Carabobo, om tenslotte weer af te dalen naar de zeehaven Puerto Cabello. Lange tijd is dit feitelijk de enige verharde weg van Venezuela geweest, en dan nog in hoofdzaak bedoeld als een strategische verbinding.

De tweede grote route die op last van generaal Gómez werd aangelegd, was die welke van dichtbij Puerto Cabello de richting van de Andes kiest, om via Barquisimeto en Trujillo de hoogste punten rondom Mérida te bereiken, en van daaruit zich over de nok der bergen voort te zetten tot San Cristóbal en de grens van Colombia. Aangezien ook de Colom-

bianen van Bogotá uit zulk een bergweg aanlegden naar Cúcuta en de grens van Venezuela, was er aldus een internationale route tot stand gekomen, die de beide hoofdsteden der zusterrepublieken met elkaar kwam te verbinden, en die ook het grootste deel des jaars berijdbaar zou zijn.

Het heeft toen vrij lang geduurd aleer ook het overige grondgebied der republiek van bruikbare wegen is voorzien. Zelfs op het ogenblik ontbreken er nog een paar gewichtige schakels in dit net, zodat men, om van de ene belangrijke stad naar de andere te komen, soms beginnen moet met een geweldige omweg te maken. Zo neemt de heden alsnog voornaamste route van Caracas naar de Oriente niet terstond een oostelijke richting aan, doch eerst krijgt men 100 km in geheel tegenovergestelde zin af te leggen, over merendeels zeer zwaar geaccidenteerd terrein, om pas dan een diepe haal Zuidwaarts te maken, wel 150 km lang, waarna men een punt bereikt heeft, pal Zuid van Caracas, van waaruit eindelijk de oostwaartse richting kan worden ingeslagen. Dus na eerst ruim 250 km te zijn omgereden.

Een soortgelijk voorbeeld geeft de route van Caracas naar Maracaibo, de tweede stad des lands, te aanschouwen: in plaats van regelrecht westwaarts op zijn doel af te gaan, volbrengt deze weg eerst een wijdlopige slingertocht naar de Andes, om pas voorbij Trujillo af te dalen naar de petroleumzone langs het Meer.

Intussen wordt er onophoudelijk en hard gewerkt aan het traceren van nieuwe autowegen en aan het verbreden en verharden van de bestaande. Van Caracas naar Cardón kan men reeds geheel rijden over „carretera negra", d.i. een zwarte, dus geasfalteerde weg. Een ander omvangrijk stelsel van zulke stofvrije wegen leidt van Caracas met de hierboven reeds vermelde zwaai naar de centrale olievelden rondom El Tigre. Van daaruit begeeft een Noordelijke tak zich naar de zeehavens in Oriente en naar de Oostelijke aardoliecentra van Jusepín en Caripito in de staat Monagas. Een Zuidelijke tak leidt van El Tigre naar Soledad aan de Orinoco, alwaar met een veerpont de rivier wordt overgestoken naar Ciudad Bolívar.

Een radicale verbetering in het verkeer over de Andes zal verkregen zijn wanneer het Venezolaanse traject van de Carretera Panamericana of Pan American Highway gereed zal komen, die reeds bij Barquisimeto, dus op nog vrij bescheiden hoogte, de bergrug zal overschrijden, om vervolgens de Westelijke voet te blijven volgen, tussen de Cordilleras en het Meer van Maracaibo door. Deze liniaalrechte snelweg zal de thans soms overbezette carretera Andina van generaal Gómez ontlasten, waarvan het sterk kronkelende tracé wordt toegeschreven aan de wens van het toenmalige staatshoofd om alle hacienda's van zijn politieke vrienden bereikbaar te maken.

Ook vele andere verbeteringen zijn op komst, doch evengoed blijven nog verscheidene steden des lands voor hun verbindingen onderling en met de hoofdstad aangewezen op zeer gebrekkige landroutes.

Een denkbeeld van de onderlinge afstanden geeft de tabel, overgenomen uit de zeer bruikbare Esso-wegenkaart van Venezuela (in km).

	Barcelona	Barquisimeto	Caracas	Ciudad Bolívar	Coro	Maracaibo	Maracay	Maturín	Mérida	Puerto Cabello	San Cristóbal	Valencia
Acarigua	661	76	344	850	502	531	232	849	493	235	762	179
Barcelona		693	450	257	805	1148	447	188	1110	538	1379	482
Barinas	849	264	532	1038	690	719	420	160	681	423	950	367
Barquisimeto	693		376	882	436	455	264	881	417	181	686	211
Caracas	450	376		720	488	831	112	630	793	221	1062	165
Carúpano	263	956	713	522	1068	1411	710	350	1373	801	1642	745
Ciudad Bolívar	257	882	720		994	1337	636	248	1299	727	1568	671
Coro	805	436	488	994		259	376	993	641	293	910	323
Cumaná	111	804	561	370	916	1259	558	198	1221	649	1490	593
El Tigre	138	763	601	119	875	1218	517	250	1180	608	1449	552
Guanare	752	167	435	941	593	622	323	940	584	326	853	270
La Guaira	486	412	36	756	867	524	148	666	829	257	1098	201
Lagunillas	1080	387	763	1269	327	68	651	1268	314	568	583	598
Los Teques	480	346	30	690	458	801	82	660	763	191	1032	135
Maracaibo	1148	455	831	1337	259		719	1336	382	636	651	666
Maracay	447	264	112	636	376	719		635	681	109	950	53
Maturín	188	881	630	248	993	1336	635		1298	726	1567	670
Mérida	1110	417	793	1299	641	382	681	1298		598	269	628
Puerto Cabello	538	181	221	727	293	636	109	726	598		867	56
San Antonio	1418	722	1101	1607	946	693	989	1606	305	903	39	936
San Carlos	585	152	268	774	326	607	156	773	569	159	838	103
San Cristóbal	1379	686	1062	1568	910	651	950	1567	269	867		897
San Felipe	608	85	291	797	239	540	179	796	502	96	771	126
San Fernando	543	634	470	694	746	1089	386	724	1051	479	1320	423
S. Juan Morros	386	307	145	575	419	762	61	574	724	152	993	96
Trujillo	934	241	617	1123	497	238	505	1122	200	422	469	452
Valencia	482	211	165	671	323	666	53	670	628	56	897	
Valera	947	254	630	1136	478	219	518	1135	163	435	432	465
Valle Pascua	231	528	366	354	640	983	282	389	945	373	1214	317

Een heel bijzondere autoweg, ongetwijfeld een van de merkwaardigste ter wereld, is de nieuwe en grandiose „autopista" die de hoofdstad Caracas verbindt met haar zeehaven La Guaira en met haar vliegveld Maiquetía, waarheen even voor de haven een zijingang leidt. Met de omtrent 40 km lange slingerweg was men reeds sinds lang niet meer tevreden, ook zelfs toen deze over aanzienlijke gedeelten voor éénrichtingverkeer was ingericht, zodat naar boven en naar beneden telkens afzonderlijke wegen voerden. Het belangrijkste voordeel van de nieuwe autopista is dat deze van begin- tot eindpunt slechts 17 km lang is en dat het hoogteverschil van ca 1000 meter overwonnen wordt door een helling van niet meer dan 6 %, d.w.z. nagenoeg onmerkbaar. Hier kan men dus op strikt gescheiden banen en schier zonder krommingen met iedere zelf te kiezen snelheid rijden, waardoor de reis tussen hoofdstad en lucht- resp. zeehaven bekort wordt van vijf tot slechts één kwartier, nog afgezien van de meerdere veiligheid en comfort. Alleen zal de oude route steeds de fraaiste blijven voor wie van het landschap wil genieten. Want de autopista, wil zij aan haar functie beantwoorden, kiest de rechtste weg. Tot tweemaal toe leidt zij door tunnels, waarvan er een niet minder dan 1800 meter lang is. De dwarsvalleien worden deels op hoge viaducten overschreden, deels zijn zij opgevuld met het puin van hele bergflanken die voor hetzelfde doel moesten worden weggeruimd. Het behoeft geen betoog dat de kosten van aanleg geweldig hoog zijn geweest, doch men heeft deze voor verantwoord gehouden, gezien de grote voordelen welke van deze autopista direct en indirect worden verwacht.

Over alle Venezolaanse wegen, over de slechte evenzeer als over de goede, wikkelt zich een opmerkelijk druk collectief passagiersvervoer af, over zeer aanzienlijke afstanden, zoals bv. van Caracas naar Maracaibo, naar San Cristóbal, ja zelfs naar Bogotá; en in oostelijke resp. zuidelijke richtingen tot in alle provinciale hoofdsteden. Een traject van Caracas via Los Teques-Maracay en Valencia naar Puerto Cabello doet, hoewel 225 km lang, al zoiets als een voorstadsverkeer zien, met diensten zo ongeveer om het halve uur.

Voor een gedeelte bedient men zich van grote autobussen, die dan gewoonlijk voor de lagere volksklassen bestemd zijn. De betere burgerij reist liever in een zgn. „por puesto", dat is een gewone auto, waarvan de plaatsen los worden verkocht; een nadeel hiervan is dat er in de regel niet vertrokken wordt alvorens alle plaatsen bezet zijn, hetgeen soms lang wachten of „snorren" veroorzaakt, want de verwachte passagier is dan soms nog niet aangekleed, of het adres blijkt onvindbaar te zijn, of de reiziger besluit om toch maar niet te vertrekken e.d. Ook kan men het goed of minder goed treffen met zijn medereizigers en met hun bagage. Tenslotte rijden de meeste van deze lange-afstand-auto's bij voorkeur 's nachts, omdat het dan koel is, met weinig verkeer op de weg. Wie onderweg het land wil zien, heeft aan deze ogenschijnlijk zo verlokkende reisgelegenheid dus niet veel. Natuurlijk zijn er juist voor weetgrage reizigers ook wel aardige trekjes aan deze wijze van reizen verbonden, al was het reeds alleen wegens de nauwe aanraking waarin men zodoende tot het volk gebracht wordt, alsmede de noodzaak om de landstaal te hanteren en de levenswijs van het land te volgen. Soms

wordt er om raadselachtige redenen gestopt bij een kroegje, winkeltje of ook wel gewoon huis, en dan blijkt een der medereizigers daar toevallig een familielid te hebben wonen, hetgeen tot lang oponthoud kan leiden. Gewoonlijk worden ook de andere inzittenden mee naar binnen gevraagd, hetgeen wel eisen stelt aan tact en geduld en blijmoedigheid, want meestal is het er vol vliegen en kleine kinderen en honden met jeukplekken, zo niet kippen en allerliefste zwarte varkentjes. Een aangeboden cafesito kan niet worden afgeslagen. Men moet zich niet in het gesprek mengen, noch ook zich daar geheel buiten houden en stommetje spelen; een paar beleefde formules komen onder zulke omstandigheden heel goed te pas.

De chauffeurs zijn gewoonlijk bekwaam en gewillig, maar ingevolge hun ongeregelde dagindeling valt menigmaal oververmoeidheid te constateren. Niet zelden heb ik, zelf op de bok gezeten, de chauffeur geleidelijk zien indommelen, zulks bij een vaart van soms 100 km per uur, op een lange en rechte asfaltweg. Het kost mij vanouds moeite, een slapende medemens wakker te maken, maar in gevallen als deze lijkt het toch wel verantwoord om dan een gesprek met hem te beginnen, bv. over de a.s. beisbolwedstrijd in een der grote stadia van de Amerikaanse oliemaatschappijen, of om hem de oren van het hoofd te vragen over de toestand van het wegdek op enige trajecten waar hij geacht kan worden thuis te zijn. Dit houdt hem wakker. Het beste bewijs daarvoor is wanneer hij het stuur weer loslaat om met de rechterhand te kunnen gesticuleren; de linkerarm behoort permanent buiten het raam te hangen om als richtingaanwijzer te dienen.

De nadering en het verlaten der steden van enige betekenis worden aangekondigd door een waarschuwingsteken dat er nu een alcabala komt. Met dit woord van Moorse afstamming wordt oorspronkelijk zoiets bedoeld als een „octroi" aan de rand van een Franse stad, dus een soort tolboom voor het heffen van accijns op landelijke voortbrengselen. In Venezuela is deze alcabala echter reeds verzwakt tot niet veel meer dan een politiepost die de nummers der auto's noteert, zodat men verondersteld wordt, daar met verminderde snelheid aan voorbij te rijden, waarbij een lichte groet gewisseld pleegt te worden. Aldus vormt deze alcabala-dienst o.a. een goede contrôle op gestolen auto's, alsmede in tijden van politieke spanningen eveneens op de bewegingen van staatsgevaarlijke personen. Op enkele cruciale punten moet men uitstappen om over een met ontsmettingsmiddel gedrenkte mat verder te lopen, terwijl ondertussen ook de wielen bespoten worden, dit alles om verspreiding te beletten van de zozeer gevreesde aftosa (mond- en klauwzeer).

Een aardige bijzonderheid van het wegverkeer in Venezuela is dat de nummerbordjes van de auto's (die jaarlijks vernieuwd worden en tevens bewijs van betaalde belasting zijn) altijd de naam van hun Staat van herkomst vermelden, hetgeen bij enig opletten allerlei perspectieven opent inzake de aard en omvang van het verkeer. Niet alleen leerzaam is dit, maar ook werkelijk nuttig; en mismoedig vraagt men zich bij het aanschouwen daarvan af, waarom zulk een eenvoudig en natuurlijk en

waardevol stelsel niet eveneens gevolgd wordt door sommige Europese landen, waar deze aanduidingen hetzij geheel willekeurig en dus nietszeggend zijn, hetzij van het ene klungelige stelsel in het andere vervallen.

Op onverharde wegen kunnen de stofwolken soms zó dicht worden dat men alle zicht verliest, hetgeen uiteraard met name aan het inhalen en ingehaald worden ernstige plichten oplegt. Ik heb de Venezolaan echter leren kennen als een redelijke weggebruiker en onder alle omstandigheden als een hoffelijk mens. De goede vorm wil dat men bij het ontmoeten van een gestopte auto vraagt of men ergens mee van dienst kan zijn; want de afstanden zijn groot, in absolute zin zowel als gerekend tussen de service-stations in.

Van de andere weggebruikers gedragen de kippen zich in Venezuela niet anders dan elders; overreden exemplaren plegen te worden vergoed en vervolgens meegenomen.

Lastig zijn vaak de vele ezeltjes, die in sommige streken des lands een voorkeur schijnen te vertonen om hun levensverdriet dwars over de grote weg te gaan staan uithuilen, zonder zich ook maar iets van het rakelings aan hen voorbijsnorrende snelverkeer aan te trekken. Ook kudden rundvee kunnen het verkeer menigmaal ernstig stremmen.

Opmerkelijk correct van gedrag zijn daarentegen de niet minder talrijke geiten en snelvoetige zwarte varkentjes, wier „road sense" soms bewondering verdient.

Het stadsvervoer kent in Venezuela geen trams. Alles wikkelt zich af per autobus, alsmede ook hier per „por puesto", dus gewone auto's, die op vaste routes rijden en onderweg losse passagiers oppikken. In sommige steden noemt men deze vlugge vervoersmiddelen wel „a cuartillo", naar het te betalen muntstukje. Men zal in Caracas aanvankelijk wat moeite ondervinden om in de soms wat onduidelijke wegkeus thuis te raken; daarentegen is dit in Maracaibo geen probleem, want van het centrum der stad uitgaande rijden allen in hoofdzaak over de twee belangrijkste routes naar de woonwijken.

De regeling van het stadsverkeer is in de hoofdstad met grote aandacht en energie ter hand genomen, wat dan ook zeer nodig was, wilde men niet in stagnatie of in chaos vervallen. Nog steeds is de transitering door het oude centrum op de drukke uren aan zó grote vertragingen onderhevig dat men dan lopend vlugger zijn doel bereikt. Ook buitenaf deden zich in het verkeer over de West-Oost gerichte lengteas op tal van punten vernauwingen en verkeersopeenhopingen voor, die soms grote vertraging veroorzaakten. De aanleg van grote snelwegen die deze lengteas ter weerszijden en in het midden moeten ontlasten, zal voor een belangrijk gedeelte deze opstoppingen uiteenspreiden. Ook het aantal auto's neemt echter toe, en daarom moet men zich redden door vele straten voor éénrichtingverkeer te bestemmen, en voorts door de belangrijkste verkeersaderen langs de meeste zijstraten af te dichten, zodat daar tenminste niet kan worden afgeslagen of overgestoken. Een en ander wordt aangeduid met gele strepen op het wegdek, en de politie ziet er scherp op toe dat men zich daaraan houdt, ook al brengt dit soms verre omwegen mee. Zo zijn er over wijde pleinen heen met gele verf éénbaans-doortochten voor de

respectieve richtingen aangegeven, hetgeen aan het autoverkeer zeer duidelijke aanwijzingen verschaft, terwijl ook de voetgangers nu precies weten waar zij veilig zijn en waar zij zulk een enkele file kunnen oversteken. Het behoort tot de goede toon om aan voetgangers daartoe met een gebaar de gelegenheid te verschaffen.

Een paar bijzonderheden hebben in het zeer drukke en moeilijke stadsverkeer van Caracas mijn aandacht getrokken.

De parkeergelegenheid is er al even benard als in alle grote steden, en hier nog des te meer, gezien de smalheid der straten in de binnenstad. Van de doorbraken voor de aanleg van de groots opgezette Avenida Bolívar e.a. wordt nu gebruik gemaakt om ook een groot aantal onderaardse parkeergelegenheden in te richten; en zolang dit alles nog niet gereed is, behelpt men zich met opengekomen plekken waar de huizen reeds gesloopt zijn, en waar nu een tijdelijke „estacionamiento" van is gemaakt, onder bewaking.

Dat het toeteren verboden is, zagen wij reeds, en ook dat bij dringend gevaar de automobilist met de hand buiten op het blik van zijn deurtje slaat.

Taxameters zijn niet in gebruik. Wat men daar taxi noemt, rekent een bedrag per rit, al naar de afstand en het aantal te passeren voorsteden variërend van 3 bolívars tot oneindig. Deze huurauto's zijn te herkennen aan een blokband, soms in felle kleuren. Fooien worden hier niet verwacht. Iedere chauffeur voelt zich een hele meneer, hetgeen zich o.a. daarin weerspiegelt dat men hem op lange ritten gerust bij zich aan tafel kan nemen. Ook zal hij met genoegen op ieder uur, hoe vroeg of hoe laat ook, stipt aantreden, maar het is mij nog nooit overkomen dat de auto dan al van aanvang af klaar was; eerst zal er nog getankt moeten worden, of een nieuwe band opgezet e.d., zodat degene die op een scherpgesteld uur vertrekken wil, zijn auto wel een uurtje vroeger mag laten voorrijden.

In het stadsverkeer, ook van provinciesteden, ziet men veel bestelfietsen van Engelse makelij rijden, die een kleiner voorwiel hebben, waarboven dan een flinke boodschappenmand ruimte vindt; men kan zulk een rijwiel op zeer eenvoudige wijze overeind laten staan op een vorkvormige stut onder het voorwiel. Hoe vreemd dat men in sommige andere rijwielintensieve landen nooit op deze practische gedachte gekomen is, doch liever de trottoirs langs de huizen laat volstrooien met omgevallen bestelfietsen die zich niet rechtop laten houden.

Nog weer een ander klein trekje van vindingrijkheid is het rijdende postkantoortje, zoiets als een camionet met een paar loketten in de zijkanten. Deze komen op gezette uren langs een aantal pleintjes of kruispunten van straten, vooral in de buitenwijken, even stationneren om aan het buurtpubliek postzegels te verkopen en snel enige lichtere postwerkzaamheden te verrichten.

Het spoorwegnet van Venezuela is nooit omvangrijk geweest. Van Caracas uit lopen er nog twee smalspoorlijntjes, het ene door de diepe vallei van het Guaire-riviertje naar de sappige suikerrietvelden van de Rio Tuy, het andere ongeveer evenwijdig aan de grote autoweg via Los

Teques, Maracay en Valencia naar Puerto Cabello. Het spoortje van Caracas naar La Guaira, dat zelfs al geëlectrificeerd was, heeft eerst de passagiersdienst stopgezet en heeft het daarna maar helemaal opgegeven.

Kleine lijntjes, van uitermate smal spoor, leiden van Puerto Cabello en van het geheel ingeslapen voormalige koperhaventje Tucacas naar Barquisimeto en naar San Felipe. Nog zulk een lijntje brengt van een punt aan de westvoet van de Andes (Estación Táchira) de koffie uit de staat van die naam en uit het aangrenzende Colombiaanse gebied rondom Cúcuta naar de stadjes San Carlos aan de Escalante-rivier en naar Encontrados aan de Rio Catatumbo, vanwaar de lading verder per schip verzonden wordt over het Meer heen, naar Maracaibo.

Er is de laatste tijd besloten dat men een gedeelte der ruime uit de aardoliewinning verkregen inkomsten zal besteden aan vernieuwing en uitbreiding van het spoorwegnet, waarmee dan gehoopt wordt, aan 's lands productieapparaat een goede dienst te bewijzen. Het zou jammer zijn indien men voor zijn goede geld niet een betere bestemming zal weten te vinden. Want in een door hoge bergketenen uit elkaar gerukt land zoals Venezuela moet het aanleggen van werkelijk doeltreffende spoorwegen zó duur uitvallen dat het geen zin heeft om zulk een verouderd vervoersmiddel alsnog met geweld te willen pousseren.

Voor het vervoer van 's lands voortbrengselen en levensbehoeften komt — afgezien van enkele particuliere ijzerertsspoortjes — uitsluitend de vrachtauto in aanmerking, en daarom ligt de toekomst veeleer in het verbeteren van het wegennet. Bovendien zou een zeer belangrijk gedeelte van het passagiersvervoer nooit meer de spoortrein kiezen; want in dit opzicht heeft het luchtverkeer reeds lang de eerste plaats bezet, terwijl het goedkopere verkeer de weg neemt.

Binnen opmerkelijk korte tijd is Venezuela er in geslaagd, het eigen land werkelijk tot één organisch geheel te maken; dit staatkundige en economische wonder is het ongetwijfeld verschuldigd aan de luchtvaart.

Nog niet zo lang geleden waren de onderlinge verbindingen tussen de hoofdstad en de provinciesteden buitengewoon omslachtig en tijdrovend; want men zag zich grotendeels aangewezen op de zeeweg, dat wil tevens zeggen op de toevallige aanwezigheid van een Nederlands of Amerikaans schip, waarvan sommige verscheidene kusthavens achter elkaar aandeden, veelal met Curaçao of Trinidad daar nog tussenin. En ergens aankomen was één ding, maar daar weer vandaan te komen was weer een heel afzonderlijk probleem.

Thans, nu de luchtvaart heel het land overdekt heeft met geregelde en dagelijkse vliegdiensten, is opeens het hele land veel meer geconcentreerd en tot eenheid geworden. Dagelijks, ja soms een paar maal per dag kan men uit iedere willekeurige provinciehoofdstad naar Caracas vliegen, en zelfs op het oog heel onbelangrijke plaatsjes hebben nu een luchthaven gekregen, met diensten die snel, frequent en naar de levensstandaard des lands gerekend, volstrekt niet duur zijn.

Drie Venezolaanse maatschappijen voeren deze diensten uit, waarvan twee eigendom van de Staat zijn (Avensa en Taca), terwijl de derde een particuliere onderneming is, die zich ook buiten de nationale grenzen beweegt (L.A.V., ook Aeropostal genaamd).

In ruwe trekken kan het luchtnet als volgt worden ingedeeld: de Westroute, naar Maracaibo en de Andes, met tussenstations; de Oostroute, langs de kust van Oriente, met inbegrip van Maturín en Ciudad Bolívar; en tenslotte een Zuidroute, naar de Llanos van Apure en verderop. Gewoonlijk vliegt elk der drie genoemde maatschappijen een of meer zelfstandige diensten per dag op al deze lijnen, met het gevolg dat de gezamenlijke capaciteit gewoonlijk voldoende ruimte biedt voor de vraag naar vervoer. Ook vracht- en pakjesdiensten worden gevlogen, een en ander met nog zeer ruime mogelijkheden tot verdere ontplooiing.

Het is nog maar enkele jaren geleden dat ik, te Maiquetía (het vliegveld voor Caracas en La Guaira) aankomend of vertrekkend, deze wijde luchthaven zich in ongestoorde stilte vond liggen te koesteren in de tropenzon en de Caribische bries. Tegenwoordig is het luchtstation aldaar de hele dag lang vervuld van het gerochel der luidsprekers, die ieder ogenblik trachten, de algemene herrie te overstemmen om aandacht te vragen voor het vertrek naar Maracaibo, naar Ciudad Bolívar, naar alle denkbare Caribische eilanden, alsmede naar New York, Chicago en de hoofdsteden van Europa, dusdanig dat een aankondiging voor Bogotá en Curaçao en Trinidad en Lima al klinkt als buurtverkeer.

Tot dusver lag deze luchthaven van Maiquetía wel wat ver van Caracas af. Pogingen om dichter bij de hoofdstad gebruik te maken van het vliegveld Carlota zijn steeds afgestuit op atmosferische bezwaren, want dit ligt in een betrekkelijk nauwe vallei tussen twee hoge bergruggen in; het zal dan ook wel tot in lengte van dagen voor militaire oefeningen gereserveerd blijven.

Evenwel is, juist nu de moderne autopista de afstand tussen hoofdstad en Maiquetía tot een kwartier teruggebracht heeft, de gedachte opnieuw naar voren gekomen om in de vlakte van Aragua, even beoosten Maracay, een nog veel grotere luchthaven aan te leggen, een van wereldformaat ditmaal. Dan zal echter de bestaande „carretera", die thans van Caracas via Los Teques in omtrent drie uur derwaarts leidt, dusdanig gereorganiseerd moeten worden, dat er voordeel in zit om tóch zo ver buiten de hoofdstad te landen. Kortom: men zal in dit opzicht vermoedelijk niet zo spoedig een toestand bereiken die als definitief beschouwd kan worden.

Ook in de provincie zijn de belangrijkste plaatsen van zeer goede, ruime en welingerichte vlieghavens voorzien. Binnen een dag kunnen alle extremiteiten des lands worden bevlogen, in vele gevallen zelfs op één dag op en neer.

De nationale scheepvaart van Venezuela heeft nimmer een rijk bestaan geleid. Technisch was men daar te lande lange tijd te weinig geschoold om belangrijke stoom- of motordiensten onder nationale vlag te onderhouden. Iets anders was het met de kleine zeilvaart: de lichte schoeners uit Coro en andere kustplaatsen plachten vanouds zeer vele eilanden aan te lopen, waarvan vooral Curaçao en Aruba wegens hun nabijheid en wegens de goede kansen om aldaar vis, vlees, groente en fruit af te zetten en textielwaren mee terug te nemen, gaarne bezocht werden. Voor het overige heeft er altijd — behalve enige plaatselijke scheepvaart op het Meer van Maracaibo — een scheepvaartmaatschappij

onder Venezolaanse vlag bestaan, die de kustvaart uitoefende en diensten onderhield op de Orinoco. In de laatste jaren heeft deze onderneming de vleugels wijder uitgeslagen en met eigen, alsmede charterschepen diensten op de Verenigde Staten van Noord Amerika geopend. Vier flinke „liners" zijn onlangs in Nederland gebouwd.

Een samengaan met Colombia en Ecuador onder de naam Flota Mercante Grancolombiana, met diensten op de Verenigde Staten, Canada en Noordwest-Europa, waarbij een aanzienlijk gedeelte der schepen onder Venezolaanse vlag voer, heeft onlangs een eind genomen door het uittreden van de Venezolaanse deelnemers. Het bedrijf van de Flota Mercante Grancolombiana wordt sindsdien voor Colombiaanse en Ecuadoriaanse rekening voortgezet.

Drie havens van betekenis bezit Venezuela, nl. La Guaira voor Caracas, Puerto Cabello voor een groot gedeelte van het midden des lands, en Maracaibo voor het Westen. Voorts een reeks van provinciale havenplaatsen, waarvan Guanta (voor Barcelona), Cumaná en Carúpano (voor de staat Sucre met achterland) en Pampatar (voor de eilanden rondom Margarita) de voornaamste zijn. Tenslotte een rivierhaven in Ciudad Bolívar, aan de Orinoco, met San Félix iets lagerop, ingeval de waterstand niet toelaat om hogerop te varen.

Behalve deze havens voor algemeen gebruik zijn er ook nog verscheidene die uitsluitend dienen voor het vervoer van aardolieproducten of van ijzererts, in de dienst van de betrokken ondernemingen.

De haven van La Guaira, die jarenlang gesukkeld heeft aan onvoldoende ligruimte en diepte, is tegenwoordig in staat om aan haar passagierskaden vier grote schepen te laten meren, zij het ook nog niet voor de allergrootste. Voorts is er ligplaats voor een tiental vrachtboten.

Van de autopista af komen de auto's rechtstreeks aan op de eerste verdieping van de passagierspier, alwaar geparkeerd kan worden. Op een nog hogere verdieping bevindt zich een mondain restaurant met bar en dansvloer en terrassen. Een ongerief is dat passagiers die aankomen of vertrekken met schepen van het hier veelvuldig voorkomende gemengde type, uit hun soms verafgelegen en moeilijk bereikbare ligplaats eerst de hier tamelijk omslachtige formaliteiten moeten komen vervullen aan deze Terminal, hetgeen veel oponthoud, verwarring en extra kosten met zich sleept en bij de betrokkenen een engelachtig geduld en een onuitputtelijk gevoel voor humor veronderstelt.

Een merkwaardige eigenschap van deze haven La Guaira is wel dat zij bijna uitsluitend een invoerhaven is. Vergeleken bij de omvangrijke importen uit U.S.A. en Europa valt de uitvoer van slechts enkele landsproducten vrijwel in het niet. Alleen al de stroom van binnenkomende auto's is adembenemend.

Hier komen bovendien vele van 's werelds grootste passagiersschepen in het Noordelijke winterseizoen met toeristen, meest Noord-Amerikanen in hun grilligste nationale klederdracht, die dan in een eindeloze reeks van auto's naar Caracas worden omhooggereden, en soms ook vandaar overland naar Puerto Cabello, terwijl ondertussen het schip opstoomt, of omgekeerd.

Laatstgenoemde haven heeft het voordeel van diep water langs de kaden; overigens is de goederenbeweging hier uiteraard meer op de achterliggende provinciesteden (Valencia, Barquisimeto e.a.) gericht. Ontlasting ten behoeve van de goederenstroom naar de hoofdstad is, sinds La Guaira beter voor die taak is uitgerust, naar de achtergrond getreden.

Maracaibo, half verscholen achter de ingang naar het Meer, kon tot dusver slechts schepen van niet al te grote diepgang opnemen, maar de werkzaamheden zijn reeds begonnen om de „barra", d.w.z. de flessenhals die toegang naar binnen geeft, radicaal uit te diepen tot er een rechte en betrouwbare vaargeul zal zijn geschapen.

Zodra dit geschied is, zullen niet alleen handelsschepen van iedere diepgang tot voor de stad kunnen opstomen, doch eveneens tankers van elk formaat. Bovendien wordt het dan interessant om door te varen naar het zuidelijke uiteinde van het Meer, alwaar men zich voorstelt, een geheel nieuwe zeehaven te bouwen die alle exporten en importen zal kunnen behandelen van de gehele Andesstreek, alsmede van de aangrenzende gewesten in Colombia. Tevens zal dan de positie van de Catatumbo en Escalante rivieren een heel andere worden, en veel van dit verkeer zal dan vermoedelijk aan de stad Maracaibo voorbijgaan, zodat het uitdiepen van de Barra voor haar twee kanten heeft.

Laat ons dit hoofdstuk over verkeer en reizen besluiten met een paar mededelingen inzake hotelcomfort in Venezuela.

Hotels van de eerste rang, vergelijkbaar met die in U.S.A. en Europa en in de Latijns-Amerikaanse hoofdsteden, vindt men in Caracas (Tamanaco, Avila, Conde en enkele kleinere), in La Guaira (Miramar, strand van Macuto), in Maracay (niet het verwaarloosde Jardín, maar het neo-Andalusische Moro, eertijds woonhuis ener aanzienlijke dame), in Valencia (Carabobo), in Puerto Cabello (Balneario, buiten aan het klapperstrand), in Maracaibo (Lago, Detroit en enkele kleinere), in Barquisimeto (Nueva Segovia), in San Juan de los Morros (de los Baños) en in Ciudad Bolívar (Bolívar).

Logies van eenvoudiger aard, soms vol goede wil, soms ook wel wat primitief, mag men verwachten in Mérida, San Cristóbal, La Puerta, La Mesa de Esnujaque, Boconó (allen Andesgebied), in Puerto La Cruz, Higuerote, Maturín en nog enkele andere provincieplaatsen.

Ook in deze meer bescheiden inrichtingen is de graad van gerief en zindelijkheid bij enige inschikkelijkheid tamelijk bevredigend. De tafel, zonder iemand lyrisch te kunnen stemmen, pleegt redelijk te zijn.

Onderweg vindt men overal in de kleine stadjes wel een eethuisje waar een Italiaan of Portugees of Chinees u een vrij behoorlijke maaltijd zal voorzetten.

Reizigers die het voorrecht genieten van de gastvrijheid der grote aardoliemaatschappijen, zullen in de daarvoor bestemde guest houses te Maracaibo, Cardón, Jusepín, Caripito en elders voortreffelijk kwartier vinden, alsmede overal onderweg eenvoudige, doch vlotte en smakelijke maaltijden in de mess hall van het hogere personeel.

6 OP REIS NAAR VENEZUELA

Twee vervoersmiddelen staan voor onze reis naar Venezuela ter keuze: het schip of het vliegtuig; de wederzijdse voor- en nadelen van elk daarvan moge ieder voor zichzelf afwegen. Aan schrijver dezes zijn zij allebei even dierbaar, ja zij vullen elkaar aan, en het is dan ook bijzonder leerzaam om, zoals nu reeds zovele jaren achtereen mijn grote voorrecht is geweest, eenzelfde gebied beurtelings van zee en van de lucht uit te bekijken, en er vervolgens over de grond naar hartelust doorheen te zwerven. Aldus krijgt men het uit alle gezichtshoeken te zien.

Verscheidene Europese en Noordamerikaanse vliegdiensten richten zich op Caracas, langs diverse routes. Een bijzondere plaats neemt intussen temidden van hen allen de K.L.M. in, omdat deze Nederlandse maatschappij reeds sinds 1934 van Curaçao uit een steeds omvangrijker wordend Caribisch net heeft opgebouwd, waarin voorzover Venezuela betreft niet alleen de hoofdstad is opgenomen, doch ook Maracaibo en Barcelona (voor Puerto La Cruz), en wie weet welke plaatselijke brandpunten eerlang nog meer. Het valt in te zien dat zulk een in de loop der jaren met beleid gevormd luchtstelsel steeds met aandacht de relaties volgt welke zich met name tussen de voornaamste centra van aardoliebedrijvigheid ontwikkelen, zoals tussen Curaçao en Aruba enerzijds, en Maracaibo, Caracas en de verschillende etablissementen in de Oriente anderzijds, met Trinidad als sluitsteen.

Dit laatste eiland valt overigens eveneens in de sfeer van de British West-Indian Airways, die in samenwerking met de B.O.A.C. een combinatie nastreven ongeveer in de zin van wat de Hollandse lijn reeds zelf heeft tot stand gebracht.

Een overeenkomstige plaats onder de buitenlandse relaties van Venezuela neemt ook in de scheepvaart de Nederlandse vlag in. Toen aan het einde van de eerste wereldoorlog de niet zeer kapitaalkrachtige West-Indische Maildienst werd overgenomen door de geroutineerde K.N.S.M. (Royal Netherlands SS. Co., Compañía Real Holandesa de Vapores) werden onder deze nieuwe leiding de Caribische diensten geleidelijk uitgebreid, tot er haast geen haven rondom dit Amerikaanse Mediterraneum meer is, waar de kroonvlag niet geregeld verschijnt, al was het ook slechts voor de meest bescheiden partijtjes lading. Dientengevolge zijn de vlotte en handige schepen van deze dienst ook in alle Venezolaanse havens de meest stipte bezoekers: niet slechts de drie voornaamste (La Guaira, Maracaibo en Puerto Cabello) worden door hen trouw aangelopen, doch eveneens de gehele Oriente, dus Guanta (voor Puerto La Cruz en Barcelona), Cumaná, Pampatar (op Margarita) en Carúpano. Zelfs varen zij

tegenwoordig de Orinoco op zo ver als deze voor zeeschepen toegankelijk is, dus bij veel water tot Ciudad Bolívar, en bij weinig tot San Félix. Kenmerkend voor de terreinkennis en efficiency van dit uit louter klein vervoer opgebouwde grootbedrijf mag wel heten dat Europese en Amerikaanse concurrenten zich veelal na enige min-geslaagde proefnemingen weer uit al die kleine haventjes terugtrekken, om zich voortaan te beperken tot de drie grootste.

Zowel in de scheepvaart als in de vliegdiensten vallen twee hoofdrichtingen van verkeer ten aanzien van Venezuela op te merken. Ten eerste een Noord-Zuid gerichte stroom van goederen en reizigers, merendeels uit de U.S.A. afkomstig. En voorts een Oost-West lopende slagader: dat is dus uit Europa daarheen, soms zich nog voortzettend tot waar in Centraal Amerika de achterste rand van de Caribische wereld wordt bereikt. Deze beide hoofdrichtingen snijden elkaar ter hoogte van Caracas, geflankeerd door Curaçao en Trinidad, die ook elk op zichzelf als kruispunten een functie van betekenis te vervullen hebben.

Deze beide hoofdroutes zullen wij per schip en vliegtuig in kort bestek even gaan begeleiden.

Per rechtstreeks vliegtuig uit Europa komend, zal men hetzij Paramaribo (Suriname, Ned. Guyana) aandoen, of wel Barbados of Trinidad. Het vliegen boven de tropenwouden der Guyanas moge aan sommigen wat saai lijken, maar bij enig opletten krijgt men toch gaandeweg wel enige indruk van die onafzienbare groene wildernissen, waar slechts af en toe een kaal plekje wijst op menselijke bewoning. Boeiend is het, boven de delta van de Orinoco te zweven en de gele kronkeling der rivieren tussen het oevergroen te volgen.

Spoedig daarop komt het grote complex van aardoliebedrijven bij Puerto La Cruz (Barcelona) in zicht, en dan vliegt men weldra weer boven de zee, langs de blanke lagunes van wat hier Barlovento heet, tot tenslotte hoge en steile bergwanden de nadering van Caracas aankondigen.

Via Trinidad vliegend krijgt men niet lang na het verlaten van het met suikerrietvelden bedekte Barbados eerst het bij-eiland van Trinidad in zicht, het idyllische Tobago, welks tropische trekken door Defoe gebezigd zijn als omlijsting voor zijn Robinson Crusoe. Daarna spreidt Trinidad zich uit als één groot natuurpark in een afwisseling van bergen en valleien; pas achter Port of Spain zien we de uitgestrekte suikerrietvlakten van het Zuiden beginnen. Vervolgens komen er bij het vliegen boven de zee tal van eilandjes en riffen in zicht, sommige nog onder water, maar in het lichtgroene water reeds duidelijk te herkennen als aanstaand land.

De luchtlijnen die van New York of via Montreal of Miami of New Orleans komen, zullen onderweg ook nog een of meer Caribische brandpunten aandoen, elk naar eigen inzicht; de belangrijkste zijn Havana (Cuba), Kingston (Jamaica), Port au Prince (Haiti) en Ciudad Trujillo (República Dominicana). In elk van die gevallen zal men met plezier kijken naar een vrolijk schouwspel van omvangrijke steden die hun

meest witte, maar door veel groen en rood afgewisselde huizenzeeën uitspreiden tussen een groene of felblauwe zee en de hellingen van groene heuvels, die gaandeweg opglooien tegen de donkere bergen van het binnenland. Velden van suikerriet en tabak trekken de aandacht. Een rede met wachtende schepen, een haven vol leven en vertier.

Venezuela en zijn buren.

Geheel anders is het luchtbeeld van Curaçao: een dorre, slechts halfgroene bodem, waarvan men zich aanvankelijk afvraagt hoe en waarom daar mensen wonen, tot dan de walmpluim van de raffinaderijen aan het Schottegat zichtbaar wordt, met velden vol ronde tanks. En dan splijt de kust zich uiteen om een soort van fjord te vormen, waar Willemstad en Emmastad omheengegroepeerd liggen als had de reus uit het sprookje hier een zakvol bonte speelgoedhuisjes gemorst.

Aruba doet zich voor als een keurig in partjes en vakjes ingedeelde plattegrond van allerlei gesteente, uit welks midden de kegel-

vormige Hooiberg verrijst. Het ene uiteinde is beladen met het industriecomplex van de Lago (Esso) op Sint Nicolaas; op het andere spreidt zich de frisse hoofdplaats Oranjestad uit, met een wijdgebouwde nieuwe havenbuurt er langs en een vrolijk badstrand in het verschiet.

Na Curaçao zien we links het rustige eiland Bonaire liggen, en nu vliegen we recht naar het hoge kustgebergte van Caracas toe, aan welks voet de grote luchthaven Maiquetía ligt. Drukte en lawaai schetteren ons in de nog half dovige oren, maar weldra brengt een geriefelijke auto ons tegen de 1000 meter hoge bergmuur op. De Caribische zee zinkt in blauwe wazigheid weg, de bruine rotsbodem en de grillige kandelabercactussen van de kuststrook maken plaats voor wat sappiger groen, en dan gluren al spoedig de eerste huizen van de Venezolaanse hoofdstad over de rand der bergen heen.

Wie de zeeweg verkozen heeft, zal eerst in Barbados aanlopen, of misschien wel in Paramaribo (Suriname) en Georgetown (Demerara, Brits Guyana) en daarna Port of Spain (Trinidad).

Voor Barbados liggend kan men het nette Bridgetown gaan bezichtigen, dat er uitziet als een preuts Engels stadje, maar dan met een bevolking van kakelende zwartjes. Aardig is het, een autorit te maken over de golvende terrasachtige binnenlanden heen, waar de gehele bodem met suikerriet bedekt is. Velen zullen echter liever naar de Aquatic Club gaan om te zwemmen en om aldaar tevens hun eerste rum swizzle of planters' punch te proeven.

Het verblijf te Port of Spain leent zich in de regel zeer goed tot het ondernemen van een rondrit over het kleinere bergachtige gedeelte van Trinidad heen, wat men noemt „round the saddle". Men kan zich haast geen weliger tropenvegetatie voorstellen dan in deze vruchtbare en welbesproeide valleien, waar rood en zalmkleurig bloeiende reuzenbomen in bekoring wedijveren met elegante kokospalmen en met de charmes der boomgaarden van grapefruit of cacao.

De woonwijken der kleurlingen en Hindoestanen bieden menig curieus trekje. Het Imperial College of Tropical Agriculture is fraai gelegen in een omlijsting van parkachtig bos. En tenslotte zal men in de stad, na bij de Bombay-handelaren tal van geheel overbodige maar toch zo leuke inkopen te hebben gedaan, wel terechtkomen voor een koele dronk in het oudvermaarde Queens Park Hotel, aan de statige Savanna; of wel men vindt elkaar terug in de bar van Angostura, waar het bekende bittertje vandaan komt.

De verdere reis — tenzij op een vrachtboot die ook nog de Orientehaventjes aandoet — biedt weinig opmerkelijks, tot we La Guaira naderen, en een bergwand van wel 2000 meter steil en zwart zo goed als rechtstreeks uit de zee zien omhoogrijzen. Een paar straatjes trachten daar tegenop te klimmen, al was het met trapjes, maar ze moeten het na een klein eindje al opgeven, en enkel de resten van een Spaans fort verheffen zich boven dit havenplaatsje, welks peuterige huisjes wel als zwaluwnesten tegen de rots aangeplakt lijken.

Hier worden we opgeslokt door de drukte van het grote Terminal ge-

bouw, van welks bovenverdieping een auto ons straks rechtstreeks naar Caracas omhoog zal rijden.

Uit het Noorden komende zal men het goed treffen indien La Habana wordt aangelopen; want deze hoofdstad van Cuba is een vlotte metropolis, een wuft oord vol grote hotels en dure winkels langs mondaine boulevards, die deels de stad doorsnijden, deels de zeekust zomen. Natuurlijk gaat men even een der grote sigarenfabrieken bezichtigen, zoals La Corona of Partagás. Ook is een bezoek aan de Havana Ron Club, tegenover de oude kathedraal, heel genoegelijk. Wie tijd heeft, kan een rappe autotocht maken naar Pinar del Rio, centrum van 's werelds meest vermaarde tabaksgewest, dat La Vuelta Abajo (de Benedenbocht) heet en waar men dit edele dekblad onder de beschutting van neteldoek kan zien groeien.

Kingston (Jamaica) heeft aan stadsschoon niet heel veel aan te bieden, behalve dan dat het er vrolijk winkelen is. Vlak bij de havenpieren ligt echter het grote hotel Myrtle Bank, met eigen park en zwembad aan zee, een omvangrijk luxecomplex. Voorts kan men, al naar de ligtijd toelaat, een kort autoritje maken naar het fraai begroeide heuvelland achter de stad, waar de golf links van Constant Springs er verleidelijk uitzien, en waar het Manor House in welverzorgde omgeving een aardige verpozing biedt; of wel men rijdt verderop de verrukkelijk schone binnenlanden in, en mits er tijd is, tot Ocho Rios, een luxeoord aan de Noordkust, waar in de zilte zee en in zoete watervallen gebaad wordt.

Geheel anders ziet de samenleving op Haiti er uit. Van de pier wandelt men ineens de hoofdstad Port au Prince in, waar alle straten vol zijn van winkels, doch merendeels voor de lagere burgerij bestemd, een vrolijk en goedlachs volkje van glimmende zwartjes; ook echter kan men er volop plaatselijke curiositeiten kopen, meest vlecht- en houtsnijwerk, doch ook de zeer goede rum niet te vergeten. Een wandeling langs de oeverboulevard (voormalig tentoonstellingsterrein) geeft aardige uitzichten te genieten, evenals de iets hoger gelegen Regeringswijk, waar het ontroerende standbeeld van Toussaint Louverture (de zwarte Bevrijder) staat. Per auto rijdt men de heuvels in naar Pétionville of nog hogerop naar het koele Kenscoff, met overal onderweg weidse panorama's over land en zee, alsmede goede pleisterplaatsen.

Ciudad Trujillo (aldus is naar de heersende dictator het eerwaarde Santo Domingo herdoopt) heeft zich in snel tempo van een curieuze oude stad vernieuwd tot een moderne en frisse, maar daartegenover ook banalere hoofdplaats.

In de oud-Spaanse kathedraal kan men de gothische tombe van Columbus bewonderen, en elders in de stad het Alcázar, waar zijn familie gewoond heeft, een massief stenen gebouw, stug als een vesting. Een net van goede wegen geeft gelegenheid om van Ciudad Trujillo uit kortere of langere autotochtjes te maken, bv. over de Carretera Duarte naar de veelbezongen Vega Real, een vallei vol vegetatie.

Op Curaçao zal de reiziger van overzee zich reeds tijdens het binnen-

varen van de St Annabaai verlustigen in de sierlijkheid en bonte kleuren van al die grappige huisjes: oud-Holland in Caribische uitvoering. Velen zijn niet weg te slaan uit de Herenstraat, waar de schatten uit alle werelddelen geëtaleerd worden tegen civiele prijzen; want het Gouvernement moedigt dit winkelbedrijf aan door op dergelijke goederen slechts een nominaal invoerrecht te heffen.

Autowegen geven gelegenheid om de rit rondom het Schottegat te maken en een indruk te krijgen van de omvang der aardolieverwerking. Het oude Israëlitische kerkhof bevat verscheidene zeer fraai bewerkte grafzerken uit de 17e en 18e eeuw. Verder buiten de stad kan men zich over heel goede asfaltwegen wat laten rondrijden door het merkwaardige knoekoe-landschap, een semi-woestijnvegetatie van allerlei cactus- en prikkelstruiken op een bodem van merendeels koraalrif.

Het tweede eiland van deze groep, het iets kleinere Aruba, is wel interessant voorzover het rotsachtige binnenland en de indrukwekkende aardolie-industrie bij St Nicolaas (Oostkant) betreft. Aan de westkant is een badstrand.

Van het Panama-kanaal (Colón) komende, zal het schip misschien eerst nog Cartagena (Colombia) aanlopen, bijgenaamd „de las Indias", een der oudste steden van Spaans Amerika, in de koloniale tijd gebezigd als opslagplaats voor het goud en zilver dat uit Perú werd aangevoerd om hier op veilig convooi naar het moederland te wachten. Vandaar de zware vestingmuren die deze stad omsluiten.

De volgende haven, Barranquilla, is de voornaamste in- en uitvalspoort van de republiek Colombia, nabij de monding van de Magdalena-rivier, die de meest economische verbinding vormt met het binnenland. Het is een drukke maar rommelige stad met veel winkels en pakhuizen. In de buitenwijken het ruim opgezette Hotel Prado, met zwembad tussen de klapperpalmen in eigen tuin.

Mocht ook Santa Marta als laatste haven in Colombia worden aangelopen, dan kan men aldaar het sterfhuis van Simón Bolívar gaan bezoeken, een bijna heilige plek voor alle Spaans-Amerikaanse volkeren, doch in de eerste plaats uiteraard voor de Venezolanen. Want in hun land is El Libertador immers geboren, en daarheen, naar het Panteón te Caracas, heeft men later zijn gebeente overgebracht.

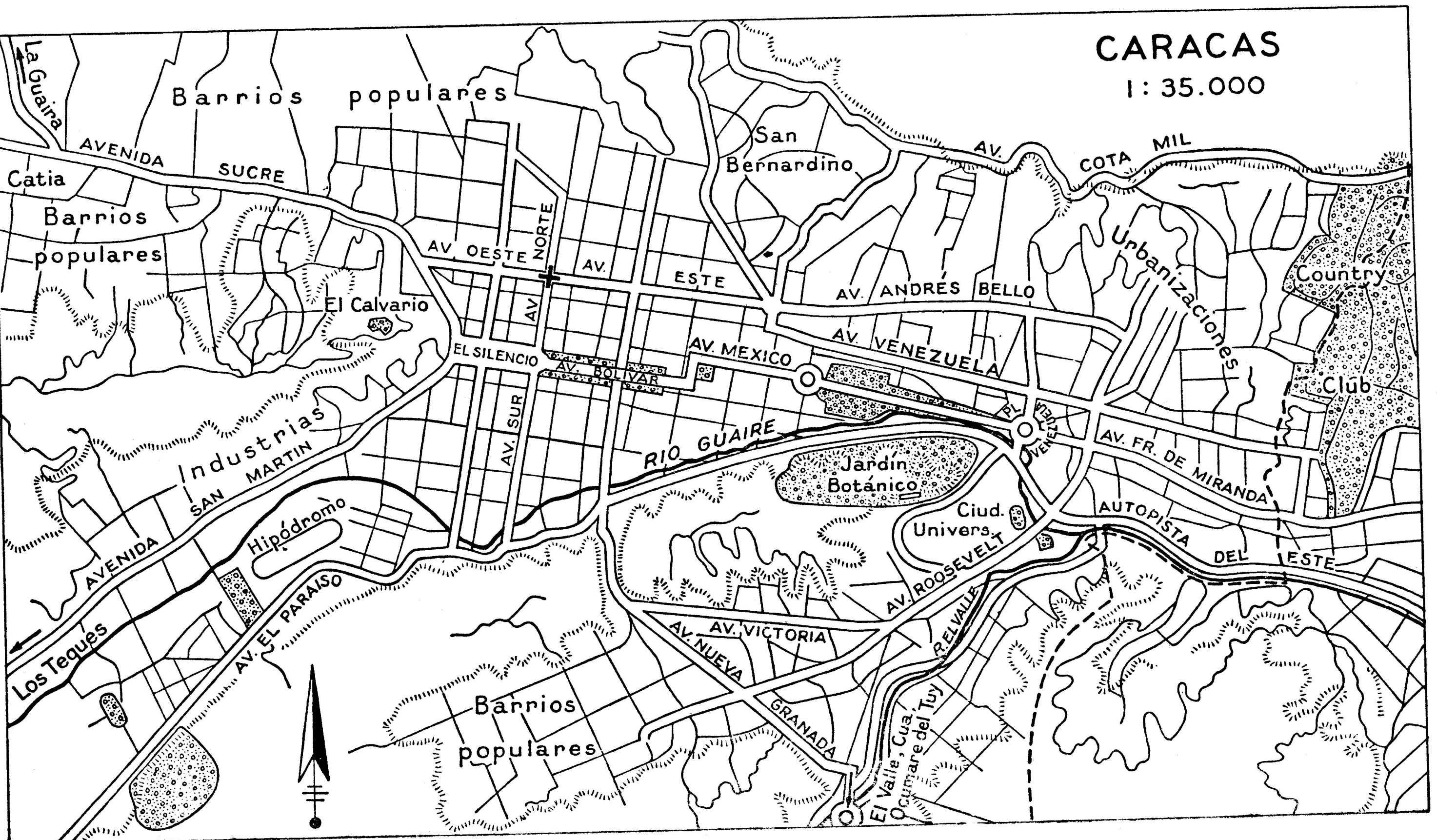
7 DE HOOFDSTAD EN OMGEVING

Voor velen wil Venezuela eenvoudig zeggen Caracas, en omgekeerd. En het zijn waarlijk niet alleen Americanos of musiús die aldus oordelen, doch ook voor vele Venezolanen telt, voorzover hen persoonlijk betreft, slechts één gedeelte van hun vaderland voor vol mee, en dat is de hoofdstad. Alleen dáár is volgens dezulken levensgenot in volle waardigheid te vinden, afgezien natuurlijk van diplomatieke posten in het buitenland en nog enkele andere posities van overeenkomstige aantrekkelijkheid. Maar het binnenland van hun eigen geboorteland doet hen huiveren: daar heerst wildernis en vooral verveling... Straks, op onze rondegang door het land, zullen wij zien dat zij die zo denken ongelijk hebben. Intussen neemt dit niet weg dat Caracas inderdaad een soort van waterhoofd aan het worden is: de enige metropolis van werkelijk wereldse allure, omgeven door niets dan provincie, een onmetelijk platteland met slechts steden van bescheiden gebaar, en niet eens badplaatsen van goede stijl, zoals men in Frankrijk behalve Parijs toch ook nog de Rivièra en de Atlantische stranden en de Alpen heeft.

Oorspronkelijk was er ook een provincie die Caracas heette, maar daaruit heeft men het gedeelte waarin de hoofdstad lag, losgemaakt om er een Distrito Federal van te maken, dus een van alle staten onafhankelijk neutraal gebied, waar de zetel der Landsregering gevestigd zou zijn. Wat er daarna van de voormalige staat Caracas overbleef, heeft de naam van Estado Miranda aangenomen, naar de grote voorganger der onafhankelijkheid. Maar aangezien de hoofdstad zich sindsdien is gaan uitbreiden in een tempo en met een ruimtehonger die destijds in het geheel niet te voorzien waren, puilt de plattegrond van Caracas thans in het Oosten reeds een flink eind buiten de grens van het federale district uit, als gevolg waarvan uitgestrekte, volkrijke en zeer belangrijke wijken der hoofdstad toch nog op het gebied van de Staat Miranda zijn komen te liggen, met al de administratieve verwikkelingen van dien.

Men ziet dit reeds terstond aan de auto's in het stadsverkeer, waarvan niet alle op hun nummerbordje D.F. dragen, doch vele Miranda. Overleg is gaande om door een grenswijziging het voor Caracas zo onmisbare uitbreidingsgebied uit de staat Miranda los te maken, en aan deze laatste dan compensatie te verlenen door elders een lap federaal gebied, waar de hoofdstad zelf niets aan heeft, bij Miranda in te lijven.

Alles bijeen kan men zeggen dat Caracas met omtrent 750.000 inwoners ongeveer 15% van de totale landsbevolking bevat, doch dit percentage lijkt veeleer nog te zullen stijgen dan dalen.

Een schema van de hoofdstad.

Een der meest curieuze eigenschappen van deze wereldstad is dat van huis uit de straten er geen namen gehad hebben, althans niet in de binnenstad. Er is een stelsel van nummering beproefd, doch ook dit heeft nooit wortel geschoten in het dagelijkse gebruik, gelijk toch bv. in New York namen als Fifth Avenue of 42nd Street vertrouwde klanken geworden zijn, die over de gehele wereld worden verstaan.

Als geometrisch midden van Caracas is aangenomen het kruispunt van straten bij de kathedraal, op de plattegrond aangeduid door een kruisje; want van hieruit vertrekken in de lengte van het langgerekte dal waar de stad zich van West naar Oost in uitstrekt, de Avenidas Oeste en Este, alsmede in de veel kortere dwarsrichtingen die beide tegen de bergwanden doodlopen, de Avenidas Norte en Sur. Deze basis-avenues, die dus in de nummering een nul zouden krijgen, onderscheiden zich in niets van de gewone straten, die daar in alle vier richtingen evenwijdig aan lopen: alle zijn zij recht en smal, soms flauw hellend, soms op enkele plekken door afbraak al wat verbreed; en alle zijn zij bebouwd met nogal onaanzienlijke huisjes, merendeels zonder verdieping, of op zijn hoogst met één of twee, onder wier kalklaag zich de oorspronkelijke adobe (gedroogde leem) verbergt. Alleen op enkele punten van het centrum zal men een hogere bebouwing aantreffen, afgezien dan van de meest recente doorbraken, waarover wij later komen te spreken.

Op deze wijze is dus een dambord-plattegrond ontstaan van vierkante stratenblokken, cuadra of manzana geheten.

De straten zijn genummerd in een reeks die oploopt naarmate zij zich van het kruispunt der avenidas verwijderen, en wel hebben de lengtestraten (dus de West-Oost gerichte) aan de Noordzijde de oneven en aan de Zuidkant de even getallen. Evenzo hebben de dwarsstraten (dus de Noord-Zuid gerichte) aan de Oostzijde oneven en aan de Westzijde even nummers. De nummers der straten verspringen dus altijd bij twee tegelijk. De huisnummering is niet, zoals o.a. in Buenos Aires of Bogotá, aan de regel van nieuwe honderdtallen per elke nieuwe cuadra gebonden, doch zij loopt van laag naar hoog op zoals dit toevallig uitkomt. Trouwens, maar al te vaak ontbreken de bordjes van de straat- en huisnummers.

Niemand duidt een adres dan ook met behulp van deze merendeels theorie gebleven nummering aan. Want nu komt pas het vreemde en enkel aan Caracas eigene: de bevolking kent voor elk blok een naam, die oorspronkelijk ook wel op de hoeken daarvan moet zijn aangebracht, zodat feitelijk elke esquina, elk kruispunt van straten, onder zulk een onofficiële benaming bekend stond. Men zegt dan bv. dat de Banco Holandés Unido gelegen is Sociedad a San Francisco, dus tussen die beide bekende hoeken in. Tijdens de vele verbouwingen zijn evenwel de opschriften die deze esquinas aangaven, zo goed als geheel verdwenen; slechts bij goed opletten kan men ze in enkele achterlijke stadsdelen nog wel eens op een afgeschuinde hoek terugvinden.

Nu weet iedere Caraqueño van geboorte precies welk punt er bv. bedoeld wordt met Carmelitas of met Veroes, maar de vreemdeling

staat hier radeloos tegenover, want nergens vindt hij houvast, en zelfs op de vrij krieuwelige plattegronden, waar die namen meestal schuins over de blokken vermeld staan, blijft het een blind zoeken.

Alleen sommige pleinen dragen een eigen en welgevestigde naam, zoals de Plaza Bolívar en de nieuwgevormde Plaza Silencio en de Plaza de la Candelaria, die men dan ook wel als zodanig herkennen mag; maar naar de Plaza España kan men lang zoeken, want die is aan niets te identificeren, en zo zijn er meer van die voorbeelden.

Pas in de buitenwijken beginnen de straten zelf namen te dragen, doch deze worden gewoonlijk slechts op enkele punten aangebracht, en dan nog meestal heel onduidelijk, bv. dwars op het middentalud, indien dit er is, of anders helemaal niet. Verscheidene der nieuwere buitenwijken (de zgn. urbanizaciones) volgen intussen weer een ander stelsel, nl. van „calles" die haaks staan op „avenidas", en deze beide dan genummerd; dit stelsel is ook in de meeste steden van het Westen gebruikelijk, tot in Colombia toe. Intussen volgt iedere urbanización haar eigen stelsel, en elk bepaalt haar eigen straatnamen, zodat een adresopgave van bv. Avenida del Parque of Calle cuatro op zichzelf niets zeggen wil, zolang er niet tevens bij staat welke wijk hier bedoeld is. Gezien de begrijpelijke neiging om de grote nationale figuren overal waar zulks doenlijk is te eren, komen sommige namen overal tegelijk voor; en ook kan men zich voorstellen dat een adres in Caracas er gewoonlijk tamelijk omslachtig uit zal zien, bv. Señor don zo-en-zo, Urbanización zus, Avenida zó, entre calle seis y ocho, edificio zo-en-zo, apartamiento zoveel... Maar zó volledig luidt een opgegeven adres slechts zelden!

Het Oosten in heeft Caracas zich dus reeds tot ver buiten het grondgebied van het bondsdistrict uitgebreid, met vele dozijnen van villabuurten die voornamelijk links, doch in de laatste tijd ook rechts tegen de wortels der heuvels oplopen tot waar de hellingen te steil worden, en de bebouwing te moeilijk zou zijn. In het midden zorgen een paar lengteboulevards voor doortocht, terwijl veel doorgaand verkeer gebruik maakt van de Autopista del Este, een snelweg die aan de Zuidkant het riviertje Guaire begeleidt. Op de Noordelijke helling komt binnen afzienbare tijd een avenida die zoveel mogelijk de 1000 meter hoogtelijn zal bewaren, en die dan ook voorlopig de Avenida cota mil heet.

De centrale lengteassen worden hier en daar verlevendigd door de vorming van geconcentreerde winkelbuurten, die merendeels zeer modern zijn opgezet, althans smakelijker dan in de oude binnenstad; de Sabana Grande vormde hierop reeds een vooruitgang, doch de moderne stijl is pas goed gaan triomferen in nieuwere kernvormingen zoals Chacaito en Chacao en Altamira. De Caracas Country Club, een schone maar dure instelling, strekt haar zeer fraaie parkterreinen en golflinks dwars door de Noordelijke helft dezer nieuwe villabuurten uit, ongeveer op de grens tussen het bondsdistrict en de staat Miranda; een deel van het verkeer, met inbegrip van het sukkelige oude spoorlijntje, wordt zelfs „blind" door deze deftige tuinen heengeleid.

In tegenstelling tot dit opulente Oosten van de hoofdstad is het Westelijke uiteinde, door een onhandelbare heuvelrug in tweeën gesplitst, in de loop der jaren nogal in aanzien achteruitgegaan, vooral omdat daar hoe langer hoe meer volksbuurten zich omheen gingen groeperen. Ook kwamen daar een renbaan, een stadion en meer zulke brandpunten van massaverpozing, die er weliswaar veel drukte brachten, doch weinig distinctie. Zo is het dan ook niet te verwonderen dat velen — o.a. het Nederlandse gezantschap — de voorheen gaarne bewoonde wijken, zoals de oorspronkelijk heel aantrekkelijke tuinstad El Paraiso — zijn gaan verlaten om zich liever in het deftiger Oosten te gaan vestigen, waar fraaie villa's in prachtig bloeiende tuinen getuigen van het heerlijke bergklimaat en van de grote welstand die zich over de Venezolaanse hoofdstad heeft uitgestort. Dat hier met speculaties in grond, flatgebouwen en grote winkelcomplexen soms geweldige kapitalen gemoeid zijn geweest, ligt voor de hand.

Een eigenaardig gevolg van deze onstuimige groei is ook geweest dat de openbare diensten daarmede geen gelijke tred hebben kunnen houden. Zo klinken de klachten over de gebreken van de telefoon te Caracas nog droeviger dan elders. Ook heeft iedere afzonderlijke woonwijk maar zelf voor haar watervoorziening moeten zorgen, met het gevolg dat in tijden van droogte de kranen wel eens weigeren, terwijl na zware regens het water soms dagenlang bruin blijft van de modder uit de bergen.

Keren wij nu nog even naar de oorspronkelijke binnenstad terug, dan zien wij aldaar een streven om de benauwenis der straten en de ondoeltreffendheid der bebouwing op zeer radicale wijze te veranderen in ruimte en frisheid. De verwezenlijking van dit goede doel wordt vereenvoudigd doordat hier de meeste huizen dateren uit de minst gelukkige tijdperken van bouwkunst, voornamelijk uit de 19e eeuw, toen overal ter wereld de oorspronkelijke goede smaak en vakkunde van architect en handwerksman verloren waren gegaan, om merendeels vervangen te worden door een blufferige ornamentiek die tierelantijntjes van kalk en geverfd latwerk tegen de hoofdvormen der bouwsels aanplakte, menende hiermede iets heel moois te scheppen.

Goede bouwwerken van vóór die inzinking zijn er in Caracas nauwelijks meer te vinden, want in die vroege tijden was deze stad volstrekt niet een brandpunt van rijkdom of kunstgevoel of bijzondere devotie, zoals bv. Mexico en Cartagena en Quito en Lima, doch een heel bescheiden provincieplaatsje, zonder noemenswaarde inkomsten. Onder de weinige authentieke gebouwen uit die tijd doet dan ook het geboortehuis van Simón Bolívar een voorbeeld zien van de allergrootste eenvoud en soberheid. De meeste woningen uit die periode vertonen nog het Andalusische type van in een vierkant om een patio of binnenplaats gebouwd te zijn, waar dan de kamers op uitkomen, terwijl aan de straatzijde alle vensters beschermd zijn door rejas of traliewerk. Al wat men in de eerste tientallen jaren na de bevrijding in deze stijl verder heeft gebouwd, is aan deze traditie trouw gebleven. Ook hield men zich toen nog aan de geijkte barokvormen voor kerken en kloosters,

en zo laat ook te Caracas de centrale kerk van San Francisco (waar Bolívar tot Libertador is uitgeroepen) in de grootste eenvoud nog allessins zuivere vormen van Spaanse kerkenbouw zien, evenals ook het grotere complex van Santa Teresa.

Daarentegen heeft men later, in de loop der 19e eeuw, zijn heil gezocht in pompeuze toepassingen van lang vergane, doch weer opgerakelde bouwstijlen, waarvan de neo-gothiek van de Universiteit en het neo-classicisme van het Capitolio getuigenis afleggen. En aangezien Caracas uit het verleden tóch maar zo weinig aan historische of kunstwaarde heeft overgehouden, worden deze openbare bouwwerken ontzien en geëerd met een piëteit die soms treffend aandoet.

Geen enkel gevoel van deze aard verzette zich evenwel tegen het houden van een radicale opruiming onder al het andere. Ruimte moest de groeiende hoofdstad hebben, en lucht om te ademen.

Toen heeft men besloten, in het midden van de stad een niet zeer gunstig bekende volkswijk, El Silencio genaamd, geheel te slopen, om haar te vervangen door een nieuwe buurt van ruimere en tevens ogelijker constructie. Begonnen werd aan de voet van de reeds tevoren vermelde heuvel die het Westen der stad in tweeën splitst (richting Los Teques en richting La Guaira), en waarvan de spits als een begroeide kaap boven die rommelbuurt uitstak. Die bult, El Calvario genaamd, is gebleven als park met fraai geboomte en aardige promenades met uitzicht. Doch de sloppenbuurt Silencio is geheel met de grond gelijk gemaakt. Op die plek is een wijd plein ontstaan, dat dezelfde naam is blijven behouden, en dit is omgeven door een vrij hoge bebouwing, met zuilengangen langs de straat, waar winkels en kantoren zich hebben gevestigd.

Van hieruit is men de stad verder gaan openleggen. Met behulp van bulldozers en andere onweerstaanbare monsters van de modernste Amerikaanse constructie wordt er thans met de Plaza Silencio als uitgangspunt een brede boulevard Oostwaarts doorgebroken, het Centro Simón Bolívar, welks constructie reeds vrijwel voltooid is. Met een ferme tunnel duikt deze, door rijzige kantoorgebouwen gezoomd, onder een deel der stadsdrukte door, terwijl van links en rechts ook dwarstunnels het verkeer komen ontlasten. Steeds verder Oostwaarts breekt deze forse baan zich door alles heen. Overal dreunt en trilt en hamert het van sloperswerk en wederopbouw. Op vele plaatsen lijkt het wel of deze stad door een bombardement verwoest is en slechts een veld van puinhopen vormt, waaruit enkel nog de vele palen en draden omhoogsteken, die in de meeste oudere straten het stadsbeeld zozeer ontsierden.

Maand voor maand ziet men de arbeid vorderen. Binnen enkele jaren zal deze weidse hoofdboulevard de buitenwijken bereikt hebben, waar het tempo vermoedelijk iets versneld kan worden, omdat hier de bebouwing nog niet zo compact was. Daarentegen ziet men zich hier bij het aanleggen van nieuwe en rechte snelwegen geplaatst voor de noodzaak om de ravijnen die zich aan de voet der begeleidende bergruggen telkenmale tussen heuvelwortels op soms zeer aanzienlijke diepte openen, stelselmatig op te vullen met puin, hetzij van sloop afkomstig,

hetzij verkregen doordat men elders berghoeken aan het afgraven is, alles om maar meer vlak terrein te scheppen.

Aldus vreet de hoofdstad zich in zichzelf en in haar omgeving uit. Allengs verrijzen er slanke zakenhuizen en industriecomplexen en flatgebouwen. Een nieuwe wijk zoals Chaguaramos heeft reeds een hele Universiteitsstad met twee hypermoderne stadia uit de grond zien schieten, terwijl men vlak daarachter nog druk bezig is, de rossige bergwanden te slopen. Hier en in soortgelijke buurten zoals Colinas de Bello Monte en vele andere ziet men niet alleen fabrieken van zeer modern uiterlijk ontstaan, doch tevens parken en plantsoenen vol beeldhouwwerk. Ja, in Valle Arriba zelfs een Golf Club en dicht daarbij het kolossale gloednieuwe hotel Tamanaco: dit alles tegen de Zuidhelling op, dus met vol uitzicht op de reeds eerder bebouwde Noordhelling, aan de voet van de ruim 2100 meter hoge berg die Avila heet, en waarnaar een der andere grote buitenhotels genoemd is.

Aan culturele instellingen bezit Caracas, naar wij reeds zagen, een Universiteit, met een oudere zetel in het midden der stad en een moderne uitbreiding verder buiten. Voorts zal men de ingang naar het fraaie Bosque de los Caobos geflankeerd vinden door twee musea in strakke neo-klassieke stijl, ditmaal reeds zonder valse ornamenten. Het ene is het Museo de Ciencias Naturales, dat een uitgebreide verzameling van fauna en flora des lands bevat, alsmede vele geologische en praehistorische en ethnologische bijzonderheden. Het andere, het Museo de Bellas Artes, is voornamelijk bestemd voor tentoonstellingen van schilderijen en beeldhouwwerk, met een voorshands begrijpelijke neiging om vooral de allerjongste uitingen van beeldende kunst aan te moedigen.

In het zoëven genoemde bosje heeft ook het Colegio de Ingenieros een waardige plaats gevonden als middelpunt van de beoefening der technische wetenschappen.

Reeds noemden wij het Panteón, dat met zijn twee rijzige torens in neo-barok een deel van het stadsbeeld beheerst, alsook het met zorg en piëteit gerestaureerde geboortehuis van de Bevrijder, dat op veilige afstand gebleven is van de bulldozers die de Venezolaanse hoofdstad opnieuw aan het bevrijden zijn. Ook is er nog een Museo Bolivariano, gewijd aan het leven en de daden van El Libertador.

Het riviertje Guaire, dat van West naar Oost langs de Zuidkant der vallei in de lengte langs de stad stroomt, is hier en daar overkluisd en geheel gecementeerd, want bij zware regenval brengt dit anders zo magere sprankje soms opeens grote hoeveelheden water mee, die voorheen menigmaal ernstige schade plachten aan te richten; het neemt onderweg een paar kleinere beekjes in zich op, die van de Sierra de la Costa, dus de Noordelijke bergrug, afdalen, waaronder één afkomstig is van een waterval die Los Chorros heet, in een wijk van voornamelijk villa's en tuinen.

Minder aantrekkelijk zien de beide Westelijke uiteinden der stad er uit, beide aftakkend uit het centrale plein El Silencio, dat o.a. dient als vertrekpunt van vele buslijnen en van de autodiensten der luchtvaartmaatschappijen.

De Zuidelijkste tak leidt via een reeks van industrievoorsteden in de richting van Los Teques, de hoofdstad van de staat Miranda. Een zeer frequente busdienst verbindt de beide door het bondsdistrict uiteengescheurde delen van die staat met elkaar, van de hoofdstedelijke voorstad Petare dwars door Caracas heen naar het in de bergen gelegen Los Teques, over een afstand van ruim 40 km.

De Noordelijke aftakking volgt de brede en lange Avenida Sucre naar de arbeidersagglomeratie Catia, en staat aldaar in verbinding met de autopista en met de oude betonweg naar Maiquetía en La Guaira.

Hoe bereisd men ook moge zijn, — de autorit van Caracas naar beneden, of vice versa blijft altijd een genot voor degene die de simpele grootsheid van een landschap weet te waarderen. Het moge dan maar een heel onbeduidend rimpeltje op de aardkorst zijn, die duizend meter hoge bergwand waar we in slingers langs afdalen, — voor ons nietige mensen is het zoiets alsof een mier zich met zenuwachtig heen- en weerzoeken laat omlaagzakken langs de steile kant van een sloot.

Vooral de oude kronkelweg verdient in dit opzicht de aandacht: aan te bevelen is, deze tenminste één keer te verkiezen, dan kan men de overige keren de nieuwe autopista volgen. En laat ons hopen dat de Overheid er op een keer ook eens toe wil besluiten om de ontsierende en hinderlijke reclameborden langs deze prachtige toeristenroutes te verbieden.

Van Catia uit daalt men eerst een eindje, doch dit eerste begin is maar kattengespin, want weldra gaat de weg opnieuw klimmen, nog een heel eind, door een landschap van roodbruine rots, met enkel wat cactus en andere woestijnvegetatie er op. Het middelste gedeelte is wat weliger begroeid, soms zelfs met heus bos, waar we dan een enkele keer nog wat resten van vroegere koffieaanplant kunnen herkennen. Wijde uitzichten openen zich op de daldiepte en op de strak voortschrijdende autopista, tot de grote afdaling opeens een vaag verschiet van verre Caribische blauwte openlegt met nabije omlaagkijkjes op het vliegveld Maiquetía, een keurig schoongebezemd vlak terrein, tussen zee en roestkleurige bergen neergevlijd. Het lijkt al zo dichtbij, maar dan is het nog een half uur rijden, steeds slingerdeslang en behoedzaam hoekje-om. Uit een van die scherpe bochten gluren we even op La Guaira omlaag, waarvan de havenkom en de kadepieren zich scherp tegen de zee aftekenen. De kandelabers nemen toe, doch tevens worden de klapperpalmen talrijker; het klimaat voelt reeds dor en heet aan. We slaan linksaf naar het luidruchtige stationsgebouw van de luchthaven Maiquetía. Of wel we blijven nog even doorrijden, slechts drie kilometer, naar La Guaira, over een royaal aangelegde weg van autostradabreedte.

Dit oude havenstadje heeft zelf nog weinig verandering ondergaan; het bestaat in hoofdzaak uit nauwe en dompige steegjes, die tegen de bergen op doodlopen, maar zich in de lengte voortzetten tot waar een bredere oeverboulevard het verdere verkeer overneemt. Ontelbare kroegjes en rommelwinkeltjes.

Wanneer we de kust verder Oostwaarts volgen — heen wat meer binnenwaarts, terug precies langs de oever — dan blijkt de bebouwing zich steeds meer op te lossen in villatjes en bars, een en ander niet in de meest gelukkige vormen opgetrokken, doch tenminste verlevendigd door plantsoenen en de allesgoedmakende rijtjes kokospalmen.

In het badplaatsje Macuto spreidt het lang geleden door de Staat in een romantische opwelling gestichte strandhotel Miramar nog altijd met ouderwetse zwier zijn terrassen langs de oeverpromenade ten toon.

Verderop rijden we door verschillende urbanizaciones met hele slierten van langgerekte, maar wegens de beperkte oeverruimte smalle villaparken, tot eindelijk de boulevard het opgeeft. Een kustweg van bescheidener allure blijft nog een eindje de nu wel heel erg versmalde oeverstrook volgen, tot ook deze overgaat in een steil opstaande rand, waar enkel in losse ravijntjes nog een paar gehuchtjes liggen, omgeven door bos en gezoomd door reepjes strand. Hier eindigt onze wereld.

Wanneer wij Caracas in Oostelijke richting verlaten, de breed opgezette Avenida Francisco de Miranda uit, dan moet er bij het bereiken van de voorstad Petare scherp worden uitgekeken naar een zijweg die ons rechtsaf omhoog zal voeren, de bergen in langs het diep ingesneden dal — een kloof haast — van het onbeduidende Guaire riviertje. Het zielige spoorlijntje begeleidt angstvallig de bodem van deze kronkelende vallei, maar de autoweg — nog niet stofvrij — slingert in talloze bochten omhoog, tot wel 1000 meter boven het dal, met verrassende terugkijkjes op de Oostelijke voorsteden van Caracas. Hier groeit nog veel verwaarloosde koffie onder schaduwbomen, maar het bos is gaan overheersen, en de spichtige koffiestruiken hebben nu al hun energie nodig om zich uit te rekken in de richting van het levenbrengende zonlicht, zodat de oogsten heel gering zijn.

Nu dalen wij af naar de wijde vallei van de Rio Tuy, die van verweg uit de staat Aragua komt, en nog een hele reis naar zee voor de boeg heeft, waar wij hem straks terug zullen zien. Uitgestrekte suikerrietvelden bedekken de dalbodem; hier en daar doet zich ook een fabriekje voor. Santa Lucía en Santa Teresa zijn vriendelijke stadjes met een paar rechtlijnige straten die met getraliede huisjes gezoomd zijn. Middenin nette pleintjes, hetzij aan Bolívar gewijd, hezij aan Miranda. Sappige vruchtbaarheid heerst alom, met veel tropisch fruit.

Een heel aardig plaatsje is Ocumare del Tuy (aldus genaamd om het te onderscheiden van Ocumare del Mar, in het Nationale Park Rancho Grande, dat wij later zullen bezoeken), omgeven door palmenlanen en grazige landschappen langs de rivier. Wijde uitzichten openen zich op de verder zuidwaarts liggende bergen, waar een eindje hogerop bij Cúa een vrij behoorlijke weg overheen leidt naar de daarachter gelegen Llanos van de staat Guárico. Ook van Santa Teresa uit is een korte doorsteek daarheen in aanleg, die bij Altagracia de Orituco aansluiting wil geven op het wegennet van de Oriente en het Zuiden, wat een belangrijke bekorting in kilometers zal opleveren.

Terug naar Caracas rijden we door uitgestrekte plantages van papaya (hier lechosa genoemd, de paw-paw of boommeloen), om vervolgens na een taaie klim over de bergen Caracas weer binnen te rijden via de

arbeiderswijk El Valle, waar de bevolking door de goede zorgen van de Banco Obrero gehuisvest wordt in speciaal ontworpen buurtschappen van grote huizenblokken.

Beoosten Caracas, daar waar de zeeoever reeds niet meer begaanbaar is, opent zich voorbij kaap Codera een vlak stuk land, hetzelfde dat wij reeds bij aankomst per vliegtuig beneden ons hebben gezien, met lagunes die door geleidelijk uit zeezand opgestoven landtongen van het open water afgesloten zijn geraakt, tot ze niet meer kunnen uitwateren en langzaam-aan verlanden of moerassen gaan vormen.

Dit is de streek die men Barlovento noemt, wat bovenwinds betekent; administratief behoort zij tot het district Brión van de staat Miranda.

In het achterland van deze slordige kustlijn werd in vroeger tijden nogal wat cacao en ook koffie verbouwd, maar sinds de afschaffing van de slavernij is deze cultuur verwaarloosd, en het erger worden van de malaria heeft de oorspronkelijke welvaart tenslotte geheel te gronde gericht. Het kleine smalspoorlijntje, dat bestemd was om de productie af te voeren naar het lichterhaventje van het stadje Higuerote, voor verscheping naar La Guaira, heeft sindsdien niets meer te doen; nog slechts tweemaal per week klungelt het over de smalle rails in de hoop op wat plaatselijk verkeer, doch wat daaraan te verdienen is, wordt wel door de bus en de vrachtauto opgepikt. Uit Caracas leidt via Petare en Caucagua een vrij goede en heel mooie autoweg daarheen, omdat Higuerote wel bezocht wordt als badplaatsje; er is een aardig maar eenvoudig hotelletje, doch het strand, hoewel flink breed, ligt te vol met aangespoelde biezen en uitwerpselen van zwervend rundvee om aantrekkelijk te kunnen zijn. Het plaatsje zelf vertoont in een lief plantsoentje een borstbeeld van Brión, de Curaçaoenaar die admiraal van Simon Bolívar's bescheiden zeemacht is geweest, en naar wie het district heet.

Men wil deze voorheen zo productieve Barlovento thans wederom tot bloei brengen, en wel door het bedorven gebied te draineren en voor verdere moerasvorming te behoeden. Daarvoor is beheersing van de waterlossing uit het achterland vereist, want een dozijntje grotere en kleinere rivieren, waarvan de zoëven door ons hogerop aanschouwde Tuy de voornaamste is, zetten af en toe uitgestrekte valleien en laaglanden onder water. Hun reeds half verzande mondingen worden nu van zee uit opengebroken door varende zuigers, die zichzelf aan kabels langzaam stroomop bewegen en daarbij een brede bedding van voldoende afvoervermogen vrijmaken. Voorts worden langs de voornaamste benedenlopen ter weerszijden dijken opgeworpen, tussen dewelke in geval van vergrote waterlossing het teveel tijdelijk kan worden opgevangen en vastgehouden; dus evenals de dijken langs de Nederlandse rivieren of de levees langs de benedenloop van de Loire en de Mississippi dit doen.

Het verschil van eb en vloed is in de Caribische Zee vrij gering; ook springvloeden zijn hier dus niet te duchten, zodat er geen gevaar bestaat voor opstuwing van het zeewater in de riviermondingen.

Naast deze rechtgraving en uitdieping in de benedenloop zal ook de bovenloop dezer wispelturige rivieren onderhanden genomen worden. Zo overweegt men wel, de Rio Tuy op een punt waar wij hem een kilometer of dertig bezuiden Caracas reeds gezien hebben, op te stuwen ten behoeve van de drinkwatervoorziening der hoofdstad: het water zou dan over de Zuidelijke bergrug heengepompt moeten worden, tot op 1000 meter hoogte, waarna het een aldaar reeds aanwezig stuwmeer zou kunnen aanvullen om onder eigen druk de stad te bereiken.

Al deze werkzaamheden worden deels uitgevoerd door het Ministerie van Openbare Werken (M.O.P.), deels zijn zij aanbesteed bij Amerikaanse, Nederlandse en gemengd Venezolaanse aannemingsmaatschappijen, waaronder ook de Kon. Ned. Mij voor Havenwerken te Curaçao en de Cia Vetrap te Caracas.

In de monding van een dezer riviertjes — de Rio Chico — zag ik een paar ervaren Hollandse zuigbazen bezig om in de grijze klei al varende een brede geul open te leggen, nadat eerst bulldozers een strook tropenrimboe ter weerskanten hadden opgeruimd. Al wat daar aan slangen en krokodillen in huist, vlucht dan in paniek verderop de jungle in, maar ook daar zien zij zich weldra achterhaald door een stortvloed van modder die door de drijvende zuiger in dit waardeloze struikgewas wordt binnengespoten. Een wonderlijk schouwspel, zo'n ratelende machine zich varend door het land te zien vreten, een lange kronkelstaart van drijvende buisleiding — elke geleding daarvan op een eigen vlotje — achter zich aan slepend tot waar het uiteinde over de wallekant is gelegd om vervolgens de natte bagger over de lagerliggende jungle uit te braken. Of deze daar wel weer doorheen zal groeien, dan wel onder zulk een koek van merendeels grauw zand verstikt zal raken, doet er niet veel toe. Gewichtiger is dat de omwoners, die tot dusver in morsige dorpjes rondom kwalijkriekende poelen woonden, op deze wijze gaandeweg opgehoogde woonplaatsen krijgen, op welke betere ondergrond zij opnieuw hun straten en pleinen zullen kunnen projecteren; ja zelfs staan voetbalvelden e.d. op het programma, alles op deze met zindelijk zand opgespoten terreinen. En zo ziet men welk een zegenbrengende arbeid er in zulke tot dusverre zo veronachtzaamde valleien tot stand gebracht wordt, dank zij de technische kunde van de een en het financiële draagvermogen van de ander.

8 HET MIDDEN DES LANDS

Af en toe is reeds tot uiting gekomen dat zich van lieverlede in Venezuela een centraal gedeelte is gaan vormen, in grote trekken gelegen tussen de hoofdstad en Puerto Cabello, zich uitstrekkende over de staten Miranda, Aragua en Carabobo, en aan de zuidrand grenzend aan de Llanos.

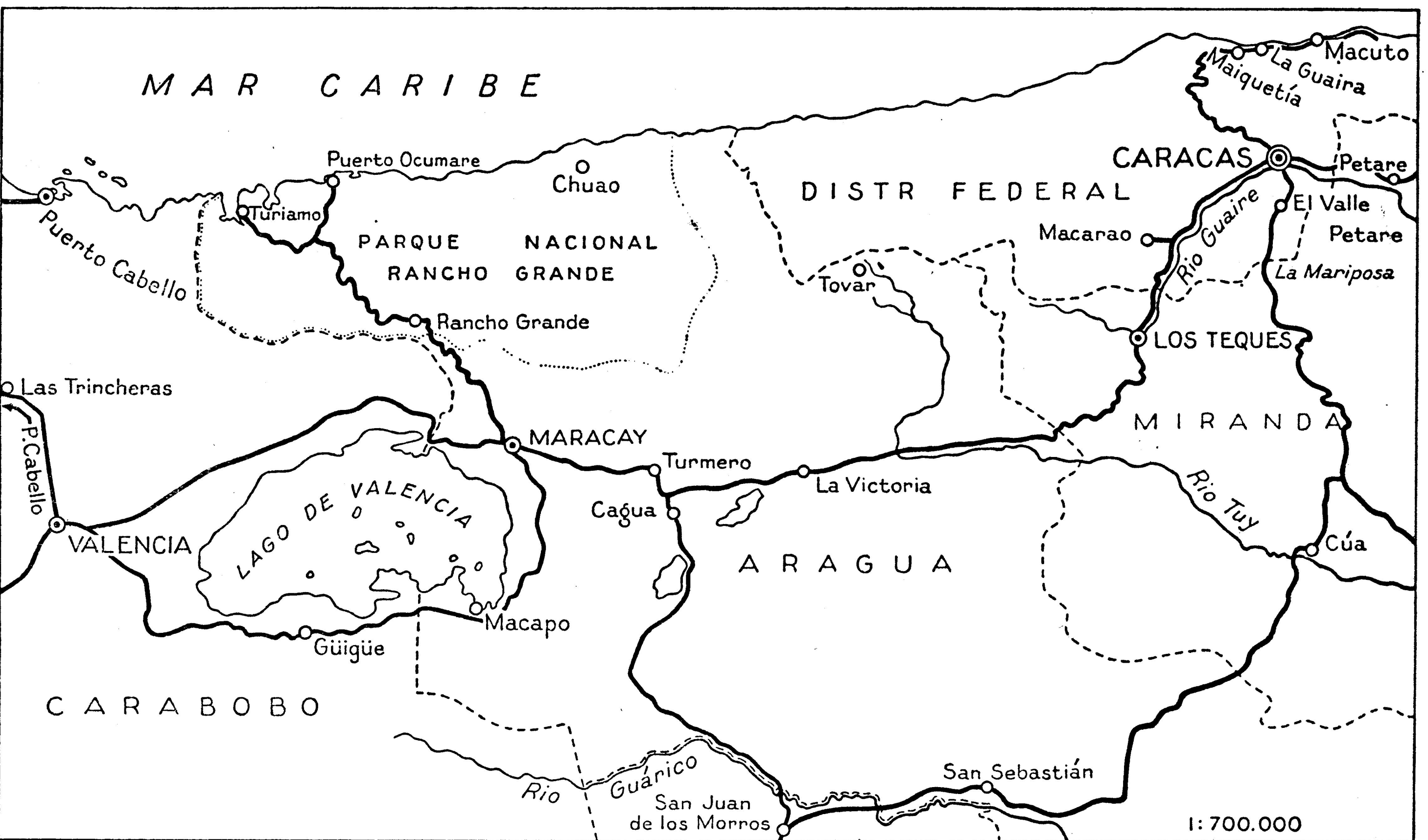
De „carretera" die dit middenstuk bedient, is de eerste van die klasse in Venezuela geweest en tevens de eerste die met beton of asfalt stofvrij gemaakt is. Ook werd reeds de niet zo heel belangrijke spoorweg vermeld. Beide volgen eenzelfde route: van Caracas via Los Teques, Maracay en Valencia naar Puerto Cabello.

Uit deze hartader van 's lands verkeersstelsel takken alle andere grote wegen af, zo naar West en Zuid als naar Oost.

Hier, in dit centrale gedeelte van Venezuela, woont een aanzienlijk percentage der totale bevolking, en dit is ook niet te verwonderen. Want al moge het terrein hier in hoofdzaak zeer bergachtig zijn, hetgeen in dit klimaat tevens wil zeggen dat het grootste gedeelte dan uit rots en dor puin bestaat, — tussen de ketenen in spreiden zich op een hoogte van 5—600 meter groene valleien uit, wier bijna geheel effene dalbodem doorlopend vochtig wordt gehouden door kleine riviertjes die zich daar doorheen kronkelen. Iets soortgelijks aanschouwden wij reeds in de vallei van de Tuy, waar de vlakke bodem ons eveneens een gulle groei van suikerriet en fruit heeft doen zien, echter precies tot daar waar de dalflanken beginnen op te lopen; want boven die lijn is er geen water meer aanwezig, en de regens blijven bij gebreke aan voldoende begroeiing niet op die steile berghellingen hangen, doch glippen met zachte delen en al zo snel als ze kunnen omlaag, de riviertjes in.

Ook Caracas zelf ligt eigenlijk in zulk een vallei, die op deze plek weliswaar heel smal is, doch in vroegere jaren toch altijd nog wel oogsten aan suikerriet en mais of ocume en andere knolgewassen voortbracht, totdat de stadsuitbreiding alle grond opeiste om er stratenplannen te projecteren. Niettemin kan men in stille hoekjes van de zuidwestelijke voorsteden nog wel eens hier en daar een kleine rest van deze verdrongen agrarische productie terugvinden.

Langs deze uitgang verlaten wij de hoofdstad om naar Los Teques te rijden, zetel der regering van de staat Miranda. De weg is goed en stofvrij, maar smal en buitengewoon bochtig, dusdanig dat inhalen overdag haast niet doenlijk is wegens de kans op een plotselinge tegenligger die achter iedere hoek te voorschijn kan schieten. 's Nachts

Het midden des lands.

met de lichten gaat het beter. Maar voor dit slechts 30 km lange traject dient men wel een vol uur uit te trekken.

Wij slingeren hoog boven een hoe langer hoe dieper geopend dal, vaak stijgend, soms ook dalend, maar steeds kronkelend. En daar een ieder zich blijkt in te spannen om dit onvoordelige traject zo spoedig mogelijk achter zich te laten, hoort men van alle auto's, zo mee- als tegenliggers, voortdurend de banden gillen, want onophoudelijk worden zij met te grote snelheid door de bochten gejaagd.

Het stadje Los Teques heeft niet veel om het lijf, maar het ligt heel lief in de nek van een zadelpas, door hoge bergen en door vele tuinen omgeven. Met enige aandacht en kosten zou hier een aangenaam woonoord van te maken zijn; inderdaad geven sommigen die te Caracas hun werk hebben, er reeds de voorkeur aan, hun persoonlijke leven te leiden in de eenvoud van Los Teques.

Van hieruit geeft een dwarsweg ter ene zijde verbinding met San Diego en de grote weg die van Caracas over de zuidelijke bergen naar de Tuy-vallei leidt, en waarover wij op een vorige tocht reeds onze terugreis hebben genomen.

In westelijke richting takt er van Los Teques een weg af die weldra overgaat in een heel primitief pad, waarover met enige inspanning het dorpje Tovar bereikt kan worden, het achteruitgegane overblijfsel van een kolonisatie met Duitsers, omstreeks anderhalve eeuw geleden door de enthousiaste Humboldt aanbevolen. Klimaat en bodem zijn er inderdaad niet kwaad, en in onze eigen dagen zou zulk een poging misschien beter geslaagd zijn; maar in die primitieve tijden konden Noord-Europese kolonisten hier nog niet aarden, en aldus is Tovar nog slechts een tamelijk triestig curiosum.

Oude en van de wereld bijkans afgestorven dorpjes zijn in deze omgeving ook nog te vinden, zoals het stille Macarao, niet eens ver van de hoofdweg, maar bijna geheel koloniaal van uiterlijk.

Een langdurige afdaling voert van Los Teques in vele serpentines en met grootse uitzichten op de dorre bergmassa's naar de centrale vallei van Aragua, die zich uitstrekt tot waar nabij de hoofdstad Maracay het Meer van Valencia er de diepste delen van heeft opgevuld met eeuwenlang verzameld water. Hier in het oostelijke uiteinde van de vallei bestaat de dalbodem echter uit aarde, en heel vruchtbare ook; want eveneens op deze plek murmelen er tal van beekjes doorheen, gewoonlijk onder lommerrijke priëlen van overhangende reuzenbamboe. Jammer dat al die wateren hier het gevaar van bilharzia in zich hebben; aanplakbordjes met een doodshoofd waarschuwen de bevolking daartegen.

De begeleidende bergwanden zien er alleen korte tijd van het jaar groen uit, nl. na de regens, doch voor het overige lijkt alles wat hoger dan de autoweg ligt, geheel uitgedroogd. Daarentegen is de brede dalbodem ook hier volkomen plat en welig groen; want hier groeit een grote hoeveelheid suikerriet, wel een vijfde deel van 's lands productie, in welgeordende velden die doorsneden worden van plantagewegen onder lanen van slanke koningspalmen. Ter omlijsting dienen hier en daar die vele prachtig bloeiende bomen waar Venezuela zo rijk aan is, in alle tinten van geel, blauw en rood.

Het suikerriet wordt deels rechtstreeks geteeld door de grote fabriek Santa Teresa zelf, deels wordt het aan deze op basis 50-50 geleverd door kleinere zelfstandige landbouwers, tot zeer ver het dal op en neer. De stekjes worden veelal geïmporteerd uit Barbados.

Behalve normale suiker wordt er in ouderwetse trapiches (suikermolens) ook veel zg. papelón gemaakt, dat is wat op Java goela djawa heet, een ruwe bruine suiker in koekvorm, uitsluitend voor inlands gebruik. Voorts is de productie aan rum heel groot. Voortdurend komen wij onderweg de hoogbeladen rietauto's tegen, ofwel een transport vaten.

Verderop neemt allengs de tuinbouw de overhand over de rietteelt. Hier is het dat o.a. veel aardappelen verbouwd worden, maar ook knolgewassen en peulvruchten. Voorts veel fruitteelt, zelfs van druiven. Doch algemener is uiteraard de alom gedijende banano (dat is de boom), de terstond eetbare vrucht (cambur) zowel als de voor koken en bakken bestemde plátano. De overdadige hoeveelheid bloemen en boombloesems heeft hier een uitgebreide ymkerij doen ontstaan: overal langs de weg wordt goudgele honing te koop aangeboden, in glazen en flessen. Koffie komt hier haast niet meer voor, maar wel zien we hier en daar velden met tabak, meest van het Virginia-type voor sigaretten.

Temidden van dit bekoorlijke en door zijn levendige bedrijvigheid ook boeiende landschap bereiken we een punt waar de grote weg zich splitst: rechts naar Maracay, links naar de Llanos en de Oriente. Een uitgestrekt driehoekig bos van rijzige en wijduitgespreide reuzensamanen is hier tot Nationaal Park verklaard ter ere van Agustín Codazzi, een Venezolaanse geograaf die zijn vaderland gediend heeft door het in kaart te brengen. Oorspronkelijk was dit een koffieplantage, en de samânen dienden toen als schaduwbomen. De koffieteelt is echter achteruitgegaan, maar de samanen zijn blijven doorgroeien, zodat zij allengs een gesloten bladerendak hebben gevormd, waaronder het niet alleen schaduwrijk is, maar zelfs kil en schemerig. Een indrukwekkend schouwspel, dit zware doch onderaan toch geheel open en doorzichtige woud van geweldige stammen en kruinen, zo onwaarschijnlijk als een gestyleerd of veel te romantisch operadécor. Voorwaar een bezienswaardigheid van wereldklasse, waaraan echter merkwaardig genoeg weinig aandacht schijnt te worden geschonken.

Van dit punt, Encrucijada geheten, is het niet ver meer naar Maracay, een stad van omtrent 40.000 inwoners, van binnen niet veel verschillend van andere Venezolaanse steden, doch aan de naar Caracas gekeerde kant omgeven door zeer ruim en zelfs weids aangelegde parken, boulevards en pleinen met standbeelden. Ook de bebouwing in dit stadsgedeelte vertoont een overeenkomstig fors en vlot karakter. Men krijgt de indruk, een kleine residentiestad voor zich te zien, ergens in Midden-Duitsland. In de centrale muziektent geeft zo waarlijk een militaire kapel dagelijkse promenadeconcerten, nu eens niet uit blik, maar verse muziek.

Dit bijzondere uiterlijk heeft Maracay te danken aan de omstandigheid dat generaal Juan Vicente Gómez, die ongeveer gedurende

het eerste kwart van onze eeuw als dictator over Venezuela heeft geheerst, zich niet thuis voelde in de sfeer van Caracas, en liever zijn persoonlijke leven doorbracht in de landelijke sfeer van Aragua. Paarden, veeteelt, dat alles had zijn volle liefde, en zo heeft het staatshoofd hier dan ook een modelboerderij doen inrichten, waar ik destijds wel eens keur van fokvee heb mogen bewonderen. Ook tal van andere kostbare instellingen heeft Maracay aan de „caudillo" te danken gehad. Om te beginnen de grote verbindingsweg naar Caracas en naar Puerto Cabello, oorspronkelijk weliswaar voor militair vervoer bedoeld, maar toch zeer nuttig. Voorts militaire vliegvelden alom, zodat het geronk er niet van de lucht is. Vervolgens een weg over twee bergketenen heen naar het strand van Turiamo, waar Gómez een nieuwe handelshaven dacht te bouwen, of al was het maar alleen een bescheiden marinebasis, die bovendien goed te pas kon komen ingeval het in 's lands staatkunde eens mocht gaan kraken. Ook echter werd de wetenschap niet vergeten, en zo is vrijwel het gehele terrein tussen Maracay en de zee, met bergen en wouden en dalen en stranden, tot Nationaal Park verklaard: de Rancho Grande. Zelf heeft Gómez daar een zomerhuis gebouwd, en een hotel, ja zelfs een museum, dit alles thans leegstaand en in diep verval. Ook is door hem uitgedacht het verbazingwekkend ruim opgezette hotel Jardín, waar de President de buitenlandse gezanten dacht te ontvangen; het beslaat een hele pleinwand in het monumentaalste gedeelte van Maracay, een schier onmetelijk complex van patio's en terrassen en zalen. Weliswaar bevindt het zich nog in exploitatie, maar de oude glorie is weg en het is geleidelijk verwaarloosd en achteruitgegaan tot op een niveau dat nauwelijks meer aantrekkelijk mag heten. Evenwel is er inmiddels een nieuw hotel ontstaan, Moro geheten, in het zeer deftige woonhuis, geheel in Andalusische stijl, waar een dame van aanzienlijken huize des generaals particuliere uren placht te veraangenamen.

Gebleven is te Maracay niet alleen de ruime opzet als residentiestad, maar ook de traditie van practisch toegepaste wetenschap. Alom in het rond ziet men proefstations en opleidingsinstituten, en hier is nog steeds de veterinaire hogeschool gevestigd, die heel Venezuela bestrijkt en ijverig aan het zoeken is naar middelen om de aftosa — het monden klauwzeer — te bedwingen. Hier werkt eveneens het Instituut voor Malariabestrijding, aan welks leider, prof. Gabaldón, de grote verdienste toekomt, deze voorheen zo noodlottige kwaal geheel uit het land te hebben verdreven. Nog steeds wordt daar verder gezocht en gestudeerd en geëxperimenteerd, waarbij de aandacht thans in de eerste plaats gericht wordt op de bestrijding van vliegen der meest gevaarlijke soorten, waarvan echter het gros zich bestand toont tegen alle tot dusver toegepaste chemische middelen. Een vruchtbaar terrein voor samenwerking tussen deze laboratoria en die van de grote aardoliemaatschappijen, die ook hunnerzijds steeds zoekende zijn naar verbetering van het arsenaal.

Het moet worden gezegd dat deze ondernemingen zich niet onbetuigd laten waar het er om gaat, de inwendige structuur der Venezolaanse natie te verstevigen. In verschillende richtingen speuren zij,

hetzij elk op zichzelf, hetzij in combinatie met elkaar, doorlopend ijverig naar alles wat kan bijdragen tot veredeling van de levenswijze der bevolking, hetgeen in vele gevallen neerkomt op sanering van de woningtoestanden en opvoering van de agrarische productie.

Wat dit laatste betreft, is de Koninklijke Shell Groep op een denkbeeld gekomen dat stellig onze aandacht wel even verdient. De grondgedachte is dezelfde als de in een vorig hoofdstuk al eens vermelde: vroeger werd — meer dan tegenwoordig — wel eens het verwijt gehoord dat de aardolie het werkvolk uit de landbouw weghaalde, en dan kon er enkel op gewezen worden dat hiermede nog niet 1% der bevolking gemoeid was, zodat dááraan de onvoldoende prestaties van de landbouw niet konden worden toegeschreven. Men dacht deze veeleer te moeten zoeken in de toegepaste werkwijze. Immers, terwijl het land als geheel zich snel moderniseerde en dus ook voor nieuwe of andere behoeften kwam te staan, wist inzonderheid de landbouw daarmee geen gelijke tred te houden. Verouderde inzichten en gebrekkige methodes bleven in gebruik, met het gevolg dat de productie, in plaats van zich naar rato uit te breiden, veeleer nog achteruitging.

Daarom heeft de Shell, inplaats van te trachten zich met woorden tegen eventuele onbillijke verwijten te verdedigen, het er voor over gehad om met daden aan te tonen hoe het beter kan. Tot dit doel is nabij het stadje Cagua, midden in de beste land- en tuinbouwstreek van de staat Aragua, een uitgestrekt terrein aangekocht, waar een proefbedrijf de diverse wetenschappen in toepassing brengt, teneinde eerst zelf te constateren en vervolgens ook aan anderen te laten zien hoe veel meer er in land- en tuinbouw te bereiken is wanneer er beter gelet wordt op doeltreffende ontginning, grondbewerking, bemesting, ontwatering resp. bevloeiing en andere vormen van verbetering des bodems. Voorts worden de resultaten aangetoond van een zorgvuldige zaadselectie, van een juiste bepaling der beste zaai- en planttijden etc. Ook aan de bestrijding van plantenziekten, door schimmels of insecten of hoe ook veroorzaakt, wordt de volle aandacht gewijd, in nauwe aanraking met de brandpunten van wetenschappelijk onderzoek.

Nog altijd bevindt dit proefbedrijf zich ook zelf in een proefstadium, zodat het tot dusver voor het dozijntje wetenschappelijk gevormde landbouwspecialisten (Venezolanen, Engelsen, Nederlanders), dat op deze granja van Cagua werkzaam is, nog een beetje behelpen is geweest. Binnenkort zal echter op de granja zelf een modern gebouw met laboratoria e.d. verrijzen, en wanneer een en ander eenmaal op dreef is, verwacht men, veel bezoek te zullen trekken uit land- en tuinbouwkringen in een wijde omtrek.

Deze streek schijnt het meest aangewezen te zijn op de grove tuinbouw, dus juist op artikelen voor volksvoeding, zoals uien, aardappelen, peen, diverse koolsoorten e.d., maar ook tomaten, paprika en zelfs aubergines. Hele vrachten prachtige uien zag ik er binnenbrengen en in risten te drogen hangen. Deze opbrengsten worden echter niet verkocht, doch grootmoedig afgestaan aan ziekenhuizen e.d., want de bedoeling is niet dat dit proef- en demonstratiebedrijf ooit zichzelf zal kunnen bedruipen, doch uitsluitend dat van deze activiteit een

opvoedende en oriënterende invloed zal uitgaan op het gehele agrarische bedrijfsleven, ten bate van 's lands eigen voedselvoorziening. Wanneer dit in het algemeen belang gestelde doel verwezenlijkt kan worden, achten de sponsors de hieraan bestede kosten ten volle verantwoord.

Bij de Encrucijada zagen wij reeds een tak van de grote „carretera negra" zich zuidwaarts wenden, de richting van de Llanos in, met aansluiting naar de Oriente en naar de Orinoco. Wanneer wij deze hoofdroute nog een eindje voorbij Cagua volgen, dan bereiken we al spoedig een opzettelijk gevormd meer, de zgn. „Embalse" van Taguaiguai, door een dam opgestuwd om als opslag van water te dienen voor de bevloeiing van deze gehele uitermate vruchtbare kleivlakte. En nu zou men zo denken dat een landbouwstreek die kunstmatig bevloeid moet worden, er zeker wel saai en lelijk zal uitzien. Dit centrale gedeelte van Aragua is evenwel zo liefelijk als een natuurpark, met zijn overal verspreid staande, wijduitgespreide samánkruinen op grotesk dikke stammen, en met de vele andere bloeiende bomen, dit alles gevat in een omlijsting van bruingetinte en welgevormde hoge bergen. Indien ik ooit in Venezuela zou moeten wonen, zou vermoedelijk mijn hart wel naar deze liefelijke valleien trekken, en in dit opzicht had de caudillo Gómez ongetwijfeld een fijne neus, toen hij zijn residentie verplaatste naar het bekoorlijke Aragua.

De Llanosroute volgend komen wij na enige tijd in de staat Guárico, waarvan San Juan de los Morros de bescheiden maar heel propere hoofdstad is. De naam is ontleend aan de morros, een dolomietachtig getande bergmuur, waar wij in een halve kring omheenrijden, met telkens zich verschuivend uitzicht op allerlei grillige formaties, die soms wel torens en koepels lijken; zelfs een H.Maagd heeft men gemeend, in die rotsvormen te kunnen ontdekken. Een erepoort ter herdenking van een overwinning opent de toegang tot het stadje. Dit is eigenlijk pas kort geleden, toen het de hoofdstad van deze Llanos-staat moest worden, tot enige zwier gekomen, zodat hier niet eerst oude rommel behoefde te worden opgeruimd. Middenin verheft zich op een aarden pyramide een reusachtig beeld van Sint Jan, omgeven door enige bestuursgebouwen. In de buurt zijn zwavelbronnen, die de aanleiding hebben gevormd tot het bouwen van een badhotel, prachtig gelegen te midden van een bonte vegetatie, met uitzicht op de kleurige morros. Het oude, nogal primitieve is kort geleden vervangen door een grootser en moderner gebouw. De baden beloven baat tegen rheumatische aandoeningen en huidziekten.

Van hier kan men de carretera blijven volgen naar El Sombrero en verderop naar El Tigre door een landschap van half woestijnachtige droogte, doch bijna moerassige natheid in de regentijd. De vegetatie bestaat er uit grove grassen en veel cactus, met hier en daar een armzalig boompje. Erg vruchtbaar is de bodem niet, want hij bestaat in hoofdzaak uit het puin en grint dat reeds millioenen jaren lang uit de bergen is losgespoeld, een erosie die in dit geval niet aan slordige mensenhand behoeft te worden geweten, doch aan de nivellerende krachten der onbarmhartige Natuur.

Door zulk een erosie- en woestijnlandschap komt men eveneens langs de nog niet stofvrije weg die van San Juan door dik en dun, over hoog en laag leidt naar Cua, aan de Tuy-rivier, en vandaar, zoals ons reeds bekend, over de bergen naar Caracas. Met enig water zou er in de tussenliggende bergkommen stellig wel enige landbouw of althans fruitteelt te beoefenen zijn, want overal waar maar een beekje huppelt, ziet alles er opeens groen en liefelijk uit; ook de berglandschappen blijven steeds boeiend, ja soms zijn ze bepaald groots te noemen. Wanneer deze weg eerlang geasfalteerd zal zijn, kan op de thans aangeduide wijze een indrukwekkende rondrit volbracht worden van Caracas via Los Teques naar Maracay en vervolgens terug via San Juan de los Morros en Cua, een hoogst aantrekkelijk parcours voor toeristen van gehalte. Want niet alleen gemakkelijke objecten moet men op zulke reizen weten te waarderen, zoals watervallen en fantastische rotsgroepen of duizelingwekkende uitzichten, doch evengoed de verschroeidheid van hele berghellingen, waar temidden van gele en bruine droogte sommige boomsoorten toch nog altijd zoveel vocht uit de dorre bodem weten te halen dat zij zelf fris groen blijven. Andere daarentegen trekken de aandacht doordat ze het halverwege de „zomer" opgeven en hun blaren laten vallen, ongeveer evenals in koelere luchtstreken als gevolg van grote koude geschiedt; bij het begin van de „winter" springen ook deze kaalgeworden bomen dan weer snel in knop en blad. Ook is het boeiend, te letten op de vele zwartverkoolde heuvelkruinen, die in de droge tijd vanzelf vlam gevat hebben, doch in de regentijd weer opnieuw groen zullen worden; sommige van dergelijke brandwonden zien nog wit van de verse as. En dit alles glijdt op dergelijke autotochten onophoudelijk in bonte opeenvolging aan het oog voorbij, zodat men feitelijk nooit uitgekeken raakt, noch ook vermoeid of verveeld.

Landschappen van zeer bijzondere grandeur krijgt men eveneens te aanschouwen op de rit van Maracay naar de zeekust, dwars door het reeds vermelde Parque Nacional Rancho Grande heen. Een alleszins behoorlijke en zelfs stofvrije weg beklimt eerst in slingers de binnenste keten van het kustgebergte, met wijde panorama's over het Meer van Valencia heen en over de veehoudende vlakte daarlangs. Daarna gaat de reis door zwaar tropisch woud, waar de gulle warmte van het dal opeens overgaat in druipende kilheid. Huizenhoog groeien hier de varenbomen; temidden van een warwinkel van lianen herkent men allerlei curiositeiten, zoals een palmsoort op hoge luchtwortels, en volop boomlelies, orchideeën en nog meer van die parasitaire bloei. Een hels lawaai maken alom de krekels, soms zó hard dat men zich in het gedreun van een fabriek waant. Op deze eerste rug bevinden zich ook de bouwvallen van al wat de ambitie van Gómez hier aan indrukwekkends had willen nalaten: een museum, een hotel...

De afdaling brengt opnieuw verandering van klimaat, want nu komen wij terecht in een nauwe maar diepe vallei, waar de broeihitte eertijds dichte en langgerekte cacaoplantages heeft doen gedijen, alsmede eindeloze rijen van castillo-bomen, die een rubberachtig sap geven. Zowel het ene als het andere is echter totaal verlopen: de cacaostammen,

reeds half verstikt onder het veel te zwaar geworden bladerdak der schaduwbomen, geven al haast geen opbrengst meer, en ook daarvan ligt het merendeel op de grond te verrotten. Men hoopt dat de stijging der cacaoprijzen (als gevolg van een ziekte in de West-Afrikaanse aanplant) het weer de moeite waard zal doen worden om de geregelde exploitatie te hervatten. Misschien krijgt dan ook de latextap wederom een kans; op het ogenblik vertonen de bomen nog slechts de al weer half overgroeide lidtekens der vroegere sneden.

Met dat al blijft het een mysterieus en meeslepend schouwspel, deze rit in het groengetemperde licht van die cacaoparken, met hun gewelfachtige lanen waar wij veel te snel doorheen ijlen, terwijl links en rechts donkere priëlen van mangos en bamboe zich in de beekjes weerspiegelen.

Geen bergrit van deze lengte (70 km elke richting) brengt zóveel afwisseling van klimaat en plantengroei: wederom klimmen we tegen een bergketen op, ditmaal de buitenste, waar in het droge seizoen alle vegetatie afgestorven lijkt, doch waar de eerste regens opeens groene tapijten doen ontspruiten. Toch ziet men nog op vele ogenschijnlijk geheel verdorde bomen hele bundels van bloeiende orchideeën in de oksels groeien.

Op deze laatste klim volgt de eindafdaling naar het strand van Turiamo, een ongedane oever met wat klapperpalmen en een paar bananenveldjes in de achterhand. De havenplannen van destijds zijn niet doorgegaan; er is nog een peuterig piertje, waar wel eens een schoener aanlegt of een enkel marinevaartuigje. Voorts bestaat de attractie uit een heel eenvoudig badhotelletje en een paar morsige hutjes, die door de armzalige inwoners aan „badgasten" te huur worden aangeboden, maar waar men nog geen dronkeman in te slapen zou willen leggen.

Een zijtak van onze weg is onderweg afgeslagen naar Ocumare de la Costa, waar een nietig haventje Puerto Ocumare bij hoort, bekend door landingspogingen van de patriotten tijdens de bevrijdingsoorlogen. Het was bestemd om te dienen voor het vervoer van cacao naar Puerto Cabello, doch van veel belang is dit bedrijf al lang niet meer. Als curiositeit moet in dit verband nog genoemd worden het dorpje Chuao, dat een eindje oostelijker aan de kust ligt, reeds niet ver van waar het Distrito Federal begint. Dit plekje, eertijds een middelpunt van cacaoteelt, heeft de naam gegeven aan het likeurtje dat gewoonlijk betiteld wordt als crème de cacao Chouva (of chouá), en waarvan een tijdlang geëist werd dat het als plaats van herkomst Puerto Cabello vermeldde. Welnu: aldaar is niemand meer over die zich daar nog iets van herinnert, en de cacaostreek van Chuao zelf is geheel dood. Maar Bordeaux en Amsterdam houden de traditie in het leven...

Om van Maracay naar Valencia te rijden, de hoofdstad van de aangrenzende staat Carabobo, kan men de grote carretera benoorden het Meer volgen, waar al het verkeer tussen Caracas en Puerto Cabello zich van bedient, en dan rijdt men hoofdzakelijk door een vlakte van hoge maar ruwe grassoorten, waar uitgestrekte ranchobedrijven zich met veeteelt bezighouden. Het Meer zelf krijgt men maar een enkele

keer te zien. Dit traject is stellig het minst interessante gedeelte van de hele tocht, met veel benzinestations en luidruchtige bars, alles vol gejoel van radio en grammofoon.

Veel belangwekkender is de langere, doch niet overal zo goed geplaveide route bezuiden het Meer om, waarbij men begint met Maracay te verlaten via de grote vlakte die zich tussen het Meer en Cagua uitstrekt. In dit effen land wordt ook veel gefietst. Plannen worden bestudeerd om hier een groot centraal en nationaal vliegveld aan te leggen, in aansluiting waarop dan tevens een korte en snelle autopista naar Caracas zou moeten worden gebouwd.

Zoveel terreinverlies zou voor de voedselproductie misschien jammer zijn, want het is hier een goede kleigrond, waar van alles wil groeien. Ik zag er suikerriet als overal, maar ook veel grove groentesoorten, en vooral overvloed van tomaten voor inblikken.

Daar waar wij reeds om het meer heengebogen zijn, en nu westwaarts gaan sturen, ligt in een bijzonder liefelijk landschap van lichtglooiende grasvelden, met boomgroepen en schaduwbosjes, alles in vol uitzicht over het blinkende meer, de Hacienda Macapo, alwaar Eugenio Mendoza, stichter der veelomvattende Fundación van die naam en zelf een der grootste industriëlen van Venezuela, alsmede een energieke voortrekker ook op ieder ander gebied van nationaal heil, een reeks van belangwekkende studies en proefnemingen op agro-pecuarisch gebied laat verrichten. Een gedeelte is melkveestal, een ander gedeelte stoeterij. Ook met schapen wordt geëxperimenteerd, evenals in het algemeen met voedergewassen, parasietbestrijding e.d.

Toen bevonden werd dat de oevers van het meer een biezensoort voortbrengen die wel geschikt leek voor het vervaardigen van matten, is men ook in dit opzicht aan de op zeer laag niveau levende bevolking onderwijs en leiding gaan geven, zodat een bescheiden doch veelbelovende vlechterij zich als huisindustrie aan het ontwikkelen is.

Al deze natuurlijke en kunstmatig gevormde meren trekken veel witte reigers tot zich, die evenals elders ter wereld trekvogels zijn, vermoedelijk in ruil met Noord-Amerika. Aigrettes echter ziet men hier niet: die leven veel Zuidelijker, aan de Apure-rivier.

Valencia, hoofdstad van de staat Carabobo, is een flinke en levendige stad van omtrent 70.000 inwoners; er heeft zich wat industrie gevestigd, waarvan wel de belangrijkste is het zeer moderne Protinax-bedrijf, dat het gehele land voorziet van geconcentreerde krachtvoeders voor alle soorten vee. Als grondstof wordt o.a. de copra gebezigd uit de kokosbossen die bij het naburige Puerto Cabello juist zo talrijk zijn; voorts vismeel en wat daar nog meer aan eiwitten toebehoort. Voorts bevindt zich in de buurt de cementfabriek Carabobo, een der grootste van Venezuela.

Aardig is in Valencia het centrale plein, waar de kathedraal en het moderne hotel Carabobo uitkijken op een Simón Bolívar die hier nu eens niet een steigerend paard berijdt, doch boven op een slanke zuil staat, in een omgeving van fraai geboomte.

Hier takt een belangrijke arm van onze weg linksaf naar Carabobo, het toneel van twee veldslagen uit de worsteling om de onafhankelijkheid, waarvan de tweede (1821) aan Bolívar een overwinning op de Spanjaarden bezorgde die beslissend was voor de Venezolaanse vrijheid. In 1921, een eeuw later, heeft men hier een ereboog en een omvangrijk monument doen verrijzen, met een laan waarin ter weerskanten een reeks borstbeelden van de voornaamste medestrijders is opgesteld. Men wordt verzocht, met ontbloot hoofd deze erehof te betreden. Niets doet er aan toeristenbezoek denken, geen prentbriefkaartenkiosk noch zelfs limonadestalletje. Geheel stil en eenzaam ligt dit nationale gedenkteken in het midden van het flauw golvende slagveld, met verre uitzichten op blauwe bergverschieten. Dusdanig landelijk is de omgeving, dat koetjes rustig er omheen grazen.

De weg zet zich van hier voort in de richting van San Carlos, de hoofdstad van de staat Cojedes, om vervolgens de staat Portuguesa te doorsnijden en voorlopig te eindigen in Barinas, tussen Llanos en Andes. Wij zullen daar in een ander hoofdstuk nadere aandacht aan besteden.

Een eindje pal bewesten Valencia leidt een nog niet stofvrije weg naar het plaatsje Miranda, middelpunt van een tabaksteelt die o.a. het dekblad levert voor de guácharo-sigaren waar wij later wel nader over zullen vernemen.

De hoofdtak van de grote rijksweg Caracas-Puerto Cabello begint na het verlaten van Valencia's nieuwste voorsteden zich in tal van bochten te wringen om over de laatste bergrug heen te komen, die de vlakte rondom het Meer scheidt van de zee. De asfaltweg is kronkelig maar goed; in het gaandeweg nauwer wordende, ja soms zelfs ravijnachtige dal volgt de autoweg de ene zijde en het smalspoorlijntje de andere, maar dit is zó nietig dat het feitelijk onzichtbaar blijft. De Spanjaarden bezigden destijds een andere route, nl. rechtstreeks van Puerto Cabello omhoog via San Esteban, wat korter is, maar veel steiler, zodat ook de nog aanwezige resten van dit pad niet langer gebruikt worden.

Onze slingerweg volgende zien wij al dalende ter linkerzijde het badhotelletje van Las Trincheras, destijds in een optimistische vlaag gebouwd, toen men dacht dat de aldaar opborrelende hete wateren wel veel badgastenbezoek zouden trekken. Het geloof in geneeskrachtige badplaatsen schijnt echter alom ter wereld als gevolg der veranderde inzichten aan het tanen te zijn geraakt, en als voornaamste attractie van dit miskende wonderoord is slechts overgebleven dat men hier voor zijn ogen een kip in het bronwater kan laten gaarkoken.

De agglomeratie van Puerto Cabello bereiken wij op het kruispunt Taborda, alwaar linksaf een tak langs de kust doorloopt tot Coro en Cardón, in de staat Falcón, terwijl een andere ter linkerzijde het Westen opzoekt, naar San Felipe (staat Yaracuy) en Barquisimeto (staat Lara), met voortzettingen richting Maracaibo resp. de Andes. Wij krijgen dit alles later wel te zien.

Thans kiezen wij de vierbanige asfaltweg die rechtsaf naar Puerto

Cabello leidt, langs een ruim vliegveld dat aan de andere kant tot dicht aan zee komt.

De strook van kokospalmen is hier af en toe zó breed dat men gerust van een woud kan spreken. Geen schepping der Natuur kan dit simpele kind der tropen evenaren in eenvoudige gratie, die soms grenzen gaat aan verfijnde koketterie, soms ook aan pathetische dichterlijkheid. Maar hoe droogjes wij ons ook tegen al die speculaties op ons ontvankelijke gemoed zouden willen verzetten, — ieder nieuw groepje klappers brengt ons toch weer evengoed in verrukking, en het is misschien met een gevoel van spijt of misschien zelfs afgrijzen dat we hier en daar een stapeltje van copra ontdane doppen zien liggen te verbleken als ware het menselijk gebeente in een woestijn.

Temidden van zulk een wuivend woud van palmen ligt het nieuwe hotel Balneario verscholen, met een poging tot parkvorming aan de zanderige oprit, die geheel in Caribische stijl bestrooid is met brokken koraal, zo wit als knekels. Een breed front spreidt het uit naar de bruisende branding op het klapperstrand.

In dit welingerichte en ook waarlijk welverzorgde hotel zou het heel prettig vertoeven zijn, wanneer niet schelkleurige machines van glas en nikkel en blik iedere domoor in staat stelden om voor een onnozel muntstukje de gehele pracht van zee en strand en kokosbossen te begraven onder een geschetter als van een vulgair kermisterrein.

De branding is hier zeer zwaar, en het strand loopt nogal steil af. Niettemin komen hier vele families tot ver uit de binnenlanden om elkaar op het strand in badpak te kieken.

De stad Puerto Cabello biedt niet zo heel veel opmerkelijks. Enige lange en rechte straten, met nogal luidruchtige winkeltjes gezoomd, leiden naar de waterkant, waar een hotel, annex badpaviljoen van geringe distinctie weinig in staat lijkt om ons te boeien. Er is een kade met voldoende diepte, ook voor zeer grote schepen, zoals af en toe de toeristenboten uit New York, die deze haven wel op hun „cruises" aandoen. Voor de handel zijn loodsen en andere gerieven aanwezig, want dit is een loshaven voor een tamelijk wijd achterland, dat o.a. Valencia en Barquisimeto omvat en ook tot ver daarbuiten als punt van distributie dient. Omgekeerd komt hier uit een verre omtrek — al naarmate de wegenaanleg vordert — lading ter verscheping, deels naar U.S.A., deels naar Europa.

Aan de zeekant is een waterfort te herkennen, het „presidio", waar politieke gevangenen wel eens hun laatste dagen zijn komen slijten. Boven de stad verheft zich op een heuvel de oude citadel, heftig omstreden in de dagen van de vrijheidsoorlog.

9 RONDOM HET MEER VAN MARACAIBO

Wie zich van Caracas uit naar Maracaibo wil begeven, heeft de keus tussen de drie meest gebruikelijke vervoersmiddelen: het vliegtuig, het schip of de auto; voorzover het wegverkeer betreft, kan daar ook nog de bus of de „por puesto" aan worden toegevoegd, hoewel reeds in ander verband is opgemerkt dat deze wijze van reizen voor buitenlanders slechts in weinig opzichten aantrekkelijk is.

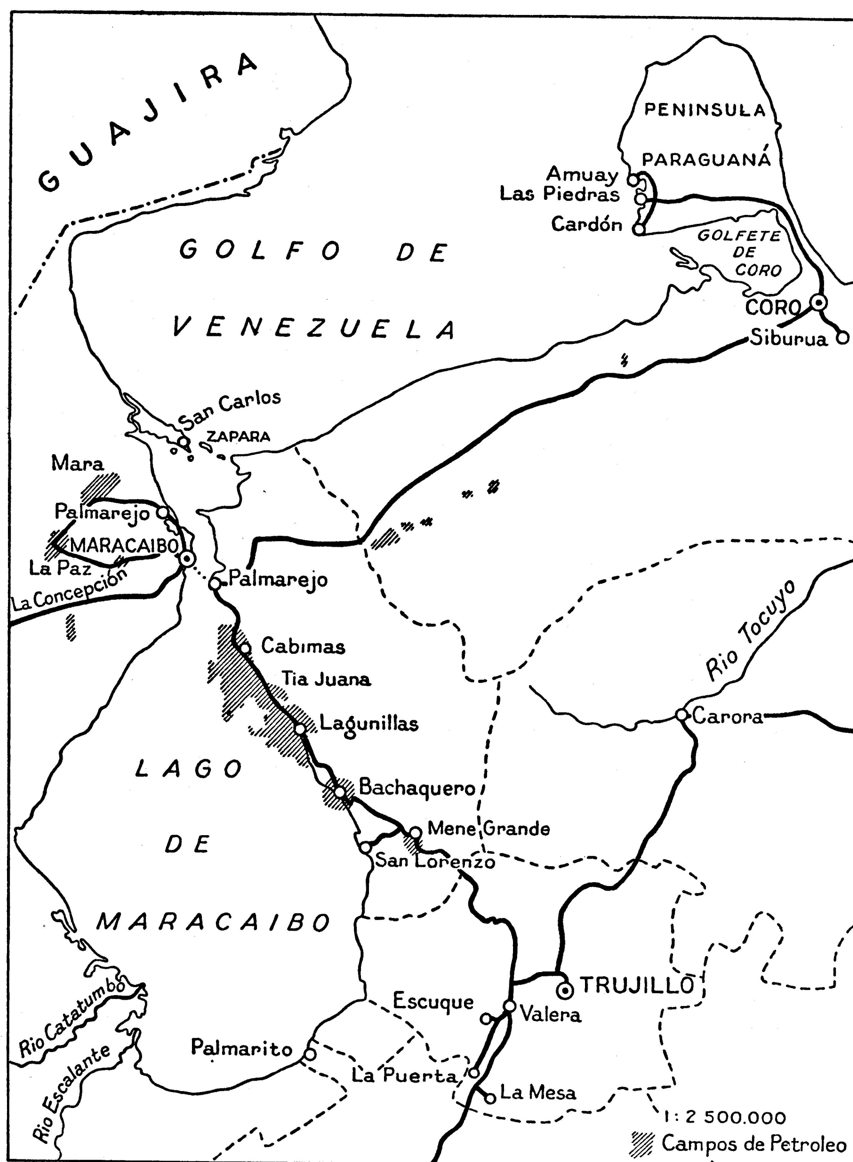
Wie per schip wil gaan, dient scherp op te letten of en wanneer daartoe gelegenheid bestaat; want aangezien Maracaibo gewoonlijk niet door de geregelde passagiersschepen wordt aangelopen, zal men aangewezen zijn op een vrachtboot met een beperkte accommodatie, waarop niet altijd plaats te krijgen is. Bovendien blijven de bewegingen van deze soort vaartuigen steeds onderhevig aan plotselinge veranderingen van datum en route, zodat men op het laatste ogenblik wel eens te horen kan krijgen dat die haven ditmaal niet wordt aangedaan; evengoed echter kan het zijn dat men, eenmaal voor Maracaibo geboekt zijnde, verneemt dat ook nog andere havens opeens in het programma zijn opgenomen, bv. Aruba of Curaçao, wat dan door de een als welkom toegiftje zal worden begroet, door de ander daarentegen als een vertragende tegenvaller zal worden beschouwd.

Ook van Curaçao en Aruba kan men rechtstreeks naar Maracaibo varen voorzover er afvaarten beschikbaar zijn, en in dat geval wordt de overtocht gewoonlijk rechtstreeks volbracht.

Bij het binnenvaren in de wijde Golfo de Venezuela — welks naam er aan herinnert dat hier het land zijn naam ontvangen heeft — valt er aanvankelijk niet veel meer te zien dan onrustig water; men zou het voor open zee houden, ware het niet dat het een gelig sop is, afkomstig uit het Meer van Maracaibo, en geleidelijk zich vermengend met het heldere zeewater.

De beide schiereilanden die deze Golf omsluiten, resp. Paraguaná aan de Oostelijke en Goajira aan de Westelijke kant, komen niet altijd duidelijk in zicht, en binnenin de Golf zelf ziet men niet veel anders dan een paar mee- of tegenliggers, waarvan de meeste natuurlijk lake tankers zijn, die vol uitvaren of leeg terugkeren van Aruba of Curaçao, resp. Cardón en Amuay. Soms is het een hele optocht, alle behoedzaam achter elkaar varend, want straks wordt de toegang tot het Meer zorgwekkend, zolang de verbetering nog niet klaar is.

Bij nadering komen lage en zanderige oevers in zicht, terwijl de gebroken golfslag op het water hier en daar ondiepten aanduidt. Voor betonning en bebakening is ruimschoots gezorgd, maar ook dan nog

Meer van Maracaibo met omgeving.

blijft voor nieuwkomers het binnenvaren rijkelijk ingewikkeld. Schepen die hier geregeld komen, hebben een certificaat aan boord dat zij een eindweegs zelf hun weg mogen zoeken; zo niet, dan moet men reeds ver buiten ten anker gaan om op de loods te wachten. Met een fikse bocht stevent het schip tussen het langgerekte duineiland bij het oude Spaanse fort San Carlos en de vuurtoren op de nog veel troostelozer reep zand die Zapara heet, naar de nog altijd vrij ruime baai van Tablazo,

steeds het oog gericht houdende op merktekens aan de wal; het verste daarvan bevindt zich op de kruin van het heuvelachtige eilandje Toas, dat de grondstof levert voor een grote cementfabriek bij Maracaibo. Hier krijgen we de loods aan boord, die te San Carlos gestationneerd is.

In de koloniale tijd was dit fort bestemd om de ingang tot het Meer te beschermen tegen de steeds te duchten invallen van de boekaniers. Merkwaardige episodes uit dat tijdperk kan men lezen in het veelomstreden relaas van „Exquemelin", Geschiedenis der Americaensche Zee-rovers, waarvan nog altijd niet is uitgemaakt wie dit geschreven heeft, nl. iemand die werkelijk zo heeft geheten, of Hendrik Smeeks uit Zwolle, een avontuurlijke chirurgijn van de Oost-Indische Compagnie. Het is wel eens gebeurd dat deze zeerovers erin slaagden, hier binnen te dringen en Maracaibo te teisteren, en dat de Spanjaarden dan trachtten hun bij San Carlos de terugweg af te snijden, hetgeen tot tal van woeste tonelen aanleiding heeft gegeven.

Wanneer de glinsterende olietanks van Palmarejo (het begin van de pijpleiding naar de raffinaderij van de Koninklijke/Shell Groep te Cardón) in zicht komen, opent zich weldra de vrij wijde flessenhals die toegang geeft tot het Meer van Maracaibo. Hier verschijnt rechts de lange rij van bakens die het tracé aanduiden van de nieuw uitgebaggerde diepe vaargeul van Maracaibo naar zee. Nederlandse slibzuigers zijn daar ijverig aan het werk.

Op de westelijke oever verschijnen eerst de klapperbosjes van Santa Rosa, met enige paalwoningen van de soort die door Amerigo Vespucci destijds vergeleken zijn met Venetië. En weldra zien we de stad Maracaibo wijd uitgespreid liggen over een flauw gewelfd plateau van geringe hoogte. Een witte obelisk geeft het midden van de nieuwe woonstad aan; de oude stad zelf ligt even om een hoek, en dan duurt het niet lang of het schip ligt langs de kade, vlak bij de markt en de winkelbuurt en het vertrekpunt van de publieke autodiensten naar de buitenwijken.

De havenwerken bestaan uit een aantal kaden waar ik wel eens zes flinke zeeschepen tegelijk heb gemeerd gezien. De meeste kwamen hier vroeger halfleeg binnen en voeren ook zelden vol weg, wegens de beperkte diepte van de vaargeul, doch hierin is thans verbetering gekomen. Loodsruimte en motorsteekwagentjes zijn aanwezig, maar geen kranen: het lossen en laden wordt door de scheepslieren verricht.

Van Caracas naar Maracaibo vliegend zal men hetzij direct daarheen koers zetten, hetzij nog een paar tussenlandingen maken, bv. te Las Piedras, op het schiereiland Paraguaná, tussen Cardón (Shell) en Amuay (Creole) in. Deze vliegtuigen zijn doorgaans zeer bezet, want het Venezolaanse volk is reeds dusdanig air-minded geworden dat ook de lagere klassen zo doenlijk de luchtweg verkiezen. Het heet op het vliegveld Maiquetía dan ook goed opletten dat men niet in een verkeerde stroom terecht komt en zich naar een ander vliegtuig laat meedringen dan waarvoor men geboekt is; want groot is hier de drukte van de drie Venezolaanse en diverse buitenlandse lijnen, waaronder

de P.A.A. en de Chicago Southern naar de U.S.A. en de K.L.M., de B.O.A.C., de Air France en nog andere naar Europa.

Na vertrek komt er eerst een stukje van de kust te zien, met een heel aardig inkijkje op het havenbassin van La Guaira, doch daarna verwijdert het vliegtuig zich een eindje van de begeleidende bergwand, om pas na enige tijd weer het land op te zoeken, dat dan droog en heuvelachtig onder ons ligt, vrijwel onbewoond. Slechts dorre ruigte aanschouwen wij, want de staat Falcón, waar we nu overheenvliegen, is een der armste van Venezuela. Tot eindelijk het Meer zichtbaar wordt, en wij weldra boven grote uitgestrektheden van voorsteden gaan cirkelen, alles keurig netjes in vierkante stratenblokken ingedeeld, de meeste nog roodbruin van het oorspronkelijke zand des bodems. Kleine huisjes staan er los op, meest van kleurlingen en lagere arbeiders.

Hier en daar blinken metalen watertorens. Buiten de stad lijkt alles in het rossige woestijnzand te verlopen, maar langs de oevers van het Meer zien we een franje van kokospalmen.

Het vliegveld ligt aan de rand van de iets hoger gelegen woonwijken; het is wijd en kan ook de grootste machines van de internationale diensten verwerken.

Maracaibo is een stad die, evenals Caracas, in zeer korte tijd grondige veranderingen over zich heeft zien komen. Van huis uit moet het een heel bescheiden nederzettinkje geweest zijn, uit alle richtingen moeilijk te bereiken; hoe omslachtig de toegang uit zee nog steeds is, hebben wij zoëven zelf meegemaakt, en aan landwegen is in het koloniale tijdperk nooit veel zorg besteed. Bovendien lag de stad zo goed als door woestijngebied omgeven, terwijl de bergen daarachter bewoond waren door onhandelbare wilden.

Pas de ontdekking van aardolie heeft dit toentertijd onbeduidende en dommelige plaatsje wakkergeschud, en van toen af aan is het tempo van vooruitgang en vernieuwing steeds sneller geworden. Ik herinner mij evenwel van een veel vroeger bezoek dat buiten het oude stadscentrum de wereld feitelijk eindigde in het zand, en dat de Goajiras daar nog onbezorgd de toon aangaven, in schamele hutjes temidden van zandpoelen waar kinderen en kippen en varkens door elkaar krioelden in onbedorven levensvreugde.

Op het ogenblik zijn deze zelfde terreinen reeds overdekt met uitgestrekte stratenplannen en complexen van arbeiderswoningen, terwijl ook hier en daar fabrieken zijn gevestigd, soms tot zeer ver buiten de stad.

Voorzover de betere woonbuurten betreft heeft de stadsuitbreiding zich geworpen op de flauwtjes oplopende terreinen die op hun bolste plekken nog even uitzicht geven op de ingang naar het Meer, daar waar wij zoëven binnengevaren zijn. Hier heeft men het vroegere stelsel van gesloten bebouwing langs smalle straatjes losgelaten en vervangen door een fors opgezette plattegrond van hoofdlanen die een verkeersscheidende plantsoenstrook in het midden hebben, en dwarsstraten van altijd nog flinke breedte; dit alles bebouwd met villaachtige huizen die, klein of groot, elk in hun eigen erf staan, wat aan

het totale beeld het frisse en genoeglijke uiterlijk geeft van een tuindorp. Aan de kust neemt de bebouwing soms zelfs de allures van een elegante badplaats aan, zoals daar waar naast elkaar de deftige Club Nautico en het joyeus opgezette Hotel Lago liggen, met eigen zwembad en een palmenzoom en verre uitzichten over het Meer.

Op sommige vitale kruispunten hebben zich winkelcentra gevormd, waaronder enige zeer moderne magazijnen van Amerikaanse en Nederlandse oorsprong. Hier en daar hotels en clubs, waarvan sommige zeer feestelijk een eigen zwembad bezitten, in een zwierige omgeving van tennisbanen en bloemrijke tuinen en ritselende klapperpalmen. In deze bevoorrechte buurt zal men ook de kantoorgebouwen vinden van de Creole, Shell en Mene Grande aardoliemaatschappijen, met bijbehorende laboratoria e.d. Ook neemt ieder jaar het aantal royaal en modern ontworpen bouwwerken ten algemenen nutte toe, zoals scholen en specifieke opleidingsinstituten, ziekenhuizen, sportterreinen, kortom: al wat een snelgroeiende en financieel draagkrachtige samenleving zich kan veroorloven, op een behoorlijk niveau te doen verrijzen.

Het systeem van Maracaibo's plattegrond kent in de lengte avenidas, en overdwars calles (straten) die alle een nummer dragen; enkele hebben bovendien namen. In het verkeer hebben de avenidas voorrang; wie in een calle rijdt, is zelfs verplicht om bij elke kruising even te stoppen. In de oudere stadswijken zijn, evenals in Caracas, de smalle straten doorgaans om beurten aangewezen voor éénrichtingverkeer, hetgeen in het Venezolaanse spraakgebruik „flecha" heet, d.i. pijl, naar het tekentje dat zulks wel eens op de hoeken der straten aangeeft. Over het algemeen zijn de wegen er behoorlijk geplaveid, maar soms ook komt men nog wel eens op een onverharde straat terecht, en daar is dan gewoonlijk het zand zo rul en bruin als cacaopoeder.

Het oude centrum, nabij de haven langs de waterkant gelegen, ziet er nog even rommelig uit als ooit. Het is een dicht gekrioel van onophoudelijk converserende volksmassa's, waaronder vele Goajiravrouwen in haar nachtponachtige jurken en wollen pompons op de schoenen en donkerrode verfbanen over de wangen. Dit alles wriemelt dooreen in een aantal overdekte markthallen en bazaarcomplexen waar de allervoddigste lapjes en prullig schoeisel en onsmakelijke vleeswaren en viezig gedroogde vissen en grote vierkante wrongelkazen, van buiten zwart geverfd maar van binnen als gips zo wit, en gekleurde prentjes van heiligen, en blikken keukengerei en glimmend huisraad, en loterijbriefjes... waar al die tamelijk inferieure rommel in bonte chaos te koop wordt geboden temidden van stortvloeden fruit en groente uit schoenertjes van het Meer. Daar staan langs het waterfront verscheidene rijen van kramen vol kolossale geelgroene papayas en kokosnoten en paarsrode ananassen en aguacates en bananen van velerlei formaat; en de zeer saprijke hardgroene limmetjes en de nísperas en de op aardappels lijkende maar met geurig vruchtmoes gevulde sapote (de sawoe manila of sapotí), benevens grote zuurzakken en meloenen van velerlei grootte en kleur, en tamarinde-peulen, van buiten hard, van binnen een kleverige stroop rondom gladde pitten.

Maar ook reusachtige citrusvruchten, grof kegelvormig, alleen voor confitures gebezigd. Voorts apio en aanverwante melige wortelen, zoals de njamsies (yams) en de ocume (grote knol) en ocumito (kleine idem) en de yuca (cassave) en de patata (zoete aardappel), — dit alles in een omlijsting van stapels groente.

Het is nauwelijks te begrijpen dat op een zó uitbundig van inheems fruit voorziene markt toch nog Noordamerikaanse importen verkoopbaar zouden zijn, zoals de verlokkend uitziende maar onbelangrijk smakende rode druiven en de blozende of donkerglimmende appelen van Californië. Trouwens, uit God's Own Country zijn eveneens afkomstig — ook al worden ze hier plaatselijk gefabriceerd — de kleine flesjes met gekleurde viezigheid die zich onbeschroomd als vruchtensappen of exotische wonderdrankjes opdringen. Wat een kapitalen gaan er aan zulke „refrescos" heen! En wat zou men daarvoor niet aan werkelijk waardevols kunnen kopen, of welk een geheel andere en nuttige bestemming zou men niet aan al dat gedachteloos versnoepte geld kunnen geven. In Nederland heeft men in tijden van hevig drankmisbruik een zekere vaderlandse versnapering (die onbekend wenst te blijven) wel eens als „volkskanker" betiteld, en in de Engels sprekende landen heeft John Barleycorn evenmin een gunstige reputatie, hetgeen intussen zijn populariteit nimmer in gevaar schijnt te hebben gebracht. Maar de stuurloze, moreel en physiek verslapte en aan gemakkelijke reacties gewende massamens van onze dagen wordt door nog veel geduchter volksvijanden belaagd, die hem het veelal zuurverdiende geld uit de zak troggelen in ruil voor glinsterende kousen en schelkleurige flodderkleren en chemisch gedrenkt rookgenot en schettermuziek en kitschverhalen op doek of papier, en zoetige slobberdrankjes. Zeker, dit is een over de gehele wereld verspreid euvel, waar men alom machteloos tegenover staat, vooral omdat deze zelfde plunder zoveel geld binnenbrengt, aan de Overheid evengoed als aan de racketeers zelf. Nergens heb ik echter een volk zó verzetloos onder deze aanslagen zien bezwijken als in Venezuela, waar een groot deel der lonen in de zakken van deze moderne struikrovers verdwijnt, doch waar als belagers des volks alleen malaria en aftosa en bilharzia bestreden worden.

Evenals de meeste Venezolaanse steden, tot in de allerbescheidenste provincieplaatsjes toe, is ook Maracaibo voorzien van vele standbeelden en andere gedenktekenen; altijd is El Libertador aanwezig, meestal ook Miranda, en vervolgens gewestelijke of plaatselijke figuren, of wel een roemrijke gebeurtenis, aldaar voorgevallen, wordt vereeuwigd. Niet altijd geven dergelijke monumenten aanleiding tot langdurige bezichtiging. De slanke witte obelisk echter, die in een fraai plantsoen midden in het hart van Maracaibo's woonbuurten staat, geeft de belangstellende toeschouwer veel meer te zien dan hij vermoeden zou. Want op het voetstuk van deze gedenknaald, die de uitroeping van de autonomie op 19 April 1810 vereeuwigt, zijn de wapenschilden aangebracht van de diverse Staten die sindsdien Venezuela hebben gevormd. Het is aardig, daarbij op te letten hoe men langs heraldische weg ge-

tracht heeft, deze verschillende gewesten in hun karakteristieke eigenschappen uit te beelden.

Het Rijkswapen vertoont een korenschoof en een wapentrofee, symbolen van arbeid en strijd, met daaronder een dravend wit paard, dat met fladderende manen achterom kijkt: een aardige voorstelling van de Vrijheid. Het wapenschild is geflankeerd door een koffietak en een suikerrietstengel, terwijl als bekroning een hoorn des overvloeds dient, gelijk wel meer wordt toegepast. Onder de wapenschilden der afzonderlijke staten zijn er ook enige die als bekroning een zon vertonen, of een klapwiekende adelaar, terwijl voor de flanken veelal takken gekozen zijn, die de bodemproductie willen symboliseren. Doch nu komen de bijzondere trekjes.

Miranda (oorspronkelijk met het tegenwoordige bondsdistrict de provincie Caracas vormende) laat een zee zien met een fregat er op, aanduiding van de centrale zeehaven. Het wapen van Sucre vertoont een guácharo-vogel (de trots van die staat) plus een borstbeeld van maarschalk Sucre in de top. In de welbemande roeiboot en het parelsnoer omgeven door koraaltakken herkennen we Margarita en de eilanden van La Nueva Esparta. De llano-staat Guárico is gekenschetst door een bereden veehoeder die met zijn lazo een rund achtervolgt. Het rivierenrijke Portuguesa laat zijn schild bewaken door twee reigers. De staat Bolívar vertoont een schuitje op de Orinoco. En Zulia, de staat waar Maracaibo in ligt, is temidden van palmblaren vertegenwoordigd door een toren (echter geen boortoren, maar een fort), een scheepje (maar geen tanker) en tenslotte door een paar bliksems, die de „Relámpago de Catatumbo" voorstellen. Dit is een atmosferisch verschijnsel dat uiteraard alle natuurvolkeren en andere primitieve lieden wel met ontzag moest vervullen: des avonds ziet men van Maracaibo uit heel vaak een geheimzinnig weerlicht uit de bergen boven de Catatumbo-rivier (achter in het Meer) afdalen naar de waterspiegel, als een herhaaldelijk overspringende bundel van bliksemstralen, — kennelijk een vorm van periodieke electrische ontladingen, doch door de vroegere omwoners wel gehouden voor een teken van toorn des Opperwezens.

Na dit kleine uitstapje tot bijna in het bovennatuurlijke mogen wij thans wel eens onze volle aandacht gaan richten op de onderaardse dingen, die in deze streek met recht als „nervus rerum" — de zenuw van alles — kunnen worden betiteld: de aardolie en alles wat daarmede verband houdt.

De geschiedenis van de Aarde wordt geteld met honderden millioenen jaren. In deze onvoorstelbaar lange tijd kwamen perioden voor waarin de omstandigheden gunstig waren voor de vorming van aardolie. De grondstoffen hiervoor bestonden uit milliarden en billioenen micro-organismen, voornamelijk kleine eencellige planten en dieren. Deze bezonken na het afsterven op de zeebodem, tesamen met fijne verweringsproducten, welke door de rivieren en de wind naar zee werden gevoerd.

In sommige zeeën heerste, door omstandigheden van topografische aard, op bepaalde diepten geen of slechte circulatie met de open oceaan,

waardoor gebrek aan zuurstof optrad en normale rottingsprocessen van het organisch materiaal voorkomen werden. Hier werden uit de organische resten de chemische grondstoffen gevormd, waaruit later aardolie zou ontstaan.

Door voortdurende bezinking van nieuw aangevoerd verweringsmateriaal kwam de het eerst gevormde neerslag in een gebied van vrij hoge druk en temperatuur te liggen. Aangenomen wordt dat deze factoren, tezamen met het tijdsverloop, de vorming van aardolie hebben bevorderd. Door het gewicht van de bovenliggende afzettingen werden de sedimenten (bezinkingsgesteenten), waarin zich de olie had gevormd (de z.g. olie-moedergesteenten) samengeperst en werden de vloeibare bestanddelen — olie en zout water — naar boven gedrukt. Deze verticale migratie zette zich zo lang voort totdat de vloeistoffen niet-samenpersbare, poreuze zandlagen bereikten, welke afgedekt waren met een voor olie en water ondoordringbaar gesteente, z.g. „cap rock".

Tengevolge van op de aardkorst werkende krachten kwamen de aanvankelijk horizontaal afgezette lagen geplooid te liggen, waarna in de zoëven genoemde poreuze zandlagen een splitsing kon plaats vinden naar het soortelijk gewicht van de bestanddelen. Hierdoor ontstonden de ovale of koepelvormige olie- en gas-accumulaties, welke economisch ontginbaar kunnen zijn.

Niet altijd vindt men echter de olie- en gas-accumulaties in deze ideale koepelvorm, de z.g. „anticlinaal". Dikwijls zijn de koepels doorsneden door zgn. breuken, ontstaan door de onregelmatige omhoogheffing der aardlagen bij de plooiing, waardoor de samenhang van een pakket lagen werd verbroken en een gedeelte hiervan langs een betrekkelijk steil vlak afzakte. In gunstige omstandigheden kunnen ook tegen deze breuken olie- en gas-accumulaties zijn ontstaan.

Hoe wordt nu aardolie opgespoord? Wanneer door bekendheid met aanwezige natuurlijke olie- of gasvindplaatsen — een „mene" — of uit zuiver geologisch-theoretische overwegingen de kans bestaat, dat een bepaald gebied oliehoudend zal zijn, dan worden daarvan eerst topografische en geologische kaarten samengesteld aan de hand van de beschikbare gegevens.

Met zulk een kaart gewapend trekt de geoloog het terrein in. Hij begeeft zich direct naar die gebieden, die het meeste beloven of die belangrijke gegevens kunnen verschaffen en bepaalt daar de aard en de plooiingsvormen van de aan de dag tredende aardlagen. Hij speurt er naar natuurlijke olie-, gas- of zoutwatervindplaatsen en verzamelt grondmonsters, die later in laboratoria op de aanwezigheid van fossielen of op hun mineralogische samenstelling worden onderzocht.

In gebieden waar de oudere, mogelijk olievoerende laagpakketten door jonge aanslibbingen of door water zijn bedekt, neemt men zijn toevlucht tot geophysische — b.v. gravimetrische of seismische — opsporingsmethoden.

Met de gravimetrische methode stelt men de afwijkingen in het zwaartekrachtsveld van de aarde vast. Deze fluctuaties kunnen veroorzaakt worden door het dichter bij het aardoppervlak komen van

oudere, zwaardere lagen. Om deze plaatselijke storingen te kunnen vinden, moet een groot aantal waarnemingen over een uitgestrekt gebied worden gedaan. Deze op vele plaatsen verrichte observaties worden verenigd in een zwaartekracht-kaart.

Bij de seismische methode gaat men uit van het principe dat trillingen, bijvoorbeeld opgewekt door een explosie kort onder het aardoppervlak, zich naar alle richtingen voortplanten en bij het bereiken van lagen van afwijkende samenstelling naar het aardoppervlak gereflecteerd worden.

Door nu op enige afstand van ieder schotpunt een rij seismografen op te stellen en de daarin ontvangen echo's te doen registreren, verkrijgt men seismogrammen, waaruit deskundigen conclusies kunnen trekken over het verloop van de ondergrondse lagen.

De resultaten van de geologische of geophysische opsporing wijzen de vakman de weg om de gunstigste plaats voor een diepboring vast te stellen.

Zelfs al zijn voor de aanwezigheid van aardolie in voldoende hoeveelheden en op bereikbare diepten alle voorwaarden ogenschijnlijk vervuld, toch komt het herhaaldelijk voor, dat een eerste boring niet het gewenste resultaat oplevert, ja zelfs dat men het gebied, waar men de onderzoekingen doet, geheel moet opgeven en alle moeite dus voor niets blijkt te zijn geweest. Wel echter worden door het intensieve wetenschappelijke vooronderzoek de kansen op het vinden van de juiste plaats van winbare olie aanmerkelijk vergroot. Men kan zelfs zeggen dat in het huidige tijdsgewricht, nu de gemakkelijk vindbare olie sinds lang is ontdekt, opsporing zonder een uitgebreid vooronderzoek niet meer tot exploitatie op grote schaal kan leiden. Het is daarom begrijpelijk dat de opsporing en winning van aardolie slechts kan worden aangepakt door kapitaalkrachtige ondernemingen, die de tegenslagen van een negatief resultaat kunnen dragen, ondernemingen, die over een staf van grote technische en wetenschappelijke ervaring moeten beschikken om dit moeilijke werk te kunnen volvoeren.

Na al dit opsporingswerk wordt dan de plaats voor een exploratieve boring bepaald. Dergelijke boringen, in het bijzonder in onherbergzame gebieden, kunnen millioenen kosten.

Een complete boorinstallatie moet worden aangevoerd. In reeds ontsloten gebieden is dit vrij eenvoudig; in de wildernis is het transport echter zeer moeilijk en vereist het veel werk en overleg. Een boorinstallatie moet wegens de altijd betrekkelijk korte duur van de boring zo transportabel mogelijk zijn. Zij bestaat uit een hoge toren, een zwaar model hijsinstallatie (dus een lier met machine), een draaitafel om de boorpijpen met daaraan de beitel te draaien, een krachtinstallatie, een paar grote pompen en voorts een groot aantal boorpijpen, bekledingsbuizen en beitels.

De normale boortoren is een stalen vakwerk-constructie van ruim 40 meter hoog. De werkvloer is ca. 8 bij 8 meter. De hijsinstallatie wordt zo opgesteld, dat de machine buiten de toren komt en de lier in een zijwand. De hijskabel loopt van de hijstrommel naar boven en dan door een vier- of vijfschijfstakelblok, waaraan een zware haak is

bevestigd. Aan die haak nu hangt een vierkante stang, die door de draaitafel heensteekt en in een vierkant gat, juist passend, door de draaitafel heen op en neer kan worden bewogen. Aan deze vierkante stang worden de boorpijpen geschroefd en onderaan deze pijpen de boorbeitel. De draaiboorpijpen zijn elk 9 meter lang. De draaitafel wordt machinaal geroteerd; deze neemt de vierkante stang mee en aldus krijgt de beitel, die op de grond staat, zijn draaiende beweging. Te zelfder tijd pompen de grote pompen een water-klei-massa (zgn. „spoeling") door de boorpijpen naar beneden. De kapotgemalen grond wordt weggespoeld en de beitel kan draaiend zakken.

Men is in staat om „kernen" van de doorboorde lagen naar boven te brengen en deze worden in het laboratorium onderzocht. Ook de door de spoeling naar boven gebrachte grondmonsters worden onderzocht en zo blijft men dus voortdurend op de hoogte van de lagen, welke bij het boren worden gepasseerd. Onderzoek dezer monsters op microfossielen biedt de mogelijkheid, de ouderdom der aardlagen vast te stellen. Het is voor de leek een fascinerend schouwspel om onder de microscoop uit een poederachtig slijpsel een hele micro-wereld van schelpen en horentjes in alle denkbare vormen te voorschijn te zien komen. Vele andere conclusies kunnen bij dit onderzoek worden getrokken, die alle bijdragen tot het verkrijgen van het juiste inzicht in de kansen op aardolievondsten.

Nu zal — als men op de juiste plaats blijkt te boren — op een keer een aardoliehoudende laag worden aangeboord. Boven deze laag worden bekledingsbuizen aangebracht, teneinde dichtvallen van de put door nastortend gesteente uit de boorgatwand te voorkomen en om eventuele waterlagen af te sluiten. Door inpompen van cement tussen boorbekledingsbuizen en boorgatwand worden de buizen vastgezet.

Na inboren van de oliehoudende laag wordt een buizenserie van kleine diameter als opvoerkolom ingebouwd. De laagdruk is tot op dat ogenblik in bedwang gehouden door de boorspoeling. Wordt deze vervolgens uitgepompt, dan begint de inhoud van de olielaag in het boorgat te stromen en naar boven te komen. De put „spuit" dan. Is de laagdruk teveel gedaald, dan zal men de put gaan pompen. Het is een wonderlijk gezicht, die zware metalen excentrieken daar soms in hele groepen bijeen te zien op- en neergaan als levende wezens die staan ja te knikken alsof ze wilden zeggen: ja, alles gaat naar wens!

Heeft zich een veld ontwikkeld, dan wordt de olie van de putten naar verzamelstations gevoerd. Het gas wordt van de olie gescheiden. Het water wordt mede onttrokken. Daarna wordt de olie getransporteerd naar het verwerkingscentrum. Heeft men voor het gas, afgescheiden van het eigen verbruik ter plaatse, geen verdere toepassing, doordat het of te weinig in hoeveelheid is of te ver van verbruikscentra wordt geproduceerd, dan wordt het ter plaatse verbrand en zo ziet men op de boorterreinen de z.g. „flares" oplaaien.

Aardolie wordt in Venezuela op verschillende diepten — van 200 tot 4.000 meter — gevonden, al naar gelang van de geologische structuur.

Rondom het Meer van Maracaibo vragen verschillende aardolievelden om onze aandacht. Achtereenvolgens zullen wij de Westelijke en de Oostelijke bezoeken, waarvan eerstgenoemde over het algemeen van iets nieuwere aanleg zijn, terwijl van laatstgenoemde, op de z.g. Bolívar-oever, verscheidene al van het begin der exploitatie dateren.

De streek bewesten Maracaibo kenmerkt zich over het algemeen door dorheid en een daaraan beantwoordende woestijn-vegetatie. Het is een landschap dat met een oud-Caribisch woord o.a. op Cuba en Curaçao en in Venezuela pleegt te worden aangeduid als conuco of knoekoe. Een conuquero wil dan ook zoveel zeggen als een keuter-boertje, dat met veel geduld en berusting een paar stuks rundvee en geiten en varkentjes weet groot te brengen in weerwil van een cynische natuur, die kennelijk liever prikkelstruiken ziet gedijen dan nuttige gewassen.

Hier zien wij dan ook volop candelabers en „Spaanse juffers" (opuntia) en divi-divi, een weerbarstige boomsoort die een soort peultjes draagt waar looistof (tannine) uit kan worden gehaald, zodat in arme streken de inzameling van deze armoedige boontjes een bijverdienste is, waarmede de kinderen zich bezighouden.

Daar tussendoor staan soms struiken en lage bomen prachtig te bloeien in een botergele glans: de nationale bloem van de staat Zulia.

Onderweg begeleiden ons soms hele bundels van buizen, die de ruwe aardolie uit de putten naar de verzameltanks vervoeren.

De „kampen" van de aardolievelden beschikken over een ruim terrein. Om elk huis strekt zich dan ook een erf uit. Vriendelijke villa's treffen het oog, sommige van beton, andere van holle baksteen. Zij worden geheel gemeubileerd verhuurd, opdat de bewoners, ingeval van overplaatsing, zich niet onder de druk zullen bevinden van de moeilijke en altijd verliesbrengende keus tussen vervoer en gedwongen verkoop. Elk huis van enige rang heeft een eigen garage, want ieder houdt een auto. Aan zijn tuintje doet elkeen wat hij wil, hetgeen veelal een kwestie is van water.

Rondom de wooncentra vindt men sportterreinen, een zwembad, een club, hospitaal, school, enz.

Ook voor de inheemse werkers staan meestal aardige huisjes ter beschikking. Sommige maatschappijen streven er naar, deze wijken te doen aansluiten bij de algemene inheemse samenleving, zoals wij straks bij Creole op het schiereiland Paraguaná zullen aanschouwen.

In het gedeelte van Zulia bewesten Maracaibo vinden we de belangrijke velden van La Concepción, La Paz en Mara liggen, onderling en met de stad verbonden door een opmerkelijk dicht net van uitmuntende asfaltwegen, die het toeren zelfs hier in deze nuchtere wereld van aardoliewinning reeds op zichzelf tot een genoegen maken. Ook het conuco-landschap, hoezeer woestijnachtig, biedt altijd iets van lijn en kleur dat het oog boeit. Af en toe steekt een bronsgroene leguaan onbeschroomd de weg over.

De oliebuizen die ons doorlopend langs de wegen vergezellen, concentreren zich tenslotte op Palmarejo, dat wij bij het binnenvaren

van het Meer reeds aan stuurboordzijde hebben opgemerkt als een opeenhoping van aluminiumkleurige tanks. (Wel te onderscheiden van een ander dorp Palmarejo, het veerpontstation tegenover Maracaibo.)

Uit deze vergaarplaatsen wordt de vloeistof door dikke buizen naar een pompinstallatie geleid, en van daaruit kan zij hetzij naar tankschepen gepompt worden, die daar in een havenkommetje kunnen meren, of wel — en dit is voornamelijk de bedoeling — naar het „oleoducto" of „pipeline", de buisleiding naar Cardón. Dit is een gezamenlijke schepping van de Koninklijke/Shell-Groep, van de Mene Grande Oil Company en van de Texas Oil Company. Ten behoeve van het aandeel dezer laatste twee is op het schiereiland Paraguaná een verlengstuk aangelegd naar Las Piedras, waar zij haar etablissement hebben, tussen Cardón (Shell) en Amuay (Creole) in. De Creole heeft in deze combinatie geen aandeel, want zij brengt uit deze Westelijke velden haar grondstof over in kleine tankers.

Machtige motorpompen jagen de trage „crude" onder zware druk de buisleiding in, en na slechts deze ene keer pompen vloeit de olie de hele afstand van 250 km vanzelf, eerst nog een eindje Zuidwaarts langs de Westoever tot waar de flessenhals van de ingang naar het Meer het smalst is, daarna onder het water door naar de Oostelijke oever en aldus tot dwars van het schiereiland Paraguaná, om tenslotte door de ondiepe Golfete de Coro heen Cardón resp. Las Piedras te bereiken. Het buiscomplex bestaat uit één leiding van 30 inch (ca 75 cm) dikte, behalve de oversteek in het Meer van Maracaibo, waar twee leidingen van 20″ liggen. De duur van het transport door de leiding bedraagt $2^3/_4$—4 dagen.

Per radio houden beide uiteinden contact om het vertrek resp. aankomst van bepaalde hoeveelheden en types aan te kondigen, en dit gaat volgens een zó nauwkeurig werkprogramma dat in de buizen geen afscheiding tussen de verschillende partijen behoeft te worden gemaakt; een afstand van 20 minuten in de tijd is al voldoende. Vernuftige meettoestellen registreren alle bijzonderheden waaraan men in dit bedrijf behoefte heeft, zowel uitgaand als inkomend. En bij dit alles komt geen druppel van de grondstof te zien. Wekelijks wordt per vliegtuig de buisleiding gecontroleerd, of er soms ergens een lek ontstaan is. En van tijd tot tijd pompt men een zgn. „go-devil" (een soort van prop) door de buizen heen, om binnenin de wanden schoon te maken. Bij de inwijding werd zulk een „tamp" voorop gestuurd, met twee flessen champagne feestelijk er tegenaan gebonden; één daarvan kwam in welbehouden toestand over.

Het butaangas en de reeds in Mara en La Paz gefabriceerde benzine worden te Palmarejo per tanker verscheept.

Bezuiden Maracaibo trekken twee slanke schoorstenen de aandacht, die — op een afstand van de stad — uit de oeverlijn van het Meer oprijzen. Dat is de cementfabriek Mara, een der grootste van Venezuela, deel uitmakend van het omvangrijke concern Eugenio Mendoza. De grondstof (caliza) wordt uit het dicht bij de „barra" of uitgang van het Meer gelegen eiland Toas in schuiten aangevoerd, en het voor de fabricage benodigde gips komt in rotsachtige klompen uit de Delta

van de Orinoco, in opmerkelijk zuivere toestand. Tesamen met de annexe fabrieken te Barquisimeto en Pertigalete (bij Barcelona) en nog twee op zichzelf staande groepen, waarvan we de „Carabobo" bij Valencia reeds noemden, is de binnenlandse industrie in staat, heel Venezuela van cement te voorzien, hetgeen nogal wat wil zeggen voor een land dat zó veel en zó snel bouwt, en voornamelijk in beton.

Curieus is van zulk een provinciale industrie de op de plaatselijke omstandigheden ingestelde verkoopstechniek: men heeft hier geen kostbaar apparaat nodig van reizigers en depots, want aangezien alle productie uit het binnenland tóch per vrachtauto moet worden aangevoerd, en deze op hun terugreis tóch maar leeg zouden rijden, komen zij alle gaarne een retourlading cement aan de fabriek afhalen; aldus wordt met geringe middelen een zeer doeltreffend werkende distributie verkregen, hetgeen alles bijeen wel een vriendelijk licht werpt op de vindingrijkheid van het Venezolaanse volk.

Het gedeelte van Zulia dat bewesten het Meer ligt, lijdt nog onder het gebrek aan passende transportmiddelen. Te water gaat dit vanouds nog wel zó'n beetje, al mogen de daarbij gebezigde vaartuigen wel wat primitief aandoen. Maar te land ziet de vrachtauto zich gebonden aan het voorhanden wegennet; en hoe dicht dit zoëven ook in de aardoliezone bleek te zijn, verder het Zuiden in, naar de agrarische zone toe, houdt het plotseling op bij het stadje Machiques, dat overigens wel van enige betekenis mag worden geacht, voornamelijk wegens de productie aan landbouwproducten en zuivelproducten en slachtvee voor consumptie in Maracaibo.

De reden voor dit ontbreken van verdere wegen is gelegen in het grote aantal rivieren dat men op deze route zou moeten overbruggen, nog afgezien van de kwade kansen dat van tijd tot tijd dit gehele land onder water gezet pleegt te worden door de overstromingen van deze ogenschijnlijk zo onbelangrijke waterlopen, die alle uit het gebergte op de Colombiaanse grens afdalen. De tropische regens zijn evenwel, als zij eenmaal op deze normalerwijze droge streken neerdalen, in staat om er in korte tijd een moeras van te maken.

Dit is dan ook het gevaar waardoor het gebied rondom de stad Encontrados zich bedreigd ziet. Genoemd plaatsje ligt in een streek van deels lichtgolvende, deels laaggelegen velden, aan de hier reeds vrij brede en diepe Catatumbo-rivier, zodat Encontrados een opvangpunt en afscheepbasis geworden is voor al wat er uit het achterland afkomstig is, deels uit de Venezolaanse staat Táchira (waar wij straks nog zullen komen) deels ook uit het aangrenzende Colombiaanse departement Norte de Santandèr, waarvan Cúcuta, dicht op de grens, de hoofdstad is. Een spoorlijntje brengt deze producten — merendeels koffie en ook wat tabak — uit Estación Táchira en uit Cúcuta naar de rivierhaventjes van Encontrados aan de Catatumbo-rivier en naar San Carlos aan de Escalante, vanwaar de lichters en andere vaartuigen voor de doorvoer naar Maracaibo zorgen, zodat deze zeehaven een tamelijk uitgestrekt achterland te bedienen heeft.

Bovendien zijn er bewesten deze rivierhavens enige aardoliebronnen aangeboord, die zich concentreren op het plaatsje Casigua.

Nu liep evenwel het stadje Encontrados doorlopend gevaar van door de grillig kronkelende Rio Catatumbo en zijn satelliet de Rio Zulia minstens eens per jaar te worden afgesneden, ja misschien geheel vernietigd, en men heeft dan ook al wel eens in arren moede overwogen om die hele stad maar liever te ontruimen. De nieuwere inzichten hebben evenwel doen besluiten om deze onberekenbare rivier even boven Encontrados af te tappen door een 5 meter diep kanaal dat een der gevaarlijkste bochten afsnijdt, en het teveel aan water benedenstrooms weer naar de hoofdbedding terugbrengt. Sindsdien mag Encontrados als gered gelden. De deels zeer lage, deels lichtgolvende terreinen rondom zullen bij oordeelkundige behandeling vermoedelijk wel in staat blijken om voldoende voedergewassen voort te brengen voor een omvangrijke veestapel, en de hellingen waar thans enig tropenwoud en lichter bos groeit, kunnen waarschijnlijk een niet onbelangrijke landbouw doen ontstaan. Deze zal, al naarmate de aanleg van de Carretera Panamericana vordert — die hier op korte afstand zal passeren — tal van nieuwe mogelijkheden ontmoeten.

Het aardoliegebied tegen de Colombiaanse grens aan, en zelfs daar overheen overlopend, heeft te kampen met de nog steeds zorgwekkende activiteit van de Motilones, die reeds vaker vermelde Indianenstam waarop tot dusverre alle pogingen tot pacificatie zijn afgestuit. Zij wensen eenvoudigweg geen aanraking met de buitenwereld, en deze afkeer van de Westerse beschaving willen zij, zo nodig, door kracht van wapenen onderstrepen. Menige pionier is daar aan hun vergiftige pijlen ten offer gevallen. Van het vliegtuig uit, met Casigua als basis, ziet men hun woonplaatsen liggen: een gerooide plek in het oerwoud, met een langwerpig, bijna ovaal familiehuis, van waaruit paadjes de rimboe in gaan.

De vraag ligt voor de hand wat zulke simpele wilden, die nu al eeuwen een traditie met zich voeren van verzet tegen de vreemde indringers van ander ras, die donder en bliksem bij zich dragen en daar te lande onbekende dieren met zich meevoeren, wel moeten denken van de ijle staketsels die deze barbaren aan de rand van hun vaderland optuigen, en van de ronkende reuzenvogels waarmee zij geregeld boven hun verscholen woonplaatsen komen zweven. Hier ontmoeten twee werelden elkaar, nog haast evenzo als toen Columbus en Alonso de Ojeda voor het eerst op deze kusten verschenen!

De zgn. Costa Bolívar, dat is de Oostelijke oever van het Meer, mag beschouwd worden als de bakermat der Venezolaanse aardolie-industrie. Aldaar is in 1917 door de Koninklijke/Shell Groep en in 1921 op het Meer door de Jerseygroep (Creole) met de productie een aanvang gemaakt, en nog steeds draagt dit gebied van alle velden in Venezuela het meeste tot de totale opbrengst des lands bij.

Hoewel Shell hier in aantal putten de eerste plaats inneemt, heeft Creole, wier concessies geheel boven het water van het Meer liggen, aldaar de hoogste productie. Mene Grande is hier niet erg sterk. De Ulé-pijpleiding van Creole, beginnend nabij Tia Juana, brengt een deel van de productie overland naar Amuay, de raffinaderij op het schier-

eiland Paraguaná, tot over 60 meter hoogte heen. Een ander deel van de productie van Creole gaat in Lake-tankers naar Aruba. Shell's productie gaat naar Curaçao, behoudens een bescheiden deel, dat door Shell wordt geraffineerd te San Lorenzo ter voorziening van de binnenlandse markt.

Een grote motorveerpont brengt ons in een klein uur van Maracaibo naar de overkant, waar het oeverstation dezelfde naam draagt als het hoofdeinde van de Shell-pijpleiding die wij zojuist op de Oostelijke oever hebben zien beginnen, nl. Palmarejo, wat palmbosje betekent Hier begint de grote asfaltweg die de gehele Bolívar-kust doorloopt en vervolgens toegang geeft tot de Carretera Panamericana en tot de Carretera Andina, met aansluiting tevens naar Barquisimeto en Caracas.

Deze druk bereden hoofdroute begeleidt op vrij korte afstand de oever, die wij voortdurend met klapperrandjes gezoomd zien. De langgerekte bebouwde kommen doen hier denken aan Hollandse dijkdorpen of Groningse veenkoloniën: één lengtestraat, waar alle huisjes langs staan, slechts af en toe onderbroken door een plein met een plantsoen en een groep van winkeltjes. In het achtergelegen binnenland heerst de meest volkomen leegte: slechts cactus en prikkelstruiken en geiten. Zó droog is het hier dat af en toe op straat een metalen tank met water staat, waar de dorpsbevolking haar lege petroleumblikken komt vullen met deze goedkoopste doch meest onmisbare aller vloeistoffen.

De zone van Cabimas, die wij het eerst bereiken, telt reeds tot de oudere en vermoeide, zodat de productie hier dalende is en vele putten reeds verlaten worden. Verderop echter neemt het aantal torens, zo boven water als boven land, zienderogen toe. Overal tussen het struikgewas staan pompen onverdroten te knikken.

Pijpleidingen in alle richtingen zijn hier even talrijk als elders de rails van een rangeerterrein. Af en toe passeren wij een „tankfarm", een kolonie van opslagplaatsen, met bijbehorende pijpleidingen. In het dichtbezette gebied van Tia Juana staan de putten zelfs tussen de huisjes in.

Buiten in het Meer verheffen zich hele legers van Creole-boortorens, voor wie het 30 meter diepe water niets betekent op de totale diepte der boringen van enige duizenden meters. Het boren boven water geschiedt hier met een drijvende krachtinstallatie, ongeveer zoals elders bij boringen op het droge in gebruik, doch hier geconstrueerd op een „gabarra", of ponton. Heeft deze gabarra haar werk verricht, dan wordt zij naar een volgende boring vertuid.

Te Lagunillas, nog steeds voor alle maatschappijen een middelpunt van grote activiteit, is Shell een proef aan het nemen met opleiding van inheemse jongelieden, liefst uit de kringen der eigen arbeiders, voor ambacht en technische vakken. Immers, de behoefte aan behoorlijk geschoolde voorwerkers is doorlopend zeer groot, doch het Overheidsonderwijs op dit gebied heeft zich nog niet voldoende ontplooid om in deze steeds groeiende vraag te kunnen voorzien. Met belangstelling kijken ook de andere maatschappijen toe of dit experiment zal slagen.

Wij bevinden ons hier in een zeer uitgestrekt gebied van niets dan boortorens, putten, tanks, werkplaatsen, magazijnen enz. Voorzover niet voor doeleinden in samenhang met de aardoliewinning dienende, zijn de terreinen in deze omgeving zo goed als waardeloos.

Meestal is het rulle zandgrond, maar ook daar waar de bodem klei bevat, ontbreekt toch het water, zodat zelfs de bescheidenste ontginning met veel moeilijkheden gepaard gaat.

Een uitgestrekt puttencomplex is ook Bachaquero (d.i. termietennest), en daarna volgt, reeds iets meer het land in, het veld van Mene Grande. Reeds zagen wij dat „mene" het woord is voor een plek waar de olie vanzelf aan de oppervlakte verschijnt, evenals reeds in de Griekse Oudheid verhalen de ronde deden over een Land der Stinkende Aarde, voorbij de Zwarte Zee, d.i. het huidige Bakoe. Naar dit woord „mene" heeft een der Noordamerikaanse aardolie-ondernemingen zich Mene Grande Oil Co. genoemd, echter zonder dat deze naam iets te maken heeft met het veld van Mene Grande.

Dit reeds vrij oude Mene Grande complex, waartoe eveneens behoort een bescheiden raffinaderij van Shell te San Lorenzo, aan de oever, was oorspronkelijk erg onderhevig aan malaria, doch de moderne bestrijding met D.D.T. heeft daar een eind aan gemaakt. Tegenwoordig kan men, staande op een plat heuveltje dat de centrale mess hall en het clubgebouw draagt, met welbehagen de blik laten weiden over een zacht opglooiende vlakte waar ontelbare boortorens uit het struikgewas omhoogsteken, terwijl aan de ene kant het Meer nog wazig te herkennen is, en in de andere richting de bergen van Trujillo reeds blauw opdoemen.

Verderop beginnen nu ook gaandeweg bossen van lage palmen en bamboe te ontstaan, af en toe met een forse ceiba boven alles uit; ook wordt het terrein allengs golvend en eindelijk bergachtig. Daar waar de voet van een gesloten bergketen bereikt wordt, kruisen we de nieuwe Carretera Panamericana, die de Westelijke onderkant der Cordilleras volgt tot voorbij de achterzijde van het Meer, in de richting van Colombia. In die hoek, een streek van suikerrietvelden, is ook een grote suikerfabriek, Central Venezuela. Men overweegt reeds sinds enige jaren de mogelijkheid om aldaar ook een zeehaven „Puerto Andino" te bouwen, waarvoor dan vermoedelijk gekozen zou worden het plaatsje Palmarito. Het achterland zou zich van de Venozolaanse Andes-streken tot in de aangrenzende departementen van Colombia uitstrekken.

Om van Maracaibo naar de raffinaderijen op het schiereiland Paraguaná te komen, neemt men het vliegtuig tot Las Piedras, dat ongeveer midden tussen de verschillende installaties in ligt. De reis gaat deels over de Bahia de Tablazo heen, deels over de Golfo de Venezuela. Eerst krijgt men blanke zandplaten en kale strandoevers te zien, met slechts dorheid van ijle prikkelstruiken daarachter; over zulk terrein lopen de pijpleidingen van Palmarejo naar Cardón en van Tia Juana naar Amuay.

Wanneer de Golfete de Coro zich aankondigt als een kennelijk ondiepe

baai die door een reeks van zanderige eilandjes reeds half dichtgemaakt is, zijn we ook al bijna op Paraguaná aangekomen.

Van huis uit bestaat dit schiereiland uit niet veel meer dan een harde rotsbodem, of op plekken waar deze reeds wat meer verweerd is, toch tenminste uit dor zand. De vegetatie is er geheel van het woestijntype: tunas (cactus), cardones (candelaber), stekelgewassen, divi-divi, en op zijn gunstigst de cují-boom, die in gedaante wel wat aan de divi-divi doet denken, en zich soms tot grote forsheid ontwikkelt, zodat gezegd wordt dat sommige wel duizend jaar oud zijn.

Er leefden meer geiten dan mensen. Immers, de bodem te bewerken leek een hopeloze taak; enkel binnenin het schiereiland zijn enkele dorpjes te vinden waar iets aan land- en tuinbouw gedaan wordt. Voor visserij was buiten de eigen maag geen afzetgebied te vinden, en wie van eigen visvangst leeft, pleegt zijn levenseisen niet zeer hoog te stellen.

Aldus heerste er in gehuchtjes zoals Punta Cardón de meest volkomen leegte en stilte en armoede toen de Koninklijke/Shell Groep daar ten tonele verscheen om er een raffinaderij te bouwen waarin een gedeelte van de Venezolaanse opbrengst aan ruwe aardolie voortaan zou worden verwerkt tot eindproduct.

Onder de doortastende leiding van ir Louwerse, wiens naam onverbrekelijk met die van Cardón verbonden zal blijven, is toen begonnen met het zorgen voor een piertje, waar de schepen konden meren die de eerste bouwmaterialen aanbrachten. Daarna werden loodsen gebouwd voor opslag van al dergelijke binnenkomende lading. En pas toen kon het spel van aanvoer, lossing en opbouw beginnen. Van opbouw uit NIETS.

Daarna is ook Creole begonnen, en wel iets verder Noordelijk aan de Amuay baai, terwijl Mene Grande zich daar tussenin genesteld heeft te Las Piedras, elk met hun eigen haveninstallaties.

Sindsdien is ook de Venezolaanse Regering tussen Cardón en Las Piedras een nieuwe haven voor algemeen gebruik aan het bouwen, hoofdzakelijk bestemd voor de invoer van levensmiddelen en andere winkelgoederen. Ook zal er, ter vervanging van het voorlopige vliegveld, een nieuwe luchthaven van internationaal formaat komen.

Een verdere maatregel van algemeen belang is geweest de aanleg van een pijpleiding voor aanvoer van zoet water ten gebruike in het dagelijkse leven, maar ook in de industrie; doch niet voor besproeiing, laat staan irrigatie, want zoveel water is er ook op het vasteland niet. Daarvandaan, uit een prise d'eau bij Sibirua, komt het over niet minder dan 120 km in een buis die vervolgens over de pannesteel van het schiereiland naar de aan de westkust gelegen consumptieplaatsen is geleid. Deze aanleg behoort gezamenlijk aan Shell, Creole en de Venezolaanse Overheid.

Een zeer goede asfaltweg met lange rechte einden, dus voor alle snelheden geschikt, verbindt deze industriestreek met Coro aan de vaste wal, vanwaar men zonder moeite kan doorrijden naar Puerto Cabello en Caracas. Ook de naaste omgeving der fabrieksemplacementen

is van goede stofvrije wegen doorsneden. Maar in het binnenste van het schiereiland gaat het nog toe evenals vóór de komst van de raffinaderijen: de wegen zijn hier slechts primitieve karresporen door een woestijnachtige wildernis, vol gaten of steenruggen, en soms zelfs maar nauwelijks te herkennen.

De industrie-emplacementen zijn, met het oog op de daarvan nu eenmaal afkomstige walm en reuk, altijd zo ver mogelijk beneden de heersende wind aangelegd, en dat is in deze landen de N.O. Passaat. Voorts is bijzondere zorg gewijd aan de beveiliging tegen brandgevaar, want het droge gras, hoe laag en schraal het op deze bodem ook moge zijn, vat gemakkelijk vlam, en dan vliegt het vuur met de snelheid van een stormwind voort. Vandaar dat groene zones zeer welkom zijn, doch tevens kosten die veel geld aan besproeiing.

Het oorspronkelijke dorpje El Cardón is nog even ongedaan en morsig als voorheen, hoewel ook daar tegenwoordig voorspoed heerst; want in deze uithoek heeft zich sindsdien het nachtleven der lagere bevolking ontplooid, een en ander op een verbazingwekkend laag niveau.

Een algemeen winkelcentrum heeft zich geheel spontaan gevormd te Punto Fijo, het meest centrale punt in deze olie-industriële omtrek, met reeds meer dan 30.000 inwoners. Daarentegen is het oorspronkelijke vissersdorpje Amuay als een stil en armoedig gehucht blijven liggen aan de verre overkant van de baai, op grote afstand van de fabrieksterreinen.

Een emplacement als Cardón, met al zijn installaties en kantoren en woonwijken en clubs en scholen en andere sociale instellingen binnen een omrastering met bewaking aan de poorten, maakt reeds aanstonds een indruk van grote zindelijkheid. Alles ziet er schoon en helder uit, zelfs de raffinaderijen, want de grondstof komt nergens te zien, en zelfs van de reuk valt hier niet veel te bespeuren, omdat die terstond wegwaait. De gassen die hier en in Amuay vrijkomen, worden merendeels in het bedrijf zelf verstookt; opgebrand wordt slechts datgene wat soms boven die behoefte uit mocht gaan.

De lichtere oliesoorten komen per buisleiding; de zware olie, die alleen overgepompt zou kunnen worden met verwarming onderweg, arriveert per lake-tanker.

Gefabriceerd worden vrijwel alle soorten van eindproducten, behalve vliegtuigbenzine. Maar aangezien de Venezolaanse regering er prijs op stelt om het land ook in dit opzicht onafhankelijk van import te maken, zal Creole binnenkort ook met deze fabricage beginnen. Daarnaast zorgt Shell grotendeels voor de overige binnenlandse behoefte. Datgene wat nog niet in Venezuela gemaakt wordt, laat men voorlopig uit Aruba en Curaçao komen.

De raffinaderij te Amuay is wat kleiner dan die te Cardón, doch men gaat de capaciteit binnenkort verdubbelen. Mene Grande raffineert niet, doch verscheept alleen crude naar U.S.A.

De beide andere maatschappijen exporteren eveneens een gedeelte van de hier aangevoerde crude per oceaantanker naar Canada, U.S.A. en Europa, o.a. naar Nederland en naar Duitsland.

Te Amuay wordt het oog getroffen door een geheel ander beeld dan in het propere Cardón. Ook hier doet weliswaar het emplacement met de raffinaderijen en opslagtanks zeer helder aan, maar van de kantoorgebouwen en oudere woningen in dit complex is veel nog ex-oorlogsmateriaal, zodat men wel eens de indruk krijgt van een groot militair kamp. Er zijn echter plannen voor een nieuw kantoorgebouw van groot formaat, in het genre van wat Cardón reeds van de aanvang af heeft gehad.

Drie pieren met een onnoemelijk aantal buisleidingen zijn beschikbaar voor de aanvoer van crude uit het Meer en voor de verscheping van crude en eindproducten naar Aruba en U.S.A.

Dit complex is zeer fraai gelegen aan de Amuaybaai, die door een halvemaan van bruine „barrancas" (opstaande kanten) omgeven is, en afwisselend hardblauwe of zachtgroene tinten vertoont. Een zwembad was hier wegens de modder niet te construeren; daarentegen hebben de liefhebbers van golf eigenhandig een klein speelterrein geschapen van louter lichtbruine aarde. De grote vijand is hier het zand, waarvan een dusdanige bedreiging uitgaat dat een lap lagune die om gezondheidsredenen drooggelegd moest worden, eerst kunstmatig met zeewater gevuld is, opdat de na verdamping achterblijvende zoutkorst tenminste het zand zou vastleggen.

Voorzover de zorgen voor het personeel betreft, beschikken deze emplacementen over onbekrompen installaties die van grote ervaring op dit gebied getuigen. Shell gaat hier ontegenzeggelijk aan het hoofd met o.a. het zeer fraaie clubgebouw Miramar, op de hoge barranca boven de zee; een voetpad daalt af naar een zwembad, door omrastering tegen haaiengevaar beveiligd. Pelikanen en andere zeevogels komen daar eveneens hun societeit houden. In deze club heb ik een zeer goede Engelse toneelvoorstelling bijgewoond, geheel met eigen krachten opgevoerd. En zo is er ook voor de meer bescheiden personeelsklassen gezorgd dat er passende ontspanning geboden wordt. Zelf heb ik het woord gevoerd in de andere club, die naar een beroemd Indianenopperhoofd Manaure is genoemd.

Het is een goede gedachte geweest om een vrij uitgestrekt middenterrein, zo ongeveer tussen deze beide clubs in, zo te laten als het bij de komst van de Shell was, dus een ijl maar niettemin moeilijk toegankelijk bos van cardones en „Spaanse juffers" en cujíes. Ook de fauna wordt daar ontzien, en zo scharrelen daar tal van slangetjes en hagedissen over de heetgeblakerde bodem rond, terwijl rode cardinalen en felgroene parkieten zich daar nog volkomen op hun gemak voelen. Een natuurreservaat in het klein, een gebaar van piëteit, door de nieukomers verricht jegens het verleden.

In de zone van Amuay mag als belangrijkste daad op sociaal gebied gelden dat Creole daar eens op ruime schaal een proef heeft willen nemen inzake de huisvesting van het werkvolk. De grondgedachte was, deze arbeiders niet langer in een gesloten „camp" bijeen te houden, doch liever buiten de industrie-emplacementen open steden te gaan stichten, waar elk hunner op gemakkelijke voorwaarden eigenaar kan

worden van een aardig huisje op eigen terrein, in een tuindorp-complex, dat ook overigens van alle gemakken en attracties zou worden voorzien. Gemeend werd dat hierdoor de „wooncultuur" en burgerzin van de arbeidersfamilies zouden worden bevorderd en het gezinsleven op een hoger niveau gebracht.

Dit is het zgn. plan-Judibana, want aldus heet het tuindorp nabij Amuay, dat reeds in een vergevorderd stadium van voltooiing verkeert. Alles ziet er heel fris en modern uit, de woningen zowel als het grote Clubgebouw met gelegenheid voor allerlei spelletjes, het baseball-terrein, de school, de winkels etc. De straten dragen er namen van bloemen, niet alleen van algemeen bekende, maar ook van inheemse soorten, zodat ook een Calle Bucare niet ontbreekt.

Ziehier de beeldzijde der medaille; Creole heeft daar zeer veel moeite en kosten aan besteed, met bewonderenswaardige animo en talent.

Doch nu de keerzijde. Ten eerste blijkt thans dat vele inheemse gezinnen zich eigenlijk behagelijker voelen in hun oorspronkelijke morsigheid dan temidden van zoveel uit het buitenland geïmporteerde hygiëne. Voorts wordt de nabijheid der woningen tot het werk door velen als een nadeel opgevat, want wanneer zij verderaf wonen krijgen zij de reistijd heen en terug vergoed, wat thans wegvalt; zulks terwijl deze nieuwe leefwijze hun tóch al meer gaat kosten dan de vorige. Ook werken elementen die hun heil zien in blijvende ontevredenheid van de arbeidersklasse gaarne alles tegen wat tot meerder levensgeluk van de arbeider zou kunnen leiden, want zulks zou aan hun agitatie de wind uit de zeilen nemen. En tenslotte blijft het altijd een zwak punt in deze overigens zo voortreffelijke gedachte dat deze arbeiders hier uit alle delen des lands bijeengestroomd zijn, doch enkel voor zolang zij daar tewerk gesteld zullen blijven; want daarna keert tòch ieder naar zijn oorspronkelijke woonplaats terug, en niemand zou dus iets hebben aan een eigen huisje op Paraguaná.

Trouwens, ook indien te eniger tijd het oliebedrijf aldaar eens mocht inkrimpen of ophouden, zou de eigenaar van een huisje daar wederom door woestijn omgeven en zonder middelen van verdienste komen te zitten.

Het resultaat is dan ook dat er op het ogenblik dat ik Judibana bezocht heb, van de 238 klaargemaakte woningen nog slechts 130 bewoond waren. De rest volgt langzaam en aarzelend, hetgeen uiteraard op het totale beeld een ongunstige invloed uitoefent.

Een moedgevend teken is dat de nieuwe bewoners reeds gauw aan het werk trekken om de bodem te beplanten. Deze bestaat hier uit verdorde klei, rijk aan minerale bestanddelen, maar arm aan vegetaal en bacterieleven.

Onder toevoeging van water en van de ontbrekende stoffen in de vorm van mest ontstaan hier echter welige tuinen vol prachtige bloemen. Doch wie hier niets aan doet, houdt enkel een stukje woestijn om zijn huis, met veel stuifzand.

De bedoeling is dat de oudere woonwijk van hoger Creole-personeel gaandeweg naar dit tuindorp Judibana toe zal groeien. En het valt

te begrijpen dat de andere maatschappijen met aandacht dit experiment gadeslaan.

De grote „carretera negra" van Paraguaná in de richting van Coro en Caracas loopt eerst een veertig kilometer recht en strak door de binnenlandse conuco heen, om daarna het schiereiland te verlaten via het steeltje waarmee dit aan het vasteland bevestigd is.

Ook wij zullen deze route volgen, doch niet dan na nog even onze aandacht gericht te hebben op het schiereiland zelf. De naam daarvan wordt beweerd te zijn afgeleid van een groot Indiaans opperhoofd uit de conquista, doch zelfs de eigen inboorlingen weten niet meer wat dat betekent. Op het uiterlijk af zou men menen, hier een woord van Tupí-Guaraní-stam voor zich te hebben, waarvan tenminste „pará" groot water of zee betekent, evenals over bijna heel de Oosthelft van Zuidamerika; zo ligt er in de Zuidbraziliaanse staat Paraná een havenstad die Paranaguá heet.

Haast overal vandaan zien we als centraal punt van dit schiereiland de berg van Santa Ana verrijzen, een top van omtrent 800 meter hoogte.

Het is wel aardig, even een uurtje of wat door de wildernis te rijden, om na de industriële buitenkant ook het binnenste des lands eens te leren kennen.

De bewoonde zone kenmerkt zich doordat alle cactusstammen en lage struiken vol papieren hangen, die door de wapperende wind daar tegenaangewaaid worden, waarna zij zich door de stekels zien opgespietst.

Wanneer we dan straks de asfaltbaan verlaten om ons dwars door de knoekoe heen te slaan, dan zien wij al spoedig als beloning voor zoveel energie een zeer boeiend landschap van half-dor bos ontstaan.

De cují-boom, met schermvormig bladerendak, neemt hier reusachtige omtrekken aan. Veel geelbloeiende boompjes verheugen het oog, maar alles is nogal stekelig. Aandoenlijk lief bloeit de aristabál met paarse kelken en de ciririgua staat met een stam vol prikkels te prijken in zalmrode bloesempracht.

Af en toe steekt een grote leguaan de weg over, soms zo onverwachts dat een hunner helaas onder onze wielen gekomen is. Dan doen de ontelbare chivos (geiten) het beter, die als mede-weggebruiker zeer correct doortocht verlenen door ijlings het struikgewas in te hollen.

Santa Ana laat een heel klein maar onvervalst oud kerkje zien, met kennelijke liefde en smaak opgetrokken uit de eenvoudige bouwstoffen des bodems.

Dwars door het schiereiland heen bereiken we vervolgens de andere kust, waar enkel een paar slordige dorpjes liggen; een lunch bestaat hier uit de blikjes der civilisatie, doch uit niets van eigen bodem, zelfs geen vis. Daarentegen met goede koffie, rum en een guácharosigaar als troost.

De steel van het schiereiland blijkt niet zo smal als de kaart zou doen verwachten. Links en rechts strekken zich hier de médanos uit, eindeloze velden van opgestoven zeezand en duinen, met hier en daar kleine

zoutpannetjes. Voorzover hier begroeiing aanwezig is, vertoont zij slechts het semi-aride type van deze gehele omgeving: een volkomen leeg en woest grondgebied.

Door een heel bescheiden triumfpoort, aan de president en maarschalk Falcón gewijd, rijden we daarna het stadje Coro binnen, hoofdstad van de staat Falcón, de armste van alle twintig. Het plaatsje zelf biedt niet veel aantrekkelijks. Als haventje dient het nabije La Vela, vanwaar schoeners overwippen naar Aruba en Curaçao, voornamelijk om fruit en vis te brengen, en manufacturen als retourlading te halen.

Ook langs deze kust van Falcón overheerst de cardón, maar soms zien we de yabo-bomen fraai geel bloeien, en alle heggen zien paars van de bloesem, tot diep in de valleien toe.

Het plaatsje Cumarebo is reeds iets groter, want hier heeft Creole een aardolieveld in exploitatie, met een piertje om het product af te voeren, en voorts om eindproducten te importeren voor de binnenlandse voorziening.

De nu volgende rit, in grote trekken langs de kust, brengt ons over veel hoog en laag heen, met tal van bekoorlijke uitzichten, soms over de zee tussen ruigbegroeide kapen, soms over binnenlandse lagunes of open plekken die gaandeweg van plas tot savanna zijn opgedroogd. Waar water is, staan witte reigers te vissen. Zodra het ergens echter droog wordt, ontstaat er een kreupelbos waarin dan ook al weer cardones hun kale armen omhoogsteken, zodat op ontwaterde plekken tòch woestijnvegetatie te verwachten is, terwijl op de nattere gedeelten geen cultures mogelijk zijn. Slechts zelden doen zich een paar veldjes mais of suikerriet voor, en daar waar dit het geval is, kunnen we ook rekenen op een glas guarapo de caña, dat is het uitgeperste rietsap, groenachtig troebel in een grof glas, maar heel smakelijk. Als gewestelijke versnapering vinden we hier overigens alom de cocuy uit Lara of Falcón, een tamelijk scherp en sterk borreltje uit de hier overal ruimschoots aanwezige agave. Op de savannas weidt hier en daar wat rundvee, maar op de drogere einden is het de schrandere geit die het landschap beheerst, in gezelschap van sufferige ezeltjes.

Af en toe openen zich wijde vergezichten over golvend heuvelland of groenbeboste bergkruinen. We steken de Tocuyo-rivier over, die uit de staat Lara komt, en daarna rijden we door een zanderig en met klapperbosjes gezoomd laagland even het havenstadje Tucacas binnen, wat slechts een kleine afwijking is van de hoofdroute.

Dit onbeduidende en geheel verlopen plaatsje heeft vroeger koper uitgevoerd, maar dit is thans afgelopen; het speelgoedachtig smalle spoorlijntje ligt er nu gaandeweg te verroesten en op zijn natuurlijke einde te wachten. De huisjes zijn hier opgetrokken uit gespleten bamboe met een palmblarendak, in de morsige resten van een lagune vol manglares (mangrove, luchtwortelstruiken). Ook het haventje heeft niets meer te doen.

We steken de Rio Yaracuy over, afkomstig uit de stille staat van deze naam, die hier nog even tot aan zee reikt. En daarna rijden we de cocosbossen van Puerto Cabello binnen, die in de zon glimmen en in de maneschijn glinsteren. Van hier naar Caracas kan men met vallen en opstaan op ongeveer vijf uur rijtijd rekenen.

10 DE ANDES EN DE LLANOS

Het Venezolaanse gedeelte van de Andes loopt, na zich reeds op Colombiaans gebied te hebben losgemaakt uit de zgn. Nodo of bergknoop van Pamplona, schuins door het Westelijke gedeelte des lands heen, in nagenoeg zuiver N.O. richting; voorbij Mérida neemt de hoogte geleidelijk af. Deze bundel van bergen is nergens bijzonder breed; het hoogste gedeelte is tevens het smalste, en dit vinden we ongeveer ter hoogte van Barinas, dat zelf in de Llanos achter de bergen ligt, doch van waaruit men het door alle eeuwen heen als een heel gewone zaak schijnt te hebben beschouwd om zijn uitvoer en invoer te verrichten via het Meer van Maracaibo, dus dwars over de Cordillera heen.

Eveneens ter hoogte van San Cristóbal, reeds bij de grens tegen Colombia aan, is de keten niet breed; aangezien in deze buurt het wegennet vrij dicht en goed is, kan men per auto met een uurtje klimmen en een uurtje dalen zeer vlot over de gehele Andesrug heenrijden, uit de Llanos naar het laagland achter het Meer van Maracaibo of v.v.

Het laagste en tevens het meest vertakt en uitgespreid is het gebergte daar waar het ter hoogte van Barquisimeto in de staat Lara ook nog een eindje noordwaarts uitpuilt, de richting van de staat Falcón in, zonder aldaar evenwel formaties van betekenis te vertonen.

Op onze reis naar de Andes zullen wij uitgaan van de nationale hoofdstad, hetgeen zeggen wil dat eerst de grote centrale weg gevolgd moet worden via Los Teques, Maracay en Valencia, tot dicht bij Puerto Cabello. Aldaar, op het kruispunt Taborda, takt onze weg zich af, om de hoofdzakelijk Westelijke richting te hernemen. De asfaltering van dit traject is thans tot Barquisimeto voltooid; persoonlijk heb ik er nog hele stukken moeten rijden over een ongebreidelde strook van wit stof, doch ook moesten herhaaldelijk omleidingen over smalle en kronkelige en eveneens stoffige boerenweggetjes worden gevolgd, waarin tenminste de belofte lag dat men op de hoofdbaan aan het asfaltrollen was.

De staat Yaracuy, die wij na het verlaten van de zeekust reeds spoedig te doorkruisen krijgen, is tot dusver nog weinig ontwikkeld; zowel het grondgebied als het aantal inwoners zijn van beperkte omvang, en afgezien van de reeds bijna fossiel geworden smalspoortjes naar Tucacas en Puerto Cabello, is de carretera waar wij thans op rijden feitelijk de enige verkeersweg van die gehele staat.

Het terrein is over aanzienlijke uitgestrektheden vlak, met bergverschieten in de verte. Af en toe glippen we over heuvelruggen heen. De bodem bestaat veelal uit een soort van grijze klei, die er wat erg

verdroogd en verhard uitziet, maar vermoedelijk met meer water wel vruchtbaar zou zijn. Kennelijk is hier echter alom te weinig vocht aanwezig. Soms ook ziet de bodem rossig van tint, een zandgrond van geringe waarde, zodat zelfs op plekken waar water staat, de vegetatie slechts blijkt te bestaan uit biezen en wat armoedig struikgewas.

Af en toe is de weg ook wel eens gezoomd door vrij zwaar tropisch bos, deels bestaande uit palmen, deels uit loofhout met de bijbehorende parasieten, die er een ondoordringbare wildernis van maken.

Aan boomlelies en andere bloemen geen gebrek. Sommige woudreuzen hangen vol sluiers van mos, die gaandeweg de boom zelf verstikken waar ze op groeien. Ook lijden de meeste grote bomen onder een parasitaire groei in de gedaante van „bezems", ongeveer zoals men in Frankrijk overal de maretakken (mistletoe) ziet hangen.

Voorts bengelen overal de uit takjes gevlochten nesten van de wevervogel (trupial of gonzalito) over de weg heen, soms hele kolonies bij elkaar. De vlijtig bijeengegaarde grondstoffen blijken soms, hoe hoog ook opgehangen, zelfs in die zwevende toestand nog wel eens opnieuw te willen gaan uitlopen, en dan ziet men boven in de lucht gras groeien. Dit alles tussen allerlei soorten veelkleurige bloesems in. Het is best mogelijk dat dergelijke bossen nog verscheidene soorten van bomen of struiken bevatten die geschikt zouden zijn voor veredeling en misschien voor overplanting in parken.

San Felipe, de hoofdstad van deze nog ongedane staat Yaracuy, is ook zelf een plaatsje van weinig betekenis; de grote weg gaat er op een afstandje aan voorbij, maar ook een opzettelijke ereronde door het stadje levert weinig op.

Langs de weg zullen we af en toe bij een huisje of een kroegje een groepje mannen bezig zien met een heel simpel spelletje, dat echter in deze plattelandssamenleving bijzonder meeslepend schijnt te zijn, dusdanig dat het zelfs temidden van de schittering der nationale hoofdstad wel beoefenaars telt. Dat is wat men noemt „bola criolla", waarvan de spelregels een mengsel lijken van golf en knikkeren, hoewel de sfeer waarin dit inheemse tijdverdrijf het best tot zijn recht komt, nog het meest doet denken aan de jolige geest van een kegelbaan. De ballen, ongeveer ter grootte van een kleine kokosnoot of een forse grapefruit, zijn van hard hout gedraaid. Maar al rijdende door een gedeelte moerassig tropenwoud meende ik een paar keer een boom te herkennen die vooral op Trinidad voorkomt, en die men aldaar „cannon ball tree" noemt, omdat de hele stam rondom vol hangt met keiharde en bolronde vruchten aan lianeachtige stengels; en bij zulk een visioen rijst vanzelf de vraag: heeft soms de natuur zelf de mens op het denkbeeld van zulk een volksspel gebracht? Vooral in een streek waar men tòch niet veel anders omhanden heeft, zou hierin stellig een voor de hand liggende evolutie mogen worden gezien, reeds van de vroegste Indiaanse tijden af.

Wanneer de welvingen des bodems allengs hoger worden, en het bos plaats maakt voor golvende grasvelden, verlaten wij Yaracuy om over te gaan in de staat Lara, die over het breedste gedeelte der voetheuvels

van de Andesbundel ligt uitgespreid. Van hier af aan begint het terrein geleidelijk op te lopen.

Op een „meseta”, een plateautje dat kennelijk ontstaan is in een langvervlogen tijdperk van krachtige erosie, heeft men de hoofdplaats Barquisimeto gebouwd; reeds in de vroegste dagen der conquista is zij door Juan de Villegas gesticht onder de naam La Nueva Segovia. Aldus is eveneens genoemd het grote en zeer moderne hotel aan de rand van de stad, daar waar een monumentaal parkje aan de kop van de meseta een aardig uitzicht geeft over de valleien aan weerskanten. Een bijzondere attractie van dit hotel is een tegeltjeszwembad, dat naar klassiek Caribisch voorbeeld (Jamaica, Barranquilla etc.) binnen het eigen hotel is gebouwd evenals elders een patio of een bloemenhof; de bar, de terrassen, de eetzaal, dit alles heeft zich om dit vrolijke waterbassin heengeschaard.

Het centrum van de stad vertoont eenzelfde langgerekte gedaante als de aarden rug zelf. Een paar evenwijdige „carreras”, die zich tot zeer ver uitstrekken, worden telkenmale doorkruist door „calles”, hetgeen het zoeken van de weg aanmerkelijk vergemakkelijkt. Er zijn tal van winkels, inheemse vooral, doch ook enkele moderne, op buitenlandse basis.

Het klimaat is hier opwekkend, en 's nachts zelfs heel fris. Natuurlijk geldt ook hier de droogte als ergste vijand, doch men tracht het beschikbare water tenminste zo zuinig als doenlijk op te vangen en zo doeltreffend mogelijk te gebruiken. Zo zijn er hier en daar vergaarreservoirs aangelegd, en even buiten de stad vinden we temidden van een verrassend fraai palmenbosje wederom een vrij groot zwembad liggen, naar de hoofdstedelijke zeebadplaats heel parmantig Macuto genoemd.

Landbouw en veeteelt zijn de natuurlijke bronnen van bestaan in deze streken. Op de hellingen der heuvels en bergen, waar het veelal aan water ontbreekt en waar dan ook een semi-aride plantengroei overheerst, is slechts „ranching” mogelijk, dat is een zeer extensieve vorm van veehouderij, die op uitgestrekte terreinen tenslotte slechts magere beestjes kan opleveren.

Veel vruchtbaarder zijn echter de „vegas”, de dalen, die er groen en liefelijk uitzien, en allerlei goede gewassen voortbrengen, waaronder ook suikerriet; doch tevens gras voor vetweiderij.

In de meest recente jaren heeft met name deze streek zich weer meer dan in vroegere tijden mogen verheugen in de belangstelling van vele families die hier vanouds de hogere klassen der bevolking vormden, doch ingevolge allerlei omstandigheden gaandeweg naar Caracas waren getrokken. Daar was o.a. de politiek, die het wel eens wenselijk maakte om in de hoofdstad zelf aanwezig te zijn, en daaruit vloeiden allicht verdere consequenties voort, zoals het bekleden van ambten, in Caracas of elders, doch zelden in de eigen woonplaats. Zoons gingen studeren en zochten of kregen tenslotte hun werkkring elders. Kortom: de lust werd steeds geringer om tenslotte zijn hele leven te slijten in de destijds nogal doodse stilte van een provinciestad, ver van alles verwijderd, en van de meeste gemakken verstoken, ja zelfs door tal van ziekten bedreigd.

Dat in deze mentaliteit thans een kentering schijnt te zijn ingetreden, mag worden toegeschreven aan enige factoren van indirecte aard. Zo heeft de uitroeiing van de malaria velen die het platteland als ongezond wantrouwden, weer voldoende gerustgesteld om te durven terugkeren. Voorts had gaandeweg de steeds stijgende duurte te Caracas voor velen, die deze niet in diezelfde mate door hogere inkomsten konden opvangen, meegebracht dat zij zich nu juist in de schittering van de hoofdstad tal van dingen moesten gaan ontzeggen die hun dierbaar waren. Bovendien bracht de toenemende vraag naar agrarische producten mee dat familiebezittingen ten plattelande een hogere waarde en nieuwe exploitatiekansen kregen, mits onder het oog van de eigenaar zelf beheerd. Men kon dan tevens ter plaatse voordelig en gezond leven, in de volle waardigheid van een stijl die aan een feudaal landheerschap dicht nabij komt.

Er is tegenwoordig ook veel meer gerief ten plattelande mogelijk, zoals stromend water, telefoon, electrisch licht, ijskasten, badkamers; eveneens de aanwezigheid van behoorlijke winkels en magazijnen, alsmede van hotels, bars, bioscopen, dansgelegenheden en ander vermaak heeft er toe meegewerkt om het leven in de provincie dragelijker dan tevoren te doen schijnen. En wanneer men er eens even uit wilde, wel dan stond immers een goede carretera ter beschikking, waarover men per auto binnen een dag rijdens de hoofdstad kon bereiken; wie haast had kon bovendien enige malen per dag per vliegtuig weg.

Ziehier een boeketje van motieven die er toe hebben bijgedragen dat in de laatste tijd de aloude families wederom een neiging vertonen om naar hare oorspronkelijke woonplaatsen terug te keren, vooral naar grote provinciesteden zoals Barquisimeto en enige andere, alsmede naar het niet al te ver verwijderde platteland daar omheen.

Van Barquisimeto dat zelf reeds op de van hieruit geleidelijk oplopende hellingen van de Andes-streng gelegen is (ca 500 m), zou men in Z.W. richting de hoofdrichting der bergen kunnen volgen naar het oude stadje El Tocuyo, met vele historische herinneringen. Men moet dan echter rekenen op enige complicaties van alsnog vrij slechte wegen over veel hoog en laag in de Sierra Portuguesa, de voornaamste keten van deze streek. Hier ontspringt ook het riviertje van die naam, waar lagerop de Staat Portuguesa naar heet. Voor wie volop tijd heeft en niet tegen wat inspanning opziet, kan zulk een heen en weer scharrelen tussen cordilleras en llanos stellig interessante dagen meebrengen, waarna uitgerust kan worden in het liefgelegen bergstadje Boconó (1225 m) in een vrij behoorlijk hotel.

Van Barquisimeto, het Noorden in, naar Coro, zijn de wegen nog dusdanig gebrekkig dat de bussen en „por puesto" auto's liever de wijde omweg via Taborda (Puerto Cabello) maken dan de onzekerheid der binnenlanden te trotseren. De betrokken streek, van de staat Lara overlopend in de staat Falcón, is droog en half woestijnachtig, zodat hier veel agaven groeien, hier penca of ook wel cocuy genaamd. Deze vetplant, waarvan de bladeren de sisalvezel leveren, is ook de bron en oorsprong van de gewestelijke versnapering die wij al eens vaker op ons pad hebben ontmoet: de cocuy, een stroef en tevens tamelijk

straf kleurloos borreltje met een eigenaardige zuurachtige geur. Hiervoor geldt het eenzame stadje Siquisique als de klassieke plek van herkomst.

De hoofdroute volgt van Barquisimeto uit een pal Westelijke koers, recht op het stadje Carora aan, dat bestemd is om eerlang een knooppunt van vele wegen te worden; zo wil men van hieruit een directe verbinding aanleggen naar Lagunillas, vanwaar het langs de Bolívarkust niet ver meer is naar het veer van Palmarejo en dus naar Maracaibo. Dit zou de landreis van de hoofdstad naar de tweede stad des lands dus aanmerkelijk bekorten, en terugbrengen tot een uur of tien, zeg een ferme dag rijden.

De Carretera Andina kiest in Carora een Zuidelijke koers. Even verderop zal binnenkort van hier naar het westen de nieuwe carretera Panamericana aftakken, die de westelijke voet van de Cordillera zal blijven volgen tot zij voorbij het Meer van Maracaibo Colombiaans gebied zal bereiken bij Cúcuta, nog steeds in het laagland.

Onze Andesroute gaat echter van lieverlede weer de hogere liggingen opzoeken; in de nu komende streek, waar de steden Trujillo en Valera dicht bij elkaar liggen, bevinden we ons al midden in een berglandschap.

Het iets opzij gelegen Trujillo (800 m) is, hoewel de hoofdstad van de gelijknamige Staat, daarvan niet de voornaamste plaats. Dit is een stil provinciestadje gebleven, niet zonder charme, maar toch tamelijk onbeduidend. Een slingerweg van omtrent 100 km voert van hier naar het veel hoger gelegen Boconó, waar we zoëven al zijn geweest.

De levendigste stad in deze omgeving is Valera, gelegen boven op een meseta van oudere puinafzettingen, zoals hier zo vaak het geval is. Op een soortgelijk plateau van diluviale puin-opstapelingen is het vliegveld aangelegd. Het plaatsje zelf is banaal.

Hier voegt de van Maracaibo via de Bolívarkust komende asfaltweg zich bij de Andesroute. Of, wanneer men het andersom doet: hier takt, dicht bij Valera, de grote zijweg af die u door de vriendelijke vallei van de Motatán-river gaandeweg tot buiten de bergen brengt, voortdurend in landschappen van opmerkelijke plantengroei, want hier nemen de bloeiende bomen soms reusachtige afmetingen aan, terwijl de dalbodem van groen suikerriet steeds een aangenaam groene achtergrond vormt. Alvorens voorgoed de vlakte te bereiken, wordt bij de Sabana de Mendoza het tracé van de nieuwe Carretera Panamericana gesneden.

Van Valera — dat als stad ons weinig vermag te boeien — kunnen we het dal van de Motatán stroomopwaarts volgen, wat heel aardig is, doch niets buitengewoons. Aantrekkelijker is het, even buiten de stad de zijweg op te zoeken die met eindeloze serpentines de bergwand gaat beklimmen, telkens met uitzichten op Valera, dat bij elke bocht dieper wegzinkt. Het dal is vol suikerriet, en op de hellingen groeit wat verwaarloosde koffie onder schaduwbomen; Valera doet daar een bescheiden handel in.

Aldus hijsen wij ons geduldig kronkelend omhoog naar het stadje Escuque, een lief oud plaatsje met een snoes van een plantsoenachtig

pleintje. Hier bevinden we ons al op ruim 1000 meter hoogte, zodat het klimaat er koel en opwekkend is. Dit zou, zo dicht bij de asfaltweg naar Maracaibo, de naaste plek zijn om van daaruit eens een frisse neus te komen halen, want die 230 km zijn gauw achter de rug; alleen ontbreekt hier ieder gerief.

Wanneer we ons nu weer naar de hoofdroute laten omlaagrollen, dan komen we terecht in een langgerekt dal welks bodem bijna doorlopend begroeid is met suikerriet, zodat het geen verwondering wekt om hier en daar een kleine trapiche de papelón te zien, een ouderwetse suikerpers die het product aflevert in bruine koeken, voor volksconsumptie. De dalwanden worden steeds hoger en steiler. Op een kleine verhoging naast de weg, met uitzicht op deze vrij saaie bergmuren, ligt het niet onaardige hotelletje Guadelupe, heel welkom als étappe. Er hoort een schamel gehuchtje bij, dat La Puerta heet. Wij zijn nu al tot 1800 m gestegen, en de gehele sfeer doet dan ook alpien aan.

Hier begint echter pas de grote klim, want de eigenlijke bergreuzen liggen nog verderop. Een wonderlijke overgang is het om, komende uit een omlijsting van suikerriet en bananen en tropenwoud vol luidruchtig tremolerende krekels, na enige stoere bochten opeens niets dan kale Andestoppen rondom zich te zien, reeds boven de boomgrens uit, en zwijgend in de statige eenzaamheid van het hooggebergte.

Een zigzaggend zijweggetje leidt langs dorre bergflanken met veel cactus naar het ook zelf scheefliggende, maar overigens platte vlak waarop tussen grootse bergmuren het stadje La Mesa de Esnujaque ligt. Geen naam had beter gekozen kunnen worden, want onder de vele mesetas die hier als gevolg van het slopende spel der natuurkrachten telkenmale de dalwand halverwege onderbreken, is dit wel het meest de aandacht trekkende specimen. De hellende straatjes met witgekalkte huisjes zien er keurig uit; er zijn een paar bescheiden hotelletjes, waar het met enige goede wil van weerskanten wel een dag of wat uit te houden is.

Van hier af begint de grote klim tegen de Aguila-pas op, waar wij overheen moeten om Mérida te bereiken. De Carretera Andina is hier nog niet stofvrij gemaakt, doch is overigens vrij goed te berijden, mits men voor tegenliggers of inhalers zijn raampjes even dichtdoet.

De bergen zijn nu merendeels kaal. Enkel op de lagere hellingen groeit nog wat struikgewas en laag geboomte, terwijl in de diepte der valleien een spichtige boomsoort die wel wat op de wilg lijkt, het nog lange tijd volhoudt. Van groene bergweiden, zoals die elders het rotslandschap zozeer verfrissen, is hier echter geen sprake.

Waar zich halverwege in het dal een meseta van erosiepuin gevormd heeft, groeit bovenop gewoonlijk een beetje suikerriet of groente, maar men vraagt zich verbaasd af hoe de boer daar ooit bovenop komt. Ook zien we overal opuntia-cactus en agave en de ronde meloencactus met zijn parmantige rode pomponnetje. Toch is dit Andeslandschap lang niet zo troosteloos dor als bijvoorbeeld in de kustketen van Perú of in de bovenlanden van Bolivia of langs het Andesspoortje van Argentinië naar Chili: de Venezolaanse cordillera houdt altijd nog een belofte voor straks in.

Bij Timotes waren we al over de 2000 meter gestegen, en nu gaat de carretera zich in eindeloze slingers omhoogwurmen tegen de ruim 4000 meter hoge Páramo del Aguila. Dit woord páramo, waarmee in Ecuador in het algemeen het kale en gure hooggebergte wordt aangeduid, heeft in het Venezolaanse spraakgebruik de iets beperktere betekenis gekregen van pashoogte. Hier groeien nog slechts enkele kruiden en vetplanten van de aloëfamilie, waaronder de fraylejones zeer fraaie bloemtrossen vertonen, die het zelfs onder een sneeuwdek weten uit te houden. Sommige bloemen hebben hier niet eens een steel.

Boven op de pas, waar zich een metalen adelaar als monument verheft, staat ook een heel aardig hotelletje, dat in alles herinnert aan menige Zwitserse „col", alleen zijn we hier wat hoger. Hier lunchen we, en heel smakelijk; maar menigeen heeft geen trek, doch voelt zich gegrepen door die malaise die wordt aangeduid als soroche of puna of mal de páramo of bergziekte, met verschijnselen als van zeeziekte. Wanneer het heel erg wordt, komen daar ook neus-, ja zelfs oorbloedingen bij. Bovendien blijken vele Venezolanen als geboren tropenkinderen de koude van deze berghoogte niet goed te verdragen.

Op de toppen ter linkerzijde ligt in alle jaargetijden sneeuw. Daar rijst het gebergte tot 5000 meter.

Onder het afdalen doen eveneens deze Zuidelijke hellingen zich aanvankelijk als vrijwel geheel kaal aan het oog voor, maar hier blijkt tenminste tussen de rots ook enige aarde aanwezig te zijn, en naarmate we lager komen verschijnen er muurtjes van losse stenen, die regelmatige vakjes omsluiten waarin tarwe en aardappelen groeien. Deze tarwe staat echter zeer ijl gezaaid, en soms zijn de hellingen erg steil, zodat de erosie hier vrij spel heeft. Geen terrasjes zijn er aangelegd om het teelvlak te vergroten en te veredelen, zoals in het Perú uit de Inca-tijd gedaan werd en zoals nog steeds op Madeira en aan Rijn en Moezel geschiedt. Integendeel schijnt niets hier de sterke verwering op te vangen. Ook oude gletscherbeddingen liggen er vol puin van eeuwenoude erosie.

Naarmate wij lager komen, herleeft ook gaandeweg de tropische plantengroei. Weldra hangen weer overal grijze sluiers van mos omlaag, en roodbloeiende parasieten weten zelfs op de draden van de electrische leiding hun voedsel te vinden. Nog dieper in het dal begint de koffie weer, soms door bananen omgeven.

Op ruim 1600 meter rijden we Mérida binnen, op een meseta aan de voet van een complex hoge Andestoppen, waarvan de Pico Bolívar met even meer dan 5000 meter de bekroning vormt. Daar staat een groot bronzen borstbeeld van El Libertador bovenop, en de beklimming geldt als een zeer sportieve verrichting, want de wanden zijn steil en de hellingen vaak met sneeuw bedekt. Ook spelonken van ijs hebben zich in die barre woestenij gevormd.

Het stadje, hoofdplaats van de staat Mérida, ligt met een zekere ouderwetse, nog bijna koloniale deftigheid gegroepeerd rondom een plaza van grote bekoring, waar de verweerde grijsheid van de baroktorens der kathedraal afwisselt met het imposante uitzicht op het

zwarte met sneeuw bekroonde bergmassief, alles temidden van rijzigs coniferen en enkele palmen. Ook is hier de Universidad de los Andee gevestigd, een stemmig complex met fraaie patios.

De ligging op de grens van twee klimaatzones komt in deze Andesstad o.a. tot uiting door de veelsoortigheid van het fruit en de groente: temidden van rode ananassen en reusachtige zuurzakken liggen ook peen en kleine ronde kooltjes uitgestald.

Aan het moderne comfort ontbreekt hier nog wel een en ander, en ook de muskieten hebben hier weer durf. Onder de bevolking vele types met Indiaanse trekken, maar inlands leven is hier niet meer aanwezig; veeleer ziet dit vanouds zo stemmige stadje zich allengs bedreigd door een nieuwe sfeer van banaalheid: van golfijzer en van beton; des ochtends om zes uur begint het gegalm van de radio er al.

Voorbij Mérida zakken we steeds dieper de vallei in, tot waar weer overal de zalmrode bucare en andere felbloeiende bomen het landschap opluisteren, dat hier soms ontroerend schoon is. Steeds vertoont de dalbodem een sappig groen, maar het gebergte ter weerskanten blijft kaal en bruin.

Op sommige plekken is de erosie zó sterk geweest dat zich in de lengte van de vallei langgerekte ruggen van rotspuin en droge aarde hebben gevormd. Wie weet hoe lang geleden al... Soms ligt ook hier boven op een meseta van bergresten een plat vlak met groene beplanting, al naar gelang er water is, want het riviertje Chana — dat naar het Meer van Maracaibo stroomt — bevochtigt hier alleen de bodem van het dal. Waar dit water niet doordringt, voeren tuna en cardón het hoogste woord, deze laatste wel in hele wouden bijeen. Ook zij hebben echter te lijden onder parasieten die zich kennelijk gaarne op die prikkels nestelen om zich vervolgens omlaag te laten bungelen als grijze pruiken van vrouwenhaar; en zo ziet men hoe zelfs de stekeligste wezens op hun beurt soms weerloos kunnen zijn.

Tussen bergwanden die nu eens fel rood, dan weer blauwgroen getint zijn moeten we dan weer omhoog naar de volgende en laatste páramo, La Negra genaamd, die zich tot ruim 3000 meter verheft, dus altijd nog wat hoger dan een gemiddelde Alpenpas. Aan beide kanten kruipen hier de serpentines tegen de schier ongenaakbare bergwanden omhoog, op een wijze die zelfs de Furka kinderspel doet lijken. Niettemin doet de Páramo de la Negra saai aan, wegens het ontbreken van alle menselijke leven — afgezien dan van het drukke verkeer van bussen en auto's, particulier of por puesto — en op de pashoogte is zelfs geen schuilhuisje of winkeltje aanwezig, laat staan een berghotel zoals zoëven nog op de Aguila.

Het is verbazingwekkend op welk een steile hellingen er in deze Andeswereld nog geplant en geweid wordt. Blijkbaar ontbreekt het in deze opwekkende berglucht niet aan werklust; veeleer misschien aan overleg, want met een klein steuntje van wat op elkaar gestapelde stenen zouden er onder geringere inspanning veel betere resultaten te verkrijgen zijn. Dit betrekkelijke gemis van methode komt ook tot

uiting wanneer men in de kleine Andesstadjes in een der heel simpele hotelletjes een hapje wil gaan eten. Al wat er in huis is en wat de keuken die dag kan opleveren, wordt in gulle overvloed op tafel gezet, de meest vreemdsoortige gerechten naast en door elkaar heen, veel te veel om op te eten, hoewel alles in de regel heel smakelijk is. Hoe vallen zulke opwellingen van overdaad te rijmen met de zichtbare armoede van deze weerbarstige bergoorden...

In San Cristóbal, dat oorspronkelijk gesticht is als grensfort tegen de woeste Indianen uit de Llanos, en dus om de doortocht van Caracas naar Bogotá open te houden, herkennen we pas de werkelijke koningin der Andes. Dit is een zeer ruim uiteengebouwde stad, met verscheidene pleinen die best elk afzonderlijk als middelpunt van een flinke provincieplaats hadden kunnen dienen. Een opmerkelijk groot aantal torens en koepels, over deze hele agglomeratie verspreid, geeft een indruk van een belangrijk centrum.

Het aantal inwoners moet omtrent 70.000 inwoners bedragen, doch in zulke tamelijk snel groeiende steden lopen de schattingen wel eens ver uiteen, al naar ieders temperament.

De stad dient als markt- en distributiecentrum voor een zeer wijde omtrek, enerzijds tot in de Llanos, anderzijds tot aan het Meer van Maracaibo en tot in het aangrenzende Colombia toe. Wie hier, in een der uiterste extremiteiten des lands, een verwaarloosde of half ingeslapen achterafhoek zou verwachten, moet zich de ogen maar eens uitwrijven, want de straten en hoofdwegen rondom zijn er geasfalteerd, en alom heerst bedrijvigheid.

In de naaste omgeving veel tuinbouw en kleine landbouw, en in het stadsgebied een opkomende industrie, merendeels bedrijven van gemiddelde grootte.

Grote cultures bezit deze streek niet. Er groeit overal in de buurt nog vrij wat koffie, en ook uit Colombia komt die wel via deze en andere Venezolaanse invalspoorten binnen.

De spoorweg — een heel bescheiden smalspoorlijntje — die bestemd was om deze afscheep te verrichten, strekt zijn rails niet tot hier omhoog, doch blijft voordeligheidshalve in het laagland, waar op 60 km afstand Estación Táchira het beginpunt vormt. Vandaar wordt gereden tot de rivierhaventjes San Carlos aan de Escalante, en Encontrados aan de Catatumbo, beide in de staat Zulia, zodat voorlopig hun naaste zeehaven Maracaibo is. De naderende voltooiing van de Carretera Panamericana zal evenwel de streek rondom San Cristóbal in gemakkelijke aanraking brengen met een nieuw te stichten Andijnse zeehaven te Palmarito, aan het Zuidelijke uiteinde van het Meer van Maracaibo, zodat hier mettertijd een algehele heroriëntering in het vervoerswezen tegemoetgezien mag worden.

Het vliegveld van deze streek ligt niet, zoals men zou verwachten, in de onmiddellijke omgeving van San Cristóbal zelf; want afgezien van enkele vrij beperkte lapjes effen terrein boven op een aangrenzende meseta — alwaar inmiddels trouwens een modern villapark is aangelegd — staat er haast geen vlakke ruimte ter beschikking, en de plannen om

alsnog een dichterbij gelegen luchthaven te stichten, zien nog steeds tegen de zeer hoge kosten van aanleg op.

Men gaat dus eerst per auto een goede 40 km omlaag naar het grensstadje San Antonio, dat reeds geheel in de vlakte ligt, en van daaruit kan men heel Venezuela door de lucht bereiken, van Maracaibo tot aan de hoofdstad rechtstreeks, en met overstappen te Maiquetía ook tot in de verste uithoeken van de Oriente, alles op één dag. Eveneens met Colombia is luchtverkeer mogelijk; want hoewel het juist aan de overzijde der grens gelegen Cúcuta ook zelf een luchthaven bezit, komt het wel voor dat uit overwegingen van atmosferische aard tijdelijk San Antonio geprefereerd wordt. Maar bovendien is het grenstraject tussen deze beide buursteden zeer gemakkelijk: buiten San Antonio rijdt men door iets dat op het eerste gezicht een erepoort lijkt, doch in werkelijkheid een douanekantoor blijkt te zijn; noch daar, noch aan de Colombiaanse zijde toont men zich nieuwsgierig naar paspoorten of visa, en vervolgens is het nog geen dertig kilometer naar Cúcuta, een stad waarvan gezegd wordt dat zij inniger meeleeft met de staatkunde van Venezuela dan met de gebeurtenissen in het eigen land. Hoe dit ook moge zijn, het blijft altijd een aardig tochtje om even naar beneden te rijden, en later weer naar boven, want Cúcuta is een heel levendig plaatsje, met nogal wat doorvoer van koffie en tabak naar de zeehaven van Maracaibo.

Koffie groeit nog vrij veel op de berghellingen bezuiden San Cristóbal, waar het tamelijk ruimgebouwde stadje Rubio het middelpunt is van teelt en verzending. Mijn aanvankelijke veronderstelling dat dit plaatsje zijn naam misschien had afgeleid van rubiacea, de wetenschappelijke naam van de koffiefamilie, moest echter wijken voor de mededeling dat als peetoom een Spanjaard uit de koloniale tijd gefungeerd heeft, wiens haren dan kennelijk rossig of althans hoogblond zijn geweest; want rubia heet een blondine, echt of niet, en rubios noemt men de kunstmatig geblondeerde sigaretten; zulks in tegenstelling tot de oorspronkelijke met echte zwarte tabak gevulde sigaretten van eigen bodem, die tegenwoordig echter zo goed als geheel verdreven zijn door het chemische fabrieksproduct, het nationale zowel als het Amerikaanse.

De koffie groeit in dit district aan spichtige struiken onder schaduw. Alleen de hacienda Montebello brengt een type voort dat een afzonderlijke reputatie geniet, maar de andere producten, meest van kleine eigenaars, leveren slechts middelmatige soorten.

Ook wordt hier aan veehouderij gedaan, maar uit de tweede hand. Men koopt namelijk uit de Llanos vee dat aldaar als gevolg van de vlucht voor overstromingen, of ook wel wegens langdurige droogte, vermagerd is, en deze beestjes laat men op de ook al niet erg overvloedige grasvelden van Táchira zo goed als het gaat vetweiden (cebar). Die zich met deze tak van bedrijf bezig houden, heten cebadores. Bovendien wordt er wel vee van geringe soort uit Colombia binnengesmokkeld, dat vervolgens, na een beetje bijgekomen te zijn, aan de Venezolaanse slachthuizen wordt geleverd.

In deze omgeving vinden wij prachtige valleien, nog vrij dicht bebost. Aan kalkbranden wordt hier eveneens gedaan, doch alles op beperkte schaal en erg primitief.

Een aardig voorbeeld van zulk een hoogst simpele exploitatie der toevallig aanwezige natuurvoorraden is te aanschouwen op een plek die Alquitrana heet (zeg: de teerput) waar reeds sinds 1878 de aardolie, die hier in tamelijk dikke consistentie uit de bodem gehaald wordt, de lampen der omgeving van petroleum heeft voorzien.

Ook is hier in de buurt een natuurlijke asfaltafgraving te zien, El Copé genaamd, die door de Staat Táchira zowel als door de Federale Overheid gebruikt wordt om daar de grondstof vandaan te halen voor het asfalteren der wegen.

Hoewel deze voorraad van met grint vermengd asfalt een ideale combinatie voor wegenbouw zomaar ter beschikking stelt, zulks terwijl er doorlopend gratis nieuwe aanwas uit de bodem naar boven wordt geperst, is dit product wegens de hoge vervoerskosten toch maar binnen een betrekkelijk kleine radius economisch te gebruiken. De rest is voorlopig niet te plaatsen, en Shell, binnen wier concessies dit wondergebied ligt, pleegt voor haar rechten dan ook maar niet met kracht op te komen. Naast deze asfaltgroeve zien we een gehucht van palmblaren hutjes. Deze dakbedekking wordt geoogst op de omringende berghellingen, die we ijl begroeid zien met de palmsoort welke deze blaren levert; de onderste worden telkens weggehaald naarmate er behoefte is aan daken voor de huizen, en zo rijzen deze palmstammen steeds ranker omhoog.

Op het ogenblik is Shell aan het boren op terreinen die reeds achter de bergen liggen, in de Llanos van de staat Apure. Deze dringt hier met een smalle strook tot bezuiden Táchira door, tussen de Arauca (een zijrivier van de Orinoco) die hier de grens vormt met het Colombiaanse departement van diezelfde naam, en de Rio Uribante, die uit de staat Táchira afkomstig is, en de grens vormt met de staat Barinas, tot hij zich verderop verenigt met de veel grotere Apure, eveneens een zijrivier van de Orinoco.

Hier bevinden wij ons dus wel volop in de Llanos, die wijde, van rivieren doorsneden vlakten, soms met stugge grassen bedekt, soms met tropische wouden of met lichter struikgewas, maar altijd vatbaar om in korte tijd overstroomd te raken. Trouwens, gedurende een deel van het jaar komen zij in ieder geval blank te staan.

Wanneer wij langs de achterkant uit de Andes afdalen en op een brug deze Uribante overschreden hebben, zien wij eerst nog wat puinvelden de overgang vormen van de bergen naar het laagland, doch daarna beginnen de vlakke velden, eindeloos en leeg.

Hier moeten wij voorlopig de civilisatie vaarwel zeggen. We passeren de laatste benzinepomp, de laatste politiesoldaat, de laatste brug. Hier begint de streek waar de veehoeders te voet gaan: ze lopen snel achter het vee aan, en alleen hun patroon zit te paard.

Shell's eerste exploratieboringen vinden plaats in een moeilijk toegankelijk gebied. Het personenvervoer geschiedt met een vliegtuig tot San Cristóbal, van waar men vervolgens langs gebrekkige wegen de locatie kan bereiken. Het materiaalvervoer vergt grote inspanning langs de bergwegen der Andes en door de drassige omgeving van het te exploreren gebied. Nadat het menselijk vernuft en de technische uitrusting

in dienst van een oliemaatschappij een eerste boring hadden mogelijk gemaakt, is het gebied thans voor verdere ontwikkeling geopend. Dit geologisch gesproken moeilijke gebied is niet met één boring te waarderen op zijn oliekansen en het is dus wel waarschijnlijk dat Shell hier nog geruime tijd werkzaam zal blijven, ook al zou in de eerste boringen geen aardolie worden aangetroffen. De mogelijkheid bestaat dus nog altijd dat hier, onder uitgave van enorme bedragen, een zwaar pionierswerk verricht wordt dat ten slotte voor de explorerende maatschappij geen resultaten zal opleveren. In dit gebied is „oil" nog altijd „a gamble".

Reeds hebben wij in een vorig hoofdstuk een bescheiden eindje gevolgd van de goede verharde weg die van Valencia uit langs de triomfboog op het slagveld van Carabobo naar de Staat Cojedes loopt. Deze willen wij nu eens een stuk verderop volgen.

In deze tamelijk stille staat Cojedes is nogal veel vlak land te zien, dat grotendeels begroeid is met ijl bos, maandenlang half verdord, en dan grijsgeel van tint. In die droge jaargetijden wordt het groen in het palet voornamelijk geleverd door de mango-bomen, die er altijd fris en statig bij staan.

Aan de Noordkant zien we bronskleurige en blauwe bergen verrijzen, maar tamelijk ver, want deze Llanos-weg houdt zich op een eerbiedige afstand van de Andesketen, en durft zelfs nauwelijks in de buurt van de voorheuvels te komen.

De hoofdstad San Carlos, bijgenaamd „de Austria" — dus kennelijk dezelfde als waar in Weenen de om haar nobele barokvormen vermaarde Karlskirche naar heet — is een niet erg imposant plaatsje, met een oud stukje kerk en enige ruines van gebouwen uit de koloniale tijd.

Ook verderop is het landschap gedurende het merendeel des jaars dor, en slechts enkele maanden lang groen; als deze weg niet geasfalteerd was, zou hij de ene tijd ongenietbaar zijn van het stof, de andere van de modder. Er staan lemen huisjes langs, waar geiten en ezeltjes en vlugge zwarte varkentjes en kippen de woonruimte met de mensen delen. Zwarte gieren met rode koppen huppelen half-vliegend over de weg, op zoek naar afval of dode beesten. De aarde in de velden aan weerskanten ziet er rossig en schraal uit. Op verscheidene plekken spreken verkoolde struiken van bosbrandjes. Alleen daar waar een beekje ritselt, groeien hoge bamboepluimen over het water heen, en daar groeit dan ook wat bos, maar doorgaans druipend van de parasieten.

Aldus in Zuidwestelijke richting doorrijdend, steeds met de Andesrug op een afstand, maar nog juist binnen zicht, rijden we de staat Portuguesa in. Aan onze linkerhand spreidt zich de grote vlakte uit, de Llanos van het drogere type, aan de bovenloop van de talloze riviertjes die, van de Andes afdalend, zich een weg zoeken naar die grootste aller Venezolaanse stromen: de verre Orinoco. Door middel van enige dammen, die deze waterlopen zo goed als het gaat opstuwen, hoopt men voldoende vocht bijeen te kunnen zamelen om het land in de droge tijd tenminste niet geheel te laten verdorsten.

Er groeit wat mais en tarwe, maar alles op de grondslag van „dry

farming", dat wil zeggen dat men ondiep ploegt, teneinde de bodem niet te veel te doen uitdrogen.

Af en toe komen we een „vacada" tegen, een transport van vee op de eigen hoef, merendeels afstammelingen van het uit India geïmporteerde zebú-ras, breed van hoorns, grof van gebeente en met een in losse plooien neerhangend borstvel, terwijl de schoften veelal een bult dragen. Dit type is beter dan menige andere soort bestand tegen droogte, grof voedsel en de vele parasieten (vooral teken) die in de tropen het vee teisteren. De melkgift is klein, maar van hoog vetgehalte. Evenwel lijken de beestjes die we hier weifelend voor onze auto opzij zien schuifelen, klein van stuk en onaanzienlijk van voorkomen. Ook een muisvale soort is er onder, soms niet veel groter dan een ezel. Slechts op enkele plekken zien we een omheind stuk grasland met beter groenvoer, en daar weidt dan ook zwartbont vee van Hollandse of Friese afstamming in. Het wilde gras is hier soms zó hoog dat een hele kudde er wel eens tot rughoogte in verdwijnt, evenals in het Zuidafrikaanse wildpark de leeuwen.

In deze omgeving kan men echter evengoed een Italiaanse ijscoman tegenkomen, die op zijn bakfiets de grote weg volgt, luid rinkelend daar waar hij in het struikgewas huisjes vermoedt.

De eerste stad die wij in deze staat Portuguesa bereiken, heet Acarigua. Het is een vrij primitief plaatsje, waarin alleen de Plaza Bolívar enige tekening brengt, met een kerk in de traditionele barokvormen, wier klok door een jongetje op blote voeten geluid wordt doordat hij er met een Engelse sleutel op slaat. Door een raampje in de bovenverdieping gaapt de hoorn van een luidspreker, die op de uren die aan heilige verrichtingen gewijd zijn, de dienst over het hele stadje uitgiet, zodat ook degenen die geen geregelde kerkgangers zijn, tenminste hun stichting kunnen deelachtig worden. En bovenop staat een wrede Sint Joris, die met zichtbaar welbehagen een weerloze draak aan het mishandelen is.

Sommige straten zijn verboden voor camiones (vrachtauto's), gandolas (aanhangwagens en opleggers) en rolers (walsen en tractoren op rupsbanden); dit zware verkeer moet buitenom.

De nabijheid van uitgestrekte bossen in de Llanos is verantwoordelijk voor de vele aserraderos (houtzagerijen) die we hier ontmoeten. Onderweg tal van vrachtauto's met planken, merendeels bestemd voor Caracas.

Overal in deze kleine plaatsjes van het platteland kan men in een Pizzeria Napolitana een vrij behoorlijk maal opgedist krijgen, waarvan una bisteca met zoveel espaguetis (spaghetti) en tallerines (taglerini) als ge begeert de hoofdschotels vormen. Zelfs ossobucco heb ik bij zulk een vlijtige Italiaan wel gesavoureerd.

Van Acarigua leidt een dwarsweg door de voorheuvels van de Andes naar Barquisimeto, een stoffig maar behoorlijk berijdbaar en heel aardig traject.

Een eindje voorbij Acarigua gaat linksaf een stoffige zijweg de Llanos in naar de Rijkslandbouwkolonie Turén, die zich een paar kilometer verderop ontplooid heeft achter een reeds vroeger hier gelegen dorpje Villa Bruzual, dat echter tegenwoordig ook maar gemakshalve als Turén wordt aangeduid.

Sinds 1950 worden hier van regeringswege op grote schaal de bossen gerooid en de daardoor vrijkomende terreinen machinaal bewerkt door scharen kolonisten, deels inheemsen, deels echter immigranten uit Europa, waaronder vele „displaced persons" uit het zwaarbezochte Oosten van dat werelddeel. Wel dertig nationaliteiten en talen vindt men hier door elkaar. Er wordt mais en rijst verbouwd, maar ook het ajonjolí-zaad voor oliewinning. Eveneens met katoenteelt worden proeven genomen, en op de particuliere terreinen buiten de officiële kolonie groeit tabak.

Uit de geleidelijk achteruitwijkende wouden haalt men veel timmerhout, meestal in dikke stammen. Deze bossen wemelen nog van allerlei gedierte waaronder de toekan met zijn grote rode snavel, maar ook jaguars en herten. Men geeft de kolonisten gratis hout, maar nog ongezaagd. Daar waar het beste hout verdwenen is, blijft van het bos nog maar wat waardeloze rommel over, en daarin weerklinkt een hels concert als van wel duizend electrische belletjes tegelijk: de krekels.

Het is een oord van stof, hitte en eenzaamheid, geheel vlak en met een bodem van vruchtbare maar droge klei, die met tractoren heel losjes bewerkt wordt. Een omheining omgeeft de landerijen, en de toegang, resp. uitgang wordt door soldaten bewaakt. Eens per week is er een rechtstreekse vliegverbinding met de rest van het land, en voor het overige is men aangewezen op primitieve autobusjes naar de hoofdweg, waar grotere busdiensten rijden.

Wanneer we deze Carretera de los Llanos verder volgen, in Zuidwestelijke richting, steken we de Rio Portuguesa over, en komen dan in Guanare, de hoofdstad van de staat Portuguesa, een plaatsje dat in weinig opzichten verschilt van alle andere tot dusver bezochte. Een dwarsweg loopt hier de Andes in om toegang te geven tot het bergstadje Boconó en verderop tot Trujillo.

Nog een eind verder begint de staat Barinas, welks hoofdstad van diezelfde naam eveneens in de vlakte ligt, met de Andes op korte afstand daarvandaan. Van de aloude tabaksteelt, die hier in vorige eeuwen een pijptabak voortbracht waarvan Curaçao de opkoper en Nederland de voornaamste consument was, is niets meer overgebleven. Wij noemden het toen várinas, en menige Delftsblauwe pot vermeldt die naam; ook werd er wel gesproken van „knaster", naar de canastro of canasta of matten baaltje waarin deze tabak verpakt placht te worden.

In de buurt is een klein olieveld ontdekt, doch de exploitatie heeft nog geen omvang van betekenis aangenomen.

De riviertjes stromen uit deze streek naar de Apure, aan welks oevers Nutrias de eerste plaats van enige betekenis is, totdat in San Fernando de Apure, waar de rivier reeds flink breed geworden is, de hoofdstad van die Llanos-staat bij uitnemendheid bereikt wordt. Deze plaats kan over de weg niet of slechts met grote moeite contact maken met de buitenwereld, doch er is een dagelijkse vliegdienst naar Caracas.

Van Barinas zal de Carretera de los Llanos op een keer worden doorgetrokken, steeds langs de voet van de Andes, tot waar aansluiting be-

oogd wordt op het plaatselijke wegennet rondom San Cristóbal. Op het ogenblik is men aangewezen op een ook nog niet geheel voltooide weg die zich een eindje bezuiden de Aguila-pas aansluit bij de Carretera Andina naar Mérida. Al deze wegen kunnen echter alleen onder gunstige omstandigheden en onder voorbehoud van tussentijdse stremmingen bereden worden.

11 ORIENTE EN ORINOCO

Onder de term „Oriente" wordt in Venezuela verstaan het gedeelte des lands dat beoosten de centrale staten gelegen is, echter pas te beginnen bij de staat Anzoátegui; want wat er nog binnen de staat Miranda (voorheen de provincie Caracas) ligt, pleegt te worden aangeduid als „Barlovento", en dat gedeelte hebben wij dan ook reeds in het kader van de hoofdstad besproken. Trouwens, naar en van deze Barlovento kan men niet eens de Oriente bereiken, want wegen lopen niet door die streek van moerassen en lagunes heen, en ook lucht- noch scheepvaart hebben van Barlovento tot dusverre notitie genomen; ook in vroegere eeuwen zijn de onderlinge relaties tussen deze beide streken nooit van veel betekenis geweest.

In de geschiedenis, staatkunde en economische bouw van Venezuela heeft de Oriente altijd een bijzondere plaats ingenomen. Hier, in Cumaná en Barcelona, is hevig voor de vrijheid gevochten. Het eiland Margarita en de destijds moeilijk bereikbare binnenlandse stad Maturín zijn herhaaldelijk brandpunten geweest van opstand tegen het Spaanse gezag. En Ciudad Bolívar (toen nog Angostura geheten) heeft als uitgangspunt gediend voor de beslissende veldtocht van de Bevrijder.

Tijdens de republiek, toen de onderlinge verbindingen nog hoogst gebrekkig waren, en een Hollandse vrachtboot daar ter kuste als het meest luxueuze en snelle vervoermiddel gold, is niet zelden deze afgelegen Oriente het toneel geweest van pogingen tot omverwerping van het centrale gezag; de nabijheid van kusten en eilanden onder verschillende andere vlag gaf aan een opstandige generaal gunstige kansen om onverhoeds met een revolutionnaire strijdmacht en wapenen in een der Orientehavens te verschijnen en van daaruit verder te opereren; of wel, wanneer de revolutie eens niet slaagde, weer naar neutraal grondgebied te ontwijken alvorens de federale troepen hem te pakken kregen. Vandaar dan ook dat het centrale bewind te Caracas steeds een scherp toezicht placht te houden op al wat er in de Oriente gebeurde en op ieder die daar verblijf hield.

Tot deze Oriente rekent men de staten Anzoátegui, Sucre en Monagas, benevens de streek die zelf ook wel eens afzonderlijk als Guayana wordt aangeduid, nl. de staat Bolívar en het territorium Delta Amacuro.

Economisch gesproken is deze Oriente vóór de komst van de aardolie-industrie even behoeftig geweest als de meeste andere streken van Venezuela. Behalve een beetje cacao en koffie en af en toe wat parelen van de eilanden waren er feitelijk geen uitvoerartikelen van betekenis. Een op geringe behoeften ingestelde bevolking hield zich zo goed als het

ging in het leven met wat visvangst en een heel klein beetje teelt van voedingsmiddelen voor eigen gebruik. Sommige der stadjes deden nog wel van een zekere waardigheid blijken, maar de straten verkeerden gewoonlijk in slechte toestand, en buiten de bebouwing hielden de wegen maar al te vaak geheel op.

Ook tegenwoordig nog vertonen deze oudere centra veelal een soortgelijke primitiefheid als vanouds; alleen hebben zij inmiddels allemaal een vliegveld gekregen, en onderlinge wegverbindingen met druk verkeer van bussen en „por puesto" auto's. Voorts zal de ene met trots een nieuwe markthal laten zien, de andere een electrische centrale, een derde een fabriek van dit of dat. En wanneer thans de Nederlandse vrachtboten hier verschijnen — want die hebben zich hier gaandeweg zo goed als exclusief in dit vervoer genesteld — dan brengen zij veel omvangrijker ladingen dan voorheen aan: veel automobielen, machinerieën, meel, snoepgoed en tal van andere nuttige of overbodige importgoederen uit 's werelds brandpunten van techniek, voor een deel uit Europa, doch merendeels uit U.S.A. Reeds hieruit blijkt dat de oorspronkelijke armoede van de Oriente heeft plaats gemaakt voor een vrij algemene welstand, die thans indirect en in toenemend tempo over de voorheen zo onbemiddelde en behoefteloze bevolking wordt uitgedruppeld. Indirect, want het is niet in de traditionele steden zelf dat deze nieuwe bedrijvigheid zich ontplooid heeft, doch in voorheen zo goed als ledige streken ergens in het achterland; soms tamelijk ver weg, maar dit doet er niet toe wanneer er maar een „carretera negra" wordt aangelegd, een asfaltweg, die opeens alle afstanden doet ineenschrompelen.

De werkzaamheid der aardoliebedrijven kan ook hier onderscheiden worden in de winning, die merendeels in het binnenland geschiedt, en de verwerking, resp. afscheep, waarvoor in de eerste plaats gelet is op de aanwezigheid van diep vaarwater. Onder de exploiterende ondernemingen bevindt zich ditmaal niet Shell; op de eerste plaats staat hier Creole, gevolgd door Mene Grande (soms in samenwerking), alsmede Socony, Vacuum, Texas, Sinclair en enkele kleinere.

Aldus vinden wij midden in de staat Anzoátegui, ongeveer halverwege tussen de hoofdplaats Barcelona en de Orinoco, een aantal groeperingen van olievelden waarvan de Noordelijkste bekend staat als de Anaco area, naar het stadje van die naam, terwijl de Zuidelijkste, rondom de stad El Tigre en het Campo San Tomé, wordt aangeduid als Greater Oficina area, naar de eerste put, Ofinica No 1, die hier in 1937 door Mene Grande geslagen is.

Ook verder westelijk is olie aageboord, niet ver van de grote verbindingsweg van El Tigre naar Caracas, in de buurt van Valle de la Pascua (Staat Guárico), alwaar zich tevens de grote centra van aardgaslevering bevinden.

Van veel groter betekenis zijn evenwel de vindplaatsen verder Oostwaarts, in de Staat Monagas, nl. een uitgestrekte groep bij Jusepín en een iets kleinere, doch eveneens belangrijke, bij Quiriquire, beide niet ver van de staatshoofdplaats Maturín.

Tenslotte wordt ook nog in enkele geheel op zichzelf staande velden aardolie gewonnen, nl. door Creole in Temblador (bij Mata Negra), door

Kerngebied van de Oriente.

Texas bij Cucupita, en wederom door Creole in Pedernales, alle drie in of nabij het deltagebied van de Orinoco gelegen. Verwacht wordt dat er in die omtrek nog wel wat meer voor den dag zal komen.

Alle door de binnenlandse vindplaatsen geproduceerde aardolie wordt in pijpleidingen naar de kust vervoerd, alwaar zij deels rechtstreeks geraffineerd wordt tot eindproduct, deels als crude doorverscheept naar Aruba of naar U.S.A.

Voor de centrale velden (Anaco en El Tigre) wordt een en ander beheerd door Mene Grande, ook voorzover het aandeel van Creole betreft; daarentegen is de buisleiding van Jusepín en Quiriquire in beheer bij Creole, mede namens Mene Grande, een vorm van samenwerking die daar te lande volstrekt niet zeldzaam is.

Aan het eindpunt van de centrale pipeline vinden we nabij Barcelona de nieuwe petroleumstad Puerto La Cruz liggen, een agglomeratie van raffinaderijen en afscheephavens voor ruwe en verwerkte aardolie.

De Oostelijke groep brengt het ruwe product naar Caripito, alwaar het deels door Creole geraffineerd, deels over de Rio de San Juan in tankers afgescheept wordt.

Het Temblador-veld maakt gebruik van een korte buisleiding naar Boca de Uracoa, van waaruit vervoer te water mogelijk is via de Caño Manamo, de westelijkste arm van de Orinoco-delta, naar Caripito of elders heen. De olie van Tucupita, aan de Macareo-arm van de delta, wordt door Texas ter plaatse geraffineerd en als eindproduct verscheept.

Na aldus in grove trekken orde te hebben gesteld op onze begrippen inzake de verspreiding der aardoliebedrijven over het gebied van Oriente, kunnen wij thans onze rondegang door die merkwaardige streek beginnen,

Als uitgangspunt kan ons het beste dienen de meest westelijk gelegen stad van dit gebied, het stille Barcelona, hoofdplaats van de staat Anzoátegui, die naar een der generaals uit de vrijheidsoorlog is genoemd. Dit is de eerste tussenhalte van alle binnenlandse vliegdiensten die uit Maiquetía naar het Oosten opstijgen, en ook buitenlandse lijnen zouden hier gaarne toegang krijgen. Want veel meer nog dan om Barcelona zelf is het te doen om de grote petroleum- en havenstad Puerto La Cruz, die op korte afstand van de oude hoofdplaats in razend tempo uit de grond gestampt is.

Hoe leerzaam blijkt het bij zulke gelegenheden om weer eens terug te komen in een streek die men lang geleden voor het laatst gezien heeft. Zo is te Barcelona zelf in de laatste twintig jaar niet veel veranderd; hoogstens zijn er wat luidsprekers en koelkasten bijgekomen, maar behalve de met aandoenlijke piëteit als nationaal monument bewaarde resten van een in de vrijheidsoorlog bezweken citadel valt er in die hoofdplaats zelf weinig van belang te aanschouwen. Het stadje ligt in een zanderige vlakte, kennelijk de bodem van voormalige lagunes, die allengs verland zijn, een proces dat ook verderop langs de kust nog steeds voortgaat: eerst werpt de zee buiten een segment strand een lange tong van zand op, die de uitstroming der riviertjes tegenhoudt, en tenslotte groeit het aldus afgesloten water vol met moerasvegetatie. Hier, rondom Bar-

celona, is deze tijdens het geleidelijke opdrogen reeds verdrongen door woestijnstruiken en candelabercactus.

Van Barcelona uit loopt de „carretera negra", die hoofdader van al het landverkeer in deze Oriente, eerst een flink eind Zuidwaarts, door de Anaco area heen, tot in El Tigre een westelijke richting kan worden ingeslagen, via Valle de la Pascua en El Sombrero naar San Juan de los Morros en Caracas. Een zijtak, niet ver bezuiden Barcelona oostwaarts gezonden, loopt via de olievelden van Jusepín en Quiriquire naar Caripito, waar de weg voorlopig eindigt. De hoofdrichting Noord-Zuid volgende, komt men voorbij El Tigre tenslotte aan de Orinoco uit, tegenover Ciudad Bolívar. Ziehier het geraamte van hoofdwegen (alle stofvrij) die wij in de loop van dit hoofdstuk de een na de andere zullen berijden.

Is aan Barcelona de moderne vooruitgang voorbijgegaan, Puerto La Cruz is niets dan dat. Een wijdlopig maar banaal stratenplan beslaat er de hier geheel vlakke ruimte; een heel aardige zeeboulevard begeleidt de strandoever, zelfs met hier en daar een zitje.

Deze opeenhoping van reeds omtrent 60.000 inwoners leeft hoofdzakelijk van de beide grote raffinaderijen waarin de crude van Creole, Mene Grande, Sinclair en enkele kleinere worden verwerkt, alsmede van het werk in de petroleumhavens. Hier is natuurlijk afscheep van crude en van eindproducten hoofdzaak, maar ook komen er wel schepen binnen om materialen voor het oliebedrijf te lossen, waaronder allicht ijzeren buizen en andere metaalconstructies een voorname plaats innemen. Het binnenste stadsbeeld van Puerto la Cruz laat uiteraard niet veel aantrekkelijkers zien dan een groot aantal winkels en magazijnen van hoofdzakelijk voedsel, kleding en dingen waar men lawaai mee kan maken.

Van Puerto la Cruz verder de kust volgend, bereiken we over een voortzetting van de carretera negra het gehucht Guanta, dat op zichzelf niets te betekenen heeft, hoewel het in de krans van klapperbossen, die het ronde inhammetje omgeeft, een stuk fraaie natuur bezit zoals in de vorige plaatsen geheel ontbreekt. De economische waarde van Guanta is dat het als algemene handelshaven dient voor het achterliggende complex, zodat hier aan het simpele piertje vrij veel lading van overzee wordt aangevoerd. Met enige inschikkelijkheid kunnen hier twee niet al te forse vrachtschepen langs de kade meren. Aan een breed havenplein voor tijdelijke opslag in de open lucht staan ook een paar loodsen. Aangezien deze baai diep is, en welbeschut, zou men de oeverlijn ook nog verder van haveninstallaties kunnen voorzien; plannen hiertoe bevinden zich in studie.

De uitgang naar zee leidt tussen enige rotseilanden door, doch biedt overigens geen bijzondere moeilijkheden.

Nog een deurtje verder brengt de nog steeds geasfalteerde kustweg ons over wat hoog en laag, met zeer fraaie uitzichten op zee en baai, tussen kokosranden en berghellingen naar een volgend inhammetje, Pertigalete genaamd. Vroeger was dit een leeg baaitje achter Guanta, met eveneens een rijtje klappers langs een strandje, tegen een achtergrond van mangrove (luchtwortelstruiken in moeras), dit alles omsloten

door hoge bergmassas waarop slechts een half woestijnachtig struikgewas groeit.

Deze bergen bleken op een keer rijk voorzien te zijn van grondstoffen voor cementbereiding. Alleen ijzer en gips ontbreken, zodat deze van elders worden aangevoerd, het gips uit de delta van de Orinoco.

De thans in een hoek van het dalletje verrezen cementfabriek is volgens de modernste methodes geconstrueerd, zodat haar capaciteit reeds zeer bevredigend is en nog steeds toeneemt. In de baai heeft men voor eigen gebruik een haventje met een piertje aangelegd, en rondom deze industriële kern is sindsdien een geheel nieuwe wereld ontstaan: woningen van alle rangen, een school, een vrolijke club aan het water, een keurig hotelletje voor gasten van de maatschappij, een bioscoop, fraaie parken en plantsoenen, etc., een en ander op de wijze zoals ook de grote aardoliemaatschappijen zulks doen; alleen is Pertigalete een geheel Venezolaanse onderneming.

De grondstof schijnt hier onuitputtelijk te zijn, en voor ontsiering van het landschap behoeft niet gevreesd te worden, want afgewerkte terreinen worden onmiddellijk bebost. De zeebries blaast alle rook en reuk de dorre bergen in, waar in dit opzicht geen schade aan te richten valt.

Van hieruit zet de oeverweg zich nog een eind verder voort, alles bijeen een kleine 100 km tot Cumaná, met veel hoog en laag, in hoofdzaak de zeekust volgende. Kapen en kleine segmenten strand wisselen elkaar af, maar de bergen blijven doorlopend dor en geel, en de zee vertoont steeds hetzelfde blauw, zodat zelfs deze aardige „corniche" op den duur wel wat eentonig wordt.

Het vliegtuig maakt met de geringe afstand van Barcelona naar Cumaná natuurlijk korte metten. Per schip moet men een uur of vier rekenen. In beide gevallen houdt men de oeverlijn voortdurend in het oog, en ook de cementfabriek van Pertigalete is beide keren duidelijk te herkennen.

Cumaná, hoofdplaats van de staat Sucre, ligt in een zanderige vlakte tegen een achtergrond van bruine en blauwe bergen aan, die culmineren in de Cerro Colorado, laat ons zeggen: de rossige berg. Voorzover het terrein vlak is, groeien er volop klapperpalmen.

De havenvoorstad heeft een tijdlang Puerto Sucre geheten, naar de maarschalk van die naam, naar wie ook deze staat genoemd is; hij was in de jaren die voor de onafhankelijkheid van Zuid-Amerika beslissend zijn geweest de rechterhand van Simón Bolívar, de Bevrijder. En in Bolivia, de republiek die de naam van de grote Libertador heeft willen vereeuwigen, heet de muntsoort des land nog altijd sucre. Ook het voornaamste hotel in La Paz heeft de naam van deze daar te lande in het bijzonder vereerde maarschalk der bevrijding aangenomen, doch reizigers uit Noord-Amerika, met deze plaatselijke heldenverering onbekend, plegen deze caravanserai van nogal twijfelachtig comfort te betitelen als Suckers' Palace.

Aan het waterfront van Cumaná biedt een klein piertje ligplaats aan weerskanten. Hoewel deze rede grotendeels beschut is door het schier-

eiland Araya, dat de Golf van Cariaco omsluit, kan het hier soms flink winderig zijn, met krachtige zeestromingen, die het aanleggen wel eens bemoeilijken. Twee schepen tegelijk kunnen hier meren, doch meestal is er maar een. Het vliegveld heeft ruim plaats gevonden in de vlakte naast de stad, met uitzicht op het oude Spaanse fort.

Hier mondt een niet erg belangrijk riviertje uit, in navolging van Madrid de Manzanares genaamd. Inplaats van tussen appelboomgaarden, zoals de Spaanse naam zou doen veronderstellen, stroomt dit watertje echter tussen kokospalmen door, wat hier een heel vriendelijke noot aanbrengt.

Alles bijeengenomen is Cumaná wel een aardig stadje, met vele huizen die nog de ouderwetse Spaans-Moorse „rejas" vertonen, het traliewerk buiten de ramen, dat bestemd is om de intimiteit van het familieleven te waarborgen.

Er zijn een paar plaatselijke industrieën, die aan vele handen werk verschaffen. Ten eerste vinden we daar fabrieken die sardientjes in blik inmaken, maar dit zijn geen eigenlijke sardientjes, doch slechts een ietwat daarop gelijkende soort van kleine visjes, zoals men die in de Golf van Cariaco bij grote hoeveelheden uit zee haalt. De vissers die zich met deze vangst bezighouden wonen langs het strand, in hoogst primitieve hutjes van leem en palmstro. Evenals overal dartelen hier geiten en zwarte varkentjes en kippen tezamen met naakte kindertjes rond.

Bij de inmakerij, waar de visafval uit de fabriek in het water geworpen wordt, zweven vele honderden pelikanen rond om dit gratis voedsel dankbaar in hun wijde hangbekken op te slobbe en. Nergens ter wereld ziet men zóveel van deze in weerwil van hun sentimentele reputatie toch zo koddige vogels bijeen als hier.

De olie die in de fabriek gebezigd wordt, is hetzij arachide uit Delft of elders vandaan, hetzij een nog lagere soort, die zich echter omderwille van het prestige pleegt aan te kondigen als van echte olijven afkomstig.

Voorts is Cumaná het middelpunt van een levendige sigarenmakerij, van een soort die zich pleegt aan te kondigen als „guácharo". Het product wordt heel koket verpakt in zilverpapier. De afzet is uitsluitend gericht op het binnenland, wat stellig jammer is, want deze sigaren hebben een bijzonder pittige smaak en een volmaakt enig aroma. Dit komt omdat zij worden vervaardigd van een tabak die in de binnenlanden wordt geteeld op veldjes welke men bemest met de guano, afkomstig uit de vermaarde Cueva del Guácharo, de grot waar de guácharo-vogels nestelen, een lichtschuwe soort die de uren van daglicht pleegt door te brengen in de duisternis dezer natuurlijke gewelven. Hun uitwerpselen hebben daar reeds eeuwenlang dikke lagen van guano gevormd, die te hooi en te gras worden afgegraven ten behoeve o.a. van deze tabaksveldjes. Als omblad en dekblad bezigt men een tabak die afkomstig is uit de buurt van Miranda, een plaatsje in de staat Carabobo, even bewesten de hoofdplaats Valencia. En de bandjes worden in Nederland gemaakt.

Buiten Cumaná verheffen zich temidden van een zanderig terrein met randen van klapperbossen enkele heuveltjes, waarvan een bekroond is

met een oud Spaans fort. De verdere omgeving ontaardt al gauw in velden vol candelabercactussen en ander prikkelig struikgewas.

Cumaná, een der oudste nederzettingen van Venezuela, en onder die naam ook al vóór de komst der Spanjaarden bekend, ligt op het vasteland, aan de ingang van de langgerekte en tamelijk smalle Golf van Cariaco, die in het Noorden wordt besloten door het even langgerekte schiereiland Araya, een reep woestijnachtige grond, waarop zich een rijtje kale bergen verheft. Aan het uiteinde van die spitse inham ligt een klein plaatsje Cariaco, waarheen van Cumaná uit een weg leidt die angstvallig de kust volgt.

Een andere weg leidt van Cumaná het land in, eerst door het met klapperpalmen begroeide dal van de Manzanares-rivier, en daarna de droge bergen in, via Cumanacao, om tenslotte af te dalen naar Maturín en de olievelden in de staat Monagas. Ongeveer halverwege, op ongeveer 120 km. van de kust, wordt afgetakt naar Caripe, een klein stadje in welks omgeving zich de Cueva del Guácharo bevindt. Wij zullen deze straks van het binnenland uit bezoeken.

Van het zoëven vermelde plaatsje Cariaco zet de weg zich voort naar Carúpano, de tweede stad van de staat Sucre, een regelmatig gebouwd plaatsje, dat zich naar zee keert met een soort van strandboulevard, heel goedig met een muziektempeltje aan het eind. Dit zeefront is merkwaardigerwijze aangelegd in drie vlakken, nl. het bovenste voor voetgangers en de beide ondersten voor rijverkeer in beide richtingen. Aan het andere uiteinde staat een grote lommerrijke boom, in de schaduw waarvan een oude vrouw op een smeulend vuurtje risten vis met rode mosselen en paardebananen in kokend vet zit te friteren voor al wat daar langs het strand en het havenpiertje rondlummelt, politie en douane en toevallige bezoekers inbegrepen.

De diverse pleintjes van de stad prijken met standbeelden van Columbus, Bolívar, Miranda en Bermúdez, waarvan sommige een plaats hebben gekregen in een betonnen plantsoentje. Er is een markthal met veel vis; op deze kust spoelt soms zóveel aan dat zelfs de pelikanen daar geen raad mee weten.

Een vrij ruim vliegveld achter de stad houdt Carúpano in dagelijkse verbinding met de overige landsdelen; dit is wel nodig, want afgezien van de niet bijzonder goede kustweg naar Cumaná en een heel korte voortzetting daarvan naar het oostelijker gelegen plaatsje Rio Caribe beschikt Carúpano slechts over een tamelijk primitieve landverbinding met het uiteinde des lands, het schiereiland Paria, alwaar de levende delen, nl. het voormalige petroleumhaventje Güiria en de ijzerhaven Puerto de Hierro reeds geleerd hebben om zich door de lucht onafhankelijk te maken.

Uit zee komende ziet men Carúpano zeer liefelijk tegen een achtergrond van bruine bergen liggen, waarbij een paar witte kerktorens de naastbije bekroning vormen.

Een klein piertje met een korte golfbreker vormen de voornaamste haveninrichtingen; de rest bestaat uit een loodsje voor opslag van goederen. Theoretisch is er ligplaats voor twee schepen, maar aangezien

de buitenste kant te zeer blijft blootgesteld aan de deining, en ook de binnenkant niet erg rustig is, blijkt de animo hier gering te zijn: behalve enkele Venezolaanse kustvaartuigen komen hier dan ook alleen vrachtschepen van de K.N.S.M.

Hoofdzaak is inkomende lading, o.a. meel, auto's en velerlei werktuigen; voorts diverse onderdelen van de hedendaagse civilisatie, zoals bv. capsules voor limonadeflesjes. Aan uitgaande lading komt hier cacao, uit een omgeving die geleidelijk ruimer wordt naar gelang het wegennet zich uitbreidt, en aldus vindt veel van wat voorheen eerst per lichter naar Trinidad vervoerd werd, thans zijn weg rechtstreeks naar Carúpano.

Aardoliebelangen kent Carúpano niet. Intussen blijkt de algemene motregen van welvaart, die tot overal in Venezuela doordringt, ook deze stad wel enigszins te bevochtigen.

Zelf brengt Carúpano een heel smakelijke rum voort, die wat stroperiger is dan de meeste andere soorten. Deze fabricage heeft evenwel nooit een grote omvang aangenomen, en terwijl men buiten Venezuela er nooit van gehoord heeft, moet men zelfs binnenslands nog wel eens vragen en zoeken alvorens men een Siglo Veinte voor u opdiept.

Een eindje buiten de kust, ongeveer tussen Cumaná en Carúpano in, ligt de eilandengroep die de staat Nueva Esparta vormt.

Het hoofdeiland heet Margarita, dat met een lange en zanderige landtong vastzit aan een satelliet van geringe waarde. Ook het tweede eiland, Coche genaamd, is van weinig betekenis, en Cubagua, bij de ontdekking zeer begeerd wegens de destijds overvloedige parelen, is tegenwoordig stil en leeg.

Op Margarita echter liggen verscheidene stadjes en dorpen. De minst gunstige indruk krijgt men ongetwijfeld bij aankomst voor de rede van Pampatar, de enige plek waar schepen van enig formaat kunnen komen. Want ook al ontbreekt het hier aan zelfs de meest elementaire haveninrichtingen, de ankerplaats is tenminste door het eiland zelf een beetje beschut tegen de allerergste deining van de N.O. Passaat.

Langs een halfronde baai liggen daar enige armoedige hutjes en een douanekantoortje. Alle faciliteiten voor lossen (laden komt hier niet voor) bestaan uit een lichter, die onder gunstige omstandigheden door een motorbootje langszij wordt gesleept om meel en auto's en andere eerste behoeften over te nemen; indien de „lancha" echter buiten dienst is (wat nogal eens gebeurt), dan brengt men van het schip een tros naar de lichter over, en daaraan hieuwt de scheepslier dat lompe vaartuig dan wel naar zich toe. Terug moeten de vletterlieden dit karweitje zelf opknappen, naar de boei terug. Maar hoe men uiteindelijk de lading van de boei naar het doorlopend hevig omklotste aanlegtrapje de wal op krijgt, is een Nieuw-Spartaans geheim. Zelf heb ik in deze krachtige deining wel van een roeibootje tegen de lichter op moeten klauteren, om vervolgens over 6000 zakken Amerikaans meel, een reeds geloste vrachtauto en een stapel autobanden heen de loodsreep van het schip te kunnen grijpen.

Het binnenland van dit eiland Margarita valt erg mee. Er is een heel behoorlijk net van wegen, sommige zelfs geasfalteerd, en zodra men de

schrale kust achter zich gelaten heeft, openen zich valleien die beplant zijn met mais en aardappelen, in een omlijsting van bananen.

De hoofdstad La Asunción is een keurig plaatsje, half omsloten door een krans van kokospalmen. Midden in de stad staat op een allerliefst pleintje een innemend standbeeld in een stemmig empire-gewaad van mevrouw Arismendi, de echtgenote van een voorvechter der onafhankelijkheid. Zij was gevankelijk naar Spanje overgebracht terwijl haar man na een mislukte opstand de vlucht genomen had; en toen er pressie op haar werd uitgeoefend om hem tot opgeven van zijn actie te bewegen, heeft zij dit fier geweigerd, zeggende dat het zijn plicht was om zijn vaderland vrij te maken.

Verderop, in een stadje Juan Griego, aan de onbeschutte Noordkust van het eiland, zien we een standbeeld van Arismendi zelf. Vergeefs heb ik overal nagevraagd of er tussen de naam Jan-de-Griek en Nieuw Sparta soms enig verband bestaat, doch niemand heeft mij te dezer zake kunnen inlichten.

In het binnenste van het eiland zien we een bodem van heel goede roodbruine aarde, die kennelijk afkomstig is uit de reeds in vroegere geologische tijdperken kaalgespoelde bergen der naaste omgeving; misschien zijn deze centrale valleien ook wel de overblijfselen van voormalige lagunes.

Duidelijk doet zich hier de worsteling voor tussen de vruchtbaarheid en de verdorring. Daar ligt binnenin nog een plaatsje Santa Ana, waarvan mij vooral het grote aantal knappe Spartinnetjes is opgevallen, dat daar langs de weg liep te kuieren.

Als enige uitvoerartikel heeft Margarita de naar dit eiland genoemde kleine zgn. barok-parelen aan te bieden, die in Parijs een vaste markt hebben. Nabij Pampatar worden de oesters op bepaalde tijden door duikers, met of zonder costuum, bovengebracht om vervolgens onder palmblaren afdakjes te worden geopend. Het oestervlees wordt in een leeg benzineblik geworpen om straks voor de bereiding van een heerlijk soepje te dienen; wat er aan parelen gevonden wordt, doet men in een klein stenen kommetje. De lege schelpen worden naar hun gehalte aan parelmoer gesorteerd: wat de moeite waard is, gaat naar U.S.A. en Europa voor de fabricage van knoopjes, en de rest strooit men er over de wegen. Er komen ook schelpen voor die geen voltooide parel bevatten, maar wel een heel groepje van parelmoeren bobbeltjes, kennelijk een plek waar de oester jeuk gevoeld heeft, en waar hij toen een laagje parelmoer omheen gesponnen heeft; zulke exemplaren heten daarginds „cacho de uva" of druiventros, en ze worden wel als reisherinneringen verkocht, evenals allerlei prullaria, van schelpen gemaakt.

Het sorteren van deze parelen, alsmede de handel en de uitvoer bevinden zich merendeels in de handen van Syriërs, die te Porlamar — een vrij flinke plaats aan de kust — handelshuizen van betekenis hebben opgebouwd. Hier is ook het vliegveld, van waaruit Margarita enige malen per dag verbinding heeft met de romp van Venezuela.

Beoosten Carúpano blijft de kust nog een flink eind Oostwaarts lopen, maar we zien hier nog slechts een façade, want dit is het smalle schier-

eiland Paria, waarachter de Golf van die naam zich verbergt. Aan het uiterste puntje van deze langgerekte punt ligt een onbeduidend dorpje dat men onlangs herdoopt heeft tot Cristóbal Colón; want hier is het geweest dat Columbus, door een der „Bocas" uit open zee binnenvarend, gemeend heeft dat alles wat hij om zich heen zag, ook wel weer eilanden zouden zijn, zonder te beseffen dat hij hier een vasteland, een geheel nieuw werelddeel voor zich had.

Ook wij varen door deze Bocas del Dragón de Golf van Paria binnen om Port of Spain te bereiken, de haven van het grote Britse eiland Trinidad. Deze omweg hebben wij nodig om ons stoute plan te volvoeren: de Orinoco op te varen zo ver als het zeeschip ons kan brengen.

Ondertussen lijkt het wel de moeite waard om ons eens rekenschap te geven tot welk een merkwaardige binnenzee deze Golf van Paria zich in de laatste jaren aan het ontwikkelen is. Voorheen vormde daar enkel de stad Port of Spain een punt van leven, hoewel men ook nog jarenlang heeft gesukkeld met een verre rede, in afwachting van een kade aan diep water. Tegenwoordig echter ziet deze hele Golf zich door havens van allerlei soort omgeven. Daar is in het Noorden, binnen de beschutting van het schiereiland, een overslaghaven voor ijzererts ontstaan, een stichting van Bethlehem Steel. Het nabije stadje Güiria, voorheen wel voor verscheping van petroleum gebezigd, heeft sindsdien een luchthaven gekregen. Aan de Westzijde van de Golf, waar het land te laag en te rimboeachtig leek om daar ooit iets van te kunnen verwachten, is een eindje de Rio San Juan opwaarts een petroleumhaven ontstaan die tot het complex van Caripito behoort. Eveneens aan de monding van de caños Manamo en Pedernales is een afscheephaven voor ruwe aardolie ontstaan, zelf Pedernales geheten, terwijl ook het verderop in de Orinoco-delta gelegen emplacement van Tucupita ruwe olie en eindproducten afscheept. Tenslotte komen tegenwoordig door de caño Macareo de grote ertsboten van de Orinoco Mining Co. uit de delta naar buiten, en dan zijn wij zo ongeveer het kringetje rond geweest; behalve dat La Brea nog vermeld moet worden, het Pitch Lake of Pekmeer op Trinidad, alwaar schepen plegen te verschijnen om asfalt in vaten te laden. Trouwens, ook aan de aardolieproductie doet dit eiland vanouds mee, zij het ook in bescheiden omvang; een deel van Creole's crude uit Venezuela vindt zijn weg daarheen om ter plaatse te worden geraffineerd.

En zo zien wij dat deze Golf van Paria, voorheen slechts een uithoek, tegenwoordig in zijn gehele omtrek meedoet aan de economische opkomst van Venezuela.

De Orinoco zullen wij binnenvaren door de Boca Grande, de voornaamste van de ontelbaar vele armen die tezamen de delta vormen. Uit zee komend zien wij de nadering van deze grote rivier aangekondigd doordat reeds heel ver buiten zicht van land het water van kleur gaat verschieten: van hardblauw wordt het lichter van tint en opeens resedagroen, tot eindelijk een vuilgele kleur gaat overheersen, — het sop van de Orinoco. Een onafzienbare watervlakte van geel spreidt zich tot de kim voor ons uit. Achter ons ligt nog de Oceaan, vóór ons de wijde monding. Eén enkele boei duidt heel laconiek met E.O. de Entrance of

Entrada van de Orinoco aan. Hier moet gewacht worden tot de vloed voldoende is opgekomen, en ondertussen liggen we daar als in het middelpunt van twee halve cirkels; de ene groen als de zee, de andere geel als de rivier. Men vraagt zich af hoe sir Walter Raleigh en admiraal Pater hier hun koers hebben moeten vinden, want van land is nog altijd niets te zien, ook niet wanneer ons schip, steeds lodende, over de „Barra" opstoomt naar een volgende boei, die op ruim een uur varens van de eerste verwijderd is. Af en toe rolt een valse golf ons achterop, als bewijs hoe ondiep het hier is. Een uitgestrekt modderveld is zich hier immers aan het vormen, want onvermoeid spoelt de Orinoco de zachte delen van het land met zich mee, de zee in, en steeds verder groeit de delta naar buiten, al naarmate bij dood tij het slib bezinkt en nieuwe schorren boven water komen, die dan weldra begroeid raken en eilanden worden. Een spel van sloop en opbouw, evenals aan de monding van haast iedere grote rivier. Toch leek de modder in het rivierwater mij hier dikker dan aan de La Plata of Mississippi of Congo, en veeleer te vergelijken met het sop van de Amazone-monding.

De Boca Grande lijkt zelf wel een zee, zo wijd. Pas verderop vernauwt deze hoofdbedding zich tot iets dat op een langgerekt meer lijkt, van omtrent 6 km breed. Beide oevers dragen zwaar tropenwoud, maar op een afstand gezien lijkt dat maar een laagje struikgewas. Af en toe drijft een hele grasvlakte voorbij als een varend eilandje. Ook dobbert er menige ontwortelde boomstam mee. En iedere donkere schaduw op de oever kon wel eens een krokodil zijn...

Van bewoning is hier nauwelijks een spoor te zien. Slechts hier en daar gluurt er een primitief hutje tussen een paar bananenstammetjes door. In dit land, dat misschien bestemd is om in latere eeuwen een van 's werelds meest intensieve productiegebieden van voedsel en industriële grondstoffen te worden, heerst vooralsnog leegte. Echter geen stilte, want het oerwoud concerteert onvermoeid, dag en nacht: krekels, vogels, apen — alles doet mee.

Sinds kort is deze voornaamste vaargeul door de Orinoco-delta heen bebakend, zo ongeveer van bocht tot bocht. Dit wil intussen niet zeggen dat ieder schip hier zelf de weg zou kunnen vinden, want elke grote rivier heeft haar geheimen en grillen, zodat zelfs de loods zijn detailkennis schier dagelijks moet bijhouden, wil hij niet achterop raken. En aangezien zelfs een loods niet hele etmalen achtereen op de brug kan staan, moet men òf bijtijds twee loodsen tegelijk bestellen, die elkaar dan onderweg kunnen aflossen; of wel het schip dient gedurende enige uren van de nacht ergens ten anker te gaan, opdat ook de loods even een tukje kan doen.

Tal van zijarmen en grotere of kleinere eilanden doen zich aan beide kanten voor. Na omtrent een etmaal varens worden de oevers ook wat hoger, met hier en daar een strandje van geel zand er langs, of soms een lage heuvelrug of een los bergkruintje. Verderop gaan zich op een afstand van de bedding ook wel roodgekleurde opstaande randen verheffen van harde klei, vermoedelijk met wat ijzeroer er doorheen.

De breedte lijkt hier zo ongeveer als de Paraná bij Rosario of de Mississippi bij St. Louis of de Rijn voor Emmerik. In deze benedenloop wil

de diepte soms zeer aanzienlijk zijn: tientallen meters water. Boven de uitmonding van de Caroní kan de waterstand in bepaalde seizoenen echter aanmerkelijk dalen, zodat Ciudad Bolívar niet altijd voor zeeschepen bereikbaar is.

De Noordelijke armen, zoals die van Manamo, van Pedernales en van Macareo, hebben soms van nature niet meer dan 6—7 voet water, maar laatstgenoemde is inmiddels door de Orinoco Mining Co. onderhanden genomen om grote ertsboten van wel 30.000 ton laadvermogen te kunnen dragen.

Daar waar wij na bijna twee dagen varens de monding van de Caroní naderen, ligt op de hoge zuidoever het stadje San Félix, waar wij ver buiten de wal voor anker gaan, want haveninrichtingen zijn hier niet. Het plaatsje bestaat hoofdzakelijk uit een waterfront van kleine hotelletjes, kroegjes en schamele winkeltjes van lapjes en levensmiddelen. Daarachter liggen nog een paar weinig aanzienlijke straatjes. Op een centraal punt langs de rivier staan huurauto's en bussen en „por puesto"-wagens, want hier beginnen verschillende belangrijke landroutes: naar de goud- en diamentstreken van El Callao en El Dorado in de zgn. Gran Sabana, maar ook naar niet zo romantische bestemmingen, zoals de ijzerbeddingen van El Pao. Daarheen bieden al deze vervoermiddelen passage aan; ook rijden vele hunner van hier rechtstreeks naar Ciudad Bolívar, naar Maturín, ja zelfs naar Puerto La Cruz, aan de Noordkust.

De Orinoco ligt hier aan weerskanten tussen opstaande aarden randen, waarachter heuvellandschappen oprijzen, merendeels groenbebost. De waterkant is met geel zand gezoomd, schel afstekend tegen het hier hardgroene water. Soms kan het op de rivier heel ruw zijn, zodat ik wel eens druipnat aan wal ben gestapt, na een felbewogen vaart op een motorbootje waar iedere golf van de Orinoco overheensloeg. Ieder lacht dan maar eens, want een paar minuten later zullen zon en wind alles wel weer doen opdrogen.

Afgezien van enkele rivier- en kustvaartuigen onder Venezolaanse vlag en de geregelde vrachtschepen van de K.N.S.M. komen hier alleen maar ertsboten, tot dusver echter enkel te Palua; in 1954 is ook Puerto Ordáz aan de verschepingen gaan deelnemen, en sindsdien is het hier op de rivier merkbaar drukker geworden.

Palúa heet de ertshaven van de Bethlehem Steel, die het erts aanvoert uit El Pao, over een eigen spoorlijntje van 45 km lengte. De laadinrichtingen liggen op korte afstand van San Félix, niet ver van de plek waar de Caroní in de Orinoco valt. Men heeft daar gebruik kunnen maken van de aanwezigheid ener „barranca", een opstaande aarden rand, om vlak daaronder een pier te bouwen waar de ertsboten komen te liggen, terwijl boven op de barranca een transbordeur van forse afmetingen is geconstrueerd. Het ijzererts komt daar in een treinvol aan, en valt uit de wagons op een stapel in een ravijn, dat hier goede diensten bewijst als een soort van natuurlijke trechter. Door zijn eigen zwaarte zakt het erts dan door gaten weg om vervolgens in buisleidingen verzwolgen te worden, die het uiteindelijk als een gelijkmatige bruine straal in de ruimen der schepen laten stromen. De vloot die deze grondstof via de Boca

Grande naar Puerto Hierro brengt, is samengesteld uit grotere en kleinere vaartuigen van verschillend formaat, doch van die zeehaven naar U.S.A. varen alleen zeer grote ertsboten. De schepen van kleinst model kunnen voor hun terugreis naar Palua soms gebruik maken van een der ondiepere maar kortere delta-takken.

Een wonderlijke gedachte dringt zich bij het aanschouwen van deze bruine stromen ijzererts op: hier zijn Spanjaarden en Engelsen en Hollanders wezen zoeken naar El Dorado, de geheel vergulde koning, maar nooit hebben zij destijds iets van waarde aangetroffen. Pas in onze tijden is er... ijzer gevonden, en dit meest alledaagse der metalen is misschien zelfs de kostbaarste vondst van alle.

Naar El Pao, tot op heden de plek waar het meeste erts geproduceerd wordt, leidt een heel behoorlijke maar nog niet helemaal geasfalteerde weg, van San Félix en Palua recht het Zuiden in. In het begin doet die omgeving nog half-woestijnachtig aan, met grove grassoorten en licht struikgewas; maar zodra het terrein oploopt, verschijnt er een welig tropenwoud, op een rode bodem, zoiets als waar in Brazilië de koffie op groeit. Op gerooide lapjes grond worden bananen en yuca geteeld; veel bloemen vrolijken het landschap op. En dan doet zich opeens het grote wonder voor: deze liefelijke en vruchtbare bodem blijkt te rusten op zoiets als bijna klinkklaar ijzererts.

Het zit niet diep in de grond verborgen, doch hele heuvelruggen kunnen zomaar worden afgegraven. De beddingen, soms wel een paar honderd meter dik, worden eerst met dynamiet losgescheurd en daarna door graafmachines verwijderd. Weer andere installaties zorgen voor het sorteren en voor het vervoer. Aldus wordt zulk een ijzerberg stelselmatig gesloopt, en de restanten worden daar ergens weer neergelegd, waar zij gaandeweg wel opnieuw overgroeid zullen raken. Want de natuur is hier uitermate gul en alles gedijt welig. Vreemd contrasteert het om in zulk een paradijsachtig schone omgeving af en toe een doffe knal te horen en een hoog opstijgende rossige stofwolk te zien getuigen dat daar weer een stuk van een ijzeren berg uiteengesprongen is, om nu in grove brokken omlaag te tuimelen. Sommige van die stukken zijn niet eens bruin of donkerrood, maar geheel zwart en soms glinsterend blank; ijzergehalte tegen de 70 % aan, met weinig fosfor of andere hinderlijke bijmengsels. De productie beloopt omtrent 2 millioen ton per jaar. Hoe gaarne zou men willen weten hoe het komt dat de natuur op de ene plek uitsluitend ijzer heeft neergelegd, en ergens anders weer niets dan aluminiumerts of klinkklaar zilver...

Temidden van dit fraai beboste heuvellandschap, met verre uitkijkjes naar kronkels van de Caroní en van de Orinoco, heeft de Bethlehem Steel hier een heel genoegelijk wooncomplex aangelegd, met een kamp voor de arbeiders, een villapark voor hoger personeel, clubs, scholen, een centrale winkel enz. Wie niet wist dat het hier slechts om ijzererts te doen is, zou zich ergens in de liefelijkste oorden van Rio de Janeiro of Jamaica wanen. En zelfs hier, in deze verre uithoek van Venezuela, waar nog slechts onbetreden wildernis achter ligt, heb ik landgenoten ijverig aan het werk gevonden, doch even grif bereid om onder het genot

van een veelbelasterde vaderlandse versnapering te praten over de watersnood in Nederland en over de inzamelingen die ook hier, evengoed als in de dichter bevolkte delen van Venezuela, aanzienlijke bedragen voor de geteisterden hebben bijeengebracht, zowel van landzaten als van Nederlanders en andere vreemdelingen.

Aan de overkant van de Caroní ligt Puerto Ordáz, de jongste afscheephaven voor ijzererts. De naam eert Diego de Ordáz, die in 1531—'32 de Orinoco verkend heeft tot aan de monding van de Meta; deze onverschrokken Spanjaard is tevens de eerste geweest die in Mexico de vulcaan Popocatepetl beklommen heeft. Met een motorbootje over de Orinoco is het naar Ordáz niet ver; maar aardiger is het, per auto het karrespoor te volgen dat naar de oever van de Caroní leidt, alwaar een vrij primitieve veerpont de voertuigen overzet, tenminste wanneer men niet ergens onderweg in de rivier blijft steken.

Deze Caroní, die hier wel zo breed is als de Rijn of de Hudson, is een verraderlijke stroom, die soms opeens hoog komt opzetten, en dan lopen alle nederzettingen langs de oever gevaar van weggespoeld te worden. Even snel valt echter het water weer tot er wel eens nauwelijks genoeg overblijft om te kunnen overvaren. Tot nog dicht bij de monding zijn stroomversnellingen, wier gedruis men aan de oever bij het veer duidelijk kan horen, zolang daar tenminste geen andere auto's met hun radiogejoel alle geluiden der natuur overstemmen. Nog veel verder stroomop, reeds diep in de bergen van Guayana, heeft een zijrivier een bijzonder hoge waterval gevormd, de Salto del Angel, die bruisend in een begroeide kloof neerstort. Men kan deze, inclusief de ongeregelde goud- en diamantkampen in de Gran Sabana, per vliegtuig bezoeken van Ciudad Bolívar uit, inclusief een extra rondje boven een paar Indiaanse dorpjes; maar de waterval stuift zo hevig dat er veelal niet veel anders te zien komt dan een gordijn van fijne waterdruppeltjes, waar men niet eens doorheen kan kijken om in het diepe ravijn de waterval te herkennen.

Wanneer wij zonder tegenspoeden de beboste oevers van de Caroní achter ons gelaten hebben, spreidt het uitgestrekte kampement van Puerto Ordáz zich reeds voor ons uit, een dorp van barakken voor kantoor- en woondoeleinden. Ook een burgernederzetting is zich hiernaast met spoed aan het vormen. Dit complex ligt op een kleine verhoging links van de plek waar de Caroní in de Orinoco uitmondt. Hier is de Orinoco Mining Co. (een dochteronderneming van United States Steel) sinds kort begonnen met een soortgelijke activiteit als wij zoëven bij Bethlehem Steel in Palua aanschouwden; alleen wil Puerto Ordáz het volumen geleidelijk opvoeren tot 10 millioen ton per jaar, wat dus het vijfvoud van El Pao-Palua betekent. Een verder verschil in werkwijze brengt mee dat de Orinoco Mining rechtstreeks van Puerto Ordáz naar U.S.A. wil afschepen, met grote oceaan-ertsboten, die via de voorlopig tot op 27 voet uitgediepte, alsmede bebakende en betonde caño Macareo de delta uit- en invaren.

Dit erts moet in U.S.A. deels in de eigen hoogovens van United States Steel als grondstof dienen, deels zal het verkocht worden aan wie zich nog meer voor deze verse aanvoer interesseert.

Een eigen spoorlijntje brengt het erts te Puerto Ordáz aan uit de Cerro Bolívar, omtrent 100 km bezuiden Ciudad Bolívar gelegen, en behalve over een paar voorlopig nog maar geïmproviseerde wegen ook te bereiken per vliegtuig. Trouwens ook San Félix en Puerto Ordáz staan met dagelijkse luchtdiensten in verbinding met de hoofdplaats van de Staat en met heel de rest des lands.

Deze Cerro Bolívar is een bergrug van een paarhonderd meter hoogte, vrijwel geheel bestaande uit zeer goed ijzererts, ongeveer van eenzelfde soort als in El Pao. Ook de werkwijze vertoont hier een overeenkomstig beeld, alleen in nog groter omvang.

Het landschap tussen hier en de Orinoco bestaat in wezen uit Llanos, met ordinaire grassen begroeid, en op enkele plekken afgewisseld door een laagblijvend boompje of een struik. Geen spoor van invloed ener zo grote rivier: het land is veeleer droog en dor. Enkel ranching op extensieve grondslag is hier mogelijk, doch ook daaraan wordt weinig gedaan. Hoe dorstig dit land is, blijkt wel uit de duizenden lege bierblikjes en flesjes die hier in een onafgebroken reeks langs de randen der wegen liggen, daar neergesmeten door de bemanning der bulldozers en motorwalsen die in deze schelle zon wegen aan het aanleggen zijn.

Ciudad Bolívar, hoofdplaats van de Staat van die naam, ligt op de hoge rechteroever van de Orinoco. Aan de overkant, waar het voorstadje Soledad het bruggehoofd vormt voor de veerdienst, kijken we de staat Anzoátegui in, waarvan wij kort tevoren de hoofdplaats Barcelona en het petroleumcomplex Puerto La Cruz hebben bezocht. Hier in Ciudad Bolívar ziet men dan ook vele „por puesto" auto's het opschrift „Puerto" dragen, dat wil zeggen dat zij de carretera negra tot aan de zeekust volgen, over een afstand van omtrent 300 km, recht toe, recht aan.

Reeds hebben wij gezien dat de oudste nederzetting in deze buurt Santo Tomás de Guayana geheten heeft, doch dat na een plundering door een vloot van de Nederlandse West-Indische Compagnie onder admiraal Pater (1628) besloten is, het verwoeste plaatsje iets verder bovenstrooms te herbouwen, daar waar midden in de Orinoco een groepje klippen de bedding aanmerkelijk versmalt. Aldaar is dan het stadje Angostura (d.i. De Nauwte) ontstaan, en hier is in 1819 door Simón Bolívar voor de zoveelste, doch thans laatste maal een Nationale Vergadering bijeengeroepen, waarna El Libertador van hieruit zijn bevrijdende veldtocht schuins door het land heeft kunnen beginnen, die bekroond is door zijn overwinning bij Boyacá, in Colombia.

Een andere kleine bijzonderheid van plaatselijke kleur is dat hier in het begin der 19e eeuw de Duitse dokter Siegert een bittertje placht samen te stellen dat weldra algemeen in de smaak viel, vooral omdat daaraan tevens koortswerende en andere heilzame eigenschappen werden toegeschreven. Het succes met deze kruidige droppelen deed de uitvinder besluiten, zijn praktijk er aan te geven om voortaan van de bitter te gaan leven. Omderwille van een vlottere exploitatie werd het bedrijf overgebracht naar Trinidad, alwaar het zich tot grote bloei heeft ontwikkeld, dank zij vooral de afzet in U.S.A.

Ook aan onze Nederlandse bittertafels zal niet ieder zich bewust zijn dat de „kleurloze angst", die hij zoëven bestelde, oorspronkelijk afkomstig is van de Orinoco.

Het verschil in waterstand van de rivier is hier in de respectieve seizoenen zó groot dat vaste kaden niet mogelijk zijn, doch enkel drijvende. Soms stijgt het water tot een hoogte die de gehele stad bedreigt; zo las ik op de tweede verdieping van een flink huis in het centrum der stad „tot hier kwam de Orinoco in 1943". Bij die gelegenheid is een groot gedeelte van de lagere stadswijken geheel vernield. Ook ging zich daar toen een lagune van stilstaand water vormen, met groot gevaar voor de volksgezondheid.

Langs de rivier, daar waar deze normalerwijze een meter of tien beneden de opstaande aarden wal zo rustig en onschuldig pleegt te stromen alsof zij van geen kwaad wist, is men toen een dijk gaan bouwen, een stevige muur van beton, met daar bovenop palen en gleuven waarin bij watersnood planken kunnen worden geschoven, ongeveer zoals ook langs onze Hollandse rivieren. Maar toen ik mij wilde vergewissen dat die planken dan ook inderdaad ter plaatse aanwezig waren, luidde het glimlachende antwoord dat die inmiddels al wel weer door de wormen verteerd zouden zijn. Hoe men zich dan in geval ener nieuwe bedreiging dacht te helpen? — aldus mijn vraag; en hierop werd geantwoord: o, met bakstenen... Welnu, laat ons hopen, dat de Orinoco zich mild zal tonen.

Het binnenste der stad is aldus feitelijk tot een polder geworden, die aan twee kanten beschermd wordt door de dijk en een bakstenen muur; aan de beide andere kanten rijst het terrein zelf voldoende hoog op.

Maar nu komt de grote verrassing: datgene wat in uren des gevaars als waterkering moet dienen, maakt in normale tijden de indruk van een omlijsting voor een elegant terras, of van een feestelijke oeverboulevard. De Calle Orinoco, die in Ciudad Bolívar de rivier begeleidt, ziet er ongeveer zo uit als de Duna Rakpart in Boedapest, en evenals de rampzalige Magyaarse hoofdstad in haar goede jaren de ware Koningin van de Donau was, evenzeer mag Ciudad Bolívar de Vorstin van de Orinoco heten.

Een zeer breed en royaal aangelegd plantsoen met vijvertjes vormt het fraaie middengedeelte van deze merkwaardige promenade, die twee rijbanen telt en beschaduwd wordt door het lommer van kolossale samánkruinen, een begroeiing die aan deze Orinoco-boulevard een sterk eigen karakter verleent. Een gunstige omstandigheid is voorts dat de wandelstrook zich ongeveer een meter boven het stadsverkeer verheft, zodat men hier al drentelend een bijzonder aardig overzicht over de machtige stroom en over het straatgewoel verkrijgt.

Langs de huizenkant scharen zich vele winkels, bars en hotels aaneen, waaronder het zeer frisse Hotel Bolívar een rustplek van waarlijk eersterangs gerief vormt. Ook echter zien we hier bescheiden Chinese eethuisjes, consulaten, groothandelshuizen, moderne café's van nikkel en glas, alles in bonte mengeling dooreen. Hier worden ook diamanten en halfedelstenen verhandeld en ook valt er een levendige omzet in hangmatten te constateren, doch van verdere curiositeiten uit het verre achterland komt niet veel voor den dag.

In een elegante eetzaal aan een welgedekte tafel gezeten heb ik, met breed uitzicht over de Orinoco, een bijzonder smakelijke visschotel opgedist gekregen, die men zelfs op zijn Frans met witte druiven en een niet door meel verpapte roomsaus had toebereid. Dat was de corvineta, kennelijk een riviervis van nobel ras, die wijdere bekendheid verdient.

Er leven in sommige rivieren van deze binnenlanden echter ook andere soorten, waarbij de verhouding omgekeerd is: hier eet de vis de mens op. Het zijn geen grote watermonsters die het op ons voorzien hebben, zoals de haaien langs de zeekust of de caimanes in de moerassen en langs de rivieroevers. Integendeel is het een heel klein, wel wat op stekelbaarsjes gelijkend visje, maar nog veel krijgshaftiger van uiterlijk. Dit is de „caribe", die in het Braziliaans piranha heet. Voor het eerst is deze beschreven door Marcgraf, de geograaf die Joan Maurits vergezeld heeft toen deze als Gouverneur van Nederlands Brazilië naar Recife ging. Sindsdien is echter onze kennis omtrent dit vraatzuchtige visje niet noemenswaard meer toegenomen. Feitelijk kennen wij alleen de gevolgen, d.w.z. dat, wie in een zwerm van deze caribes terechtkomt, reddeloos verloren is. De ichthyologen zijn het er over eens dat men beter met de grootste haai ter wereld in conflict kan komen dan met een „caribera." Immers, een geoefende en koene zwemmer kan misschien door handig manoeuvreren nog ontkomen aan de haai, die immers bekend staat als langzaam in zijn bewegingen en slecht van gezicht, en zo heeft de mens nog eens een kans door hem bv. een oog in te drukken of een messtek toe te brengen. Maar van wie door een school cariben wordt aangevallen, is na korte tijd alleen nog maar het keurig schoongepikte geraamte over, zoals ik eens bijgewoond heb toen een stoker van een Paraguayse kanonneerboot voor Asunción even de rivier indook om zich wat te verfrissen. Hij gaf een gil, en een uur later werd hij als skelet opgehaald: de stakker was juist in een zwerm piranhas gesprongen...

Dergelijke visjes komen ook in de rivieren van het Venezolaanse achterland wel voor. Maar aangezien het in het kader van dit boek weinig zin heeft om zó diep de wildernis in te trekken, kunnen wij hier wel afscheid nemen van de Orinoco en de Caroní en de Apure en de Arauca en wat er nog meer aan zijrivieren bijdraagt tot de majesteit van Venezuela's nationale stroom.

Ongetwijfeld gaat Ciudad Bolívar een toekomst van voorlopig nog gestadig toenemende voorspoed tegemoet. Want ook al liggen noch de ijzerertsbeddingen, noch de aardolievelden of de speculatieve vindplaatsen van goud, diamanten en bauxiet precies hier — in deze hoofdstad van de staat Bolívar komen toch vele draden samen en ook liggen hier tal van disposities. Voorts zal deze zeehaven aan de Orinoco steeds een centraal punt blijven van distributie der hierheen aangevoerde importen en van stapel der landsproducten die op den duur toch ook door de nog maar nauwelijks aangesneden landstreken ter weerszijde van de rivier en door het nog niet eens ontsloten verdere achterland zullen worden voortgebracht.

Ook de rivier zelf zal een steeds belangrijker functie gaan vervullen bij het valoriseren van al deze uitgestrekte gewesten. Schrijver dezes heeft de voldoening gesmaakt, in Ciudad Bolívar voor een gehoor van

leidende persoonlijkheden uit landsbestuur, handel en industrie een voordracht te houden over het onderwerp „El Orinoco y el Rin", bij welke gelegenheid tot uiting kon worden gebracht hoe bescheiden de Rijnstroom is, en hoe geweldig de Orinoco; maar ook hoe belangrijk de economische functie van de ene rivier vanouds geweest is, en tot welk een omvang die van de andere alsnog zal kunnen uitgroeien.

De F.O.C.A. is de Ferry Orinoco Compañía Anónima, dus de maatschappij die de veerdienst verzorgt van Ciudad Bolívar naar Soledad, waar de „carretera negra" naar de rest van het land begint. Over die geasfalteerde hoofdweg rijden we door een platte steppe van volkomen leegte, niets dan een dorre bodem van schrale zandgrond, met slechts hier en daar een kaal boompje. Op de 120 kilometer die de Orinoco-oever scheiden van El Tigre, dus over een afstand als zeg van den Haag naar Arnhem, heb ik daar driemaal een primitief keetje langs de weg gezien, morsige tentjes waar flesjes viezigheid verkocht werden. Dat was alles wat er aan bevolking viel op te merken. Aan dieren slechts enkele vogels en twee keer een overstekende leguaan.

In die vlakke leegte vormt El Tigre een belangrijk knooppunt van wegen, alsmede een centrum van vele olievelden, waarvan de groep rondom het grote kamp van Mene Grande te San Tomé een der voornaamste is. Uit de lichtgolvende dorre vlakte verrijzen hier alom boortorens, en overal fladderen de fantastische oranjekleurige vlammen van wegbrandende gassen in de hete wind. Rustig als goedige ezeltjes staan de oliepompen op en neer te knikken. Sommige putten leveren hier ook onder eigen druk.

In El Tigre gaat de grote autoroute naar Caracas linksaf, over Valle de Pascua en El Sombrero.

Van El Tigre verder Noordwaarts, de richting van Puerto La Cruz uit, vergezellen ons de buisleidingen der diverse maar soms samenwerkende maatschappijen, de strakke oleoducten, waar brede stroken voor zijn opengelegd in het half-woestijnachtige bos dat hier de glooiingen aan weerskanten van de weg bedekt; driekwart van het jaar staat die begroeiing grijs en verdord er bij, om pas na regen snel groen te worden. Temidden van vele bladerloze bomen — als was het een Europese December — bloeit onverdroten de gele araguaney, soms in hele bosformaties bij elkaar.

Reeds bevinden we ons op minder dan 50 km van Barcelona en Puerto La Cruz wanneer rechts een belangrijke zijweg aftakt naar de grote olievelden in de staat Monagas. Aangezien we genoemde punten tevoren reeds bezocht hebben, zullen we ditmaal nog eens naar het Oosten afzwenken, achter de bergen van de kustketen om, die ons dan op een flinke afstand voortdurend blijven vergezellen. Ook hier zien we een buisleiding langs het tracé van de weg: een oleoducto uit de velden van Santa Bárbara naar Puerto La Cruz. Ergens boven over een knooppunt in die zwarte pijp zag ik een prachtig purperrode bougainvillea heel braaf staan te bloeien, wel een aanduiding dat die droge bodem nog wel enige bijzondere groeikracht bevat. Overigens valt er hier echter haast geen groen en geen levende ziel te aanschouwen. Vóór de komst van de

aardolieindustrie moet die staat Anzoátegui van de Noordkust tot aan de Orinoco één dorre leegte zijn geweest, kaal en bijna geheel verschroeid. behoudens dan de enkele maanden van vrijwel nutteloos neerplassende regens.

Pas bij het naderen van het uitgestrekte oliecomplex Santa Bárbara-Jusepín komt er wat meer tekening in het landschap, dat hier over gebroken terrassen ligt uitgespreid, telkens met petroleumkampen er tussendoor. Veel boortorens, veel vlammen.

Een klein eindje opzij ligt op zulk een iets hogere welving van het vlakke land het stadje Maturín, hoofdplaats van de staat Monagas. Een paar boulevards en een pleintje met plantsoen geven er een zekere allure aan; niet alleen de gebruikelijke standbeelden zijn voltallig aanwezig, maar ook een stormachtige vrouwenfiguur die De Vooruitgang symboliseert. De trots der stad is intussen de luchthaven, die hier bijzonder ruim kon uitvallen omdat er op deze bijna platte en geheel lege kruin van grint plaats genoeg is; de grootste toestellen kunnen hier landen, maar gewoonlijk komen er alleen binnenlandse uit Caracas, waarvan enkele dan ook nog even overwippen naar Trinidad.

Het stadje lijkt wel voornamelijk bewoond te worden door Italianen, Syriërs en Chinezen, die daar natuurlijk pas heengetrokken zijn toen de voorspoed uit de olie daar iets te verdienen bood. Aan eigen producten brengt de bodem hier niets voort.

Voorbij Maturín het Noorden in zien we het terrein al spoedig veranderen; het wordt lager en kennelijk meer waterhoudend, zodat we al menig uitgestrekt weideveld zien, hoewel nog van tamelijk harde grassen. Het vee is meest zebú. Ook rijst zou er vermoedelijk wel willen; maar de Venezolaan steekt zijn geld niet graag in landbouw. Er groeit hier dan ook maar weinig.

In deze streek is het wegennet reeds vrij dicht aan het worden, en vooral het aantal carreteras negras neemt toe; zolang een weg niet geasfalteerd is, rijdt men hier gaarne een kilometer of honderd om, liever dan zich aan de dikke roodbruine stofwolken bloot te stellen; want de Venezolaan is overtuigd dat hij met dit stof tevens de larven van wormen inademt, en daar is hij erg bevreesd voor. Ook voorzover de tijd betreft is omrijden meestal voordeliger; en aangezien de benzine hier door de Overheid haast niet belast wordt, telt ook deze factor niet mee.

Het verre bergland, welks Noordzijde bij Cumaná en Carúpano de kust begeleidt, laat hier aan de Zuidkant blauwe verten zien, die geleidelijk naderbij komen, tot zij bij Quiriquire onze asfaltweg raken. Opeens zien wij ons dan door bosrijk heuvelland omgeven, waar overal tussen het groen van het tropenwoud de boortorens verrijzen en de pompen staan te wiegelen, want dit complex van Quiriquire is een der belangrijkste van Oriente. Er is dan ook een omvangrijk „campo" bij ontstaan, een aardoliedorp, waar we midden tussen tropische ruigten een betonnen baseball stadion met avondverlichting aanschouwen, waar soms ook tal van andere kampioenschappen worden omstreden.

Zelden zal men een zo nuchter bedrijf als de winning en verwerking van zo iets smerigs als aardolie op zulk een aesthetische, ja bijna paradijsachtige wijze omlijst vinden door een liefelijk landschap als hier tussen Quiriquire en het op ca 25 km vandaar gelegen Caripito, de beide middelpunten dezer bedrijvigheid. De tropische taferelen zijn hier waarlijk van onweerstaanbare bekoorlijkheid. Een bergland van matige hoogte, met rondgewelfde kruinen zien we, alles dicht met „azagua" of oerwoud begroeid, met zware bosreuzen zowel als met de groene verwarring van klimplanten. Daar tussenuit verheffen zich op vele plaatsen de geelbloeiende boeketten van de araguaney en tal van andere boombloesems in verschillende tinten. Met de vele welverzorgde asfaltwegen die er doorheen kronkelen lijkt dit wel een uitgestrekt natuurreservaat of een overblijfsel van deftige parken, zoals men die bij Fontainebleau of in Thüringen of in de Catskill Mountains kent; maar dan sterker geaccidenteerd en tropisch. Ook beoogt dit fraaie wegennet niet de bevordering van het toerisme, want zo iets komt hier niet voor; het is alleen dienstbaar aan de boortorens en pompen die hier overal in de omlijsting van prachtig woud rustig hun prozaïsche functie verrichten. Zij hinderen zelfs niet eens in het landschap. Onverstoorbaar pompen zij voort, meestal twee naast elkaar, ja één stel heb ik er gekiekt waar vier van die ezeltjes tegelijk staan te knikken. En uit diezelfde bossen klinkt ons ook de grafstem van brulapen in de oren... Hoe merkwaardig, dit harmonieuze samenleven van ongerept tropisch natuurschoon met hoge menselijke techniek!

Zodra wij uit deze streek van bos en heuvels afdalen naar het laagland, worden er langs de weg allerlei vruchten te koop aangeboden, en ook wel andere voortbrengselen der landbevolking, zoals stoeltjes, houten vijzels en stampers voor mais en cassave e.d. De koopwaar staat geëtaleerd op de berm; de verkopers zitten op een afstand in hutjes verscholen, en zij komen pas aanhollen wanneer zich een koper voordoet. De handel leek mij echter traag.

Ook Caripito zelf doet een zeer geslaagde combinatie zien van mensenarbeid en natuurschoon. Was tot dusverre van de aardoliekampen die wij bezocht hebben, de schoonheid stellig niet de sterkste zijde, hier in Caripito twijfelt de bezoeker wel eens of hij niet aan de verkeerde deur gebeld heeft, en per abuis terecht gekomen is in een vacantie-bergoord of in een uitgestrekte country club.

Tegen een achtergrond van zachtgewelfde boskruinen spreiden de woonwijken van de petroleumnederzetting zich over flauwe glooiingen uit, die alle met fris groen gras begroeid zijn, en verlevendigd worden door gezellige villa's tussen palmen en bloesemdragende bomen. Na al die dorre streken van zoëven schijnt hier voor het eerst eens geen tekort aan water te bestaan, noch in regenval noch in voorraden uit de heuvels; een paar blinkende watertorens op de hoogste kruinen garanderen een gulle verdeling.

Hier mondt de Caripe, een klein bergriviertje, in de veel grotere Rio de San Juan uit; deze laatste is door Creole voor tankers bevaarbaar gemaakt, van de monding in de Golf van Paria tot vlak bij het dorpje Caripito, waarachter de heuvels beginnen op te lopen. Er zijn wat meer

mensen komen wonen, en ook zijn er wat meer winkeltjes en kroegjes ontstaan, maar overigens is dit inheemse dorp nog even morsig en onaanzienlijk als ooit tevoren. Scherp steekt daartegen af de stricte orde en de properheid van de woningcomplexen zoals de Amerikanen die voor hun Venezolaanse arbeiders evengoed als voor hun eigen hogere werkkrachten hebben gebouwd, met sportterreinen en clubs en centrale punten van voorziening. Niets meer herinnert hier aan de minder prettige zijden der tropen, noch ook komt hier iets van de aardolie te zien.

Het bedrijf ligt lagerop. Het bestaat uit een raffinaderij van niet bijzonder grote omvang, waar de crude van Quiriquire en ook een gedeelte uit Jusepín wordt verwerkt tot eindproduct, ter verzending per tanker naar diverse consumptielanden. Een ander gedeelte van de grondstof verlaat de haven van Caripito als crude, met bestemming naar U.S.A., Buenos Aires of Rio de Janeiro, en ook wel naar enkele Europese landen.

Tussen twee wallen van hoog tropisch groen liggen hier aan piertjes de tankers uit glinsterende aluminiumkleurige buizen hun diverse soorten te laden. Voorheen placht dit te geschieden te Güiria, aan de binnenkant van het schiereiland Paria, dus eveneens aan de Golf van die naam gelegen, en niet ver van Puerto Hierro; het uitdiepen van de Rio de San Juan tot Caripito heeft dit oudere station echter grotendeels overbodig gemaakt, zodat Güiria thans nog slechts een secundaire rol vervult.

Intussen schijnt dit Oostelijke gedeelte van Venezuela, hoewel het jongste en aanvankelijk ook meestbelovende, na ongeveer 20 jaar van exploitatie niet zo onuitputtelijk te zijn als sommige Westelijke velden ter weerszijde van het Meer van Maracaibo, die in weerwil van hun langere bestaan nog steeds de grootste hoeveelheid opleveren, in totaal zowel als put voor put. Inderdaad ziet men in de Oostelijke velden rondom El Tigre en Maturín reeds menige put weer dichtgemaakt.

Teneinde zoveel als doenlijk de economische gevolgen ener eventuele stagnatie voor de arbeidersbevolking te kunnen opvangen, hebben de grote ondernemingen in overleg met de Venezolaanse Regering hier en daar in de buurt hunner bedrijven proeven genomen met agrarische kolonies, waar eventueel afvloeiend oliepersoneel zich op gemakkelijke voorwaarden en onder goede leiding kan bekwamen in de tropische landbouw en aanverwante vakken. Men kan echter niet ineens van iedereen een bekwame kolonist of goede boer maken, en bovendien blijkt onder de inheemse bevolking de belangstelling flauw, zodat slechts een gering gedeelte der beschikbare percelen bezet geraakt is. De rest ligt te wachten tot de eerstvolgende crisis nieuwe maatregelen wenselijk zal doen worden.

Uiteraard wordt ook langs andere wegen er naar gestreefd, schokken dezer soort zo goed mogelijk op te vangen. Wat in dit opzicht door de gecombineerde inspanning van de oliemaatschappijen en de Overheid verricht wordt, verdient stellig een beter lot dan de onverschilligheid der inheemse bevolking, die hier ook na eventuele beëindiging van het aardoliebedrijf heel behoorlijke bestaanskansen in de tropische land- en tuinbouw zou krijgen. Ik zag in die omgeving kleine plekjes beplant met koffie, cacao, ananas en tal van vruchtbomen; voorts mais, cassave en

diverse andere knolgewassen. Klimaat en bodem zijn hier gunstig, en ook staat goede afscheepgelegenheid ter beschikking.

Wat hier echter merkwaardig genoeg nog steeds ontbreekt, dat is een verbinding overland met de meest nabije zeehaven Carúpano, een afstand van hoogstens een kilometer of zeventig; ja zelfs naar het naburige stadje Caripe, dat nog wel aan dezelfde rivier ligt als Caripito, bestaat geen weg, zodat men daarheen vier uur moet omrijden.

Daarentegen hebben haast al die stadjes een eigen vliegveld met meermaals daagse diensten naar Caracas en tussenstations. Zo ligt er zelfs tussen twee zo nabije plaatsen als Caripito en Maturín nog een afzonderlijk luchthaventje Cachipo, dat inzonderheid bestemd is voor de aardoliewereld rondom Quiriquire. Van hier vliegt men in een goed half uur naar Carúpano, over de heuvels en wouden met boortorens en kale plekken waar de pompen staan. Aldus krijgen we nog eens een volledig overzicht van het hele terrein, want Caripito en de tankerhaven en de lage landen langs de Golf van Paria worden duidelijk zichtbaar, evenals het einde van de weg, bij de Rio de San Juan, die hogerop als een bruine slang door de woudrijke bergen kronkelt. Zodra wij echter over die bergrug heen zijn, eindigt alles wat groen en sappig is, om plaats te maken voor het woestijnachtige landschap der kuststrook. Enkel nog op de bodem der dalletjes waar een riviertje stroomt doen zich nog enige tekenen van vruchtbaarheid voor, zoals wat bananen, cacao en suikerriet. En bij het neerdalen in Carúpano zien we ons door niets dan dorheid omgeven. Merkwaardig, zo vlak langs de zee zóveel droogte.

Voor de terugreis van Caripito naar de kust staat ook nog een andere route ter beschikking, een weliswaar verharde, maar erg stoffige weg, die van de carretera negra niet ver van het oliecomplex Jusepín aftakt om over de vrij hoge bergketen die de kust vergezelt heen te klimmen en uiteindelijk af te dalen naar Cumaná, een afstand van ruim 200 km.

Het gebergte is aan deze kant veel droger dan bij Caripito. Daarginds was alles permanent fris; hier is het bos maandenlang grijs van dorheid, met slechts enkele groenblijvende struiken er tussen, af en toe een flinke ceiba of samán of andere bloeiende boom. Soms is de weg dusdanig door afwisselende slagregens en droogte uitgewassen dat de rit over de ribbels ons de kiezen haast uit de mond doet rammelen. Over de riviertjes zijn hier geen bruggen, doch men rijdt over een betonnen vloer door het gewoonlijk niet erg diepe water heen. In deze streken groeit wat mais en cassave en suikerriet, maar af en toe zien we ook veldjes met tabak en bijbehorende droogschuren. Dit is het gewas dat bemest wordt met de guano van de guácharo-vogel uit de vermaarde grot, die destijds ook reeds door Humboldt is bezocht.

Daarheen takt bij het stadje San Francisco (reeds ongeveer halfweg naar Cumaná) een zijweg af, die kordaat de klim begint in de richting van Caripe en de grot.

Het landschap wordt hier bijzonder groots. In diepe dalen, door zeer hoge bergen omsloten, liggen een paar kleine dorpjes, die soms bijna geheel aan het oog onttrokken worden door de rode bloesempracht van de bucare. Nooit heb ik van deze zalmkleurige reuzenboeketten er zoveel

bij elkaar gezien als hier in deze afgelegen valleien van Periquito en El Guácharo. En midden in het stille stadje Caripe staat een geweldig wijde samán rose te bloeien, stam en hoofdtakken volbeladen met paarse orchideeën.

Een stoffige weg, pas kort geleden in de bergflanken uitgegraven, leidt door een landschap van indrukwekkend formaat, enkel met de majesteit van Yosemite te vergelijken, omhoog naar de Cueva del Guácharo, die omgeven is door hellingen vol koffiestruiken onder schaduwbomen. De ingang van de grot gaat haast schuil onder overhangende sinaasappelen.

Reeds van buiten zijn de grillige figuren van de stalactiten te herkennen, die als een draperie rondom de opening hangen. Een jongen met een walmende lantaren zal ons begeleiden; het aanbrengen van electriciteit zou hier alles bederven, want de guácharos kunnen immers niet tegen licht; een baatzuchtig voornemen daartoe heeft dan ook nog tijdens mijn jongste aanwezigheid daar te lande een storm van verontwaardiging doen opgaan in alle intellectuele kringen des lands, en zo willen wij hopen dat de verlichting altijd beperkt zal mogen blijven tot een minimum.

Deze tocht is niet voor een ieder genietbaar. Want heuse paden zijn er niet, zodat men door veel modder heenbaggert, elk ogenblik over het hier beginnende Caripe-riviertje moet waden, en tussendoor herhaaldelijk over hoge stapels niet zeer welriekende guano te klauteren krijgt. Oude schoenen en een korte broek zijn daarom aan te bevelen. Men zal u de gebruikelijke kathedralen en olifanten etc. laten zien, alles zeer fraai in druipsteen aanwezig; maar in deze specifieke grot is het ons enkel om de guácharos te doen. Naarmate wij in de grot doordringen wordt het gekras van de vogels sterker, tot het eindelijk haast oorverdovend is. Deze guácharo of vetvogel gaat bij nacht uit fourageren, voor zichzelf en voor zijn jongen; men zegt dat hij daarbij zeer aanzienlijke afstanden aflegt, tot achter de Orinoco toe. Van deze tochten brengt hij zaden en pitten mee, en hiervan valt, deels nog ongenuttigd, deels tenminste onverteerd, het merendeel op de bodem van de grot, waar zich aldus in de loop van ongetelde eeuwen dikke lagen guano hebben ontwikkeld. Voorzover nog kiemkrachtig lopen deze zaden nog even uit, zodat men soms hele perken van spichtige en kleurloze sprietjes ziet; na enige tijd gaan ze echter wegens gebrek aan daglicht vanzelf dood.

In deze vochtige ruimte leven ook kleine kikkertjes en vleermuizen, en het beekje bevat zelfs minuscule visjes. Doch hoofdbewoners zijn de guácharos, die hier tegen de gewelven hangend nestelen, onder luid geraas bij ieder schijnsel van een lantaarn.

Men heeft kort geleden wetenschappelijke proeven genomen inzake het wonderlijke vermogen van deze vogels om zich evenals vleermuizen in volmaakte duisternis te kunnen oriënteren en bewegen zonder ooit iets aan te raken. Daartoe zijn te Caripito bij de Creole de voornaamste kenners dezer materie, waaronder ook de bekende Venezolaanse naturalist Phelps, bijeengekomen om te constateren hoe vier opgevangen guácharos zich zouden gedragen indien men hun tijdelijk het gehoorvermogen ontnam door propjes watten. De voorlopige indruk is geweest dat

zij zich in het donker laten geleiden door een soort van natuurlijke radaruitrusting, zodat hier ongetwijfeld niet alleen voor ornithologen doch tevens voor physici alsnog een interessant veld van studie openligt.

Bij de grot zelf vindt men enkel een paar kroegjes en winkeltjes van gering allooi, die het alleen des Zondags druk hebben, wanneer een stroom van nieuwsgierigen uit de omliggende provinciesteden hierheen een uitstapje maakt; als buitenlander kieze men daarom liever een doordeweekse dag. Te Caripe is een flink hotel in aanbouw; zolang behelpt men zich met een paar heel bescheiden logementjes.

Reeds zagen wij dat er van Caripe naar Caripito geen berijdbare weg leidt, doch enkel het oude Spaanse muilezelpad. Onze eigen route leidt weer terug naar de hoofdweg, die ons dan in een uur of drie door merendeels half verdord bergland via het stadje Cumanacoa naar Cumaná brengt, aan de Golf van Cariaco en aan de Caribische kust.

12 WAARHEEN, VENEZUELA?

Wat zal de naaste en verdere toekomst brengen aan dit weleer zo arme, doch vervolgens zo snel welgesteld geworden land?

Hebben wij hier Andersen's lelijke jonge eendje zien evolueren tot een zwaan, en zal het daar bij blijven, tot in het einde der dagen?

Of moeten er naar Bijbelse traditie op deze vette jaren evenzovele magere volgen, met enkel een vage hoop — sterker of zwakker al naar gelang van ieders temperament — dat er later tòch nog wel weer eens betere dagen zullen aanbreken?

De Latijn, en met name de Zuidamerikaanse variant daarvan, is waarlijk geen zwartkijker. Hij weet de goede dingen des levens te grijpen wanneer zij binnen zijn bereik komen, en stellig is hij niet van zins, zich zijn aangename uren te vergallen door bij zonneschijn alvast te gaan zitten tobben dat het morgen wel eens zou kunnen regenen. Zijn levensopvattingen doen denken aan het drinkliedeke dat in de Gouden Eeuw onze voorouders wel in hun ogenblikken van jolijt plachten te zingen:

Ick drinck den zoeten most
En vraagh niet wat hij kost.

Toch ontbrak het ook destijds al niet aan waarschuwende stemmen, zoals toen de schipper en kolonist David Pieterszoon de Vries, die zijn onderneming aan de oever van de Hudson ingevolge de zorgeloosheid der bestuurderen te gronde had zien gaan, na terugkeer in het vaderland aan zijn zelfgenoegzame landgenoten voorhield dat zij ondanks al de schatten, in West-Indië op de Spanjaarden veroverd, zich buiten machte hadden getoond om een zo veelbelovend dochterland als Nieuw-Nederland tot ontplooiing te brengen. En waarschuwend heeft hij gewezen op het voorbeeld der Duinkerker kapers, wier eens zo voorspoedige vaderstad toen al weer tot haar vroegere onbeduidendheid was teruggezonken. „Waar zijn al die rijkdommen gebleven?" — zo riep hij uit. „Verbrast en aan de wand gep.st!"

Hoewel het ook in Venezuela allicht niet ontbreekt aan opvattingen die volstrekt geen bezwaar zien in een onmiddellijk genot van alle goede gaven welke een gelukkig gesternte gelieft te zenden, overheerst misschien toch wel de stroming die zich afvraagt wat er met het land en met het eenmaal aan welstand gewend geraakte volk gebeuren moet ingeval de thans zo rijkelijk vloeiende bronnen van welvaart eens trager mochten gaan lopen of misschien geheel opdrogen. Want wanneer bodemschatten eenmaal uit de grond verdwenen zijn, is datgene wat ach-

tergelaten wordt gewoonlijk niet in waarde toegenomen, zoals bij uitzondering wèl het geval is in de Nederlandse venen, waar na afgraving en verkoop van de turf zo waarlijk een verbeterde bouwgrond blijft liggen. Doch daar waar steenkolen, ijzer, bauxiet of aardolie vertrokken zijn, resteert gewoonlijk slechts puin en rommel, een grondslag waarop dan niet zo gemakkelijk een nieuwe welvaart kan worden in het leven geroepen.

Het is dan ook met deze gedachte voor ogen dat in Venezuela — evenals trouwens ook elders, zoals op de ten nauwste met dat zelfde lot verbonden eilanden Curaçao en Aruba — de leus wordt vernomen: de aardolie moet worden uitgezaaid!

Deze taak tracht men in Venezuela te volvoeren door aan het land in snel tempo een goed wegennet te bezorgen, een bezit waar men onder alle omstandigheden iets aan hebben zal. Voorts wordt met kracht gestreefd naar een grondiger bewerking van de bodem en naar vergroting van het areaal der agrarische voortbrenging, een en ander begeleid door wetenschappelijke onderzoekingen en door vakkundige opleiding van het daarvoor bestemde gedeelte des volks. Op onze rondegang door het land hebben wij kunnen aanschouwen hoe niet alleen van Overheidswege met kracht in deze richting gewerkt wordt, doch hoe tevens de grootste concessionarissen die 's lands delfstoffen verwerken met veel animo en talent tot dit doel bijdragen, in sociale zowel als in economische zin.

Voorts wordt veel verwacht van een voortgezette industrialisering des lands, waarbij men gaarne medewerking in kapitaal en vooral in „know-how" zou verwelkomen van ervaren buitenlandse zijde. Men moge intussen bedenken dat een bloei die langs deze weg wellicht als een begeerlijke vooruitgang gestimuleerd zal worden, voor een groot gedeelte ten laste zal komen van de consument, voor wie zulk een welzijn der nationale industrie in wezen neerkomt op hogere prijzen dan voor importgoederen van minstens gelijke kwaliteit te bedingen zouden zijn. En een duurte die in tijden van opwaarts gerichte conjunctuur nog wel te dragen lijkt, zal bij een eventueel omslaan daarvan des te zwaarder gevoeld worden.

Terecht heeft de Overheid de directe belastingen laag gehouden, in de verwachting dat daardoor de ondernemingslust zal worden aangemoedigd, en vertrouwende dat zijzelf ook wel langs andere wegen aan haar middelen zal kunnen komen.

Op soortgelijke gronden wordt eveneens de benzine vrijwel onbelast ter beschikking van het verkeerswezen gesteld, opdat dit zich zo voorspoedig als doenlijk moge ontplooien.

Doch zou zulk een op zichzelf ongetwijfeld juist en verstandig inzicht niet tevens dienen mee te brengen dat ook — zeg — het rollende materiaal zelf onbelast of althans tegen matig invoerrecht het land behoort te kunnen binnenkomen? En waarom het bij dit ene hoofdproduct te laten: ook de kleding van de chauffeur en alles wat een ieder die in het transportwezen werkzaam is, nog verder aan verbruiksartikelen

nodig heeft. Aldus op ieder ander gebied, tot in de eigen industrie toe.
Alleen op zulke grondslagen zal een land dat ernstig voornemens is, zijn nationale productievermogen te vergroten, naar sanering, vooruitgang en concurrentievermogen kunnen streven, dat is dus door het binnenlandse apparaat in staat te stellen, economischer dan tevoren te werken; doch niet door één bepaalde tak der nationale voortbrenging van de aanvang af te willen opbouwen in een sfeer van kunstmatige bevoordeling. Kasplantjes dezer soort worden wel eens geleidelijk tot woekerplanten, die omderwille van eigen bloei er niet voor terugdeinzen om al het andere onder hun groei te verstikken.

In dit verband doet zich tevens de vraag voor of Venezuela ooit nog weer deel zal gaan uitmaken van een ruimere staatkundige formatie, zoals toen Simón Bolívar een Groot-Colombiaanse staat stichtte, waarvan destijds deel uitmaakten de tegenwoordige republieken Venezuela, Colombia, Ecuador en Panamá.
Een veelbelovend begin scheen reeds enige jaren geleden gemaakt te zijn door de vorming van een Flota Mercante Grancolombiana, waarin Venezuela een even groot aandeel als Colombia had genomen, maar uit deze combinatie heeft Venezuela zich al weer teruggetrokken; en wanneer reeds op één onderdeel het samengaan onuitvoerbaar blijkt te zijn, mogen de vooruitzichten inzake een algehele economische unie stellig niet zeer gunstig heten. Kennelijk is voor dergelijke grotere formaties de tijd nog niet gekomen.

De strijd tegen de malaria mag als gewonnen gelden, en ook de andere gevaren die de volksgezondheid bedreigen, worden met kunde en doortastendheid aangepakt. Een zeer krachtig apparaat is geschapen om de volkshuisvesting te verbeteren: de Banco Obrero of Arbeidersbank, die reeds de bouw van vele woningcomplexen heeft gefinancierd. Zo is eveneens een Banco Mercantil y Agricola gesticht teneinde ten plattelande de voortbrenging van bodemproducten te bevorderen, en nog meer van dergelijke instituten bevinden zich in wording; elk ter aanmoediging van een afzonderlijke sector in 's lands productieapparaat.
Hier raken wij echter tevens dat zo onmisbare doch tegelijkertijd zo uitermate gevoelige onderdeel van het bedrijfsleven: de factor mens. Wij hebben de Venezolaan van boven de middelmaat leren hoogachten als een welopgevoed en intelligent man, die zich snel weet aan te passen bij de moderne werkwijze, zoals deze vrij plotseling van overzee in zijn vaderland is overgeplant; in een vlot tempo hebben de jongere Venezolanen deze methodes aangeleerd en zelf op leidende posten in toepassing gebracht, aangemoedigd door hun eigen Overheid en voortbouwend op de ervaring der buitenlandse leermeesters.
Ook hebben wij met waardering de Venezolanen van beneden de middelmaat aan het werk gezien in functies die bij hun bescheidener levenspositie passen; eveneens in die kringen blijkt het niet aan bekwaamheid of aan arbeidslust te ontbreken.

Naast deze beide met kundigheid en goede wil uitgeruste volksdelen heeft Venezuela intussen eveneens rekening te houden met een in min-

dere mate progressieve groep, die — afgezien van enkele buurten der grote steden — in hoofdzaak de minst ontwikkelde gedeelten van het platteland bewoont, alwaar het niet altijd gemakkelijk blijkt te zijn, zulke merendeels zeer eenvoudige lieden op een hoger niveau te brengen.

Hier kan alleen immigratie baat geven, een influx van nieuw bloed, van arbeidskrachten die bereid zijn, de verre binnenlanden te helpen bevolken en zich met de aldaar reeds gevestigden te vermengen.

In dit opzicht heeft de ervaring reeds aangetoond dat vooral het naastverwante ras, dus de homo mediterraneus, zich in de regel gemakkelijk aanpast en weldra in de Venezolaanse natie opgaat, zulks terwijl de ondervinding met de Noordeuropese volkeren, zeg met de homo nordicus, veeleer tot terughoudendheid schijnt aan te manen.

Vermoedelijk zal ook hier de naaste ontwikkeling wel het ook elders gebruikelijke beeld te aanschouwen geven, nl. dat, naar gelang de „mediterrane" immigratie vorderingen maakt, ook die van volkeren uit koelere luchtstreken van lieverlede een gunstiger bodem zal vinden, aanvankelijk wellicht nog slechts aarzelend, en misschien wel niet zonder enig vallen en opstaan, doch op den duur waarschijnlijk in toenemende omvang. Met overhaasten wordt hier niets gewonnen. Aan 's lands Overheid zij een helder inzicht en een bezadigd beleid toegewenst, opdat de Venezolaanse natie der toekomst zo sterk en gezond en capabel als doenlijk is zal mogen opgroeien.

Wanneer Venezuela binnenkort zijn havens uitgediept en van passende installaties voorzien zal hebben, en wanneer een dicht net van goede wegen tegen lage prijs transport kan leveren; wanneer het zijn rivieren bevaarbaar gemaakt en in bedwang zal hebben; wanneer het evenwicht herkregen zal zijn tussen het rooien en het weder opvesten van bossen; wanneer er bevloeiingswerken geschapen zullen zijn die met succes de droogte kunnen bestrijden; wanneer een eigen nijverheid zonder de bescherming van hoge tariefmuren een deugdelijk product tot concurrerende prijs kan aanbieden; wanneer land- en tuinbouw, veeteelt en zuivelbereiding een overvloed aan prima voedingsmiddelen binnen het bereik der gehele bevolking zullen hebben gebracht, met nog een overschot dat op de wereldmarkt kan mededingen met de beste; en wanneer een vlijtige bevolking van velerlei oorsprong met de beste burgers des lands zal willen opkomen voor orde en vooruitgang, voor staatkundige, economische, sociale en persoonlijke vrijheid onder versmading van ieder extremisme... dan zal getuigd kunnen worden dat deze natie de gulvloeiende inkomsten van de dag bijtijds heeft uitgezaaid om daardoor haar toekomstige welvaart te garanderen en haar tegenwoordige plaats niet slechts te behouden, doch ook nog te versterken: die van een der meest vooraanstaande en best geëquilibreerde volkeren van Latijns Amerika.

LIJST VAN ILLUSTRATIES

21 *Linksboven:* Verwaarloosde koffie onder schaduwbomen (staat Miranda). *Rechtsboven*: De agave (of hoe ook genaamd) die de cocuy levert (staten Lara en Falcón). *Linksonder:* Bomen die vol parasieten hangen (staat Yaracuy). *Rechtsonder:* Dit liefelijke beekje is met „bilharzia" besmet (staat Aragua).

22 *Boven:* De obelisk als middelpunt van het nieuwere Maracaibo. *Midden:* Gedenkteken voor het opperhoofd Mara. *Onder:* Drukte rondom de markt te Maracaibo.

23 *Boven:* De „Creole" boort in het Meer (foto Creole). *Linksonder:* Enige foraminifera of microscopische schelpformaties in slijpsel van opgeboord gesteente, sterk vergroot (foto Shell). *Rechtsonder:* Boortoren op nieuwe plek in het oerwoud.

24 *Boven:* Conuco-landschap in de staat Zulia. *Midden:* Een „flare" in de wildernis. *Onder:* Tucacas (staat Falcón), eens een koperhaven, hoopt thans op fosfaatverschepingen.

25 *Linksboven:* Een vrouw van de Motilones-stam. *Rechtsboven, midden en onder:* Goajira-dames.

26 *Linksboven:* Cardón van vóór de Shell (natuurreservaat). *Rechtsboven:* Venezolaanse volkswoningen. *Midden:* Het wooncomplex Judibana van Creole te Amuay (staat Falcón) en de Judibana Club (foto Creole). *Onder:* Een gemeenschapshuis der Motilones in het oerwoud van Zulia (luchtfoto Creole).

27 *Boven:* Gedenkteken voor Francisco de Miranda (El Precursor) te Barquisimeto. *Linksonder:* Het zwembad Macuto te Barquisimeto (staat Lara). *Rechtsonder:* Erezuil voor vier eeuwen stadsbestaan van Barquisimeto.

28 *Boven:* Slingerweg door de Andes bij Timotes. *Linksmidden:* Wegenaanleg in het Andespuin. *Rechtsmidden:* Ook de cardones hebben onder parasieten te lijden. *Onder:* De tuna of opuntia.

29 Andijnse stadjes.

30 *Boven:* De Plaza te Mérida. *Midden:* Fraylejones (espeletia). *Onder:* De Páramo del Aguila op ruim 4000 meter.

31 *Boven:* Hangbrug in de Llanos van de staat Apure. *Linksmidden:* Trapjesstraat in San Cristóbal (staat Táchira). *Rechtsmidden:* Dorp bij de asfaltberg in de staat Táchira. *Onder:* Andesvallei in de staat Trujillo.

32 *Boven:* Puerto La Cruz, de jonge aardoliestad in de staat Anzoátegui. *Midden:* Hoofdkantoor van Mene Grande Oil te Puerto La Cruz. *Onder:* De „carretera negra" bij Barcelona (staat Anzoátegui).

33 *Boven:* Het haventje van Guanta (staat Anzoátegui). *Midden:* Kokosbossen bij Guanta. *Onder:* Cementfabriek „Vencemos" te Pertigalete (staat Anzoátegui).

34 *Boven:* Het oude Spaanse fort te Cumaná (staat Sucre). *Midden:* Cacaobonen drogen. *Onder:* Carúpano (staat Sucre).

35 *Boven:* Margarita (staat Nueva Esparta). *Midden:* Het weven van hangmatten op het eiland Margarita. *Linksonder:* Sorteren van pareloesters op Margarita. *Rechtsonder:* Pelikaan.

36 *Boven:* De ijzerberg van El Pao (staat Bolívar). *Midden:* Ertsladen te Palua aan de Orinoco. *Onder:* Caroní-rivier, met Puerto Ordáz op de achtergrond.

37 *Boven:* De Orinoco voor Ciudad Bolívar. *Links- en rechtsmidden:* De boulevard langs de Orinoco te Ciudad Bolívar. *Onder:* Op de Orinoco bij San Félix.

38 *Boven:* Woonbuurt in Caripito (staat Monagas). *Midden:* Vier ja-knikkende putten bij Quiriquire (staat Monagas). *Onder:* De Llanos langs de Orinoco.

39 *Boven:* Guácharo-sigaren worden alleen in Cumaná gemaakt. *Linksmidden:* De grot van de Guácharos. *Rechtsmidden:* Koffie nabij de Guácharo-grot. *Onder:* Tabaksveldjes, bemest met guácharo-guano.

40 Waarheen, Venezuela?

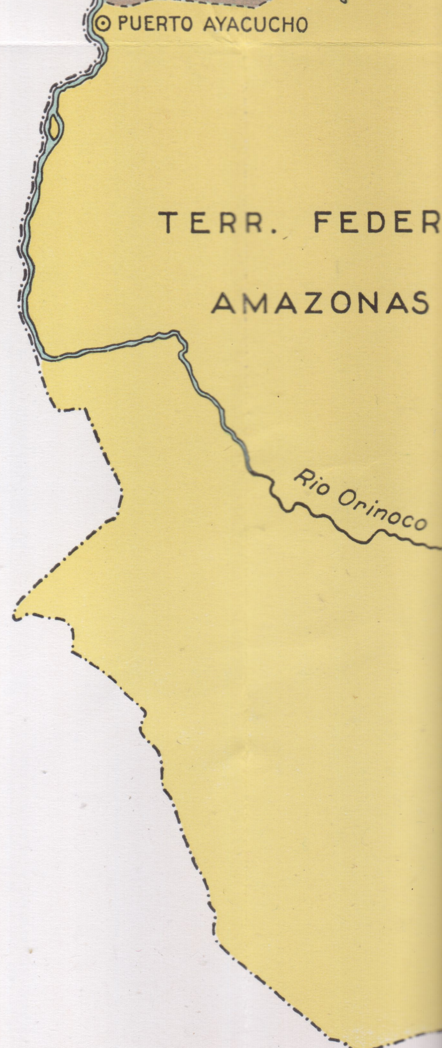
Willemstad
CURAÇAO
Kralendijk
BONAIRE
ISLA AVES
LOS ROQUES
CAYO GRANDE
MAR CA
GOLFO DE VENEZUELA
GOLFETE DE CORO
Amuay
Las Piedras
Cardón
CORO
Puerto Cumarebo
FALCÓN
R. Tocuyo
Tocuyo de la Costa
Tucacas
R. Aroa
Puerto Cabello
Turiamo
Maiquetía
La Guaira
DTO. FED.
CARACAS
LOS TEQUES
R. Tuy
MIRANDA
Ocumare del Tuy
MARACAY
Cagua
ARAGUA
VALENCIA
Carabobo
CARABOBO
SAN FELIPE
Miranda
YARACUY
BARQUISIMETO
Siquisique
Carora
LARA
El Tocuyo
Acarigua
Turén
PORTUGUESA
R. Portuguesa
GUANARE
BARINAS
GUÁRICO
El Sombrero
Valle
ZULIA
Bahía de Tablazo
San Carlos
Mara
MARACAIBO
La Paz
La Concepción
Machiques
Palmarejo
Cabimas
Tia Juana
Lagunillas
Mene Grande
LAGO DE MARACAIBO
Palmarito
R. Catatumbo
Encontrados
San Carlos
R. Escalante
R. Zulia
TRUJILLO
Valera
Escuque
Boconó
La Puerta
La Mesa
MÉRIDA
TÁCHIRA
R. Uribante
CÚCUTA
San Antonio
Rubio
SAN CRISTÓBAL
Pamplona
R. Apure
SAN FERNANDO DE APURE
Rio Arauca
APURE
Rio Or
PUERTO AYACUCHO
TERR. FEDER
AMAZONAS
Rio Orinoco
Caracas
VENEZUELA
Georgetown
Paramaribo
Cayenne
INGL.
HOLANDE
FR.
GUAYANA
Bogotá
COLOMBIA
Quito
ECUADOR
BRASIL
PERÚ
Lima
BOLIVIA
La Paz
PARAGUAY
Asuncion
Rio de Janeiro

VENEZUELA
1: 3.500.000
LOS ROQUES
CAYO GRANDE
ISLA ORCHILA
ISLA BLANQUILLA
R C A R I B E
NUEVA ESPARTA
ISLA DE MARGARITA
Juangriego
LA ASUNCIÓN
Pampatar
Porlamar
ISLA TORTUGA
ISLA CUBAGUA
ISLA COCHE
Maiquetía
La Guaira
FED.
CARACAS
Higuerote
LOS TEQUES
R. Tuy
MIRANDA
Ocumare del Tuy
CUMANÁ
Carúpano
Puerto de Hierro
Cristóbal Colon
Güiria
PORT OF SPAIN
TRINIDAD
GOLFO DE PARIA
Cariaco
SUCRE
R. de San Juan
Puerto de la Cruz
Guanta
BARCELONA
Caripe
Cueva del Guácharo
Caripito
Quiriquire
Cachipo
MATURÍN
Jusepín
Pedernales
Santa Bárbara
MONAGAS
C. Manamo
C. Pedernales
C. Macareo
El Sombrero
Valle de la Pascua
Anaco
ANZOÁTEGUI
UÁRICO
Campo San Tomé
El Tigre
Boca de Uracoa
TUCUPITA
TERR. DELTA
Barrancas
Rio Orinoco
Soledad
San Félix
AMACURO
CIUDAD BOLÍVAR
El Pao
Palua
Puerto Ordáz
Cerro Bolivar
Rio Orinoco
El Callao
El Dorado
B O L I V A R
AYACUCHO
Rio Caroní
ERR. FEDERAL
AMAZONAS
Rio Orinoco

CARACAS
Higuerote
LOS TEQUES
R. Tuy
MIRANDA
Ocumare del Tuy
Puerto de la Cruz
Guanta
CUMANÁ
Cariaco
SUCRE
R. de San Juan
GOLFO DE PARIA
PORT OF SPAIN
TRINIDAD
Güiria
BARCELONA
Cueva del Guácharo
Caripito
Cachipo
Quiriquire
MATURIN
Jusepín
Pedernales
Santa Bárbara
MONAGAS
C. Manamo
C. Pedernales
C. Macareo
El Sombrero
Valle de la Pascua
ANZOÁTEGUI
Anaco
Campo San Tomé
El Tigre
Boca de Uracoa
TUCUPITA
TERR. DELTA
Barrancas
Rio Orinoco
UÁRICO
San Félix
Palua
Puerto Ordáz
El Pao
AMACURO
Soledad
CIUDAD BOLÍVAR
Cerro Bolívar
Rio Orinoco
El Callao
El Dorado
BOLIVAR
AYACUCHO
Rio Caroní
ERR. FEDERAL
AMAZONAS
Rio Orinoco
AMSTERDAM
NEDERLAND
(HOLANDA)
1: 3.500.000

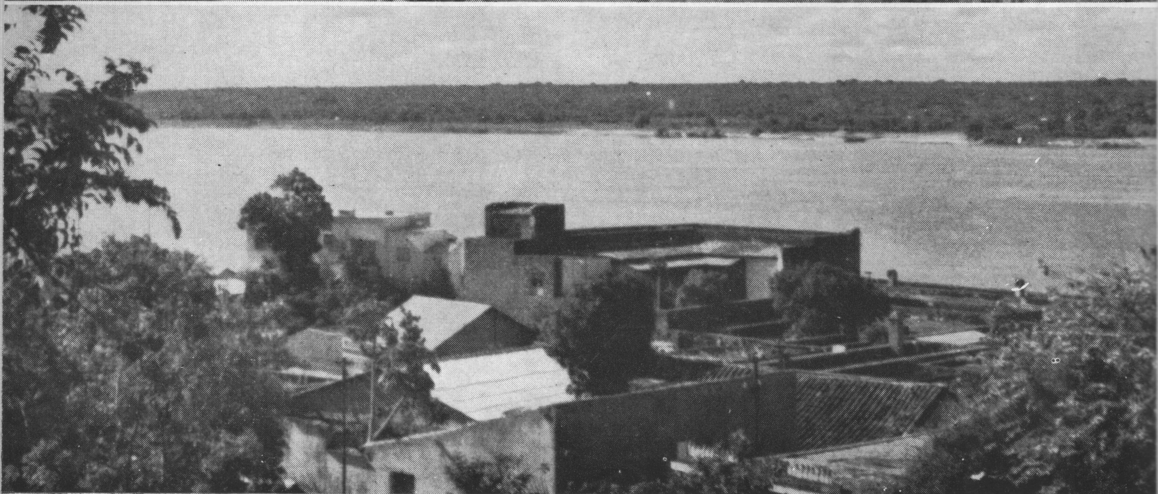

AMERICA DEL SUR

1:50.000.000

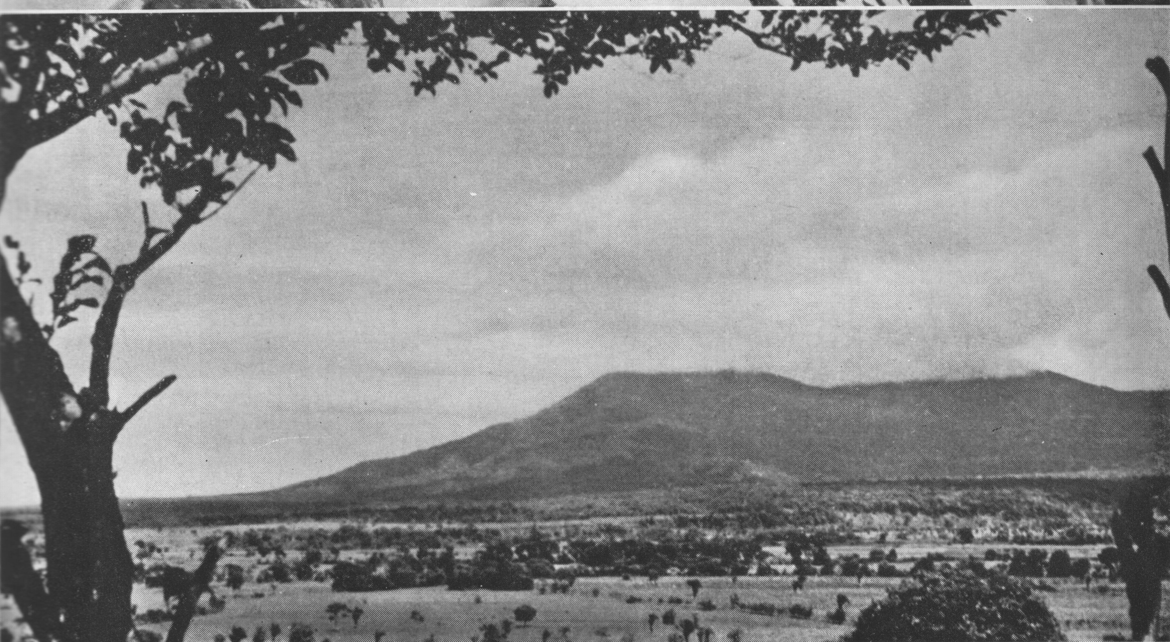

Boven: Landbouwstudieterrein bij Cagua (staat Aragua). (foto Shell).
Onder: Oleoducten (foto Creole).

Boven: Periodieke overstroming aan de bovenloop v.d. Orinoco.
Onder: De Orinoco voor Ciudad Bolívar.

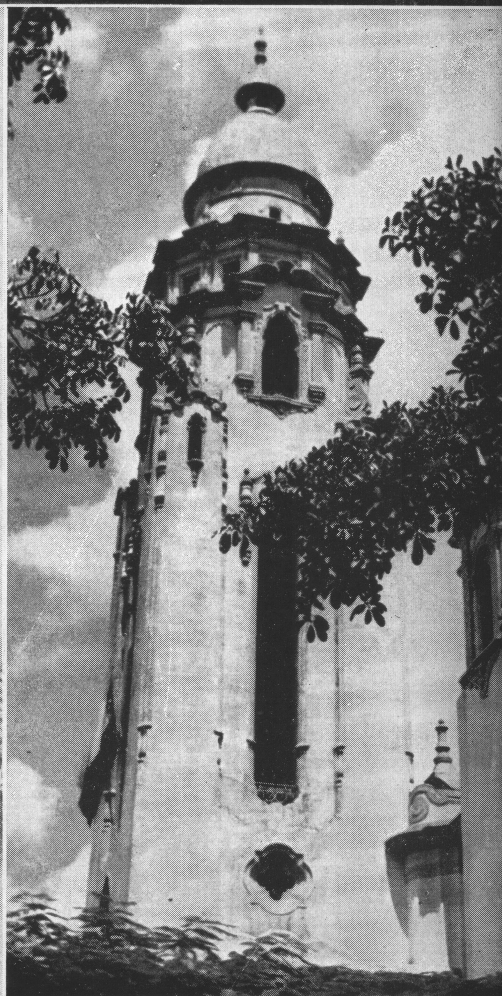
Boven: Andestoppen van omtrent 5000 meter.
Midden: Achter de Cordilleras strekken zich de Llanos uit.
Onder: Klapperkust bij Puerto Cabello.

Boven: Standbeeld van Columbus in Caracas.
Midden en onder: ... noemden het „Klein-Venetië"...

Boven: Geboortehuis van El Libertador te Caracas, met schilderijen door Tito Salas.
Linksonder: Simón Bolívar, de Bevrijder. *Rechtsonder:* Het Panteón Nacional te Caracas.

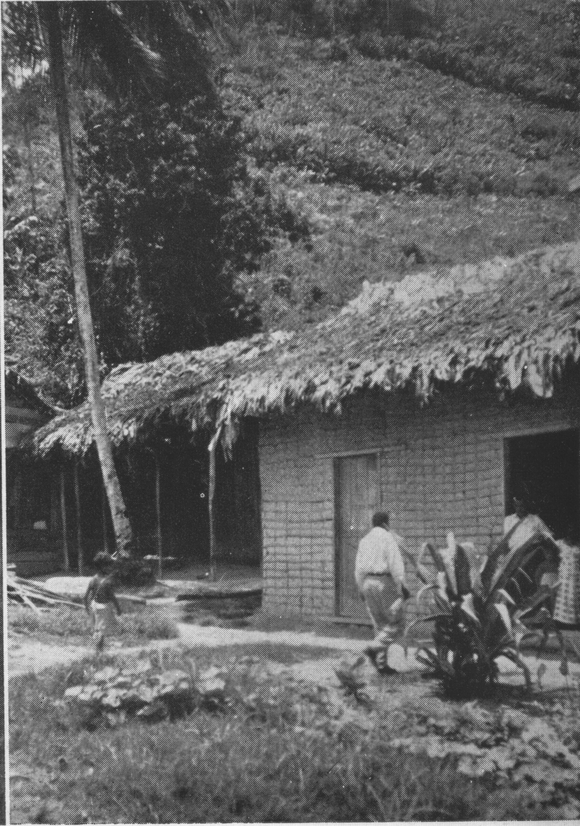

Boven: Santa Teresa te Caracas.
Midden: Uitroeping der onafhankelijkheid op 5 Juli 1811.
Onder: Het gedenkteken te Carabobo.

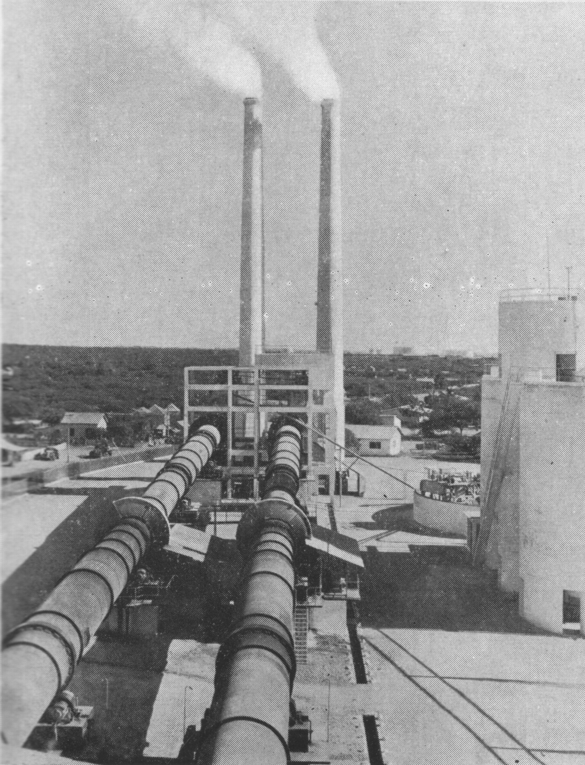

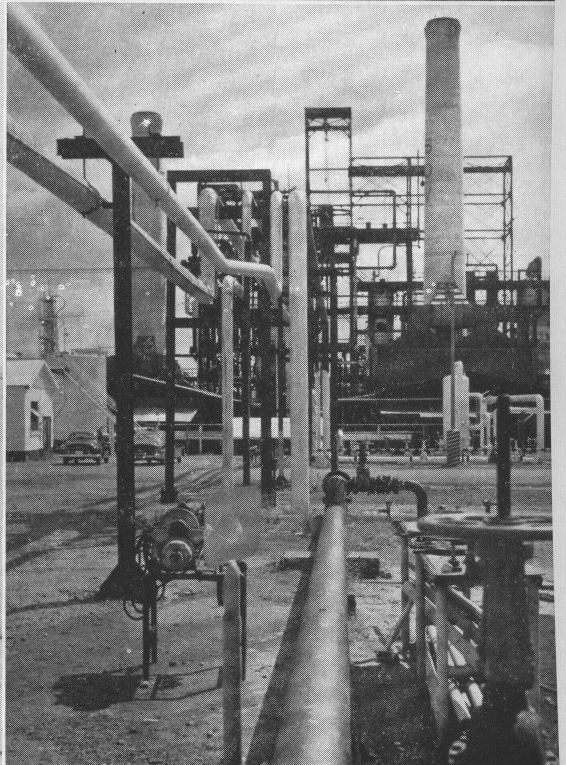
Boven: Pottebaksters van de boven-Orinoco.
Linksonder: Andijnse moedertjes (staat Mérida).
Rechtsonder: Lemen hut met dak van palmstro (staat Cojedes).

Boven: Het Olympische Stadion te Caracas.
Midden: De Ciudad Universitaria te Caracas.
Onder: School voor verplegingsleer te Maracaibo.

Boven: Wegenaanleg in olieveld (foto Creole).
Linksonder: Cementfabriek bij Maracaibo. *Rechtsonder:* Een raffinaderij v. aardolie.

Boven: Petroleumhaven van Amuay (staat Falcón). (foto Creole).
Onder: Haven van Carúpano (staat Sucre).

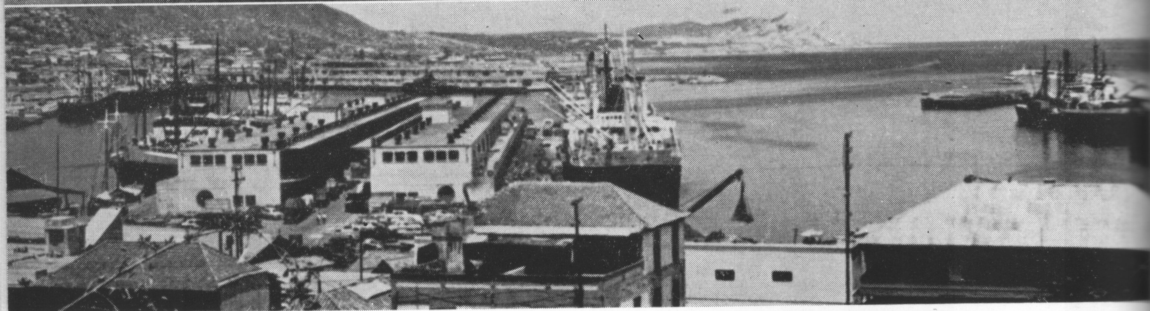

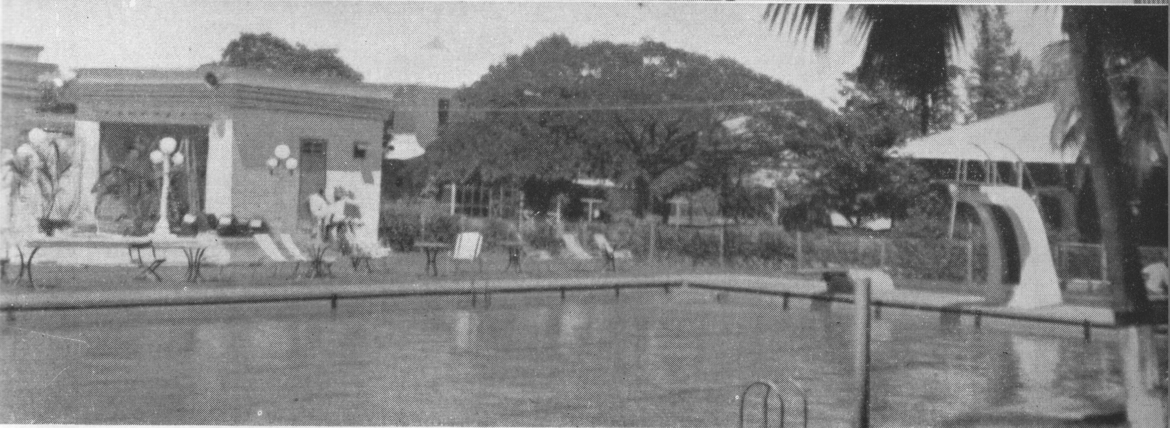

Boven: De geheel bemetselde Rio Guaire ziet zich door de Pista del Este begeleid.
Linksmidden: In de half-dorre streken helpt de candelabercactus het verkeer beveiligen.
Rechtsmidden: Over bosrijke wegen. *Onder:* De M-bocht op de Páramo de la Negra (Andes)

Boven: Haven van Maracaibo (staat Zulia).
Midden: Haven van Puerto Cabello (staat Carabobo). *Onder:* Idem La Guaira (D.F.).

Boven: Hotel Moro te Maracay. *Midden:* Hotel Balneario Cumboto bij Puerto Cabello.
Onder: Club Bella Vista (Shell) te Maracaibo.

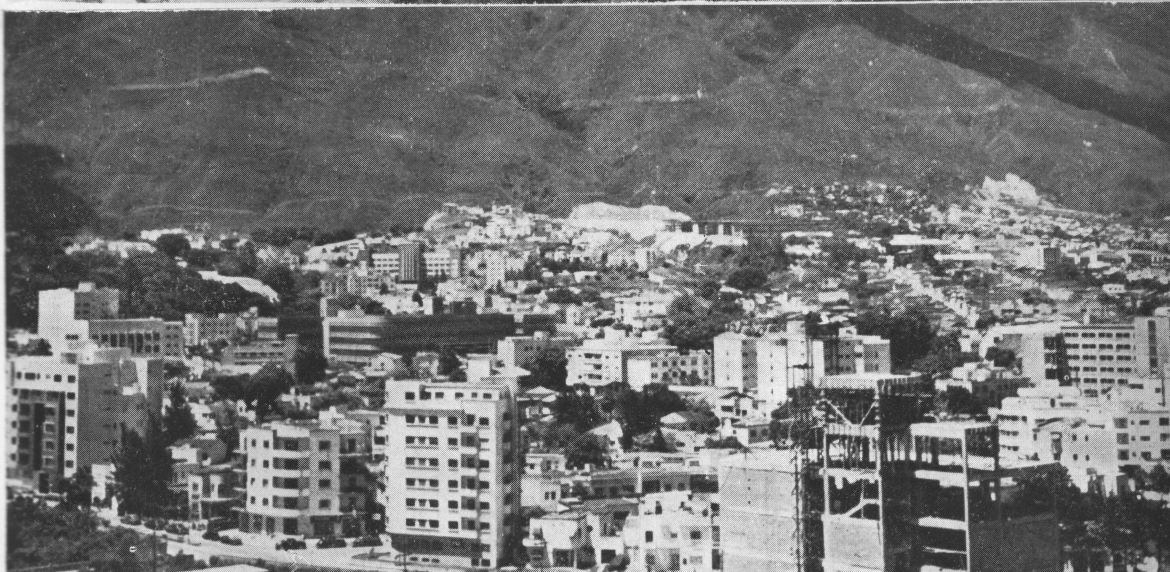

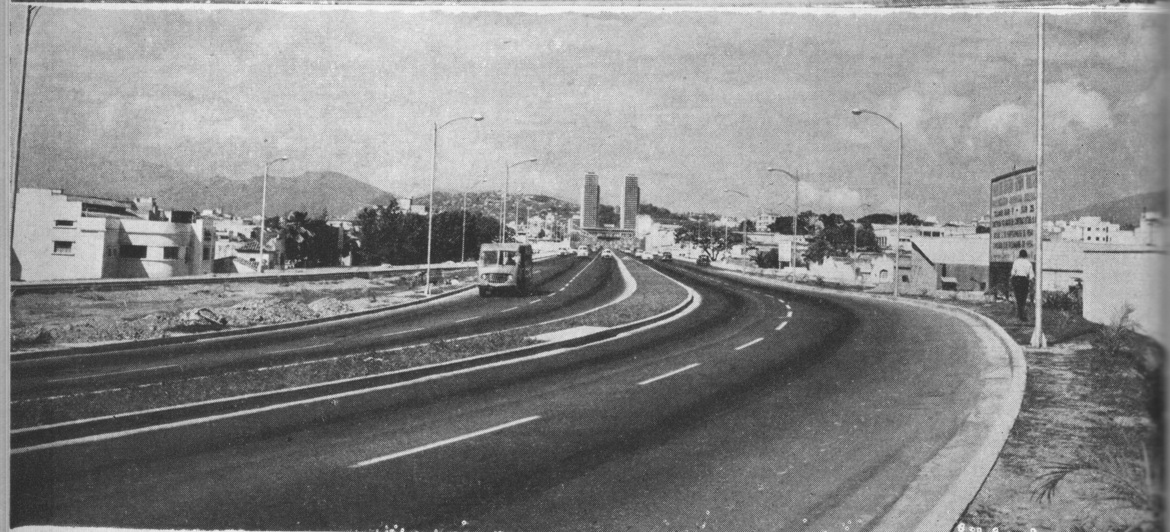
Boven: El Libertador op de Plaza Bolívar te Caracas.
Linksonder: Het Capitolio, 's Lands vergaderzaal.
Rechtsonder: De Kathedraal, op het nulpunt van de stratentelling.

De nationale hoofdstad.
Boven: Hotel Tamanaco op de Zuidhelling van de stad.

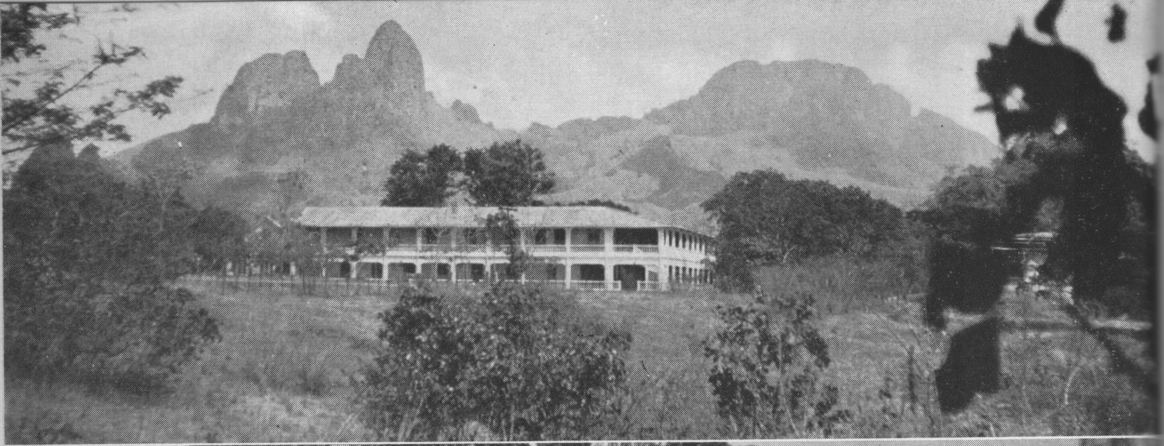

Boven: Caracas. De woonwijk Altamira.
Midden: De nieuwe Avenida Bolívar met de torenhuizen van het Centro Bolívar.
Onder: Centro Simón Bolívar met El Silencio en El Calvario.

Boven: Tuy-vallei in bovenloop bij Ocumare.
Midden: Benedenrivier bij Rio Chico.
Onder: Higuerote, hoofdplaats van de Barlovento (staat Miranda).

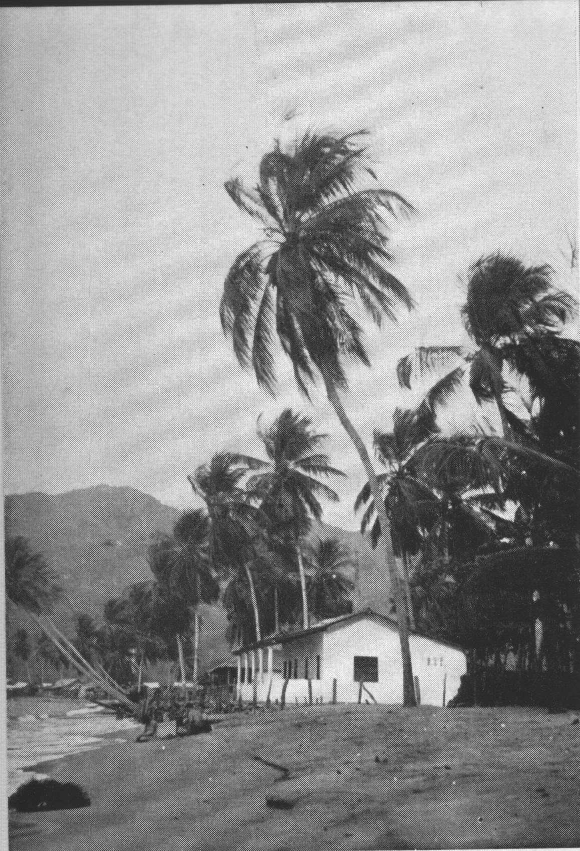
Boven: San Juan de los Morros (staat Guárico).
Midden: Suikerplantage Santa Teresa (staat Aragua).
Onder: De vermaarde samánboom van Güere, bij Maracay.

Boven: De voormalige residentiestad Maracay (staat Arugua).
Midden: Het ziekenhuis Centro Médico te Valencia (staat Carabobo).
Onder: Tabaksveld bij Turén (staat Portuguesa).

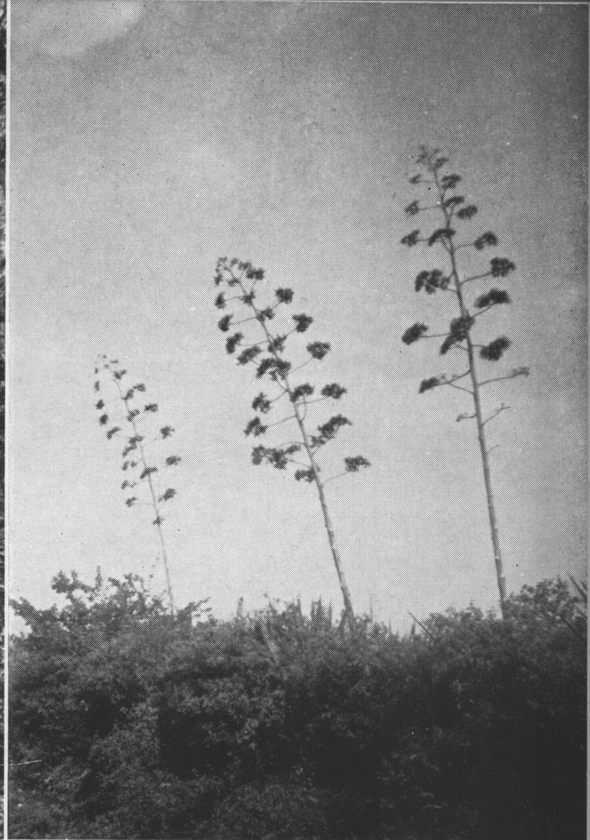

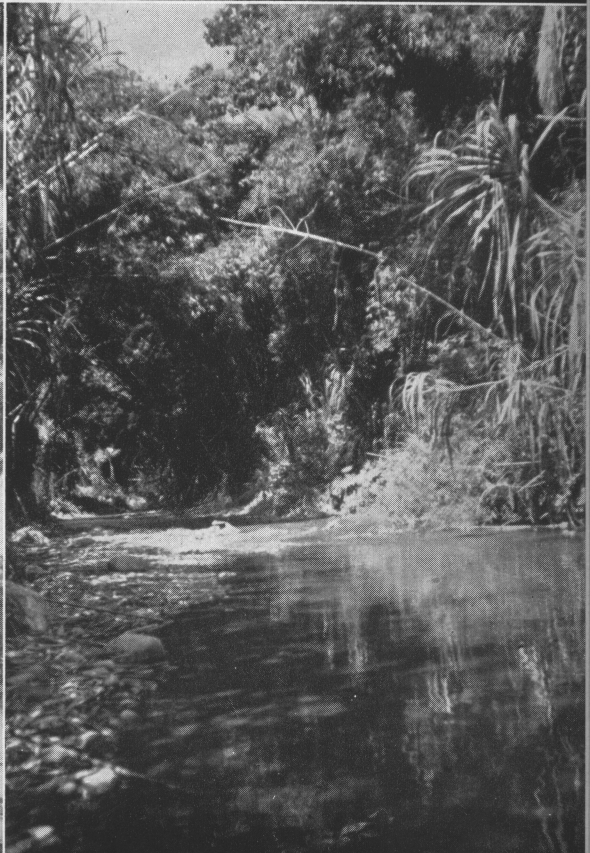

Linksboven: Klapperkust bij Turiamo (Natuurreservaat Rancho Grande). *Rechtsboven:* Valencia, hoofdstad van de staat Carabobo. *Linksonder:* Acarigua (staat Portuguesa) met Sint Joris. *Rechtsonder:* Maiscultuur in de centrale valleien.

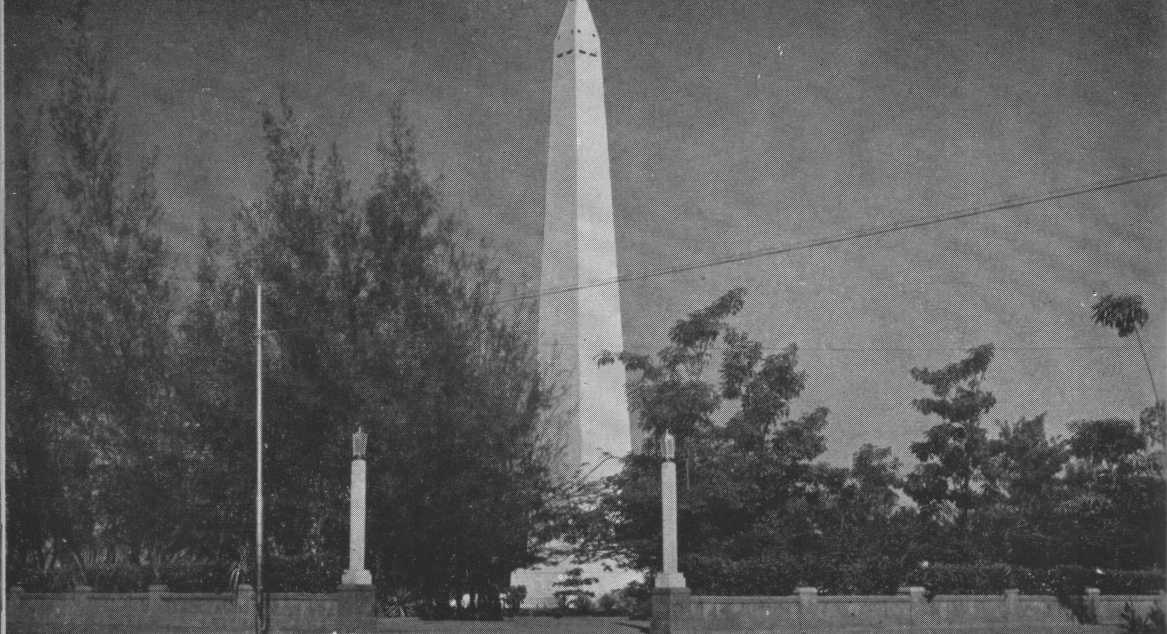

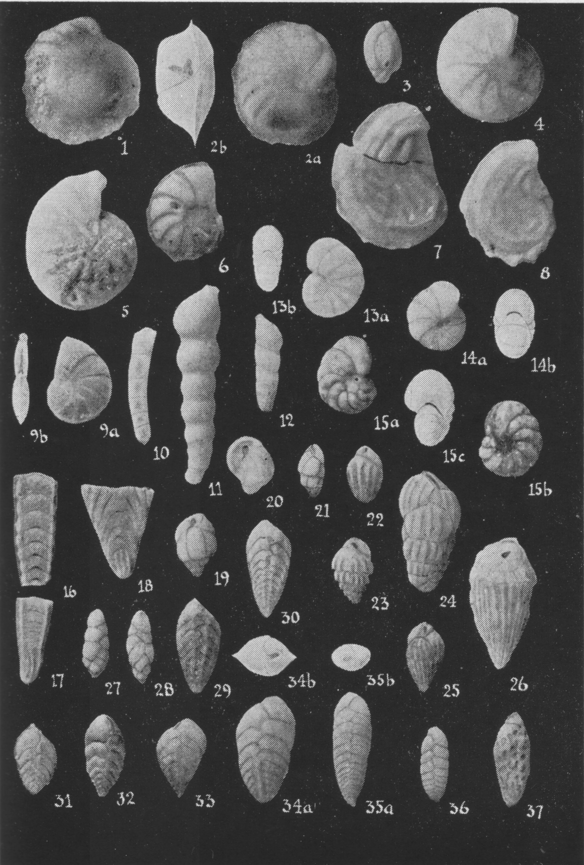

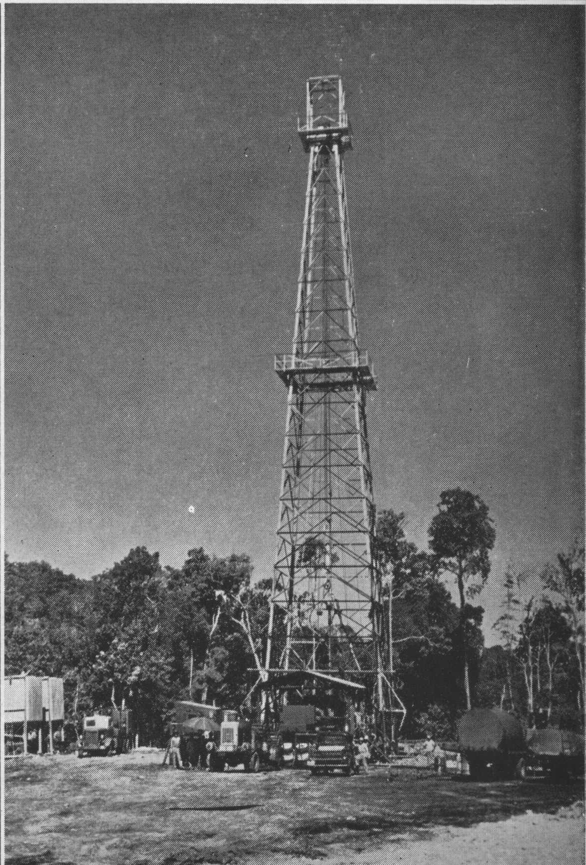
Linksboven: Verwaarloosde koffie onder schaduwbomen (staat Miranda). *Rechtsboven:* De agave (of hoe ook genaamd) die de cocuy levert (staten Lara en Falcón). *Linksonder:* Bomen die vol parasieten hangen (staat Yaracuy). *Rechtsonder:* Dit liefelijke beekje is met „bilharzia” besmet (staat Aragua).

Boven: De obelisk als middelpunt van het nieuwere Maracaibo.
Midden: Gedenkteken voor het opperhoofd Mara.
Onder: Drukte rondom de markt te Maracaibo.

Boven: De Creole boort in het Meer (foto Creole). *Linksonder*: Enige foraminifera of microscopische schelpformaties in slijpsel van opgeboord gesteente, sterk vergroot. (foto Shell). *Rechtsonder:* Boortoren op nieuwe plek in het oerwoud.

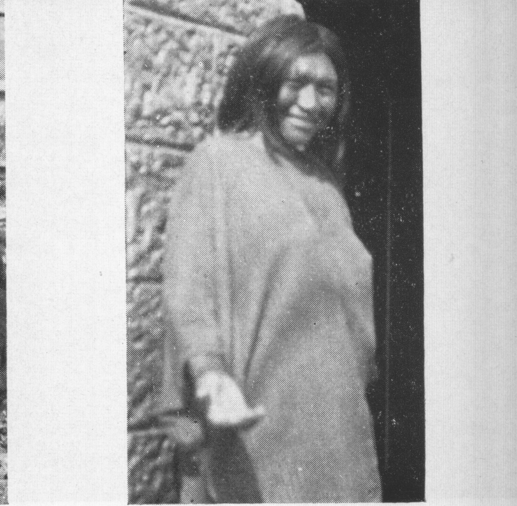

Boven: Conuco-landschap in de staat Zulia. *Midden:* Een „flare" in de wildernis. *Onder:* Tucacas (staat Falcón), eens een koperhaven, hoopt thans op fosfaatverschepingen.

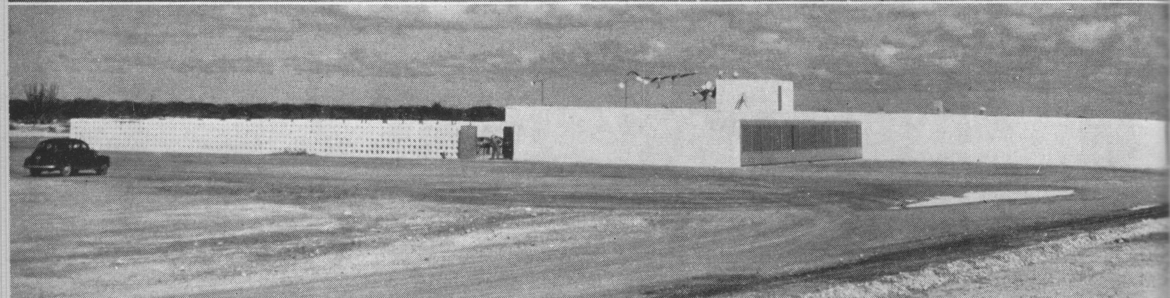

Linksboven: Een vrouw van de Motilones-stam.
Rechtsboven, midden en onder: Goajira-dames.

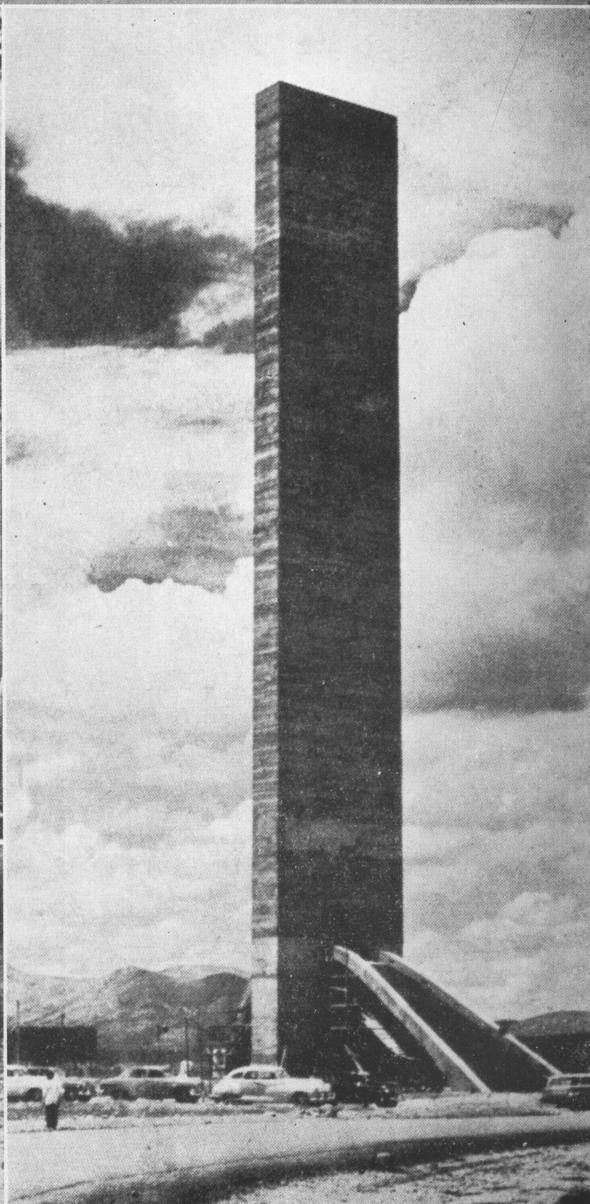

Linksboven: Cardón van vóór de Shell (natuurreservaat). *Rechtsboven:* Venezolaanse volkswoningen. *Midden:* Het wooncomplex Judibana van Creole te Amuay (staat Falcón) en de Judibana Club (foto Creole). *Onder:* Een gemeenschapshuis der Motilones in het oerwoud van Zulia (luchtfoto Creole).

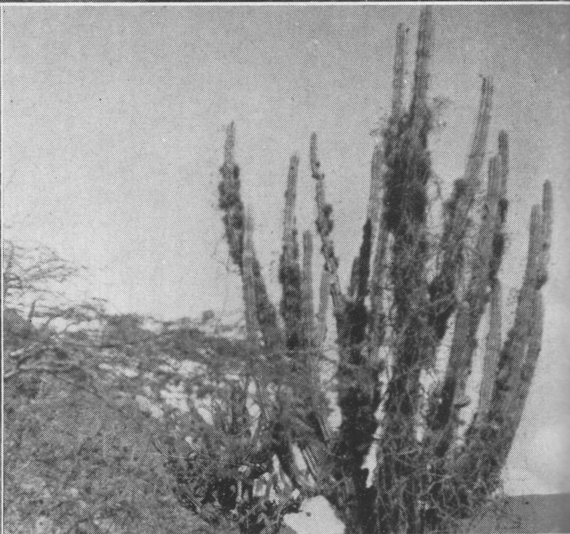

Boven: Gedenkteken voor Francisco de Miranda (El Precursor) te Barquisimeto.
Linksonder: Het zwembad Macuto te Barquisimeto (staat Lara).
Rechtsonder: Erezuil voor vier eeuwen stadsbestaan van Barquisimeto.

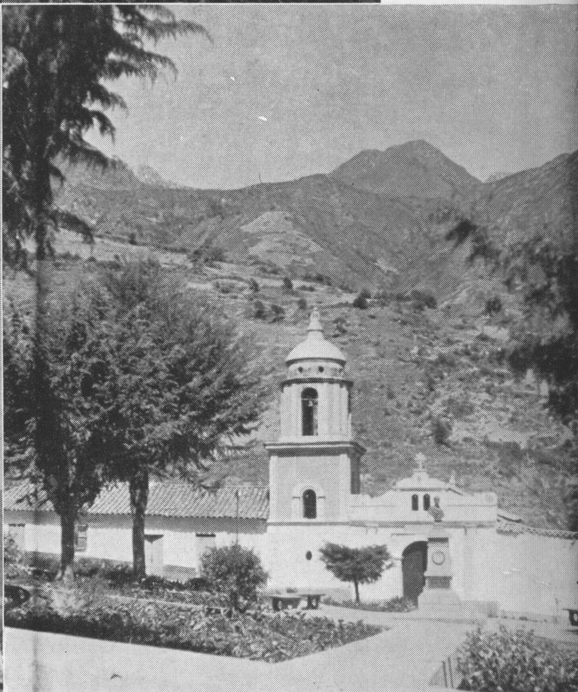

Boven: Slingerweg door de Andes bij Timotes.
Linksmidden: Wegenaanleg in het Andespuin. *Rechtsmidden:* Ook de cardones hebben onder parasieten te lijden. *Onder:* De tuna of opuntia.

Andijnse stadjes.

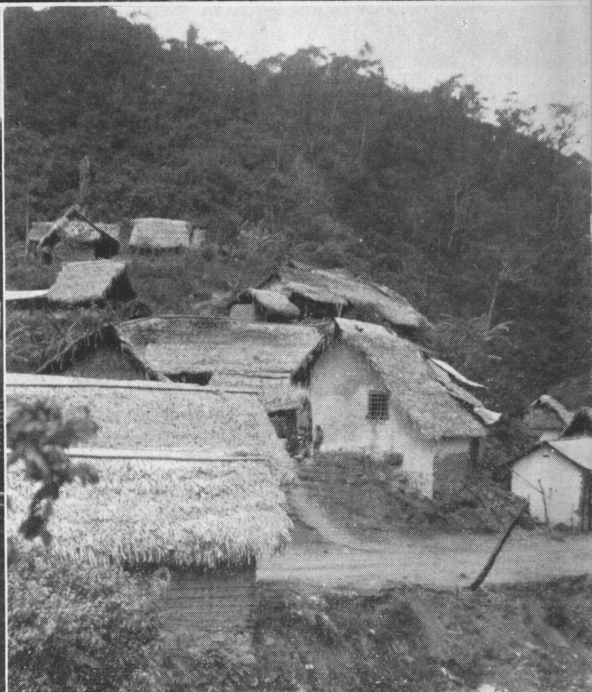

Boven: De Plaza te Mérida. *Midden:* Fraylejones (espeletia).
Onder: De Páramo del Aguila op ruim 4000 meter.

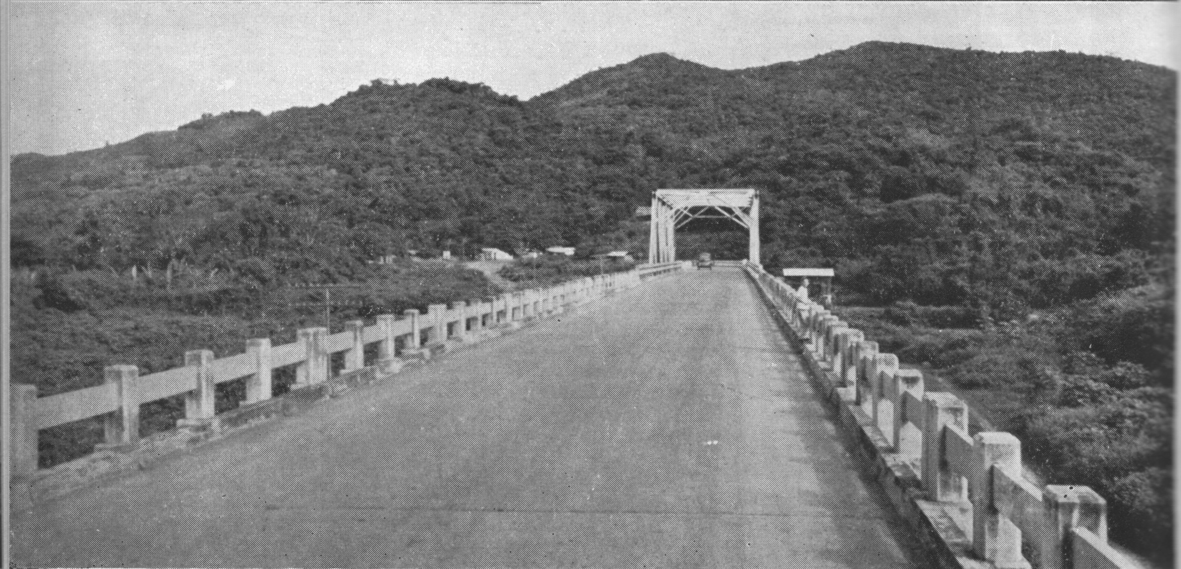

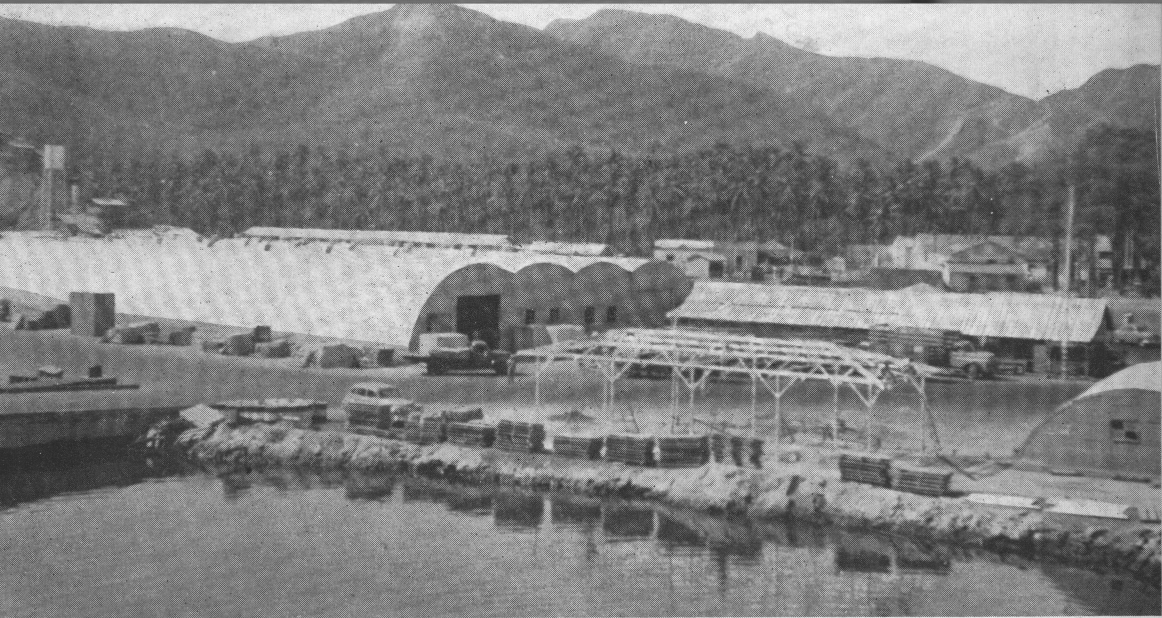
Boven: Hangbrug in de Llanos van de staat Apure. *Linksmidden:* Trapjesstraat in San Cristóbal (staat Táchira). *Rechtsmidden:* Dorp bij de asfaltberg in de staat Táchira. *Onder:* Andesvallei in de staat Trujillo.

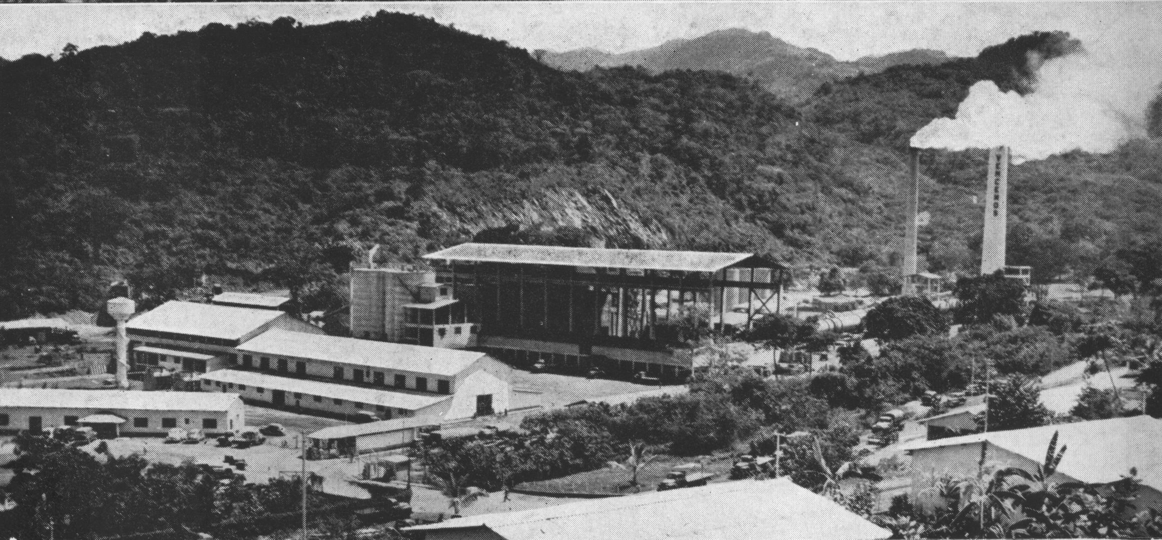

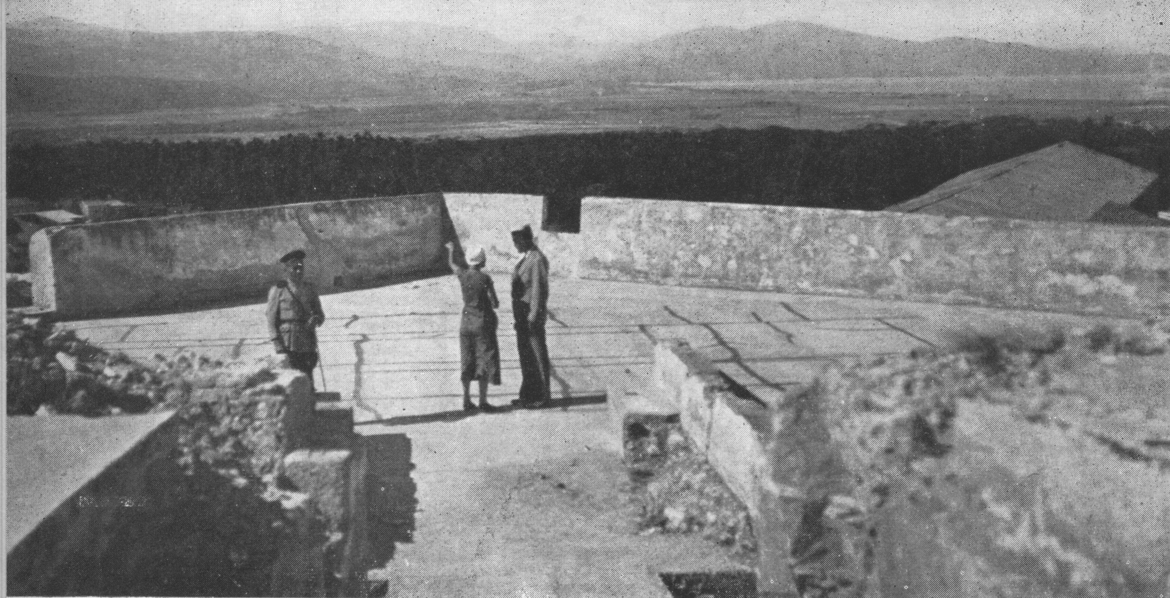
Boven: Puerto La Cruz, de jonge aardoliestad in de staat Anzoátegui.
Midden: Hoofdkantoor van Mene Grande Oil te Puerto La Cruz.
Onder: De „carretera negra" bij Barcelona (staat Anzoátegui).

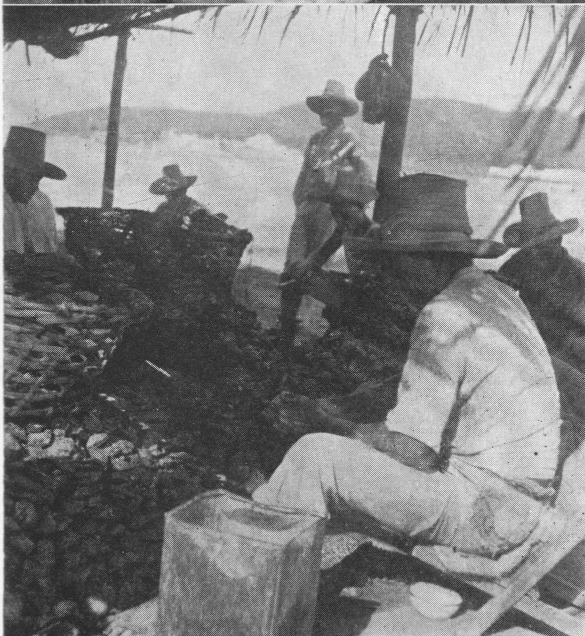
Boven: Het haventje van Guanta (staat Anzoátegui).
Midden: Kokosbossen hij Guanta.
Onder: Cementfabriek „Vencemos" te Pertigalete (staat Anzoátegui).

Boven: Het oude Spaanse fort te Cumaná (staat Sucre).
Midden: Cacaobonen drogen. *Onder:* Carúpano (staat Sucre).

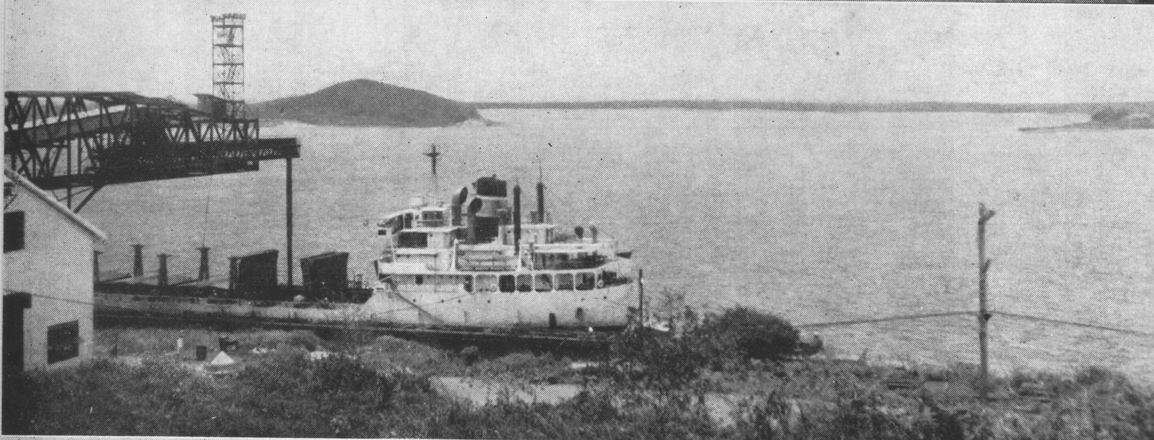

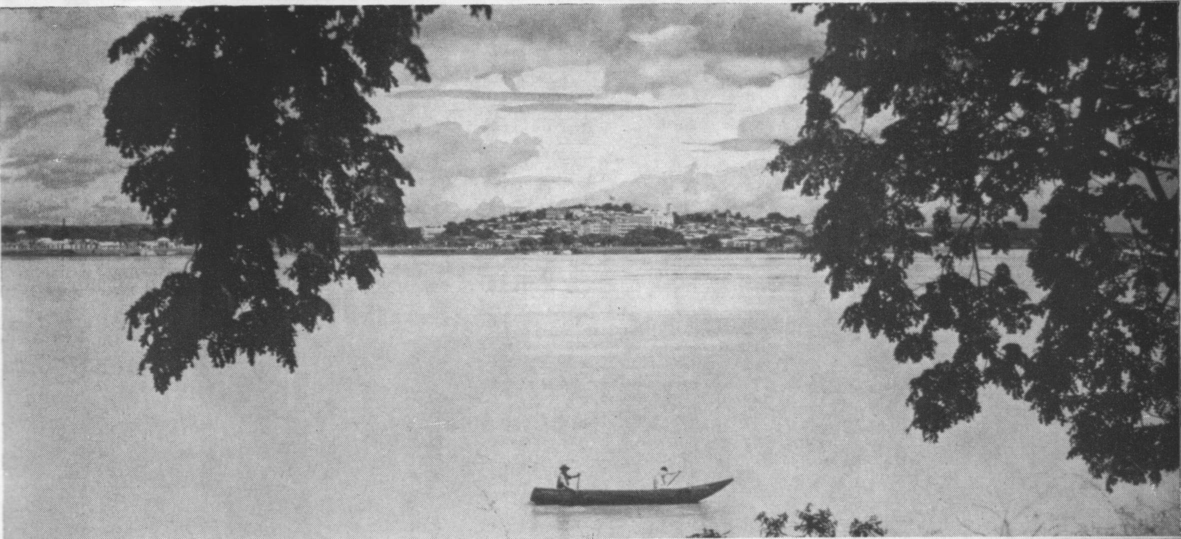

Boven: Margarita (staat Nueva Esparta).
Midden: Het weven van hangmatten op het eiland Margarita.
Linksonder: Sorteren van pareloesters op Margarita. *Rechtsonder:* Pelikaan.

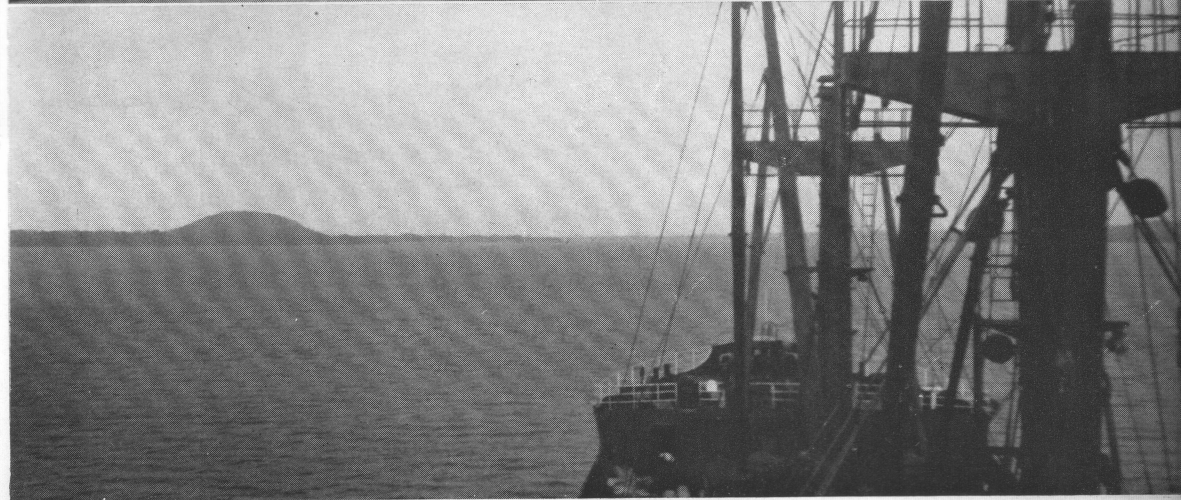

Boven: De ijzerberg van El Pao (staat Bolívar).
Midden: Ertsladen te Palua aan de Orinoco.
Onder: De Caroní-rivier, met Puerto Ordáz op de achtergrond.

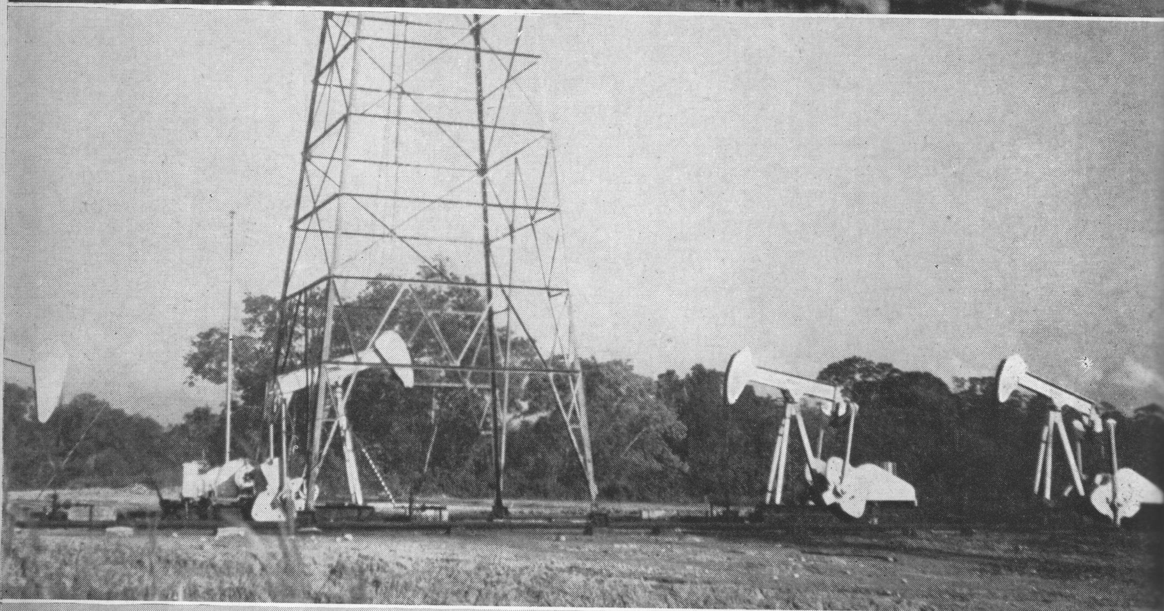

Boven: De Orinoco voor Ciudad Bolívar.
Links- en rechtsmidden: De boulevard langs de Orinoco te Ciudad Bolívar.
Onder: Op de Orinoco bij San Félix.

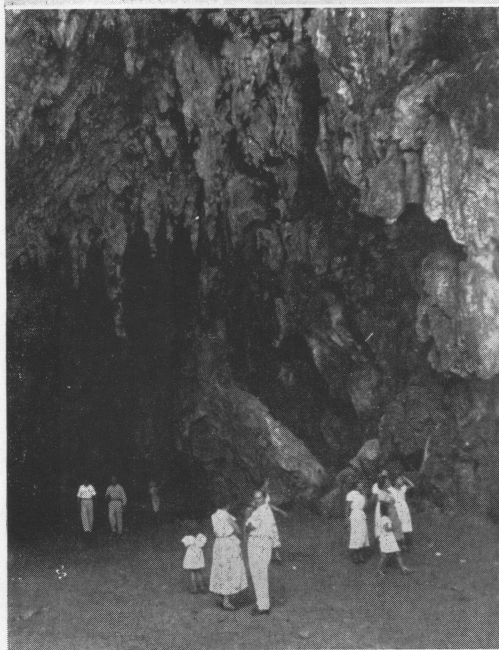
Boven: Woonbuurt in Caripito (staat Monagas).
Midden: Vier ja-knikkende putten bij Quiriquire (staat Monagas).
Onder: De Llanos langs de Orinoco.

«GUACHAROS DE LA CUEVA»

MANUFACTURA DE TABACOS

LA CUMANESA

FUNDADA EN EL ANO 1893

Boven: Guácharo-sigaren worden alleen in Cumaná gemaakt. *Linksmidden:* De grot van de Guácharos. *Rechtsmidden:* Koffie nabij de Guácharo-grot. *Onder:* Tabaksveldjes, bemest met guácharo-guano.

Waarheen, Venezuela?